

**Науковий
пошук
молодих
дослідників**

**Збірник наукових
праць студентів**

№ 7

2012

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»**

СТУДЕНТСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО

**НАУКОВИЙ ПОШУК
МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ**

№ 7, 2012

Економічні науки

Збірник наукових праць студентів

**Луганськ
ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»
2012**

У збірнику розкриваються напрямки наукових досліджень студентів з економічних наук.

Рекомендовано до друку Вченою Радою
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 10 від 27.04.2012 р.)

Редакційна колегія:

Головний редактор:

Члени редколегії:

проф. Махортов Ю. О.

доц. Чеботарьов В. А.

доц. Шевчук О. В.

доц. Проказа Т. В.

доц. Чеботарьова Н. М.

доц. Пугінцев А. В.

Відповідальний за випуск:

асист. Матушкіна М. В.

Видавництво Державного закладу
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. Тел./факс: (0642) 58-03-20

© ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012

Зміст

Борінос І. І. Проблеми інтеграції України в світове господарство.....	6
Борінос І. І., Завгородня Ю. В. Вплив глобалізаційних процесів на аграрний сектор економіки України.....	14
Вадченко Т. А. Суть і класифікація патологій в менеджменті.....	23
Волошко Т. А. Вплив мотивації праці на ефективність аграрного виробництва.....	29
Дзятко Г. В. Залежність успіху організації від стилю лідерства керівника.....	37
Довжикова Ю. О. Створення ефективної системи мотивації працівників в організації.....	44
Забулдігіна Ю. Г., Литвищенко К. Р. Брендинг як одна з вагомих сил маркетингу.....	49
Заїка О. О. Особливості оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств.....	55
Ищенко Н. Г. Проблеми оцінки ефективності системи управління персоналом.....	65
Кайдашова Г. О. Статистичний аналіз ринку послуг України.....	70
Карнаков М. Г., Репринцева І. В. Статистичний аналіз та прогнозування рівня безробіття на регіональному рівні.....	77
Кошелева Я. С. Удосконалення технології підготовки кадрів підприємства.....	81
Кривякіна Ю. В. Ризик-менеджмент на підприємстві.....	85
Кукушкіна А. А. Ефективне керівництво як критерій успішного ведення бізнесу.....	89
Куліш А. В. Напрями вдосконалення міжбюджетних відносин та перспективи формування місцевих бюджетів.....	94

Литвинова Л. В. Трансформація економіки України в умовах глобалізації.....	100
Мартінова Л. І. Боротьба з легалізацією коштів, одержаних злочинним шляхом.....	104
Мельничук О. А. Сутність аудиту і його історичні аспекти розвитку за кордоном та в Україні.....	113
Назаренко Г. Ю., Жульвіс К. А. Логістична стратегія як основа формування конкурентоспроможності підприємства.....	120
Назаренко Г. Ю. Світова продовольча криза: проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку України.....	128
Овчаренко А. А. Економічна суть та значення грошових коштів на підприємстві.....	135
Побережна Ю. В. Зовнішньоекономічні зв'язки регіонів України: проблеми та перспективи.....	140
Побережна Ю. В., Корзун М. С. Напрями адаптації аграрних підприємств до Євроінтеграції.....	148
Попов С. С. Вплив логістики на розвиток економіки країни.....	155
Прищепа К. Є. Проблеми трудової міграції з України на сучасному етапі розвитку.....	160
Савченко С. А. Удосконалення системи управління матеріальними ресурсами.....	168
Савченко С. А., Точілова Е. О. Облігації та їх приховані ризики.....	172
Соврасова Н. М. Модель організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку аграрного сектору економіки регіону.....	176
Соврасова Н. М., Борцова І. О. Значення та необхідність використання інформаційних технологій у транспортній логістиці.....	184
Соврасова Н. М., Саввіна Т. М. Глобальні екологічні проблеми як фактор інституціонального середовища промислових підприємств...	190

Третяк О. О. Оптимізація основних параметрів формувань в агробізнесі.....	198
Чернишова М. В. Стан і проблеми сучасного інвестування в Україні.....	207
Шарандін Є. О. Маркетинг і логістика як єдине ціле.....	213
Шарандін Є. О., Попов С.С. Конкурентоспроможність підприємств в умовах глобалізації.....	218
Шелудьков А. А. Проблеми управління логістичною інфраструктурою підприємств.....	223
Відомості про авторів	230

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Постановка проблеми. Інтеграція України у світове господарство зумовлена зростаючою інтернаціоналізацією світової економіки, її глобалізацією і необхідністю для України в нових економічних, політичних та історичних умовах знайти своє місце в сучасному міжнародному поділі праці (МПП), адекватне її можливостям і потребам.

Україна володіє істотними можливостями для більш активного включення в систему світового господарства. Цьому сприяє цілий ряд факторів, серед яких: вигідне географічне розташування, наявність корисних копалин, значний науково-технічний потенціал, велика кількість досить розвинених галузей промисловості та сільського господарства, кваліфіковані трудові ресурси, певні традиції і досвід зовнішньоекономічної діяльності. Тому розширення і поглиблення її господарських зв'язків у системі світового господарства на основі більш повного, раціонального і ефективного використання наявних ресурсів і потенційних можливостей є не тільки необхідністю, але й можливо за умови проведення далекоглядної економічної політики – як зовнішньої, так і внутрішньої.

Україна знаходиться на етапі вступу до системи міжнародного господарства. Можливість економічного і соціального розвитку держави як складової світової економіки залежить від того, наскільки успішно буде проходити цей процес. Серед основних проблем виділяють невизначеність механізму перебудови економіки країни, відсутність незалежності економіки, відсутність єдиного курсу міжнародної інтеграції.

Входження України до складу глобальних світових господарських зв'язків необхідно для того, щоб отримати додаткові імпульси економічного зростання, збільшити ефективність і конкурентоспроможність національної економіки, а також підвищити рівень життя громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях таких економістів, як Б. Буркинський, С. Бердников, В. Степанов, С. Селютин, В. Геєць, А. Чухно, Н. Якубовський розроблені зважені пропозиції щодо виходу України на рівень стабільного розвитку. Це дало можливість почати просування до зростання, сталого розвитку та структурно-інноваційної перебудови економіки України. Зростаюча глобалізація світогосподарських зв'язків вимагає формування нових умов розвитку економіки знань та інформатизації суспільства [1].

Останнім часом все більше вчених приділяють увагу проблемам інтеграції України в різні міжнародні системи. Проблеми шляхів

інтеграції в міжнародну економіку висвітлені в наукових працях таких вітчизняних вчених, як Е. Ф. Авдокушин, О. О. Беляєв, А. А. Бойченко, Т. Кір'ян, І. О. Лютий, Ю. Білик, О. М. Прексін, С. Л. Ронін, А. Л. Сидоров. Проте ці питання і зараз залишаються відкритими.

Мета статті. Аналіз особливостей, проблем і можливих наслідків економічної інтеграції України в міжнародні співтовариства, визначення проблем, що заважають інтеграції, та шляхів підвищення міжнародного престижу і інтеграційної діяльності України в міжнародне співтовариство.

Виклад основного матеріалу. Формування ринкової системи господарювання взаємопов'язане із зовнішньоекономічною діяльністю держави, процесом інтернаціоналізації господарського життя.

Вибудовуючи відносини із зовнішнім світом, Україна керується міркуваннями політичної та економічної доцільності. Країна ідентифікує себе як держава європейського типу, що обумовлюється її історичним минулим, географічним положенням та економічними зв'язками з країнами Європи. Перебуваючи на перетині ліній інтересів світових центрів сили – Росії, ЄС, США, Азії, Україна не може залишатися осторонь від змін [3].

Під інтеграцією України у світове співтовариство в першу чергу розуміється входження в ЄС. Аналізуючи стан інтеграції в європейське співтовариство, слід відзначити участь України в міжнародних організаціях та проектах. Україна – одна з країн – засновників ООН. У 1992 р. Україна стала суб'єктом міжнародних економічних відносин. Вона вступила в ряд міжнародних економічних організацій: МВФ, МБРР, ЄБРР, Міжнародну фінансову корпорацію, Рада Європи, СОТ.

У 2009 році, коли фінансова криза «завдала удару» всьому світу, Україна змістилася на порядок нижче у своєму розвитку, ніж вона перебувала до цього. І тепер підприємства повинні розробляти нові стратегії виживання і розвитку для забезпечення свого стійкого становища, використовуючи позитивний досвід інших країн.

У 2011 році американський журнал *International Living* у своєму щорічному рейтингу *Quality of Life Index* (Індекс якості життя), що визначає країни, найбільш сприятливі для проживання, знизив Україну в порівнянні з 2010 роком на п'ять пунктів, поставивши її на 73 місце - між Намібією і Ботсваною. У рейтингу *Legatum Prosperity Index* (Індекс процвітання) британської дослідницької організації *Legatum Institute*, який оцінює багатство і добробут країн, за той же період Україна опустилася на 69 місце [2, с. 36]. Серед пострадянських країн гірша ситуація лише в Узбекистані та Молдові. Середня заробітна плата в державі становить 263 дол. Проаналізувавши рівень процентних ставок, інфляцію, темпи зростання ВВП і його частку на душу населення, рейтингу *Quality of Life Index* прийшли до висновку, що Україні за цими критеріями перебуває в трійці найгірших країн світу: позаду лише Зімбабве і Сомалі.

Однак на тлі своїх найближчих сусідів по пострадянському простору – Росії та Білорусі, Україна займає більш високий рейтинг, випереджаючи їх рівнем розвитку громадянських свобод. Зате по іншим значимим категоріям – розвитку інфраструктури, стану навколишнього середовища та економічного розвитку – Україна від них відстає. Ведення бізнесу тільки ускладнилося, поріг входження на будь-які ринки виріс, в Україні найскладніша в Європі система оподаткування. Адміністратор програми розвитку ООН, Хелен Кларк, вважає, що благополуччя громадян країни залежить від індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП), який враховує тривалість життя, стан медицини та освіти. Відповідно до їхніх висновків, за останні п'ять років ІРЛП хоча і незначно, але виріс з 0,69-до 0,71, і Україні перейшла з «середнячків» до групи країн з високим індексом. Згідно з новим індексом розвитку людського потенціалу Україна посідає 69 місце [5, с. 31]. Даний рівень вдалося набрати за рахунок освіченості населення.

В Україні ціни на продукти харчування зрівнялися з цінами провідних країн світу, таких як Великобританія, Німеччина і США. За даними Держком тату України ціни продукти харчування не відповідають купівельній спроможності громадян, що суттєво знижує трудовий потенціал. Вкрай гострою є проблема інтелектуальної міграції, де Україна вже досягла порога «критичної маси», перевищення якого веде до незворотних наслідків.

Що стосується входження України в світове інформаційне суспільство, то необхідною матеріальною передумовою служить достатній рівень комп'ютеризації населення, який передбачає не тільки відповідні кількісні показники поширеності комп'ютерів, а й певний рівень культури використання цих засобів одержання і передачі інформації.

Аналіз параметрів економічного і соціального розвитку України з країнами ЄС свідчить про велику відмінність між ними. За нинішніми показниками Україні не відповідає критеріям ЄС.

Наведемо показники, що характеризують ступінь взаємодії і залежності економіки України від світового господарства.

За останні роки обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну зростає щорічно в середньому на 30%, за винятком 2007 (на 87%) (табл. 1). Це свідчить про певні переваги максимізації прибутку (завдяки дешевій робочій силі, ослабленим екологічним вимогам та ін) над ризиками, які в Україні є суттєвими в результаті нестабільності суспільно-політичної ситуації в державі.

Таблиця 1.

Прямі іноземні інвестиції в Україну, (млн. дол.)

Роки	Обсяг ПІІ / до минулого року на 1 квітня	Обсяг ПІІ / до минулого року на 1 липня	Обсяг ПІІ / до минулого року на 1 жовтня	Обсяг ПІІ / до минулого року на 1 січня
2005	6946,5 / 1341,9	7324,8 / 1287,3	7761,5 / 1548,6	8353,9 / 1696,3
2006	8797,4 / 1850,9	9061,4 / 1736,6	9532,2 / 1770,7	16375,2 / 8021,3
2007	17399,2 / 8601,8	18384,0 / 9322,6	19911,8 / 10379,6	21186,0 / 4810,8
2008	22433,7 / 5034,5	24171,8 / 5787,8	26856,6 / 6944,8	29489,4 / 8303,4
2009	32895,7 / 10462,0	36450,9 / 12279,1	37621,5 / 10765,0	-

Сьогодні в Україні зовнішньоекономічні зв'язки розвиваються за несприятливим сценарієм – стрімко збільшується дефіцит за рахунками поточних операцій внаслідок більш значних темпів нарощування імпорту, а іноземний капітал спрямовується переважно у фінансовий сектор та нерухомість (табл. 2).

Таблиця 2.

Динаміка платіжного балансу України в 2002-2008 рр. (млн.дол.)

Статті платіжного балансу	2002 г.	2003 г.	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.
Рахунок поточних операцій	3173	2891	6909	2531	-1617	-5918
Баланс товарів та послуг	1857	1288	4978	671	-3068	-7876
Баланс товарів	710	518	3741	-1135	-5194	-10572
Експорт товарів	18669	23739	33432	35024	38949	49840
Імпорт товарів	-17959	-24008	-29691	-36159	-44143	-60412
Баланс послуг	1147	1557	1237	1806	2126	2696
Прямі інвестиції	698	1411	1711	7533	5737	9218
Портфельні інвестиції	-1716	-922	2067	2757	3583	5753
Інші інвестиції	-47	-225	-8117	-2187	-5391	802
Середньо-і довгострокові кредити	124	418	2888	3470	5639	13075
Короткостроковий капітал	-171	-643	-11005	-5657	-11030	-12273
Баланс	1238	2185	2539	10721	2408	9421

За оцінками НБУ, в 2008 р. нарощування експортних поставок відбувалося в результаті збереження високих цін на світових ринках сировини і стабільного попиту на продукцію вітчизняного машинобудування в країнах СНД. У той же час активне розширення як споживчого, так і інвестиційного внутрішнього попиту стимулювало збільшення обсягів імпорتنих операцій. Зокрема, звертає на себе увагу той факт, що в 2003-2005 рр.. зростання позитивного сальдо торгового балансу досягався за умов помірної збільшення споживання домогосподарств темпами, які перевищували темпи зростання ВВП до 2%, а приріст інвестицій в основний капітал був більше 20%, що прийнятно для транзитивної економіки (табл. 3).

Таблиця 3.

Динаміка приросту основних макроекономічних показників Україні, %

Показники	2002 г.	2003 г.	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.
Приріст реального ВВП	105,2	109,6	112,1	102,7	107,1	107,6
Приріст інвестицій в основний капітал	103,4	122,5	120,5	103,9	118,7	124,8
Приріст споживання домогосподарств	109,5	111,5	113,1	120,6	114,4	117,1
Приріст експорту товарів	109,23	127,16	140,83	104,76	111,21	127,96
Приріст імпорту товарів	106,31	133,68	123,67	121,78	122,08	136,85

Таким чином, є підстави вважати, що збільшення платоспроможного попиту темпами, які в кілька разів перевищують темпи зростання ВВП, в умовах досить високого рівня лібералізації зовнішньоторговельних відносин посилює залежність економіки України від зовнішніх ринків і, відповідно, чутливість до коливань їх кон'юнктури.

Наведені рейтингові оцінки України в глобальному торговому середовищі дозволяють обґрунтувати положення, що вона належить до країн з досить великим розміром і потенціалом внутрішнього ринку, проте віднесена до країн з рівнем доходу на душу населення нижче середнього, класифікується як країна, перехідна до ефективного розвитку.

Європейський вибір України не передбачає її однозначного тяжіння до Європи, а припускає створення системи взаємовідносин України в просторі Росія – Європа – Північна Америка – СНД. Саме ця система в глобальному контексті і зумовлює набір стратегій і перспектив шляхів розвитку України в ХХІ столітті.

Пріоритетним для України є взаємодія та співпраця з країнами СНД та Росією. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності з державами Азіатсько-Тихоокеанського регіону (АТР) є також актуальним для України. Однак інтеграція в систему економічних відносин з державами АТР вимагає вирішення багатьох економічних і політичних проблем, витрати часу на адаптацію українського законодавства до вимог і специфіки регіону.

Варто нагадати, що G20 – це 19 найбільших національних економік і Європейський Союз (ЄС). Україна в даний момент є частиною Європи, тільки географічно. За всіма іншими параметрами ми – країна третього світу, з високим рівнем освіченості, з наявним промисловим потенціалом.

Недосконалість політичних інститутів призводять до падіння престижу України на міжнародній арені, втрати до неї інтересу, в тому числі і з боку наших стратегічних партнерів.

Таким чином, на шляху України до інтеграції у світову економіку існує ряд перешкод. До них відносяться: скорочення фізичних обсягів виробництва, стійке падіння продуктивності праці, величезний дефіцит бюджету, значний зовнішній борг України, дискримінаційна політика деяких держав стосовно України, низький соціально-економічний ефект України від діяльності спільних підприємств та ін. У міру їх подолання виробничо-технічна кооперація та інтеграційний процес в цілому будуть поглиблюватися [6].

В Україні на сьогоднішній день відсутня програма підтримки та розвитку підприємництва, що перешкоджає надходженню до бюджетів різних рівнів додаткових доходів.

При цьому слід також створити кращі можливості для відновлення і розвитку великих підприємств української промисловості, насамперед для підвищення їх конкурентоспроможності та нарощування експортного потенціалу. Для цього необхідно:

- сформувати сприятливі умови для розвитку приватного підприємництва;
- удосконалити спрощену систему оподаткування для малого бізнесу;
- створити ефективну систему оподаткування для середнього і великого бізнесу [7, с. 25].

В умовах браку інвестиційних ресурсів необхідна наявність сприятливих економічних, соціальних, правових та політичних умов для ефективного функціонування економіки ринкового типу та залучення додаткових інвестиційних коштів.

З цією метою виникає необхідність розробки стратегій залучення інвестицій, які повинні передбачати співпрацю з іноземними партнерами.

Разом з тим процес залучення іноземних інвестицій супроводжується ризиками для економіки країни. Мова йде про скорочення робочих місць внаслідок реструктуризації підприємств

новими власниками, зростання конкуренції для місцевих підприємств, перенесення екологічно небезпечних виробництв на територію менш розвинених економік та ін

Для гідного входження у світове співтовариство нам доцільно дотримуватися оптимального балансу, вибудовуючи зовнішньополітичний курс на співробітництво з ключовими партнерами, як на Сході, так і на Заході, проводити одночасно ефективну західну і східну політику, а також чітко визначати координати взаємодії з регіональними та субрегіональними структурами. Необхідно удосконалити законодавство, використовуючи досвід розвинених держав.

Провідну роль у формуванні зовнішньоекономічного механізму інтеграції України у світову економіку на сучасному етапі відіграє наявність ресурсного та науково-технічного потенціалу. Об'єктивними основами для інтеграції в міжнародну економіку є, насамперед, економічний потенціал України, розвиток якого є першочерговим завданням нашої держави, та вигідне географічне становище.

Першорядним є питання впровадження всебічних інновацій та застосування комплексного підходу до ефективного використання високих технологій. Високі технології необхідно створювати фахівцями нашої країни, в крайньому випадку, разом з фахівцями інших країн, а для цього необхідна державна підтримка і гідна оплата праці вчених. Використовуючи вигідне географічне положення, при правильній організації транзитних перевезень країна може отримати чималий прибуток.

Висновки. Інтеграція України в світове господарство не тільки прискорить перетворення економічної системи нашої країни, але і дасть можливість Україні стати рівноправним учасником міжнародного співробітництва з країнами інших континентів. При інтеграції у світові глобальні системи принципове значення має державна політика, спрямована на підтримку експортних виробництв, згідно з якими повинні здійснюватися цільові програми розвитку експорту, ліквідація ресурсномістких виробництв з їх закриттям або перепрофілюванням. Рішення даних проблем дозволить нам гідно інтегруватися у світове співтовариство і підвищить наш міжнародний престиж.

Список використаної літератури

1. **Светличная Д. О.** Развитие международного хозяйства и интеграция Украины в международную экономику / Д. О. Светличная // Вісник Одеського національного університету. – 2009. – № 14. – С. 131 – 139. 2. **Ровенская В. В.** Пути интеграции Украины в мировое экономическое пространство / В. В. Ровенская, Е. В. Кашина // Научный вестник ДГМА – № 2 (5Е). – 2009. – С. 288 – 298. 3. **Талакина Т. О.** Интеграция Украины в мировое сообщество: современные тенденции [Электронный ресурс] / Т. О. Талакина, Ю. А. Халилова-Чуваева //

Донецкий национальный университет экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/11_EISN_2011/Politologia/2_8 4. Ликтян Д. Т. Экономическая интеграция и глобализация. Проблемы современности / Д. Т. Ликтян. – Киев : КНЕУ, 2005. – 420 с. 5. Губский Б. Украина в современной системе интеграционных процессов [Электронный ресурс] / Б. Губский // Зеркало недели: Власть. – 1999. – № 17 (238) . – Режим доступа : <http://www.zn.ua/1000/21447/> 6. Проблемы интеграции экономики Украины в мировое хозяйство [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.alkj.ru/index.php-quest-Itemid-eq-28>. 7. Білорус І. О. Інтеграція України у систему міжнародних економічних відносин та організацій / І. О. Білорус // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2008. – № 2. – С. 87 – 92. 8. Ковалевський Л. Економічні аспекти євроатлантичної інтеграції України / Л. Ковалевський // Економічний часопис. – 2007. – № 5–6. – С. 19 – 21.

Борінос І. І. Проблеми інтеграції України в світове господарство

У статті розглянуті проблеми та можливі наслідки економічної інтеграції України в міжнародні співтовариства. У статті розкриті проблеми, що заважають інтеграції України та визначено шляхи підвищення міжнародного престижу і інтеграційної діяльності України. Також у статті наведені дані та показники, що характеризують стратегію і напрями інтеграції України у світове господарство.

Ключові слова: інтеграція, світове господарство, міжнародний поділ праці (МРТ), міжнародні економічні відносини, прямі іноземні інвестиції, платіжний баланс.

Боринос И. И. Проблемы интеграции Украины в мировое хозяйство

В статье рассмотрены проблемы и возможные последствия экономической интеграции Украины в международные сообщества. В статье раскрыты проблемы, мешающие интеграции Украины и определены пути повышения международного престижа и интеграционной деятельности Украины. Также в статье приведены данные и показатели, характеризующие стратегию и направления интеграции Украины в мировое хозяйство.

Ключевые слова: интеграция, мировое хозяйство, международное разделение труда (МРТ), международные экономические отношения, прямые иностранные инвестиции, платежный баланс.

Borinos I. I. Problems of integration of Ukraine in a world economy

This article examines the problems and possible consequences of the economic integration of Ukraine into the international community. In the article the problems preventing the integration of Ukraine and identified ways

to improve the international image of Ukraine and integration activities. The article also presents data and indicators of the strategy and direction of Ukraine's integration into the global economy.

Key words: integration, world economy, international division of labor, international economic relations, direct foreign investments, balance of payments.

УДК 338.436(477):339.9

**І. І. Борінос,
Ю. В. Завгородня**

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА АГРАРНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс в економіці України значною мірою визначає соціально-економічне становище суспільства. Але фінансовий стан сільськогосподарських підприємств, рівень фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва та соціальної сфери є незадовільним. Сільське господарство є проблемною нестабільною галуззю, тут відсутні високі технології та сучасна техніка, які необхідні для підвищення продуктивності виробництва [13].

Приєднання до СОТ мало для України стратегічне значення з точки зору двох важливих факторів: це було умовою для подальшої поступової, інтеграції України у європейські та світові процеси і структури, і системного реформування національної економіки згідно з принципами лібералізації та відкритості ринку. Крім того, інтеграція до СОТ – це ознака сталого розвитку країни – економічного, політичного, соціального [9]. Але Україна має слабкий аграрний сектор, тому в умовах глобалізації українські сільськогосподарські підприємства зможуть не скласти конкуренцію зарубіжним підприємствам аграрного сектору, тому що мають дуже низьку конкурентоспроможність. Це все може призвести до загрози зникнення та занепаду аграрного сектору нашої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань глобалізації та процесу адаптації аграрного сектору України до викликів глобального характеру присвятили свої публікації І. Р. Михасюк, О. М. Могильний, Г. І. Мостовий, П. Т. Саблук, О. В. Сидоренко та інші. [7, с. 400, 12, с. 124].

Питанням визначення можливого впливу глобалізації на розвиток різних секторів агропромислового комплексу України присвятили свої роботи А. Г. Гончарук, С. С. Зоря, Ю. Я. Лузан, Штефан фон Крамон-Таубадель та інші. [1, с. 51, 2, с. 227, 3, с. 221, 10, с. 193, 11, с. 638].

Мета статті. Дослідження впливу глобалізації на аграрний сектор України та вирішення проблем його адаптації.

Виклад основного матеріалу. Процеси сучасної глобалізації не є чимось несподіваним, виникли у результаті якогось відкриття. Історично світ глобалізується й інтегрується в процесі всього свого розвитку. Закон глобалізації є об'єктивним законом розвитку людства. Це означає, що процеси глобалізації неможливо скасувати, відкласти, зупинити, що й зумовлює постановку проблеми та актуальність теми дослідження, особливо стосовно їх впливу на Україну. При цьому необхідно визначити ступінь впливу глобалізаційних процесів не тільки на національну економіку в цілому, а й на її аграрний сектор зокрема. Тим більше, що ціла низка глобальних проблем, які потребують негайного вирішення, пов'язані з функціонуванням саме цієї сфери економіки: продовольча, екологічна, енергетична, сировинна та інші. Україна, як і кожна інша країна проходить період драматичних соціально-економічних трансформацій, без яких неможливе підвищення конкурентоспроможності. Нині дедалі більше не тільки економістів, а й світової спільноти, міжнародних світових організацій приваблює глобалізація, що йде по нашій планеті семимильними кроками. Не обходить ця проблема й агропромислове виробництво – адже забезпечення людей продовольством стоїть досить гостро не тільки в зонах конфліктів чи стихійного лиха, а й у глобальному вимірі. В світі щорічно голодують понад 1 мільярд людей [5].

Вступ до СОТ – це один із етапів глобалізаційного процесу, коли розвинуті держави через механізм СОТ розширюють ринки збуту власної продукції до заново залучених країн. Розвинуті країни створюють ситуацію «нерівноправного стану» й одержують від глобалізації набагато більше дивідендів, ніж країни, що розвиваються. Україна в цьому не виняток. Ніхто за кордоном не піклуватиметься про добробут і продовольче забезпечення наших людей.

Сучасна силова економічна глобалізація має ряд негативних наслідків. З цього ми відокремимо аграрну сферу та село.

Погіршення демографічної ситуації призвело до обезлюднення сіл, а ріст безробіття викликав активну міграцію, переважно молодих людей, у міста та за кордон. За таких умов руйнація соціальної сфери, втрата колись діючих інтенсивних та індустріальних технологій, знищення матеріально-технічної бази значно змінили психологію сучасних мешканців села, призвели до бідності й жебрацтва. Сільські традиції губляться, дедалі рідше чути на селі українську пісню, забуваються народні свята, спостерігається прагнення сучасної сільської молоді до інтеграції та глобалізації.

Багато власників земельних паїв фізично не в змозі працювати на землі, вирощувати врожай. Це в основному люди похилого віку. За життя вони віддали належне своїй землі: і шанували, і доглядали, а вона їх віддячувала високими врожайми. Нині ситуація змінюється: земля стає товаром, має ринкову ціну. За цих обставин багато власників розраховують мати від землі не продукцію та врожай, а зиск за її

товарність. Уже діє велика когорта так званих посередників – лихварів, які за безцінь скуповують паї у селян. Отже, земля трансформується з основного засобу виробництва селянства у засіб накопичення капіталу багатих підприємців.

Глобалізація пригнічує внутрішній сільськогосподарський ринок, посилює негативний вплив глобальної конкуренції. Позначка конкурентоспроможності нашої сільськогосподарської продукції на міжнародній планці якості знаходиться на досить низькому рівні. Тому експорт її відбувається за низькими цінами і не приносить бажаного зиску.

Глобалізація та вимоги СОТ до продукції змушують сільськогосподарського виробника різко змінювати структуру як посівних площ і сівозмін, так і галузей виробництва в цілому.

У структурі посівних площ значно зросла частка технічних культур (скоротилися площі під посівами цукрових буряків і розширилися під олійними – соняшником та ріпаком). Зернові як були, так і залишаються провідною групою. Всі ці зміни спрямовані на те, щоб посилювати експорт тієї продукції рослинництва, яка має перевагу за кордоном та приносить дохід.

Щодо галузей, то тваринництво в основному існує для самозабезпечення. Такого занепаду воно ще ніколи не мало, навіть у тяжкий післявоєнний період.

Глобалізація зумовлює міжнародну інтеграцію, яка мало захищає навколишнє середовище бідних країн, зокрема посилено культивуються культури, які надто виснажують і деградують ґрунти (соняшник, ріпак). Інтеграція передбачає експорт сировини, а не готової продукції, саме те, що маємо нині в Україні.

Захід у своїх стратегіях прагне деіндустріалізації України, перетворення аграрного сектора в сировинну зону. Унікальність сільського господарства полягає в тому, що воно є головним виробником різнобічної продукції не тільки для споживання безпосередньо людиною, а й для використання в промисловості та енергетиці.

Вступ України до СОТ – це перші кроки глобалізаційного процесу. Правила й норми світової торгівлі, внаслідок відсутності власної агропродовольчої стратегії, Україні нав'язали не кращі варіанти. Перше - надії на широкий доступ на світовий ринок агропромислової продукції вітчизняного виробництва залишається райдужною мрією. Вона поки що неконкурентоспроможна, бо не відповідає світовим стандартам. Єдиною експортоспроможною продукцією буде зерно, особливо ріпакове та насіння соняшнику.

Лібералізація торгівлі й скорочення митних тарифів на імпорту продукцію до 11% сприяє відкриттю наших продовольчих кордонів, засиллю зарубіжної продукції й витісненню з внутрішніх ринків продукції наших товаровиробників і згортанню її виробництва.

Негативним є те, що зростає імпорт трудомісткої продукції - овочів, картоплі, ягід та фруктів, при цьому власне виробництво скорочується, вивільняється значна чисельність працівників і поповнюється число безробітних. Наприклад, бачимо, що кількість магазинів роздрібної торгівлі овочами й картоплею, а також молочною продукцією скоротилась у 5-6 разів. Їх замінили великі маркети, які переповнені овочевою і садовою імпортною продукцією. За 2006-2008 роки імпорт овочів зріс у 2 рази, картоплі – в 4 рази. Асортимент цієї продукції став ширшим, а ціни не знизилися. Виробництво ж власних овочів, картоплі, ягід, фруктів, винограду значно скоротилося, бо стало не вигідним, збитковим.

Внаслідок того, що в країні відсутні овочеві та фруктосховища, в зимовий період наші магазини торгують морквою, цибулею, капустою, томатами й огірками, а також картоплею, вирощеними і завезеними із Польщі, Угорщини, Туреччини та Росії. При цьому значна кількість товару – контрабандні. Тому ціни на завезені овочі й фрукти нижчі за вироблені вдома. Наприклад, вітчизняні томати та огірки продають, відповідно, в 1,7-2 рази дорожче, ніж іноземні. Понад усе населення країни турбує ринок продуктів харчування, зокрема, м'ясо-молочної продукції.

В Україні гостро стоїть проблема продовольчої безпеки як із погляду кількості, якості, поживності та доступності продуктів харчування для широких верств населення, так і втрати національної продовольчої безпеки. На сучасному етапі, як і в недалекому минулому, проблема продовольчої безпеки – це, насамперед, проблема найбідніших верств населення, особливо зuboжілого селянства. Серед усіх галузей та сфер народного господарства країни у найбільш несприятливих умовах опинилося сільське господарство, яке протягом останніх років залишається збитковим. Вступ України до СОТ не поліпшив стан справ, адже продукція наших товаровиробників характеризується низькою якістю і не знаходить попиту на продовольчому ринку. Тенденцію споживання основних продуктів харчування населенням України характеризує динаміка з 1999 по 2010 рік (рис. 1). В середньому пересічний українець споживає менше норми окремих продуктів харчування. За всіма групами продуктів харчування в середньому у 2010 р. спожито з розрахунку на одного жителя менше фізіологічної норми: плодів і ягід – на 51%, молока – 40, овочів – 39, картоплі – 26, м'яса – 23, яєць – 17 і цукру – на 5%. Більше норми – риби і рибопродуктів – на 8%, хліба – 10, олії та інших рослинних жирів – на 66%.

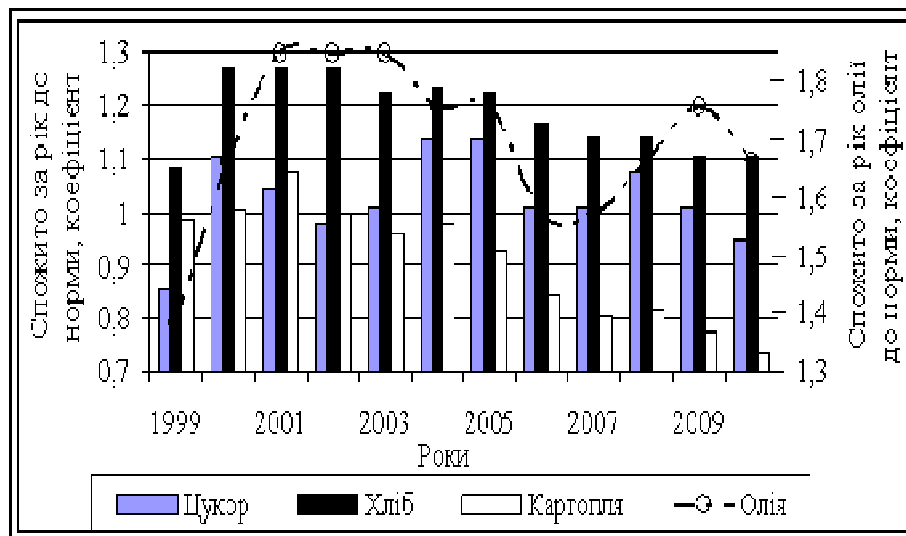

Рис. 1. Динаміка споживання населенням України основних продуктів харчування за 1999-2010 рр. [14]

З групи так званих неякісних продуктів харчування тільки споживання картоплі за роками постійно знижувалось, а цукру хоча й знижувалось, але щорічно, за деяким виключенням, складало більше фізіологічної норми на 1-10%. Споживання олії рослинної за 12 років перевищувало фізіологічну норму у 1,4-1,85 рази. Така структурна невідповідність фактичних раціонів харчування пересічного українця до фізіологічної норми на фоні недоспоживання основних продуктів харчування – молока і м'яса пов'язана з багатьма чинниками і в першу чергу з рівнем доходів населення та цінами на кінцеву продукцію. За умови незмінних й високих затрат на продовольство (в середньому витрачається більше 50% сімейного бюджету) коефіцієнти еластичності попиту за сукупними доходами до 2004 р. (а за окремими продуктами – до 2005 р.) показували залежність рівня споживання продуктів харчування від доходів населення відповідно до закону Енгеля – зростало споживання нормальних продуктів харчування (м'яса, наприклад, у 2005 р. споживання збільшилось на 0,25% за росту доходів на 1%), а низькоякісних товарів (картоплі і хліба) – скорочувалося.

В наступні роки тенденція різко змінилася і з 2007 р. з ростом доходів споживання цукру стало скорочуватися, молока – з 2008 р., м'яса – з 2010 р. Коефіцієнти еластичності за олією рослинною з 2007 р. засвідчили незначне скорочення її споживання (на 0,004-0,05%) при зростанні доходів на 1%. За незмінної тенденції стосовно формування попиту на продовольство, що має інерційні властивості, до 2020 р. позитивними залишатимуться лише коефіцієнти еластичності за плодами й овочами, тоді як за всіма іншими продуктами – споживання продовжуватиме скорочуватися (табл. 1).

Низька енергетична цінність і поживність продуктів харчування сільського населення призводить до суттєвих втрат біологічного й енергетичного потенціалу, знижується імунітет людини, зростають випадки захворювання, збільшується смертність, посилюються процеси депопуляції і, зрештою, вимирання села. Як бачимо, населення України не забезпечене усіма продуктами харчування [15].

Таблиця 1.

Динаміка показників еластичності споживання продуктів харчування за сукупними доходами населення України, %*

Рік	М'ясо і м'ясо-продукти	Молоко і молочні продукти	Цукор	Олія та інші рослинні жири	Картопля	Овочі та баштанні	Плоди та ягоди	Хліб і хлібні продукти
1999	0,085	0,058	0,021	0,002	-0,025	-0,012	0,090	-0,002
2000	0,113	0,077	0,028	0,003	-0,035	-0,016	0,119	-0,003
2001	0,136	0,092	0,034	0,004	-0,044	-0,019	0,143	-0,004
2002	0,193	0,127	0,047	0,005	-0,074	-0,027	0,206	-0,009
2003	0,210	0,137	0,050	0,005	-0,086	-0,028	0,225	-0,012
2004	0,233	0,146	0,052	0,004	-0,107	-0,029	0,252	-0,018
2005	0,250	0,137	0,042	0,001	-0,142	-0,022	0,278	-0,031
2006	0,244	0,107	0,021	-0,004	-0,168	-0,007	0,279	-0,045
2007	0,197	0,011	-0,041	-0,018	-0,198	0,035	0,250	-0,074
2008	0,052	-0,250	-0,201	-0,049	-0,210	0,135	0,143	-0,133
2009	0,004	-0,338	-0,253	-0,058	-0,206	0,164	0,107	-0,150
2010	-0,255	-0,847	-0,532	-0,104	-0,164	0,296	-0,083	-0,230
2011	0,004	-0,426	-0,307	-0,068	-0,229	0,179	0,131	-0,177
2012	-0,014	-0,485	-0,345	-0,076	-0,247	0,201	0,125	-0,195
2013	-0,032	-0,544	-0,382	-0,084	-0,265	0,223	0,120	-0,213
2014	-0,050	-0,602	-0,420	-0,091	-0,283	0,245	0,114	-0,232
2015	-0,068	-0,661	-0,458	-0,099	-0,301	0,267	0,109	-0,250
2016	-0,086	-0,719	-0,496	-0,107	-0,319	0,289	0,103	-0,268
2017	-0,105	-0,778	-0,534	-0,115	-0,337	0,311	0,097	-0,286
2018	-0,123	-0,837	-0,571	-0,123	-0,355	0,333	0,092	-0,304
2019	-0,141	-0,895	-0,609	-0,130	-0,373	0,355	0,086	-0,322
2020	-0,159	-0,954	-0,647	-0,138	-0,391	0,377	0,081	-0,340

* За даними Держкомстату

Проблеми сільськогосподарського виробництва є глобальними, оскільки вони стосуються спроможності населення земної кулі забезпечити себе продовольством в обсягах, що визнані оптимальними.

Донедавна економічні теорії визначали такі основні фактори сільськогосподарського виробництва: природні, кліматичні й економічні умови; природні ресурси (земельні, водні); людські ресурси; матеріально-технічне забезпечення; наукове забезпечення; організаційно-виробнича культура країни.

Саме ці фактори гарантували високий і сталий розвиток сільськогосподарського виробництва. Глобалізаційні процеси нині на перший план висувають ряд інших факторів, які забезпечують різке зростання сільськогосподарського виробництва. До них відносяться:

- 1) науково-технічне забезпечення галузей рослинництва і тваринництва;
- 2) широкий розвиток їх інфраструктури;
- 3) створення конкурентного середовища на внутрішньому й зовнішньому ринках за рахунок високоякісної продукції;
- 4) забезпечення достатніх інвестицій з усіх продуктів харчування.

Нині формується світова агропродовольча система, яка базується на: міжнародній кооперації та поділі праці; взаємодії й глобалізації національних товарних систем у сфері виробництва і продажу продовольства, яка б забезпечувала доступ кожній людині до потрібного їй рівня харчування.

Матеріальну основу цих товарних систем становлять багатогалузеві продовольчі комплекси з виробництва засобів виробництва, сільськогосподарської сировини, переробки та збуту аграрної сировини і продовольства.

Як уже зазначалося, залучення аграрного сектора до глобалізаційного процесу нині характеризується прийняттям вимог, норм і правил Світової організації торгівлі, які виявилися для України на перших порах неприйнятними. Це негативно позначається на аграрній економіці. Необхідно, щоб виробництво і торгівля власною сільськогосподарською продукцією та продовольством було економічно вигідним для нашої держави, а не пристосовуватися до умов СОТ.

При становленні нової соціально-економічної системи під впливом глобалізму в Україні особливо великі зміни відбулися в аграрному секторі. Причиною існуючого безладдя стали аграрні реформи, через які змінилася власність на майно і землю, держава втратила функцію регулювання аграрною економікою [5]. Не на краще змінилася структура виробництва й у цілому інфраструктура соціально-побутового і культурного секторів. У нашій ситуації сільське господарство, як одна з немонополізованих галузей, позбавлене регулювальної ролі держави, зазнало величезних втрат агроресурсного потенціалу, збитків. Тому агропромислове виробництво інноваційно та інвестиційно непривабливе,

структура економіки викривлена, пріоритети належать обслуговуючим і посередницьким структурам, а не виробничим сферам.

Висновки. У завершенні дослідження ми можемо зробити висновок, що глобалізація агресивно діє на аграрний сектор України, тому необхідно вжити ряд заходів, які б дали змогу нормально функціонувати аграрній сфері, та вивести нашу країну на один рівень з розвинутими країнами.

1. За умов становлення глобалізму слід звернути першочергову увагу на підвищення експорту продукції аграрного сектора на основі поліпшення якості продукції та підвищення її конкурентоспроможності.

2. Необхідно посилити державне регулювання й підтримку аграрного сектора. Особливо слід розширити підтримку заходів у межах «зеленої скриньки», до яких СОТ не ставиться вимогливо: наукові дослідження, підготовку і підвищення кваліфікації кадрів, інформаційно-консультаційне обслуговування; ветеринарні та фітосанітарні заходи, контроль безпеки продуктів харчування; сприяння збуту сільгосппродукції, включаючи збирання, обробку і розповсюдження ринкової інформації; удосконалення інфраструктури (будівництво шляхів, електромереж, меліоративних споруд) за винятком операційних витрат на її утримання; утримання стратегічних продовольчих запасів, внутрішню продовольчу допомогу; забезпечення гарантованого доходу сільгоспвиробникам, удосконалення землекористування тощо; підтримку доходів виробників, не пов'язану з видом та обсягом виробництва; сприяння структурній перебудові сільськогосподарського виробництва; охорону навколишнього середовища; реалізацію програм регіонального розвитку.

3. Майже п'ятирічний досвід вилучення землі у колективних сільськогосподарських підприємствах та її паювання показав помилковість і неефективність цих заходів. Керівництву держави слід поступити мудро та проявити мужність і визнати цей факт. Слід порадитися із селянами й при необхідності прийняти відповідний закон про передачу землі колективам чи сільським громадам, скасувавши, таким чином, приватну власність на неї.

Список використаної літератури

- 1. Гончарук А.** Україна та світова організація торгівля: стан переговорів та очікування / А. Гончарук // Вступ України до СОТ: новий виклик економічній реформі – К. : Альфа-принт, 2003. – С. 51 – 59.
- 2. Джеймс Д. Гейсфорд** Доський Раунд: нова угода з аграрної політики / Джеймс Д. Гейсфорд, Вільям А. Керр // Вступ України до СОТ: новий виклик економічній реформі – К. : Альфа-принт, 2003. – С. 227 – 245.
- 3. Лузан Ю.** Україна на шляху до СОТ: сільськогосподарський аспект / Ю. Лузан // Вступ України до СОТ: новий виклик економічній реформі. – К. : Альфа-принт, 2003. – С. 221 – 226.
- 4. Майстро С. В.** Стратегія державного регулювання розвитку агропромислового комплексу України

в умовах глобалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeBu/2007-1/doc>. **5. Микитенко І. А.** Аграрний сектор України за умов становлення нової соціально-економічної системи – глобалізму [Електронний ресурс] // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – Режим доступу : <http://www.info-prensa.com/article-534.html>. **6. Михасюк І.** Державне регулювання економіки в умовах глобалізації / І. Михасюк. – Л. : ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 39 с. **7. Могильний О. М.** Регулювання аграрної сфери / О. М. Могильний. – Ужгород : ІВА, 2005. – 400 с. **8. Мостовий Г. І.** Ринок продовольчих товарів та сільськогосподарської сировини : монографія. – К. : Вид-во УАДУ, 1997. – 244 с. **9. Петровський Ю.** Вступ України до СОТ: перспективи та можливі негативні наслідки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eu.prostir.ua/library/1514.html> **10. Саблук П. Т.** Україна в міжнародних аграрних відносинах: торговельний аспект / П. Т. Саблук // Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть. – К. : Либідь, 2002. – С. 193 – 209. **11. Саблук П. Т.** Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України у XXI столітті / П. Т. Саблук // Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України у XXI столітті. – К. : ІАЕ УААН, 2001. – 638 с. **12. Сидоренко О. О.** Членство в СОТ і національна агросфера / О. О. Сидоренко // Ринкові перетворення в АПК України: Зб. наук. пр. НАН України. Ін-т економіки. – К., 2002. – 124 с. **13. Ткаченко Н. М.** Проблеми розвитку АПК В УМОВАХ в умовах вступу України до СОТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Oif_apk/. **14. Офіційний сайт Держкомстат України** [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/gdvvg>. **15. Новосельцева А. М.** Тенденції змін у харчуванні залежно від доходів споживачів та цін на продукти харчування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=709>.

Борінос І. І., Завгородня Ю. В. Аграрний сектор економіки України в умовах становлення глобалізаційних процесів

У даному дослідженні розглянуті та вперше систематизовані проблеми та наслідки глобалізації для аграрного сектору України; наведені дані та показники, що характеризують ці наслідки і негативний вплив глобалізації на аграрний сектор економіки. Також у дослідженні розкриті проблеми, з якими зіткнувся аграрний сектор економіки України при вступі в СОТ та запропоновано шляхи подолання агресивного впливу на нього глобалізаційного процесу.

Ключові слова: аграрний сектор, глобалізм, конкурентоспроможність, споживання, СОТ, проблеми агропромислового виробництва.

Боринос И. И., Завгородняя Ю. В. Аграрный сектор экономики Украины в условиях становления глобализационных процессов

В данном исследовании рассмотрены и впервые систематизированы проблемы и последствия глобализации для аграрного сектора Украины; приведены данные и показатели, характеризующие эти последствия и отрицательное влияние глобализации на аграрный сектор. Также в исследовании раскрыты проблемы, с которыми столкнулся аграрный сектор Украины при вступлении в ВТО и предложены пути преодоления агрессивного воздействия на него глобализационного процесса.

Ключевые слова: аграрный сектор, глобализм, конкурентоспособность, потребление, ВТО, проблемы агропромышленного производства.

Borinos I. I., Zavgordnyaya U. V The agricultural economy sector of Ukraine in conditions of globalization

In this investigation examined for the first time systematized problem and the consequences of globalization for agroindustrial complex of Ukraine presented the data and parameters describing these effects and the negative impact of globalization on agroindustrial complex. Investigation also revealed the problems encountered by agroindustrial complex of Ukraine joining the WTO and suggested ways to overcome the aggressive exposure to the globalization process.

Key words: agriculture, globalism, competitiveness, consumption, WTO, problems of agricultural production.

УДК 005.53-047.44

Т. А. Вадченко

СУТЬ І КЛАСИФІКАЦІЯ ПАТОЛОГІЙ В МЕНЕДЖМЕНТІ

Постановка проблеми. Будь-яка організація схожа на організм: вона живе своїм життям, розвивається, дорослішає, старіє. І як у будь-якого організму, у неї трапляються «хвороби», що ведуть до порушення її функціонування.

Можна визначити два розуміння організаційних патологій. Перше - патологія як відхилення від норми. Питання в тому, чи можна сформулювати якусь організаційну норму і в яких випадках це буває. Само по собі уявлення про організаційну норму, про організаційні нормативи дуже складно і спірно. Наприклад, можна говорити, що по нормах текучість кадрів така-то. Але іноді текучість кадрів повинна бути дуже інтенсивною, дуже високою, і це немає щось ненормальне. Тому необхідно запропонувати і інше визначення організаційної патології як дисфункція. Організаційна дисфункція означає недосяжність цілей, коли

у функціонуванні організації виявляються стійкі збої по важливих і важко викореним питанням.

Стійкі дисфункції, що зустрічаються в ділових організаціях, можна розділити на дві групи патологій: у будові організації, і в управлінських рішеннях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням цієї проблеми займалися багато різних вчених таких як: Станішкіс Я. К., Марінец І. Н., Пригожин А. І., Мільнер Б. З., Смирнов Е. А., Лапигін Ю.М., Лапигін Д. Ю та інші. Однак, рішення ряду важливих завдань, зокрема, пов'язаних з усуненням організаційних патологій, не набуло приділено належну увагу.

Мета статті – проаналізувати існуючі патології в будові організації і управлінських рішень і дати рекомендації по усуненню їх.

Відповідно до мети були поставлені і вирішені наступні завдання:

- провести аналіз існуючих патологій в будові організації і управлінських рішень;

- розробити рекомендації по усуненню існуючих патологій.

Виклад основного матеріалу. Поняття «організаційна патологія» зараз використовується в двох значеннях – як відхилення від норми і як дисфункція.

Деякі дослідники дають поняття організаційної патології, близьке до медичного терміну, – як відхилення від норми. Застосування такого підходу ускладнюється тим, що чіткого визначення норми не існує. Більш того, організаційну норму сформулювати надзвичайно складно із-за різноманіття форм організацій. Тому все частіше використовується визначення організаційної патології як дисфункції. Під нею розуміється збій у виконанні якої-небудь функції або стійке недосягнення цілей організації. Дисфункцією може також вважатися досягнення цілей, але з істотно великими витратами часу, сил і засобів в порівнянні із запланованим рівнем.

Кардинальна відмінність патології від хвороб зростання полягає в тому, що організація самостійно не може вирішити проблему патології. Це пов'язано з труднощами в їх виявленні і подоланні. Зовнішні ознаки прояву патології часто сприймаються як окремі незалежні проблеми. Причому одні проблеми можуть бути причинами патології, інші – її наслідками [1].

Так, патологія «панування структури над функцією» виникає зазвичай як спосіб вирішення інших проблем: наприклад, відсутність відлаженої системи взаємодії складу і роздрібною мережі намагаються компенсувати введенням посади контролера їх спільної роботи і тому подібне Хаос, необдумані рішення можуть бути ознаками патології «несумісність особи з функцією».

Залежність патології від багатьох чинників, їх взаємозв'язок з елементами структури організації вимагають системного підходу в усуненні патології. У цьому і полягає трудність – спроба вирішення

проблеми може викликати збій в іншій частині системи і сприяти виникненню нової патології.

Ризики виникнення патології посилюються, і кількість їх збільшується при істотній зміні умов роботи організації, з появою нових дратівливих чинників зовнішнього середовища. Вони набувають масового характеру в період проведення масштабних економічних перетворень, що обумовлює особливу важливість даної проблеми [5].

Патології в будові організацій охоплюють всю структуру підприємства – від органу, що управляє, до підвідомчих ланок. Слідством є порушення зв'язків між підрозділами, центром і відділами, уповільнення виконання рішень, збій у функціонуванні системи організації в цілому.

Патології цього типу характерні для великих організацій і відповідають стадії зрілості; зазвичай вони пов'язані з укрупненням організації. Так, розширення мережі, збільшення числа філій в більшості випадків викликає відособленість підрозділів. Великим підприємствам радянського періоду були властиві і бюрократія, і панування структури над функцією. Несумісність особи з функцією – особливий вид патології, здатний виникнути в будь-якій організації.

Бюрократія – це особливий вид організаційної патології. Рутинна, плутанина, культ процедур в збиток цілям і т. п., звичайно, мають пряме відношення до теми бюрократії, але суть не в цьому.

Бюрократизм властивий не тільки владі, він виникає і в горизонтальних відносинах. Цей різновид оргпатології, на відміну від попередньої, неусувний. Кращий спосіб опору їй – прозорість діяльності, уніфікація обліку і доступність його для огляду. Сильний засіб – позначення пороку публічне або у вузькому крузі, тобто пред'явлення працівникові розуміння середовищем типу його поведінки як саме такої форми оргпатології. А ще надійніший шлях – формування корпоративної культури, тобто об'єднання персоналу навколо загальнофірмових цілей.

Безсуб'єктність – це коли від працівника нічого не залежить і він не в змозі ухвалити своє рішення, і тим більше, реалізувати його, він - не суб'єкт в своїй діяльності, в організації. Безсуб'єктність працівників обертається для фірми слабкою ініціативністю, нерухомістю, байдужістю персоналу. Проте ставка на старанність глибоко укорінилася у нас і в приватних і в державних організаціях. Нерідко буває, що на підприємницьку по суті посаду беруть людину з психологією службовця, а на посаду службовця хочуть усадити явного підприємця. Тут серйозна дилема: службовець буде лояльний і дисциплінований, але малоефективний. Підприємець буде вельми ефективний, але одного разу він скаже: спасибі за все, але тепер я почну власну справу [3].

Некерованість. Мається на увазі втрата контролю підсистеми організації, що управляє, над її керованою підсистемою. Звичайно, такий контроль ніколи не може бути повним - тому, хоч би, що цілі управління не тотожні цілям керованих.

Причиною некерованості буває також слабка мотивація персоналу на мету фірми. Тоді люди не зацікавлені в роботі і виконують свої обов'язки на нижній межі допустимого. В результаті, загальнофірмові цілі не досягаються, хоча кожен з роботою справляється, інструкцій не порушує.

Конфлікт. Це далеко не завжди патологія. Є тип позиційних конфліктів, які виникають між об'єктивно розведеними і навіть в чомусь протилежними цілями. Нерідко такі відносини між службами, що виробляють і збутовими, конструкторами і технологами на заводі: одні представляють інтереси покупця, другі обмежені можливостями виробництва; хтось прагне до оновлення конструкції виробу, що випускається, а для інших це означає мороку з переналадкою устаткування і так далі і тому подібне. Подібний конфлікт стає патологічним тоді, коли він насичується особовим змістом, коли до нього залучаються індивідуальні, групові амбіції, упередження. Організація ділиться на ворогуючі табори, де нейтральні вислови осоружної сторони трактуються як агресивні, яким треба протистояти, багато сил йде на боротьбу, співпраця виявляється неможливою.

Кліка. Цим терміном позначається група керівних або просто впливових працівників організації, що використовують її ресурси у власних корисливих цілях, наносячи їй утрату, доводячи її до дисфункції [5].

Виникненню патології в управлінських рішеннях сприяють не тільки неправильні вирішення керівних органів, але і патології, що сформувалися, в будові організації. Дані патології також приводять до порушення робочого процесу, викликають спади в діяльності організації.

Прикладом можуть служити так звані маятникові рішення. Ця патологія виникає через відсутність чіткої системи ухвалення рішень і плану, і у результаті результат одних дій нейтралізується іншими. Іноді вона виявляється в чистому вигляді: на прийнятту міру вводиться контрзахід, а ухвалене рішення відміняється. Наприклад, створення відділу і подальше його скасування, впровадження нової технології і повернення до старого способу виробництва і тому подібне. Ситуаційний підхід, відсутність алгоритму дій можуть бути вельми небезпечні, оскільки результат діяльності зводиться до нуля. Компанія не розвивається і втрачає конкурентоспроможність.

Маятникові рішення. Розділити – об'єднати, централізувати-децентралізувати – повторення подібних коливань і складає цей вид оргпатології.

Вся річ у тому, що за маятниковими рішеннями стоять якісь проблеми, які автори цих рішень не бачать або навмисно не помічають. Та ж проблема координації може вирішуватися не обов'язково структурним шляхом. Набагато успішніше можуть працювати механізми горизонтальних зв'язків між конструкторами різних спеціальностей [2].

Розрив між рішенням і виконанням. Дивно, як в нашій управлінській культурі відносяться до реалізації ухвалених рішень. Реалізація взагалі не сприймається як самостійна стадія і технологія управлінського процесу. Більш того, рішення майже не прораховуються на ту, що реалізовується. Хоча ще на стадії його вироблення і ухвалення повинна виявлятися зв'язка з можливостями і труднощами його здійснення: тривалість стадії виконання завдань, співвідношення сил, сприяючих і протидіючих цьому, вірогідність спотворення, зміни умов і інше.

Демотиваційний стиль керівництва. Суть його: явне переважання вказівок на упущення співробітників над оцінками їх досягнень. Дефіцит позитивів – так слід діагностувати характер таких відносин керівництва – підпорядкування в організації, систему їх мотивації. Показово, що самі керівники рідко вважають це патологією і взагалі скільки-небудь значімою проблемою. Так поступали і поступають з ними, так повелося навколо, вони не бачили іншого. Чутливість підпорядкованих до цієї сторони відносин їх дивує, але вони схильні бачити за скаргами із цього приводу будь-які інші мотиви: незадоволеність оплатою, фізичними умовами праці і ін.

Упущені можливості звідси величезні: безініціативність, незадоволеність позначаються на кількості і якості праці. Подолання цього виду оргпатології пов'язане з розвитком культури і тому вимагає чималого часу. Процедурно ж почати цей рух доступно через введення етичних стандартів (так, спочатку саме стандартів) в документи, засідання (подяки за зроблене, просто ввічливість, накази за досягнення і т. п.) [3].

Інверсія означає стан, коли результат управлінської дії виявляється протилежним його меті. До речі, демотиваційний стиль керівництва приводить саме до такої патології, тобто демотивованість співробітники ускладнюють досягнення цілей.

Стагнація – це нездатність до змін, ухилення від назрілих нововведень або невміння їх здійснювати. Ще точніше: стагнація є пасивний ризик, який виникає від дефіциту змін, на відміну від активного ризику, супроводжуючого радикальні оновлення.

В ході організаційної діагностики нерідко доводиться констатувати стагнацію у багатьох клієнтів. Інший раз навіть введення в їх оборот поняття «Пасивний ризик» само по собі насторожує керівників і спонукає задуматися над небезпеками такої нерухомості. Річ у тому, що основна проблема нововведень зовсім не у відсутності необхідних нововведень, тобто проектів бажаних станів. Проблема – в переході від початкового стану до бажаного. А перехід цей є особлива технологія, про яку мало хто з керівників має уявлення. І тому зазвичай тиснуть, примушують. Буває, виходить. Але довго, з перенапруженням сил, конфліктами і звільненнями [4].

Треба сказати, що розробка технологій змін в останні десятиліття опинилася в центрі уваги багатьох консультантів і керівників. Більш

того, ефективність управління, мотивації, стратегії оцінюються сьогодні в розвинених країнах саме по здібності до змін, умінню вчасно їх починати і швидко проходити перехідний етап.

Висновки. Для формування програми боротьби з організаційними патологіями необхідно виділити головну з них і підібрати відповідний спосіб її усунення. Звичайно, вибір методу залежить від конкретних умов і особливостей організації, але існують і типові способи.

В цілому виникнення патології повинне сприйматися як нормальний процес життєдіяльності організації. Це свідectво того, що йде процес розвитку. Проте слід пам'ятати, що тільки вирішення кризової ситуації дає можливість переходу на новий етап.

Список використаної літератури

1. Марінець І. Н. Зміст і класифікація організаційних змін / І. Н. Марінець // Вісник Севкавгту. Серія «Економіка», 2003. – № 2. – С. 73 – 76. **2. Мільнер Б. З.** Теорія організації / Б. З. Мільнер. – М. : ІНФРА-М, 2000. – 480 с. **3. Пригожин А. І.** Методи розвитку організацій / А. І. Пригожин. – М. : МЦФЕР, 2003. – 863 с. **4. Смирнов Е. А.** Теорія організації / Е. А. Смирнов. – М. : ІНФРА-М, 2003. – 248 с. **5. Види організаційних патологій** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.std1.ru/catalog/catalog293>.

Вадченко Т. А. Суть і класифікація патологій в менеджменті

Виділені поняття «патологія» і «дисфункція», «організаційна патологія». Проаналізовано існуючі патології в будові організації та управлінських рішень, а також приведена їх класифікація. Визначено ризики виникнення патології в будові організації. Запропоновані рекомендації по усуненню існуючих патологій. Залежність патології від багатьох чинників, їх взаємозв'язок з елементами структури організації вимагають системного підходу в усуненні патології.

Ключові слова: патологія, управління, дисфункція, рішення, проблеми, організаційні патології.

Вадченко Т. А. Сущность и классификация патологий в менеджменте

Выделенные понятия «патология» и «дисфункция», «организационная патология». Проанализированы существующие патологии в строении организации и управленческих решений, а также приведена классификация. Определены риски возникновения патологии в строении организации. Предложены рекомендации по устранению существующих патологий. Зависимость патологии от многих факторов, их взаимосвязь с элементами структуры организации требуют системного подхода в устранении патологии.

Ключевые слова: паталогия, управление, дисфункция, решения, проблемы, организационные паталогии.

Vadchenko T. A. The nature and classification of pathologies in management

Selected concepts of «pathology» and «dysfunction», «organizational pathology». Analyzed the existing pathology in the structure of the organization and management decisions, and made their classification. Identified risks of disease in the structure of the organization. Advised recommendations to delete existing pathologies. Dependence of the pathology of many factors, the relationship of elements in the structure of the organization require a systematic approach in addressing pathology.

Key words: pathology, management, disfunction, decisions, problems, organizational pathology.

УДК [005.32:331.101.3]:338.43

Т. А. Волошко

**ВПЛИВ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ
АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА**

Постановка проблеми. В умовах переходу до ринкової економіки актуальною є проблема мотивації і ефективності праці в галузі аграрного виробництва, виявлення і оцінка мотивів високопродуктивної праці. На сьогодні досить важливими є питання визначення кількісного впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на ефективність праці, наукового обґрунтування нормативів затрат часу та удосконалення організації праці в сільськогосподарському виробництві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну кількість публікацій вітчизняних і закордонних вчених-економістів присвячено дослідженню питань ефективності праці та її мотивації. Питанням мотивації ефективної праці в сільському господарстві займалися Бугуцький О. А., Бурик А. Ф., Вдовиченко М. Х, Гудзинський О. Д., Дієсперов В. С., Калінчик М. А., Левченко О. В., Лишиленко В. І., Малік М. Й., Олійник Т. І., Опря А. Т., Ходаківський Є. І., Шкільов О. В., Якуба К. І. та інші.

Мета статті. Формування ефективної системи мотивації праці аграрного виробництва на основі аналізу діючої системи стимулювання у конкретному сільськогосподарському підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні особливо гостро постала потреба у формуванні ефективної системи мотивації праці. Недостатня мотивація в сучасних умовах не дає змоги аграрним підприємствам реалізувати свої потенційні можливості. Спонування людей до праці – об'єктивно необхідна умова розвитку будь-якого підприємства, тому мотивація праці вважається вирішальним чинником забезпечення досягнення відповідних цілей як на макро-, так і на мікрорівні [7].

Однією з основних причин неефективної зайнятості та безробіття селян є недостатнє врахування важливості політики зайнятості та соціальної політики на селі, що і є наслідком низької мотивації праці в аграрних підприємствах регіону.

Відомий економіст П. Т. Саблук вважає, що в сільській місцевості необхідно створити нормальні соціальні умови життя і праці, що певною мірою сприятиме підвищенню рівня мотивації праці. Соціальними ініціативами держави має стати матеріальна підтримка мешканців сільських населених пунктів і особливо родин із низьким рівнем доходів, а також молоді та членів їх сімей [8, с. 374].

Найвища цінність у державі – людина, яка є основою трудових ресурсів, тому поєднання інтересів управлінського складу підприємства спрямоване на підвищення ефективності праці, повинно відбуватись у тісному зв'язку із розвитком особистості та адекватною винагородою за працю [5, с. 144].

Трудові відносини, які складаються між працівником і власником у процесі виробничих відносин, насамперед відбиваються на ефективності праці, для цього необхідні умови, за яких у працівника була б можливість отримувати за працю винагороду, що здатна задовольнити потреби, тільки в такому разі ефективна праця для працівника буде необхідним стимулом.

Одним із елементів мотивації робітників є трудові цінності, на які працівник спирається при виборі способу виконання праці та визначають вагомість її результатів і мету. Виходячи із цього, можна зазначити, що соціальне середовище, в якому перебуває робітник, формує істотний вплив на розвиток особистості та формування її трудових цінностей, які є основними мотивами праці.

Мотивація – це спонукання людей до активної діяльності, процес свідомого вибору людиною певної лінії поведінки, яка ґрунтується на мотивах і стимулах.

Мотивація праці в сільському господарстві – процес внутрішнього спонукання людини до високоефективної праці шляхом свідомого вибору певного комплексу трудових дій, спрямованих на задоволення особистих потреб працівника та реалізацію його інтересів, пов'язаних із набуттям ним статусу власника земельних та майнових паїв.

Ефективність праці, як будь-яке економічне явище, проявляє себе в кількості та якості живої праці.

Однак певна частина теоретичних і практичних питань, пов'язаних з ефективністю праці та її мотивацією в сільському господарстві, залишається поки що не повністю розглянутими. Зокрема, недостатньо досліджені питання проблеми формування ефективного механізму мотивації в галузі сільського господарства в умовах організаційно-правових перетворень і ринкових умов господарювання. На сьогодні актуальним є питання визначення впливу цілої низки технологічних, організаційних і соціально-економічних чинників на рівень ефективності

праці; розробки науково-обґрунтованих норм виробітку, обслуговування та формування ефективної системи організації праці на підприємствах.

Зокрема і П. П. Клокар у статті «Вплив факторів на мотивацію сільськогосподарських працівників», стверджує, що у сучасних ринкових умовах розвитку аграрного сектору економіки України на ефективність роботи сільськогосподарських працівників впливають різні фактори, серед яких головними є рівень оплати праці, організаційно-правові господарювання підприємства, рівень безробіття в регіоні, а також політична ситуація в країні [4].

Основне завдання мотивації полягає у створенні такої атмосфери, в якій працівники зацікавлені роботою та її результатами. Усвідомлення працівником його значимості та авторитету на підприємстві може виступати потужним мотивом до ефективної праці.

Ефективна мотивація праці на підприємстві є показником ефективної організаційної структури підприємства в цілому. В. С. Дієсперов вважає, що термін «мотивація праці» в сучасних умовах є важливим фактором, який впливає на результати діяльності підприємства за кількома напрямками. Вважається, що основою системи мотивації праці є врахування особистих потреб працівників організації [2, с. 10]. Звичайно, такий погляд автора на цю проблему, безумовно, вказує на гуманізацію в організації праці підлеглих, але ці мотиви реально почнуть впливати тільки після задоволення первинних життєвих потреб працівника.

Селянська праця через свою непривабливість вважається у нас однією із найнепрестижніших. В багатьох аграрних підприємствах спостерігається скорочення чисельності працюючих. Звичайно, скорочення робочих місць у сільських населених пунктах відбувається через занедбану соціальну інфраструктуру та відсутність сучасних елементів культурного дозвілля мешканців (кінотеатрів, спортмайданчиків тощо).

Для зміни ситуації та поступового розвитку доцільно активізувати діяльність по закріпленню та залученню молоді до сільської місцевості за рахунок підготовки сучасно обладнаних робочих місць, підвищити матеріальну зацікавленість кожного працівника в результатах своєї праці, для чого необхідно розробити різні мотиваційні підходи до стимулювання працівників різних категорій, а також створення умов для вільного розвитку сучасних напрямів бізнесу.

Держава, в свою чергу, повинна створити привабливий для підприємців податковий клімат, розробити умови надання пільгових кредитів.

Недосконалість механізму матеріальної та моральної зацікавленості працівників села ослаблює їхню творчу активність, трудову дисципліну, знижує кваліфікаційний та культурний рівень. В той же час розробка науково-обґрунтованої системи стимулів і мотивів приводить до підвищення зацікавленості працівників у результатах

сільськогосподарського виробництва. Тому у структурі трудових мотивів працівників сільського господарства нині провідне місце займають матеріальні мотиви.

Об'єктом дослідження було обрано фермерське господарство «Незалежність» Біловодського району Луганської області. Головна будівля господарства розташована в селі Бараниківка. Відстань від центру господарства до обласного центру м. Луганська становить 110 км, до районного центру смт. Біловодськ – 10 км.

Основною метою діяльності підприємства є виробництво товарної сільськогосподарської продукції та реалізація для отримання прибутку. Основним напрямом діяльності є рослинництво: вирощування зернових культур, соняшнику. За даними загальна земельна площа у 2010 році становила 8793 га. Також ФГ «Незалежність» займається свинарством, загальне поголів'я якого майже вдвічі зменшилося в 2010 році порівняно із 2009 роком та розведенням великої рогатої худоби, що складає 680 голів у 2010 році.

Господарство складається з таких виробничих підрозділів як тракторно-рільнича бригада, свиноферма, молочно-товарна ферма, автопарк та ремонтна майстерня. Майже всі землі сільськогосподарського призначення ФГ «Незалежність» орендує (8793 га із 8743 га за даними 2010 року), проте вся наявна техніка є власністю засновника господарства Пронька Юрія Олександровича.

Система мотивації праці в ФГ «Незалежність» передбачає використання в процесі управління різних видів стимулювання, серед яких переважають матеріальні винагороди. Вони включають, насамперед, виплату заробітної плати. Про розмір загального фонду оплати праці в господарстві та його динаміку за останні 3 роки свідчать дані, наведені нижче у табл. 1.

Таблиця 1.

Фонд оплати праці в ФГ «Незалежність» Біловодського району Луганської області

Показник	2008 р.	2009 р.	2010 р.	В середньому за 3 роки
Середньооблікова чисельність працівників - всього, чол.	149	134	152	145
в т. ч.:				
у рослинництві	82	66	82	77
у тваринництві	67	68	70	69

Фонд оплати праці - всього, тис. грн. в т. ч.:	1310,3	1408,1	1695,1	1471,2
у рослинництві	721,1	693,5	914,5	776,4
у тваринництві	589,2	714,5	780,6	694,8
Середньомісячна оплата праці, грн	732,84	875,68	929,33	845,95

Аналізуючи цей статистичний матеріал, слід відмітити, що дуже низький рівень оплати праці в господарстві. Щоправда, в останні 2 роки спостерігалось підвищення рівня середньої заробітної плати працівників. Щодо структури заробітної плати, то переважну частину в ній становить тарифна складова, а такий вид матеріального стимулювання як преміювання застосовується лише в деяких випадках. При цьому працівників преміюють за поліпшення якості одержаної продукції та виконаних робіт.

Для того, щоб мотивація праці стала засобом розвитку аграрних підприємств, її величина повинна бути тісно пов'язана з факторами і показниками ефективності виробництва.

Щодо морального стимулювання, то тут варто зазначити, що в ФГ «Незалежність» збереглися традиції занесення на Дошку пошани, оголошення подяк, вручення почесних грамот тощо. Проте ці методи на фоні недостатнього матеріального стимулювання не забезпечують бажаного мотивуючого впливу на працівників.

Таким чином, для формування ефективної системи мотивації праці в ФГ «Незалежність» та інших аграрних підприємствах потрібно здійснити такі заходи як:

- запровадити більш гнучку систему преміювання працівників господарства;
- застосувати моральні заохочення адекватним досягненням результатів праці;
- звернути більше уваги на мотивацію працівників апарату управління шляхом підвищення змістовності їх праці;
- сприяння професійному розвитку;
- підвищення кваліфікації тощо.

При цьому потрібно застосовувати індивідуальний підхід до кожного працівника. Важливо також підвищувати матеріальну зацікавленість трудових колективів у виконанні планових завдань, зменшенні трудових і матеріальних витрат тощо.

В економіці України разом із процесами економічного росту і відносної стабілізації, позначився істотний перелом у сфері керування персоналом, в тому числі й сільськогосподарських підприємств, які на практиці відчули, що розвиток і успіх ринкових відносин неможливі без пошуку нових сучасних форм мотивації і стимулювання праці, які

нині використовують закордонні компанії. В даний час у багатьох країнах Західної Європи мотиваційні аспекти управління персоналом набули великого значення, і ці методи і досвід мотивації можуть бути з успіхом перенесені в Україну.

Тому доцільно дослідити ірландський досвід з мотивації персоналу з метою виявлення і впровадження найбільш ефективних методів у вітчизняних підприємствах.

Ірландія є острівною державою в північно-західній частині європейського континенту і знаходиться поблизу західного узбережжя Великобританії. Завдяки реконструкції національних економік західноєвропейські країни, до складу яких входить й Ірландія, на сьогодні досягли високих показників свого економічного розвитку.

Сільське господарство Ірландії – розвинута галузь, що має високу продуктивність. Близько 70 % фермерських господарств – дрібні та середні (до 25 га). Розводять велику рогату худобу, овець, свиней. За кількістю худоби на душу населення країна посідає перше місце в Європі. Традиційними видами агропродовольчих товарів є ячмінь, пшениця, цукрові буряки, овес, картопля. Урожайність деяких культур найвища серед європейських країн. Країна являється провідним експортером багатьох видів сільськогосподарської продукції [1, с. 54].

Аграрна політика країни спрямована на збереження природного середовища та одержання екологічно чистої продукції.

На сьогодні відомо, що населення Ірландії вдалося до старих перевірених способів забезпечити собі гідне майбутнє. Нині дедалі більше молодих людей країни повертаються до агропромислового сектору. Кажуть наразі, що це єдиний спосіб отримати стабільний прибуток в умовах, коли економіка країни занепадає, а рівень інфляції зростає. Нині агросектор починає повертатися до повного циклу виробництва. Буквально ще два роки тому більшість ланок простоювало, адже не вистачало людей аби зайняти ці робочі місця. Зараз до професії сільськогосподарської галузі вже ставляться із більшою повагою, а ніж раніше.

За підсумком 2010 року ірландський агросектор розширився на 46 %. Обсяг експорту з галузі становив 8 мільярдів євро. Це третина від загального показника за минулий рік. Тепер уряд країни запланував у найближчі 10 років збільшити вивезення сільськогосподарської продукції і отримати за неї 20 мільярдів доларів.

Влада вирішила зробити ставку на агросектор. Так посадовці планують ініціювати цілу низку навчальних програм, завдяки яким молоді люди здобуватимуть спеціальну освіту. Чиновники вважають, що це допоможе стабілізувати економіку країни.

Заробітна плата працівника сільського господарства в Ірландії поділяється на дві частини: постійну, яка залежить від кваліфікаційного рівня працівника (тариф), і змінну, пов'язану з індивідуальним результатом праці [3].

Нами було досліджено, що кожен квартал працівник в сфері сільського господарства Ірландії має так званий «holiday», тобто відпустку на один тиждень і може використовувати свій час за власним бажанням. У разі, коли робітник продовжує працювати, незважаючи на відпустку, – йому виплачується подвійна щотижнева заробітна плата. Норма робочого часу складає 40 годин, якщо ж працівник перевищує цю норму, то йому виплачують в подвійному розмірі за кожну перероблену годину.

Україна має перейняти досвід в такої сильної в економічному плані країни, як Ірландія. Маючи такі родючі землі, наша держава повинна добитися високого рівня в галузі сільського господарства

Сьогодні вимагає більш широкого використання в аграрному секторі, й зокрема в Луганській області, погодинної системи оплати праці, яка з успіхом використовується на передових сільськогосподарських підприємствах Ірландії за умови її застосування в рамках комплексної системи мотивації праці.

Звичайно, в Україні матеріальна мотивація є найпоширенішою, це пов'язано з відносно низьким рівнем життя населення. В Ірландії, в той же час, вона не є такою популярною, адже середня заробітна плата там вища і, відповідно, вищий рівень життя.

Саме тому в розвинених країнах набуває поширення соціальна мотивація, яка полягає у прагненні працівників задовольняти свої духовні потреби [6, с. 112]. Працівник бажає відчувати свою важливість, хоче розвиватися, брати активну участь у житті фірми тощо. Отже, керівникам чи відповідальним особам потрібно розвивати цей напрям, адже це буде вигідно як з соціальної, так і з економічної точки зору.

Ще одним дієвим способом мотивації праці є створення самоправних груп. Групи самостійно вирішують питання з планування праці, проведення нарад, координацію з іншими відділеннями тощо.

Як вважає сучасна економічна наука, стимулювання праці має включати матеріальне, моральне та соціальне заохочення через вплив на кожного працюючого члена колективу.

Мотивація має прямий зв'язок з продуктивністю праці. Залежність тут взаємна – незначна, навіть порівняно з іншими галузями вітчизняної економіки оплата праці в сільському господарстві пояснюється надто низькою продуктивністю праці

Низька продуктивність праці в аграрних підприємствах підтверджує, що існуюча організація оплати праці працівників аграрної сфери не відповідає вимогам ринкової економіки, і тому її необхідно поступово удосконалювати та пристосовувати до нових умов, які складаються у сільському господарстві, за рахунок впровадження тісного зв'язку між напруженістю праці та її оплатою.

Управлінський персонал підприємства прагне, щоб працівники трудилися максимально ефективно, але ж для цього необхідно створити належні умови праці, за яких у працівника з'являться можливості

задовольняти власні потреби за рахунок заробітної плати, лише тоді ефективна праця буде для кожного конкретного працівника нагальною необхідністю. Саме система мотивації праці має викликати потребу в виконанні дії, котра призведе до отримання винагороди, яка здатна задовольнити потреби людини в майбутньому.

Вагомий вплив на відношення до праці працівників в агропромисловій сфері повинні відігравати: бажання спокійно працювати без неприємностей, гарне відношення з боку колективу, прагнення проявити себе, та прагнення досягти максимальної самостійності в роботі.

Висновки. У теоретичних аспектах мотивації центральне місце займає поняття мотиву і стимулу. Ці поняття взаємозалежні, оскільки стимул – це блага, на отримання яких направлена діяльність людини, а мотив – це безпосередньо прагнення отримати ці блага. Тому формування механізму мотивації необхідно розглядати на економічному рівні, як в матеріальному, так і в нематеріальному аспекті.

Оплата праці повинна орієнтуватися на ефективність виконання роботи і особисті якості робочого. Ширше пропонується використовувати способи соціальної мотивації, а також запровадити більш гнучку систему преміювання працівників сільськогосподарських підприємств. У кожного працівника є різні потреби, а також індивідуальні особливості характеру, які треба враховувати під час вибору різновиду мотивації. Одного і того ж працівника неможливо довгий час мотивувати одним і тим же стимулом, оскільки працівник розвивається і, відповідно, змінюються його потреби.

Список використаної літератури

1. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Безуглий. – К. : ВЦ «Академія», 2005. – 704 с. **2. Дієсперов В. С.** Сільськогосподарська праця в нових умовах / В. С. Дієсперов. – К. : ІАЕ УААН, 1999. – 232 с. **3. Дяченко Р.П.** Європейський ринок праці / Р. П. Дяченко // Економіка АПК. – 2006. – № 2. – С. 138 – 146. **4. Клокар П. П.** Вплив факторів на мотивацію сільськогосподарських працівників / П. П. Клокар // Економіка АПК. – 2006. – № 5. – С. 139 – 148. **5. Малік М. Й.** Мотивація виробничої діяльності в аграрній сфері економіки (методолія і організація) / М. Й. Малік. – К. : ІАЕ, 1995. – 177 с. **6. Пазуха М. Д.** Кон'юнктура світових товарних ринків : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. Д. Пазуха. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 272 с. **7. Петренко Н. О.** Формування ефективної системи мотивації праці в аграрних підприємствах / Н. О. Петренко // Економіка АПК. – 2008. – № 2. – С. 129 – 135. **8. Саблук П.** Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє : науково-популярні нариси у трьох томах / П. Саблук. – К. : Інститут аграрної економіки, 2001. – 432 с. (Економіка періоду диктатури влади, Т. І).

Волошко Т. А. Вплив мотивації праці на ефективність аграрного виробництва

В умовах переходу до ринкової економіки актуальною є проблема мотивації і ефективності праці в галузі аграрного виробництва, виявлення і оцінка мотивів високопродуктивної праці. Особлива увага приділяється вдосконаленню мотиваційного механізму персоналу, включаючи матеріальне, моральне та соціальне заохочення.

Ключові слова: мотивація, ефективність, потреба, мотив, стимул, продуктивність праці.

Волошко Т. А. Влияние мотивации труда на эффективность аграрного производства

В условиях перехода к рыночной экономике актуальна проблема мотивации и эффективности работы в области аграрного производства, выявление и оценка мотивов высокопроизводительного труда. Особое внимание уделяется совершенствованию мотивационного механизма персонала, включая материальное, моральное и социальное поощрение.

Ключевые слова: мотивация, эффективность, потребность, мотив, стимул, производительность труда.

Voloshko T. A. Influence of motivation on the efficiency of agricultural production

In the transition to a market economy is an urgent problem of motivation and work efficiency in agricultural production, detection and evaluation of highly motivated labor. Particular attention is paid to improving staff motivation mechanism, including financial, moral and social encouragement.

Key words: motivation, efficiency, need, motive, incentive, productivity.

УДК 005.911:005.7

Г. В. Дзяцько

**ЗАЛЕЖНІСТЬ УСПІХУ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІД СТИЛЮ ЛІДЕРСТВА
КЕРІВНИКА**

Постановка проблеми. Лідерство – це мистецтво, вінець управлінської діяльності. Його значимість в існуванні організації та її управління дуже вагома та суттєва.

Керівник дбає здебільшого про максимізацію виробничих показників шляхом реалізації наданих повноважень і встановлення контролю за діяльністю підлеглих, диктуючи їм свою волю. За таких умов ефективність діяльності організації від підлеглих майже не залежить.

На сьогодні існує багато різних компаній, організацій та установ, які функціонують в різних сферах економіки, але чи всі вони є

процвітаючими, прибутковими та мають сталий дохід. Одностайно відповідь: ні. Одні організації досягають успіху і інтегрують, виходячи на світовий ринок, чи розширюють сферу своєї діяльності, тим самим збільшуючи свій капітал, але ж є компанії та організації в занепаді або банкрути. Головна причина криється в динамічному та ефективному керівництві, в талановитих та вмілих робітниках та правильному вибраному стилю керівництва.

Не зважаючи на те, що керівництво – важливий компонент ефективного управління, ефективні лідери не завжди бувають ефективними управлінцями. Іноді ефективне лідерство може заважати формальній організації. Про ефективність лідера можна судити по тому як він ставиться до своїх підлеглих та інших учасників процесу управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань ефективності стилів лідерства та теорій лідерства свої публікації К. Левін, Р. Блейк, Дж. Моутон (поведінські теорії), Ф. Фідлер, П. Херсі, К. Бланшар, В. Врум, Ф. Йеттон (ситуаційні теорії). Проблему виявлення залежності успіху організації від стилів лідерства досліджували І. Адізес, П. Сінге та інш. [1; 5].

Мета статті. Розкриття важливості і залежності роботи підлеглих та організації від стилю керівництва лідера. Аналіз існуючих стилів лідерства. У ній будуть дані відповіді на такі питання:

1. Як повинен поводити себе керівник, який є лідером організації?
2. Які засоби впливу та стилі поведінки показали себе найбільш ефективними для направлення зусиль людей для досягнення цілей організації?
3. Які стилі лідерства найбільш ефективні ?

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи ефективність різних стилів лідерства, дослідники часто ґрунтуються на класифікації, котру запропонували ще наприкінці 30-х років ХХ століття К. Левін, Р. Ліппіт і Р. Уайт, в основу цієї класифікації покладено такий важливий компонент поведінки лідера, як його підхід до прийняття рішення.

Вирізняють такі стилі лідерства:

1. Авторитарний. Лідер приймає рішення одноосібно, визначає всю діяльність підлеглих і не дає їм можливості виявити ініціативу.
2. Демократичний. Лідер залучає підлеглих до процесу прийняття рішення шляхом групової дискусії, стимулюючи їхню активність, делегуючи їм повноваження.
3. Вільний. Лідер уникає якої-небудь власної участі в прийнятті рішення, самоусувається, підлеглим надається повна свобода приймання рішень самостійно .

Дослідження проведені під керівництвом К. Левіна на базі експериментально створених груп виявили найбільшу перевагу демократичного стилю лідерства.

У західній психології багато праць присвячено порівняльних даних ефективності різних стилів лідерства.

На підставі досліджень Е. Хелпін і Б. Уінер виділили дві найважливіші категорії поведінки лідера:

«Категорія уваги» – це доброзичливість лідера у взаєминах з підлеглими, довіра, готовність пояснити їм свої дії і вислухати їх, приймання їхніх інтересів. Ця категорія характеризує, як лідер уважний до своїх підлеглих, якість взаємовідносин з ними.

«Налагодження структури» – це планування, розподіл завдань і визначення шляхів їх виконання, роз'яснення організаційних ролей підлеглих, вимога виконання певних стандартів діяльності, критика незадовільної роботи. Ця категорія характеризує, як лідер зорієнтований на виконання офіційного завдання, котре стоїть перед групою.

Висновком з цього є те, що кожному лідеру притаманна певна категорія поведінки. Вони не можуть існувати одна без одної, так один лідер може суміщати декілька ознак з категорії «уваги» та декілька з категорії «налагодження структури». Не існує такого лідера, щоб ідеально суміщав у собі тільки показники однієї категорії. Лідер – це індивідуальна особа, що має свої певні якості.

Багато фахівців вивчали зв'язок між стилем і його успішністю. Зокрема, у праці Б. Б. Косова досліджувався стиль діяльності керівників середньої ланки управління. Косовим були використані дві методики – методика самооцінки індивідуального стилю діяльності і методика «Карта труднощів входження на посаду керівника», де були вказані 14 причин труднощів, які могли спіткати керівників у період їх входження на посаду [6]. А саме:

- брак теоретичних знань;
- брак практичних умінь;
- вимоги керівництва;
- особливості колективу;
- складність місцевих умов;
- дефіцит часу;
- власні особливі якості;
- недостатнє взаєморозуміння з працівниками;
- недооцінка значимості дій;
- недостатня емоційна стабільність;
- недостатня наполегливість;
- складність того чи іншого вчинку;
- уміння виділяти головне;
- невміння передбачати наслідки подій у своїх діях.

На основі дослідження було виявлено, що:

1. успішність роботи керівника залежить від стилю його управлінської діяльності;

2. виявом стилю діяльності керівника є основні управлінські вміння;

3. представники різних стилів розрізняються за співвідношеннями управлінських умінь.

Було наведено характерні особливості стилю управлінської діяльності, які сприяють досягненню успіху:

- оптимальний розподіл сил і часу на організацію діяльності колективу;

- надання переваги певним способам вирішення проблем (більш важливіше не те, скільки часу витрачає на вирішення, а те, яким способом вирішив);

- творче мислення керівника, як системотворча ознака моделі успішного керівника;

- швидкість входження на посаду керівника, адаптація до незвичайних умов, успішне переборювання труднощів.

Інша група психологів (Д. Кац, Н. Макобі, Н. Морзе) у процесі вивчення поведінки лідерів використовувала дві характеристики: «орієнтація на підлеглих» і «орієнтація на продукцію». В цілому лідерство орієнтоване на підлеглих, зумовлює вищий рівень задоволеності. Однак немає даних, які засвідчували б, що та чи інша орієнтація лідера приводить до більшої продуктивності [7].

«Орієнтація на підлеглих» – це стиль лідерства, коли керівник спрямовує підвищення продуктивності праці шляхом вдосконалення людських відносин. Керівник орієнтований на підлеглих спрямовує свою увагу на взаємодопомогу, дозволяє підлеглим максимально приймати участь у прийнятті рішень, активно рахуються з вимогами підлеглих, допомагають у вирішенні проблем та заохочують їх професійний зріст.

«Орієнтація на продукцію» – лідер, який використовує цей стиль, в першу чергу переймається проектуванням задачі та розробці системи винагород для підвищення виробничості праці.

Стиль керівництва у контексті управління – це звичайна міра поведінки керівника по відношенню до підлеглих, для того щоб впливати на них та спонукати їх до досягнення цілей організації. Ступінь, до якої керівник делегує свої повноваження, типи влади, які він використовує, чи його піклування, по-перше, про людські стосунки або про виконання поставлених задач – все відображає стиль керівництва, який характеризує даного лідера.

Кожна організація являє собою унікальну комбінацію індивідуумів, цілей та задач. Кожен керівник – це унікальна особистість, яка має певний набір якостей.

Стиль керівництва впливає на вдоволеність та на якість праці.

Багато років поспіль вчені намагалися довести те, що лідер повинен мати певні якості, але у процесі досліджень було доведено, що не існує певного набору якостей, які були б притаманні кожному.

Лідер – це індивідуальна особа, яка має свої методи, підходи до поставленої проблеми. Деякі якості лідера проявляються з часом, чи з ходом вирішення поставленої проблеми. Тому кожному лідеру

притаманний свій стиль, своє бачення вирішення певної проблеми. Адже, якщо задати певний приклад групі висококваліфікованих управлінців, то кожен з них знайде рішення, яке і буде демонструвати його якості (керівник орієнтований на виробництво, керівник орієнтований на людину, автократичний та демократичний).

Лідерство – це здатність впливати на індивідуумів і групи людей, щоб побудити їх до роботи та досягнення цілей. Існує велика кількість засобів, завдяки яким можна впливати на інших людей і вести їх за собою.

Лідерство стало об'єктом дослідження, коли на початку двадцятого століття почали вперше вивчати управління. Однак періодом систематичного вивчення є 1930-1950 роки. Ці дослідження ставили за мету виявлення властивості або особові характеристики ефективних керівників. Деякі з цих характеристик – рівень інтелекту і знань, чесність, здоровий глузд, соціальна та економічна освіта, ініціативність, впевненість у собі.

Нажаль, не дивлячись на сотні проведених експериментів та досліджень вченими, щоб описати діючих лідерів, не привели до єдиної думки, щодо набору особистих якостей, що описують великого лідера. Кожен з них мав певні відмінності – це, наприклад інтелект, активність, відповідальність, надійність, соціальний та соціально-економічний статус. Також вчені помітили, що в залежності від різних ситуацій ефективні управлінці розкривали в собі нові можливості.

Отже, можна затвердити, що не існує певного набору якостей, які притаманні кожному лідеру, а доказом цього є: ситуаційний характер управління.

Висновком є те, що кожному лідеру притаманний свій підхід до певної ситуації в процесі управління. Цей підхід називається стилем лідерства.

Існують такі підходи до розгляду лідерства [2; 3]:

- Ситуаційний;
- Поведінковий.

До поведінкового підходу відносять: автократичне та демократичне керівництво, керівництво орієнтоване на праці та на людині.

Методами визначення стилю лідерства є такі:

- Чотири системи Лайкерта;
- Управлінська решітка Блейка-Моутона;
- Система класифікації університету Огайо;
- Теорія «Х» та «У» МакГрегора.

До ситуаційного підходу відносяться:

- ситуаційні моделі Фідлера;
- підхід «шлях-ціль» Мітчела та Хауса;
- теорія життєвого циклу;
- ситуаційна модель Херсі та Бланшара;
- модель прийняття рішень керівником Врумма-Йеттона.

За допомогою цих підходів можна визначити орієнтованість керівника, його відношення до підлеглих, ставлення до певних ситуацій та його роботи в цілому. Що робить роботу підприємства більш зорієнтованою.

Лідерство, так як і управління у деякій мірі є мистецтвом. Можливо це і є причиною тому, що вченим не вдалося розробити єдиної теорії лідерства. Стиль керівництва напряму залежить від ситуації. В деяких з них керівник добивається ефективності, проявляючи опіку та підтримку підлеглих, в інших керівник допускає підлеглих до вирішення виробничих питань, в третіх – безболісно змінює стиль під впливом певних ситуацій чи за наказом начальства. Але у будь-якій ситуації стиль справжнього лідера повинен бути гнучким для ефективного управління організацією.

Висновки. В ході дослідження була виявлена залежність між лідерськими якостями і стилем керівництва лідера та залежність успіху від вибору стилю. Ця залежність проявляється в тому, що, якщо у людини гарно виражені лідерські якості, і він лідер не тільки на своїй посаді але і у житті, то в стилі керівництва цієї людини буде перемагати авторитарний стиль. Але найголовнішим є те, щоб при такому стилі керівництва не виходити за рамки «допустимої жорсткості».

З наведених прикладів стилів, кожен сформований лідер обов'язково обирає той, який найбільше йому підходить за особистими вподобаннями. Але стосовно того, що не існує певної теорії лідерства, кожному лідеру притаманні певні якості, які відрізняють його стиль за деякими умовами: за рівнем інтелекту, за надійністю, відповідальністю, соціальною участю, соціально-економічним статусом. Так як у різних ситуаціях керівництва потрібні різносторонні якості та можливості лідера, вченими було доведено, що деякі з них проявляються у вирішенні важливих питань, щодо розвитку організації, якою вони керують.

Список використаної літератури

1. Блейк Р. Р. Научные методы управления / Р. Р. Блейк, Дж. С. Мутон. – Киев : Научная мысль, 2006. – 340 с. **2. Русинов Ф.** Менеджмент и самоменджмент в системе рыночных отношений / Ф. Русинов, Л. Никулин, Л. Фаткин. – М. : ПРИНТ, 1996. – 64 с. **3. Машков В. Н.** Психология управления : учебное пособие / В. Н. Машков. 2-ое издание. – СПб : Издательство Михайлова В. А., 2008 – 254 с. **4. Основы менеджмента.** Полное руководство по кейс-технологиям : учебник / А. П. Панфилова, Л. А. Громова, И. А. Богачек. – М. : Питер, 2008. – 240 с. **5. Ицхак А.** Стили менеджмента эффективные и неэффективные / Ицхак Адизес. – М. : Альпина Бизнес Букс. – 2009. – 199 с. **6. Косов Б. Б.** Типологические особенности стиля деятельности руководителей разной эффективности / Б. Б. Косов // Вопросы психологии. – 1983. – № 5. – С. 126 – 130. **7. Кулініч І. О.** Психологія управління : навч. посіб. / І. О. Кулініч. – К. : Знання, 2008. – 292 с.

Дзяцько Г. В. Залежність успіху організації від стилю лідерства керівника

У статті розглядається питання залежності ефективності організації від стилів лідерства, наведена класифікація поведінських та ситуаційних теорій лідерства, зазначено відмінності між лідерством та управлінням. Лідерство – це здатність впливати на індивідумів і групи людей, щоб побудити їх до роботи та досягнення цілей. Існує велика кількість засобів, завдяки яким можна впливати на інших людей і вести їх за собою.

Ключові слова: Лідерство, стилі лідерства, лідер, лідерські якості, стиль керівництва.

Дзяцько А. В. Зависимость успеха организации от стиля лидерства руководителя

В статье рассматривается вопрос зависимости эффективности организации от стилей лидерства, представлена классификация поведенческих и ситуационных теорий лидерства, определены различия между лидерством и управлением. Лидерство – это способность влиять на индивидуумы и группы людей, чтобы разбудить их к работе и достижению целей. Существует большое количество средств, благодаря которым можно влиять на других людей и вести их за собой.

Ключевые слова: Лидерство, стили лидерства, лидер, лидерские качества, стиль руководства.

Dzyat'ko A. V. Zavisimost' success of organization from style of leadership of leader

In the article the question of dependence of efficiency of organization is examined from styles of leadership, klasifikaciya of povedencheskikh and situational theories of leadership is presented, distinctions are certain between leadership and management. Leadership is ability to influence on individuals and groups of people, to awaken them to work and achievement of aims. There is plenty of facilities due to which it is possible to influence on other people and lead them the way.

Key words: Leadership, styles of leadership, leader, leader qualities, style of guidance.

СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. В умовах формування нових механізмів господарювання, орієнтованих на ринкову економіку, перед підприємствами постає необхідність працювати по-новому, зважаючи на закони і вимоги ринку, опановуючи новий тип економічної поведінки, пристосовуючи всі сторони виробничої діяльності до мінливої ситуації. У зв'язку з цим зростає внесок кожного працівника в кінцеві результати діяльності підприємства. Одна з головних задач для підприємств різних форм власності – пошук ефективних способів управління працею, що забезпечують активізацію, людського фактора. Вирішальним фактором результативної діяльності людей є їх мотивація. Більшість компаній рано чи пізно стикається з необхідністю розробки або перегляду існуючої системи стимулювання персоналу. Це пояснюється тим, що раніше подібна система або була відсутня взагалі, або присутня номінально, а фактично «не працювала», тобто не впливала суттєво на поведінку працівників і навіть ігнорувалася ними. Сьогодні ж система мотивації персоналу є одним з найважливіших чинників ефективності роботи працівників, а отже й конкурентоспроможності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням цієї проблеми займалися такі вчені, як Базаров Т. Ю., Колесніков Г. А., Колот А. М., Карпов А. В., Щекін Г. В., та ін. [1-5]. Останнім часом все частіше в пресі з'являються публікації, в яких автори на прикладі конкретних підприємств розмірковують про те, яка система мотивації персоналу є найбільш ефективною. Проблема стимулювання працівників стає все актуальнішою, її можна зустріти на сторінках газет і журналів, в обговореннях на форумах, конференціях.

Мета статті. Дослідження питань з формування ефективної системи мотивації персоналу.

Виклад основного матеріалу. Мотивація праці сьогодні – одна з найважливіших функцій менеджменту, що представляє собою стимулювання працівника чи груп працівників до діяльності з досягнення цілей підприємства через задоволення їх власних потреб.

Стимулювання праці складається з двох складових – матеріальної, яка є найбільш зрозумілою для всіх груп працівників, зайнятих у різних сферах діяльності, і моральної, яка передбачає визнання особистісних якостей людини.

Основними формами матеріального стимулювання праці є:

- заробітна плата, премії та надбавки, що характеризують оцінку внеску конкретного працівника в результати діяльності підприємства. Заробітна плата повинна бути, перш за все, конкурентоспроможною,

оскільки саме вона є ключовим фактором при виборі місця роботи. На жаль, на даний момент ця форма матеріального стимулювання на багатьох підприємствах не виконує своєї ролі у підвищенні результативності праці та виробництва, а часто і стримує ці процеси;

- система внутрішньофірмових пільг, до яких відносяться часткова оплата харчування або проїзду до місця роботи, продаж продукції підприємства його працівникам за пільговими цінами, надання безпроцентних позик або кредитів за низькими відсотковими ставками, доплата за стаж роботи на підприємстві, страхування працівників за рахунок підприємства. Поряд з гідним рівнем заробітної плати система внутрішньофірмових пільг є однією з найбільш дієвих форм стимулювання праці, адже вона наочно демонструє, що підприємство дбає про своїх співробітників, дозволяючи їм економити час і кошти, одночасно діючи в інтересах організації.

Поряд з матеріальними, вчені виділяють моральні форми стимулювання праці працівників:

- просування працівника за кар'єрною драбиною, оплата навчання на курсах підвищення кваліфікації, організація стажувань. Такий вид морального стимулювання є особливо привабливим для починаючих фахівців, оскільки вони більш активні і мобільні. У той же час важливо, щоб система просування працівників по службі була чіткою. Людина повинна розуміти, що конкретно їй потрібно зробити сьогодні, щоб отримати підвищення завтра. Саме це є основною проблемою більшості українських підприємств: приймаючи на роботу співробітника, менеджери компаній можуть лише сказати фразу «можливий кар'єрний зріст», а не викласти чітку послідовність дій;

- нематеріальні пільги персоналу: надання права на змінний графік роботи залежно від завантаженості підприємства, більш ранній вихід на пенсію, надання відгулів або додаткових відпусток за особливі досягнення в роботі, організація літнього відпочинку дітей і дорослих. Такими пільгами в основному володіють підприємства важкої промисловості, де надання нематеріальних пільг пов'язано з важкими умовами праці;

- створення сприятливої атмосфери серед працівників підприємства, усунення адміністративних і статусних бар'єрів. Подібна форма стимулювання праці справді сприятливо позначається на фінансово-господарської діяльності організації, оскільки співробітники відчувають підтримку і взаєморозуміння всередині колективу, працюють «на одній хвилі» – ефективність такої праці набагато вище. Створенню такої атмосфери сприяють проведення корпоративних вечорів, спортивних свят, участь організації в міських (регіональних) заходах.

Однак протягом тривалого періоду наука управління персоналом перебільшувала значення матеріальних стимулів. В результаті проведених досліджень було встановлено, що задоволеність працівників матеріальними умовами праці далеко не у всіх випадках призводить до

підвищення продуктивності праці. Як показує практика, найбільш ефективними стимулюючими факторами, є відповідність, роботи, що виконується, потребам людини у визнанні її як особистості і можливість самовираження. Основною метою будь-якої з перерахованих вище форм стимулювання праці є реалізація інтересів підприємства, до яких належать збільшення обсягів виручки, інтенсифікація збуту, підвищення продуктивності праці та зниження собівартості продукції. Але для того, щоб створена система мотивації персоналу була найбільш ефективною, керівникам організації слід проаналізувати стан підприємства та обрати оптимальні для своєї компанії методи.

Та, в будь-якому випадку, при створенні системи стимулювання працівників треба враховувати психологічні чинники впливу на її ефективність, основними з яких є:

1. Протиріччя між «хочу» і «змушений». «Хочу» працівника передбачає його відповідальність, енергію, цілеспрямованість. «Змушений» або «повинен» працівника передбачає передачу відповідальності зовні (начальнику, державі), відсутність енергії, активності, цілей.

2. Протиріччя між найманим характером праці та ініціативністю. Для ініціатора бізнесу працівник – це засіб для здійснення власних цілей. Мета бізнесу завжди належить ініціатору-власнику, а аж ніяк не найманому працівникові. Саме тому проблема мотивації праці постійна, вона ніколи до кінця не розв'язана, її треба постійно «підкачувати». Необхідно управляти мотивацією. Ініціатору бізнесу доводиться постійно прикладати зусилля до того, щоб активізувати у працівника відчуття причетності до цілей його підприємства. Більш того, це звичайний обов'язок менеджменту. Менеджер зобов'язаний різними способами управляти мотивацією, – викликати у працівника відчуття, що працівник переслідує власні, а не чужі цілі.

3. Протиріччя між мотивуючими і звичними факторами праці. Будь-яка зовнішня мотивація персоналу з боку роботодавця: заробітна плата, компенсаційний пакет, умови роботи – постійно прагне до того, щоб перетворитися в норму, в звичні умови труда. Ці фактори діють як мотивуючі тільки в момент переходу від гіршого до кращого. Але після невеликого часу працівник починає сприймати їх як належне. Що працівникові не дай, він до цього звикає, це перестає бути для нього цінністю. Помилка – думати, що підвищення зарплати є мотивацією труда. Якщо людині знизити зарплату, це буде демотивацією, тобто цілком імовірно, що він буде працювати гірше. Але проблема в тому, що якщо йому підвищити зарплату, немає ніякої ймовірності, що він буде працювати краще. Зовнішня мотивація персоналу є просто компенсацією зусиль працівника, але не мотивує його на зростання продуктивності. Внутрішня мотивація персоналу більш надійна. Людина цінує тільки те, що створює сама. Наприклад, якщо вона вирішує задачу на межі своїх можливостей. У цьому випадку вона зростає, і це стає цінністю для організації.

4. Протиріччя між сильною корпоративною культурою і здатністю до зростання. Відомо, що корпоративна культура є одним з мотивуючих факторів. Однак разом з її посиленням відбувається ослаблення здатності організації до сприйняття змін зовнішнього середовища і до розвитку. Корпоративна культура стає панциром, залізною завісою між організацією та змінами, які завжди приходять ззовні, з контакту з зовнішнім середовищем. У цьому випадку в організації починається стагнація. Найяскравішим прикладом для порівняння є характер людини. Формуючись в дитячому віці, він захищає дитину від руйнівного впливу зовнішнього середовища, допомагає пристосуватися і вижити. Але в дорослому віці характер позбавляє людину гнучкості, необхідної для розвитку. Так і дозріла корпоративна культура відторгає все, що не відповідає усталеній системі цінностей, уявлень і традицій організації.

5. Протиріччя між цінністю комфорту і необхідністю дискомфорту для розвитку. Комфорт веде до заболочування організації. Мотивація працівника – підйом енергії, який виникає тільки у відповідь на незадоволену потребу. Там, де немає напруги, незадоволеності, дискомфорту, немає діяльності, немає активності. Конструктивний дискомфорт – це вміння ставити завдання вище проявлених здібностей працівника, піднімати планку його працездатності.

6. На організаційному рівні є протиріччя між формальними вимогами до працівника, закріпленими в посадових інструкціях, і вимогами до працівника, закріпленими в посадових інструкціях, і вимогами до його особистих якостей, тобто бути ініціативним, заповзятливим і діяти згідно до ситуації, що склалася.

7. Протиріччя між потенціалом людини і опором реалізувати цей потенціал. Опір пов'язаний зі страхом перед зростанням, з ризиком вийти в новий незвіданий простір. Керівник виступає тут як психотерапевт, допомагаючи подолати страх, обходячи або ламаючи опір, даючи підтримку, роз'яснюючи, піднімаючи планку і т.п.

Висновки. Слід зазначити, що система мотивації праці персоналу найбільш ефективна, якщо вона впливає на ті аспекти, що узгоджуються з внутрішніми мотивами працівника. Тому, перш за все, необхідно акцентувати увагу на методах внутрішньої мотивації, щоб працівник сприймав цілі організації як власні цілі. Тільки в цьому випадку система мотивації буде ефективною. Подальше дослідження теми є перспективним у напрямку пошуку шляхів підвищення саме внутрішньої мотивації, зокрема за допомогою розвитку сприятливої корпоративної культури, надання можливості особистої самореалізації працівникам.

Список використаної літератури

1. Базаров Т. Ю. Управление персоналом / Т. Ю. Базаров, Б. Л. Еремин. – М. : Юнити, 1998. – 560 с. **2. Колесніков Г. А.** Концепція сучасної організаційної культури управління виробничим підприємством / Геннадій Андрійович Колесніков. – Л. : Віем, 1997. –

140 с. **3. Колот А. М.** Мотивація персоналу : підручник / Анатолій Михайлович Колот. – К. : КНЕУ, 2002. – 345 с. **4. Карпов А. В.** Психологія менеджмента / Анатолій Викторович Карпов. – М. : Гайдарики, 2005. – 584 с. **5. Щекин Г. В.** Основи кадрового менеджмента : учебник / Георгий Васильевич Щекин. – М. : МАП, 2004. – 280 с.

Довжикова Ю. А. Створення ефективної системи мотивації працівників в організації

У даній статті розглядається питання створення найбільш ефективної системи мотивації працівників в організації. Тут визначено сутність мотивації, зазначено її види та форми, а також основні чинники, що впливають на ефективність мотивації. Основною метою будь-якої з форм стимулювання праці є реалізація інтересів підприємства, до яких належать збільшення обсягів виручки, інтенсифікація збуту, підвищення продуктивності праці та зниження собівартості продукції.

Ключові слова: Мотивація праці, стимулювання праці, матеріальне стимулювання, моральні форми стимулювання, чинники впливу на ефективність мотивації.

Довжикова Ю. А. Создание эффективной системы мотивации работников в организации

В данной статье рассматривается вопрос создания наиболее эффективной системы мотивации работников в организации. Здесь определена сущность мотивации, обозначены ее виды и формы, а также основные факторы, которые влияют на эффективность мотивации. Основной целью любой из форм стимулирования труда есть реализация интересов предприятия, к которым принадлежат увеличение объемов выручки, интенсификация сбыта, повышения производительности труда и снижения себестоимости продукции.

Ключевые слова: Мотивация труда, стимулирование труда, материальное стимулирование, моральные формы стимулирования, факторы влияния на эффективность мотивации.

Dovzhikova Y. A. The creation of effective motivation system of employees in the organization

This article focuses on the issue of creating the most effective motivation of employees in the organization. The essence of motivation is defined, its types and forms are marked, as well as the main factors that influence the effectiveness of motivation. By a primary purpose any of forms of stimulation of labour there is realization of interests of enterprise, which the increase of volumes of profit yield, intensification of sale, increase of the labour and decline of unit cost productivity, belong to.

Key words: Motivation, incentives, material incentives and moral forms of, incentives, factors influencing the effectiveness of motivation.

БРЕНДИНГ ЯК ОДНА З ВАГОМИХ СИЛ МАРКЕТИНГУ

Постановка проблеми. У сучасному маркетингу одним із факторів, що впливають на підвищення конкурентоспроможності товару є його індивідуальність і відмінні характеристики від аналогів. В даний час асортимент товарів постійно розширюється, технологічний рівень виробництва досяг такого стану, що якісні характеристики аналогічних товарів практично не відрізняються. Тому у виробників виникають питання: Як зробити товар більш привабливим? Як зробити його розкрученим і авторитетним у свідомості споживачів? З цією проблемою успішно справляється така течія в маркетингу як брендинг. Завданням дослідження є вивчення технології брендинга, як актуального і перспективного в даний час виду рекламної діяльності, його основних тенденцій і напрямів розвитку в світі, і зокрема, в нашій країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні положення теорії брендингу розроблялися такими західними дослідниками, як Д. Аакер, Е. Райс, Я. Еллвуд і П. Темпорао. Серед російських дослідників треба згадати І. Я. Рожкова, В. Н. Домніна і Е. А. Руда. Питанням розробки ідеологічного концепту бренду присвячені роботи М. Марк і К. Пірсон, Ж. М. Дрю, Д. Акера, а також М. Васильєвої та А. Надєїна. У теорії бренд-білдингу бренд інтерпретується найчастіше як образ торгової марки, що формується в масовій свідомості. Історичний підхід складає група досліджень, присвячених зародженню і розвитку форм товарного позначення, що передували бренду, таких як клеймо, товарний знак і торгова марка. Дані дослідження виходять з уявлення про генетичну спорідненість сучасних брендів і зазначених форм товарного позначення і розглядають бренд як сучасний етап еволюції товарного позначення. Дійсно, саме поняття «бренд» (від. англ. Brand – випалений знак, клеймо) спочатку використовувалося для позначення клейма або тавра, які наносили на домашню худобу як знак власності, і лише в середині ХІХ століття термін «бренд» набув значення, близьке до понять «товар», «торгова марка» і «маркетинг». Історичний підхід реалізується в роботах західних і російських дослідників – М. Хейг, Р. Люхінгера, Т. Хайна, А. Дейкель, К. Брандмейера, Е. Глінтернік, І. Богуславського, Ю. Сокольникова.

Мета статті. Дослідження основ брендингу та елементів, які впливають на сприйняття і формування візуального образу в свідомості споживача.

Виклад основного матеріалу. За останні кілька років в рамках економічної теорії, і теорії брендингу зокрема, активно ведуться

дослідження феномена бренду. Проте теорія брендингу має виражену спрямованість і, досліджуючи бренд як розвинену в маркетинговому відношенні торгову марку товару, концентрується лише на економічному аспекті даного феномена, залишаючи за дужками вивчення соціального та культурного значення бренду. А між тим поняття «бренд» сьогодні активно вживається за рамками економічного дискурсу – в наукових і публіцистичних текстах, а також увійшло в повсякденну розмовну лексику. У маркетингу – уречевлення всієї інформації, пов'язаної з продуктом або послугою передається через найменування, логотип, візуальні елементи – символи та зображення, або інші особливості. В цілому брендинг – це маркетингова діяльність по створенню довгострокової переваги товару даної фірми; реалізується в процесі впливу на споживача товарного знаку, упаковки, рекламних звернень, що виділяють товар серед конкурентів і створюють його образ. Крім зовнішнього вигляду, що характеризує бренд, важливим фактором є сукупність очікувань, а також так званий «букет сприйнять» які формуються в свідомості споживача при осмисленні візуала бренду як цілісної символічної одиниці [1].

Якщо ж говорити про ефективність брендингу, треба поставити системність і послідовність. Як вважає, наприклад, виконавчий директор агентства маркетингових комунікацій Imagency Наталя Бондарева, навряд чи може бути успішним досвід просування бренду без єдиної платформи, із постійною зміною як ключового повідомлення, так і стилістики комунікації. Ефективна реалізація брендингу – справа аж ніяк не проста. Її результативність залежить не тільки від професійних знань і підприємницької культури рекламодавця і рекламного агентства, з яким він співпрацює, а й від їхнього вміння працювати з інтелектуальною власністю, товарними знаками, дизайном, текстами. Фірмова упаковка, наглядна назва дають покупцеві гарантію, що він вибрав саме те, що хотів, незалежно від місця здійснення покупки, а виробнику – що продукція буде добре реалізовуватися [8].

Виходячи з вищесказаного можна по-новому сформулювати основні завдання брендингу, що забезпечують прибутковий ріст, необхідно яскраво і привабливо з точки зору споживача виділити продукцію або послуги на тлі аналогічної пропозиції конкурентів:

- визначити групи споживачів (аналіз ринку, сегментування);
- розробити привабливий імідж бренду, що транслює яскраві емоції, які виділяють його в конкурентному оточенні;
- зайняти певне положення в думках споживача (позиціонування);
- створити міцні відносини між споживачами і брендом (комунікації бренду).

Таким чином, бренд = це продукт + торгова марка + додаткова цінність в уяві споживачів [3]. Споживач купує в першу чергу саме ту цінність, якою володіє певний бренд.

Донести до покупця основну обіцянку бренду покликані інтегровані маркетингові комунікації, за допомогою яких бренд крок за кроком формує довіру до себе. Стратегія комунікацій спрямована на створення позитивного образу бренду у свідомості споживачів, і управління враженням цільової аудиторії про бренд. Характеристика етапів створення бренду наведена в табл. 1.

Таблиця 1.

Етапи створення бренду

Етап	Назва	Опис
Перший етап	Розробка концепції бренду	Оцінка вихідних передумов для розробки бренду
Другий етап	Аналіз потенціалу бренду та цільового ринку	SWOT – аналіз, бенчмаркетинг, вибір та оцінка цільових ринків
Третій етап	Розробка платформи та диференціація бренду	Формування атрибутів бренду виходячи з його сутності довгострокового бачення, диференціація бренду
Четвертий етап	Креативні розробки бренду	Опис бренду, слоган, візуальні образи та стандарти, звукові образи, логотипи
П'ятий етап	Маркетинговий план просування бренду	План внутрішніх та зовнішніх комунікацій, розробка інструментів маркетингу

Створення бренду – творча робота, що вимагає глибокого знання ринку, споживача і конкурентів. Це досить тривалий, складний і дорогий процес, тому великі компанії залучають до розробки бренду професійну, спеціалізовану фірму [4].

Схема робіт з формування бренду може включати такі етапи:

1. Позиціонування бренду на ринку, тобто пошук місця бренду на ринку, а також набору купівельних потреб і сприйняття товару. Позиція бренду – це місце, яке займає бренд в уяві покупців стосовно товару-конкуренту. Тут слід отримати відповіді на питання: для кого створюється бренд? Навіщо, яку вигоду отримає споживач від цього бренда? Для якої мети потрібен даний бренд? Від якого товару-конкурента повинен захистити фірму даний бренд?

2. Формування стратегії бренда, тобто програми стратегічного характеру, яку використовує фірма для створення цінності бренда. В рамках стратегії визначається: хто є цільовою аудиторією? Що слід пообіцяти цій аудиторії? Як обґрунтувати покупцеві цю обіцянку? Яке враження має бути від бренду у споживача?

3. Розробка змісту, ідеї бренду. Основна ідея бренду повинна відбивати обіцянку, пропозицію його переваг. Для створення унікального бренду потрібно знати про товар і про його виробника якомога більше. Ідея бренду повинна зацікавити і захопити покупця, звернути його увагу на марку і товар.

4. Аналіз торговельної марки і пошук імені бренду. Торгова марка являє собою умовний знак, який за допомогою асоціації його з товаром чи послугою повідомляє споживачеві інформацію про товар, його споживчі характеристики. Вона переконує покупців у тому, що при купівлі товару вони отримають ту ж саме якість, що й колись. Крім того, торгова марка дає можливість виводити на ринок нові товари та впливати на роздрібних продавців. Все більше уваги керівники підприємств приділяють створенню торгових марок, і управління ними брендингу. Мета брендингу – створення п'їміджу, що продається. Найчастіше для представників багатьох галузей брендинг – оптимальний інструмент утримання своїх позицій на ринку і подальшого зростання (в т.ч. збільшення прибутку). Особливо корисним він може бути для компаній, які змінюють акценти в конкурентній стратегії: з тотального зниження витрат на збільшення прибутку і частки на ринку. У той же час, сильний бренд є дуже нелегким для імітації конкурентами, що захищає позиції компанії. Перш ніж що-небудь створити або виробити, доцільно вивчити, як такі ж або приблизно такі ж речі роблять конкуренти. Наприклад, рекламні кампанії. Все частіше при їх розробці використовується аналіз рекламних кампаній конкурентів [7].

Основним прикладом для наслідування є транснаціональні корпорації, стратегією яких є стандартизація або глобалізація. Проте рекламні кампанії складають лише частину системи брендування. За суб'єктивними оцінками, лише одиниці компаній створили систему управління торговою маркою як внутрішню складову бізнесу. Саме у них організований процес передачі дієвих «повідомлень» цільовому споживачеві за кількома основними напрямками: сервіс, продаж, дизайн, канали збуту, взаємозв'язок з інвесторами, упаковка, ціна [5].

Висновки. Виходячи з викладеного матеріалу брендинг стає необхідним у нашій країні, тому що підприємства повинні випускати таку продукцію, яку купуватимуть споживачі. Більшість вітчизняних підприємств боїться брендингу, так як відомо, що маркетингові комунікації відносяться до числа швидкодійних, у той час як брендинг – процес повільний. Поява в середині XIX ст. такої форми товарного позначення, як торгова марка, стало наслідком масовізації виробництва: на зміну невеликій кількості унікальних «доіндустріальних» речей

прийшла маса «серійних» речей. Річ втратила «унікальність» і стала стандартною, а значить, і безлікою. Подоланням «серійності» індустріальної речі стала, на думку Ж. Бодрійяра, імітація індивідуальності і унікальності речі, що здійснювалася за допомогою «персоналізації» товару. Функцію персоналізації товару взяла на себе торгова марка. Торгова марка стала основним ідентифікатором, що виділяють товар з безлічі однотипних аналогів, що конкурували на ринку. Бренд звертається безпосередньо до характеру людини, його психологічної сторони. Неможливо викликати у людини довіру, закликаючи «Довірся мені!». Єдиний спосіб завоювати довіру – це продемонструвати правдивість ваших гасел у ситуаціях, яким споживач довіряє. На це потрібен час. На запитання: чому брендинг необхідний країні, можна дати однозначну відповідь: успіх економіки без сильних брендів неможливий! Це пояснюється таким прагматичним визначенням: мій бренд – це те, що дозволяє мені продавати мій товар дорожче, ніж аналогічний! Один з головних висновків, який можна зробити в заключенні: Брендінг – це мистецтво. Для того щоб створити якісний бренд потрібно, крім часу, зусиль, і капіталу, талант. Адже бренди невіддільні часу, багато з них пережили свої товари, і тепер позиціонуються по-іншому.

Але самі бренди збереглися і продовжують існувати і приносити користь компаніям.

Список використаної літератури

- 1. Котлер Ф.** Основи маркетингу / Ф. Котлер. – М. : Прогрес, 2007. – 656 с.
- 2. Тесакова Н.** Бренд та торгова марка : навч. посіб. / Н. Тесакова – СПб. : Пітер, 2004. – 267 с.
- 3. Саннікова А. Г.** Оцінка брендів і товарних знаків: від теорії до практики / А. Г. Саннікова. – М. : ВНІПО, 1997. – 127 с.
- 4. Музикант В. Л.** Формування бренду засоби PR і реклами : навч. посіб. / В. Л. Музикант. – М. : Економіст, 2004. – 606 с.
- 5. Шаркова Ф. І.** Інтегровані бренд-комунікації : навч. посіб. / Ф. І. Шаркова. – М. : Рип-холдинг, 2004. – 241 с.
- 6. Чармессон Г.** Торгова марка: як створити ім'я, яке принесе мільйони / Г. Чармессон, Л. Корпан. – СПб.: Пітер, 1999. – 224 с.
- 7. Стенлі С.** Основні правила брендингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sommersby.ru/>, <http://www.djoen.ru/branding/osnovnye-pravila-brandinga.html>.
- 8. Жеглова Ю.** Бренд – не просто упаковка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pr2b.ru/articles/1/1306912080/>.

Забулдигіна Ю. Г., Литвищенко К. Р., Брендінг як одна з вагомих сил маркетингу

У статті досліджуються основи брендингу та елементів, які впливають на сприйняття і формування візуального образу в свідомості споживача. Завданням дослідження є вивчення технології брендинга, як

актуального і перспективного в даний час виду рекламної діяльності, його основних тенденцій і напрямів розвитку в світі, і зокрема, в нашій країні. Метою статті є дослідження основ брендингу та елементів, які впливають на сприйняття і формування візуального образу в свідомості споживача.

Ключові слова: бренд, брендинг, конкурентоспроможність, створення бренду, позиціонування, образ товару.

Забулдыгина Ю. Г., Литвищенко Е. Р. Брендинг как одна из движущих сил маркетинга

В статье исследуются основы брендинга и элементы которые влияют на восприятие и формирование визуального образа в сознании потребителя. Задачей исследования является изучение технологии брендинга как актуального и перспективного в настоящее время вида рекламной деятельности, его основных тенденций и направлений развития в мире, и в частности, в нашей стране. Целью статьи является исследование основ брендинга и элементов, которые влияют на восприятие и формирование визуального образа в сознании потребителя.

Ключевые слова: бренд, брендинг, конкурентоспособность, создание бренда, позиционирование, образ товара.

Zabyldygina I. G., Litvishenko K. R. Branding as a driving force of marketing

The article investigates the fundamentals of branding and the elements that influence the perception and the formation of a visual image in the minds of consumers. The aim is to study the technology branding as an actual and future is now kind of advertising, its main tendencies and development trends in the world and in particular in our country. Purpose of this article is to study the fundamentals of branding and the elements that influence the perception and the formation of a visual image in the minds of consumers.

Key words: brand, branding, competitiveness, brand building, and positioning, product image.

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Україна має значні можливості для розвитку аграрного сектору та перетворення його у високоефективну сферу економіки. Сприятливі ґрунтово-кліматичні передумови, родючі землі та давні хліборобські традиції сприяють подальшому його розвитку, одержанню врожаїв сільськогосподарських культур в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу. Але сучасний стан сільського господарства викликає занепокоєність, як державних структур та науковців, так і у аграріїв.

Актуальність теми. За умов трансформації економіки України, виникнення різноманітних форм власності, суттєвого розширення прав підприємств у галузі фінансово-економічної діяльності значно зростає роль своєчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємств. Особливо необхідність оцінки фінансового стану виникає у підприємств аграрного сектору економіки, тому що в результаті реформування аграрії зазнали величезних втрат ресурсного потенціалу, збитків і не можуть повноцінно забезпечувати внутрішній ринок продовольством. Сьогодні ця проблема стоїть досить гостро не тільки в зонах конфліктів чи стихійного лиха, а й у глобальному вимірі, тому що в світі щорічно голодують понад 1 млрд. людей.

Аналіз останніх досліджень. На сьогодні існує велика кількість методик для оцінки фінансового стану підприємства. Серед вітчизняних та зарубіжних науковців, які приділили значну увагу дослідженню фінансового стану підприємств, слід виділити таких: І. Балабанов, І. Бланк, А. Ковальов, В. Ковальов, М. Крейніна, С. Мних, Н. Міценко, А. Поддєрьогін, Г. Савицька, Р. Сайфулін, А. Шеремет та інші [4, 5, 8].

Проблеми поліпшення фінансового стану та забезпечення стабільного функціонування сільськогосподарських підприємств досліджували М. Дем'яненко, С. Іванюта, М. Кісіль, М. Кропивко, К. Кузнєцова, П. Саблук, П. Стецюк та інші.

Мета статті на основі аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду дослідити критерії оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств з урахуванням особливостей їхнього функціонування.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день сільське господарство переживає реформування, яке створило умови для розвитку підприємництва на селі, але перехід від великих сільськогосподарських підприємств до дрібних господарств африканського типу знищили індустріальну основу галузі, відкинувши в епоху давноминулої ручної праці [1, с. 30].

У 2010 р. на території країни виробництвом сільськогосподарської продукції займалося 56 тис. аграрних підприємств різних організаційно-правових форм господарювання (включаючи фермерські господарства), які використовували 21,6 млн. га сільськогосподарських угідь. Структура сільськогосподарських підприємств за організаційно-правовими формами господарювання представлено на рис.1.

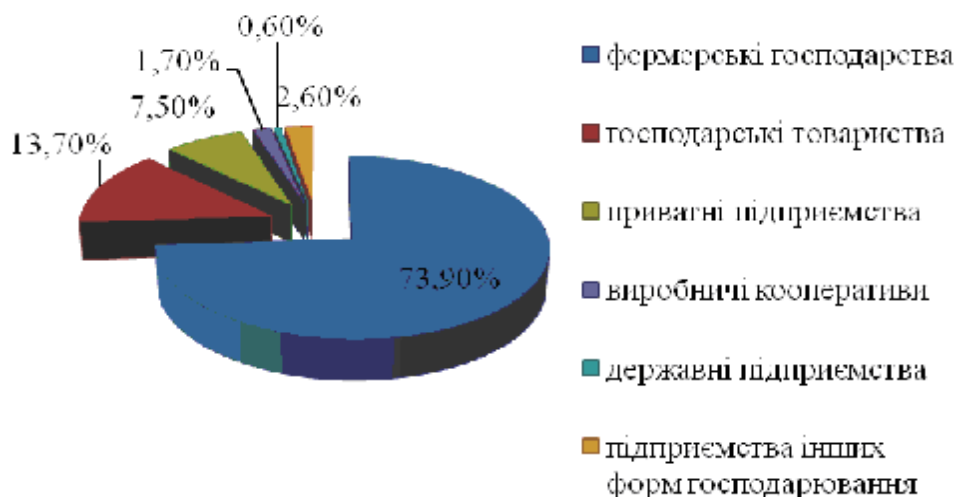

Рис. 1. Структура діючих сільськогосподарських підприємств за організаційно-правовими формами господарювання в Україні 2010 рік [2].

За даними ООН, українська земля має можливість повноцінно годувати 100 млн. чол. Досягти цього можна при нормальному господарюванні. Сьогоднішній стан сільського господарства України є критично небезпечним. Щороку з полів вивозиться до 600 млн. т родючого ґрунту, за останні 30 років середній вміст гумусу знизився з 3,5% до 3,2%, площа еродованих земель щорічно збільшується на 80-100 тис. га і досягла третини ріллі. [3].

Всі несприятливі процеси позначились на обсязі виробництва сільськогосподарської продукції, який за період, що досліджувався був нестабільним і залежав в основному від погодних умов, а не від якості господарювання (див. рис. 2).

На протязі 2000-2010 років спостерігалось значне перевищення виробництва продукції рослинництва у порівнянні з тваринництвом. Частка виробництва рослинництва у загальному обсязі сільськогосподарського виробництва в 2010 році склала 58,1%. Значне зростання обсягів виробництва у 2004 та 2008 роках було пов'язано із сприятливими погодними умовами. Проте виробництво продукції тваринництва на протязі досліджуваного періоду характеризувалося

незначними коливаннями за винятком 2003 року, коли в усіх галузях сільського господарства було відмічено значне падіння виробництва.

Фінансовий стан сільського господарства за 2000-2010 роки можна охарактеризувати рентабельністю виробництва у розрізі галузей (див. рис. 3).

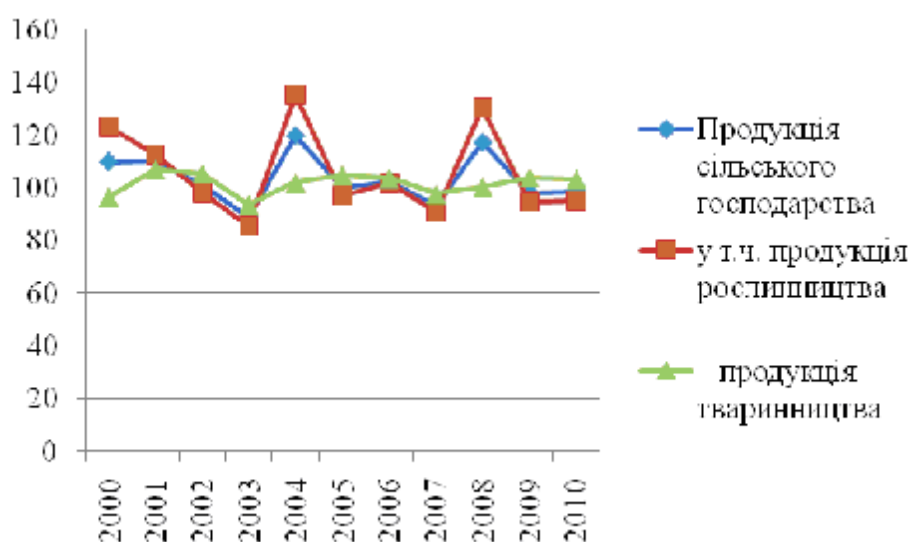

Рис. 2. Динаміка зміни індексів обсягу продукції сільського господарства у розрізі галузей в Україні за 2000-2010 роки [2].

За даними рис. 3 можна відмітити, що сільськогосподарське виробництво є прибутковим, показник рентабельності виробництва продукції сільського господарства значно коливається у періоді від -1% до 21,1%.

Виробництво продукції рослинництва на протязі 2000-2010 років було прибутковим за рахунок зростання частки технічних культур у структурі посівних площ (скоротилися площі під посівами цукрових буряків і розширилися під олійними – соняшником та ріпаком), які є рентабельними. Зернові також залишаються провідною групою, яка формує прибуток підприємства. Всі ці зміни спрямовані на те, щоб посилювати експорт тієї продукції рослинництва, яка має перевагу за кордоном та приносить дохід.

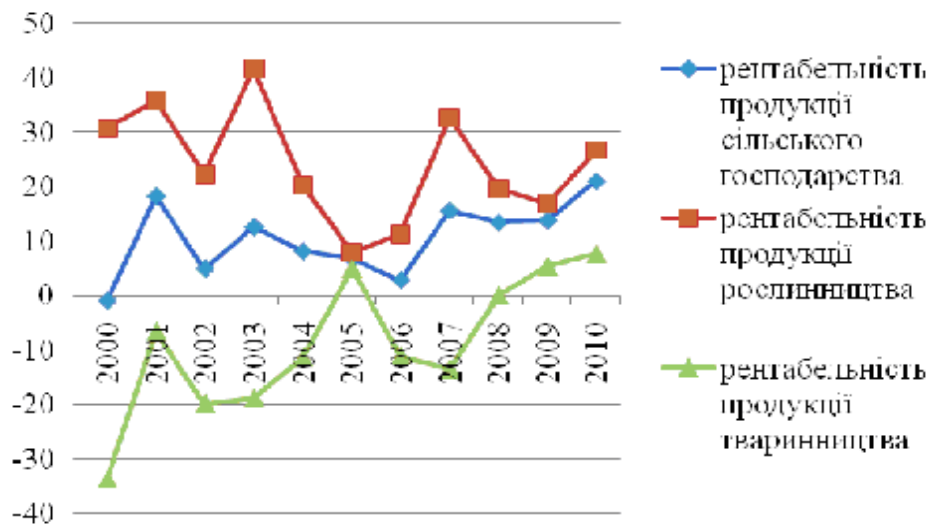

Рис. 3. Динаміка зміни рівня рентабельності продукції сільського господарства у розрізі галузей в Україні за 2000-2010 роки [2].

Рентабельність виробництва продукції тваринництва виявилась в основному негативною за винятком 2005, 2009 та 2010 років (5,0%; 5,5% та 7,8% відповідно). У структурі загального виробництва продукції тваринництва частка вирощування худоби і птиці у 2010 році склала 55,6%, молока – 28,2%, яєць – 12,2%. Із року в рік у виробництві продукції тваринництва переважає вирощування свиней та птиці, і скорочується поголів'я крупної рогатої худоби.

Таким чином, фінансовий стан сільського господарства України є дуже нестабільним і погіршується в умовах глобалізації за рахунок низької конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, єдиною експортоспроможною продукцією залишається зерно, особливо ріпакове та насіння соняшнику. Негативним є і те, що зростає імпорт трудомісткої продукції – овочів, картоплі, ягід та фруктів, а власне виробництво скорочується, вивільняється значна чисельність працівників і поповнюється число безробітних. Наприклад, кількість магазинів роздрібною торгівлі овочами й картоплею, а також молочною продукцією скоротилась у 5-6 разів. Їх замінили великі маркети, які переповнені овочевою і садовою імпортною продукцією [1, с. 31].

Для того, щоб функціонувати у цьому складному зовнішньому середовищі, підприємства повинні своєчасно виявляти проблеми, які склались у виробництві, реалізації продукції та швидко реагувати на них обґрунтованими управлінськими рішеннями. Це можливо за допомогою об'єктивної та своєчасної оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства.

Фінансовий стан підприємства – поняття комплексне, це результат взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства,

сукупності виробничо-господарських факторів. Він визначається системою показників, які відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Незважаючи на достатній розвиток теорії і практики оцінки фінансового стану підприємств, в Україні не розроблено чіткої методики аналізу фінансового стану підприємства. Методичні рекомендації, що надаються різними міністерствами і відомствами, спрямовані на аналіз фінансового стану підприємства у конкретних умовах: при приватизації, санації, банкрутстві, аудиторських перевірках. Застосування таких методик ускладнюється недосконалою правовою і технологічно-культурною базою економіки [4, с. 153].

У вітчизняній і закордонній науково-методичній літературі при комплексному оцінюванні фінансового стану та у формуванні загальних висновків про фінансовий стан підприємств існують три основні підходи:

- визначення рівня забезпеченості товарно-матеріальних запасів підприємства за джерелами їхнього формування: за рахунок яких джерел коштів відбувається формування запасів, залежить рівень платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;

- обчислення комплексу коефіцієнтів, і на основі їхнього дослідження в динаміці та порівняно з нормативними значеннями, формується висновок про фінансовий стан підприємства;

- застосування інтегрованого показника, який складається з декількох найвагоміших коефіцієнтів, та визначення певних меж його значення характеризують фінансовий стан підприємства [5, с. 198].

Кожне підприємство самостійно визначає систему показників, що використовуються в аналізі фінансового стану підприємства із врахуванням особливостей провадження діяльності підприємства. В економічній літературі з фінансів та фінансового менеджменту пропонується використовувати близько 50 показників для аналізу поточного стану підприємства. На практиці використовують, як правило, всього 14 показників.

Основними недоліками методик оцінки фінансового стану, як вітчизняних, так й іноземних авторів, є ігнорування галузевих особливостей. Так, застосування в Україні деякими економістами міжнародних систем оцінок фінансового стану, неадаптованих до умов вітчизняної економіки, як наслідок, спричиняє прийняття неправильних управлінських рішень, використання коштів в низькорентабельних напрямках діяльності, затвердження стратегії розвитку підприємства, що не відповідає сучасним реаліям розвитку ситуації на ринку.

При визначенні критеріїв відбору груп показників і включенні показників до системи оцінки у складі цих груп автор проаналізувала ряд нормативних актів і найбільш авторитетну учбово-методичну літературу, а також особливості функціонування аграрної сфери виробництва.

Сільськогосподарське виробництво має деякі особливості. А саме:

1. Сільське господарство розвивається на основі різних форм власності і видів господарювання, але, на відміну від промисловості, значного використання набули кооперативні форми організації виробництва, які повніше враховують тип виробництва, що склався історично в цій галузі, характер праці, потреби науково-технічного прогресу і т. ін.

2. На відміну від інших галузей матеріального виробництва земля в сільському господарстві є головним і незамінним засобом виробництва. При правильному використанні в процесі сільськогосподарського виробництва властивості землі не тільки зберігаються, а й постійно поліпшуються. Ця особливість землі як засобу виробництва є основою раціональних систем землеробства.

3. Економічний процес відтворення в сільському господарстві тісно пов'язаний і незмінно переплітається з природним процесом, оскільки розвиток і відтворення рослин і тварин відбуваються за біологічними законами. Для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва потрібно враховувати дію не тільки економічних законів, а й законів природи, зокрема біологічні особливості відтворення рослин і тварин у різних зонах країни. Ця особливість сільського господарства зумовлює специфіку технології виробництва сільськогосподарської продукції.

4. Значна різниця між періодом виробництва і робочим періодом сільськогосподарського виробництва спричинює його сезонний характер, який зумовлює нерівномірність використання робочої сили, машин і знарядь, одержання продукції та надходження коштів від її реалізації. Тому сільське господарство потребує додаткових коштів, в якості яких виступає банківське кредитування.

5. Сільськогосподарське виробництво просторово розосереджене, що спричинює великі обсяги внутрішньогосподарських перевезень вантажів (зерна, кормів, добрив, пального тощо), а також витрат енергетичних та матеріальних ресурсів.

6. На відміну від промисловості, частина одержаної продукції використовується в подальшому виробничому процесі. Це насіння, корми, молодняк тварин та інша продукція, частка якої становить понад 20% валової продукції сільського господарства. Оскільки сільськогосподарська продукція не може бути повністю товарною, господарствам необхідно мати спеціалізовані приміщення і сховища для зберігання виробничих запасів.

7. Природні умови є надзвичайно важливим чинником виробництва, великою мірою зумовлюють кінцеві результати і рівень його ефективності. Продукція створюється в процесі виробництва в результаті природного функціонування живих організмів – рослин і тварин. Нестандартність предметів праці ускладнює процес виробництва і ставить особливі вимоги до формування системи машин.

Отже, особливості сільського господарства як галузі народного господарства визначають структуру виробництва, рівень забезпеченості й використання техніки, склад робочої сили, характер поділу праці та форми її організації, зумовлюють нерівномірність надходження коштів від реалізації продукції тощо [6].

Тому важливими характеристиками фінансової діяльності сільськогосподарського підприємства будуть платоспроможність, самостійність підприємства тобто незалежність від мінливого ринкового середовища (кредитування, фондовий ринок тощо), а також прибутковість виробничо-збутової та фінансової діяльності.

Показники, які відображають вище названі аспекти за думкою більшості вітчизняних вчених це [5, 7, 8, 9]:

а) коефіцієнт абсолютної та бистої ліквідності, коефіцієнт покриття;

б) коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), коефіцієнт фінансового важеля (левериджу), коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами;

в) оборотність активів, оборотність запасів, оборотність дебіторської заборгованості;

г) рентабельність активів, рентабельність продажів, рентабельність власного капіталу, рентабельність продукції.

Необхідність використання для оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств показника рентабельності продукції викликано значною залежністю підприємств галузі від погодних умов. Таким чином, чистий фінансовий результат підприємства не є індикатором прибутковості виробничо-збутової діяльності.

Для виявлення найбільш важливих показників, які характеризують фінансовий стан сільськогосподарських підприємств, автор проаналізувала більшість зарубіжних та вітчизняних моделей оцінки фінансового стану підприємств при загрозі банкрутства за допомогою інтегрованого показника. Наприклад, Альтмана для США, Таффлера для Великобританії, Сайфуліна – Кадикова, Ковальова – Волкової для Росії, Терещенко для України та інші [10]. При аналізі автор всі моделі розділила на дві групи за підходами щодо обліку та представленню інформації і за ступенем розвитку ринкових відносин: одна – моделі, що розроблено зарубіжними вченими; друга – моделі, що розроблено вченими Росії та України. Результат аналізу представлений у таблиці 1.

Таблиця 1.

Виявлення показників, які найбільш часто використовуються у представлених моделях

Показник	Моделі
Зарубіжні моделі	
Оборотний капітал/сума активів	«Z-рахунок» Альтмана; модель Ліса; модель Бівера; модель Спрінгейта.
Виторг від продажів / сума активів	«Z-рахунок» Альтмана; модель Таффлера і Тішоу; модель Спрінгейта.
Позикові кошти / загальна величина пасивів	Двофакторна модель Альтмана; модель Бівера.
Власний капітал / позиковий капітал	«Z-рахунок» Альтмана; модель Ліса.
Нерозподілений прибуток / сума активів	«Z-рахунок» Альтмана; модель Ліса; модель Спрінгейта.
Коефіцієнт поточної ліквідності	Двофакторна модель Альтмана; модель Бівера.
Моделі, які розроблені російськими та українськими вченими	
Рентабельність продажів (комерційна маржа)	Модель Сайфуліна – Кадикова; модель Ковальова – Волкової; модель Синягіна; модель Терещенка.
Коефіцієнт поточної ліквідності	Модель Сайфуліна – Кадикова; модель Ковальова – Волкової; модель Терещенка.
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	Модель Синягіна; модель Терещенка.
Коефіцієнт фінансового важеля	Модель Ковальова – Волкової; модель Зайцевої.
Коефіцієнт оборотності активів	Модель Синягіна; модель Терещенка; модель R-рахунку.
Рентабельність власного капіталу	Модель Сайфуліна – Кадикова; модель Терещенка; модель R-рахунку.

Дані таблиці доводять, що у моделях зарубіжних авторів використовуються показники, які характерні для країн з розвинутим ринковим середовищем. Вони характеризують ділову активність та стійкість підприємства. Показники прибутковості виробничо-збутової та фінансової діяльності у більшості моделей не використовуються, тому що прибутковість діяльності підприємства є ключовою характеристикою суб'єкта діючого у ринковому середовищі.

Аналіз моделей, що застосовуються у країнах, які тільки проходять етап ринкових перетворень виявив, по-перше, значну відмінність по набору та розрахунку показників, що розроблені вченими Росії та

України, від зарубіжних моделей; по-друге, основні показники, які використовуються у більшості моделей в основному характеризують прибутковість збутової діяльності та власного капіталу, самостійність та платоспроможність підприємства, і в якійсь мірі, його ділову активність; по-третє, в моделях застосовуються показники такі, як коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, коефіцієнт покриття та оборотності оборотних активів, що додатково характеризують представлені вище аспекти діяльності підприємства.

Таким чином, більшість методик та моделей оцінки фінансового стану підприємств використовують показники, які характеризують:

- платоспроможність підприємства через коефіцієнт поточної ліквідності, що виявляє «швидкі» кошти для покриття найбільш важливих зобов'язань;

- самостійність підприємства через коефіцієнт фінансової незалежності, який характеризує долю власного капіталу у капіталі підприємства, співвідношення позикового та власного капіталу, що виявляє залежність підприємства від нестійкого, в умовах трансформації економіки, зовнішнього середовища та коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами, який виявляє достатність власних коштів для формування найбільш мобільної частини майна;

- ділову активність через показники оборотності активів, оборотних активів, що характеризують на скільки ефективно використовується майно підприємства;

- прибутковість підприємства через рентабельність продажів, рентабельність власного капіталу, рентабельність активів та рентабельність продукції, що виявляє ефективність усіх аспектів діяльності суб'єкта господарювання.

Висновки. Таким чином, вибір представлених вище показників не випадковий і відповідає не тільки основним вимогам до оцінки фінансового стану підприємств при загрозі банкрутства – ситуації, яка у значній мірі притаманна значній кількості сільськогосподарських підприємств, і враховує особливості сільськогосподарського виробництва.

У подальшому запропоновані показники будуть використано при оцінці фінансового стану сільськогосподарських підприємств для подальшого формування напрямків управління їхньою виробничо-фінансовою діяльністю.

Список використаної літератури

1. Микитенко І. А. Аграрний сектор України за умов становлення нової соціально-економічної системи – глобалізму / І. А. Микитенко // Економіка АПК – 2009. – № 2. – С. 29-35. **2. Державна** служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>. **3. Основи** економічної теорії [Електронний ресурс] : посіб. – Режим доступу : <http://optikomt.narod.ru/Kurs>

leksij/Economics/131.html. **4. Івашко О. М.** Деякі підходи до застосування методик оцінки фінансового стану підприємства / О. М. Івашко, Н. Г. Міценко // Економіка, планування і управління в лісовиробничому комплексі // Науковий вісник НЛТУ України. – 2006. – Вип. 16.6. – С. 153 – 156. **5. Міценко Н. Г.** Особливості оцінювання фінансового стану підприємств у країнах з ринковою економікою / Н. Г. Міценко, М. М. Мікайло // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.5. – С. 196 – 199. **6. Економіка** сільського господарства: [Навч. посібник] / Збарський В. К., Мацибора В. І., Чалий А. А. та ін. ; за ред. В. К. Збарського і В. І. Мацибори. – К. : Каравела, 2009. – 264 с. **7. Клочан В. В.** Діагностика фінансового стану сільськогосподарських підприємств / В. В. Клочан, Н. І. Костаневич, А. Г. Костирко // Економіка АПК, 2009. – № 4. – С. 86 – 89. **8. Фінанси** підприємств : підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2000. – 460 с. **9. Реструктуризація** та фінансове оздоровлення сільськогосподарських підприємств : посібник/ Програма підвищення рівня життя сільського населення в Україні. – К., 2005. – 480 с. **10. Череп А. В.** Фінансова санація та банкрутство суб'єктів господарювання : підручник / А. В. Череп – К. : Кондор, 2006. – 360 с.

Заїка О. О. Особливості оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств

В статті виявлено основні проблеми оцінки фінансового стану українських підприємств в умовах реформування економіки. А також розглянуті питання стану та тенденцій розвитку сільського господарства України на сучасному етапі розвитку та визначено основні критерії оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств з урахуванням особливостей їхнього функціонування.

Ключові слова: фінансовий стан підприємства, сільське господарство, інтегральний показник, моделі оцінки фінансового стану при загрозі банкрутства.

Заїка О. А. Особенности оценки финансового состояния сельскохозяйственных предприятий

В статье выявлены основные проблемы оценки финансового состояния украинских предприятий в условиях реформирования экономики. А также рассмотрены вопросы состояния и тенденции развития сельского хозяйства Украины на современном этапе развития и определены основные критерии оценки финансового состояния сельскохозяйственных предприятий с учетом особенностей их функционирования.

Ключевые слова: финансовое состояние предприятия, сельское хозяйство, интегральный показатель, модели оценки финансового состояния при угрозе банкротства.

Zaika O. O. Features of assessing the financial condition of agricultural enterprises

The paper identified the major problems of assessing the financial condition of Ukrainian enterprises in terms of economic reform. And also consider the status and trends of agricultural development in Ukraine at the present stage of development and the main criteria for evaluating the financial condition of the agricultural enterprises, taking into account the peculiarities of their functioning.

Key words: financial state of enterprises, agriculture, integral factor model for assessing the financial condition of the threat of bankruptcy.

УДК 334:005.95/.96

Н. Г. Іщенко

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Постановка проблеми. Зміна принципів функціонування національної економіки, створення підприємств, що базуються на різних формах власності, конкуренція, яка вимагає впровадження нових технологій і перебудови організаційних структур, істотно змінили соціально-економічну роль підприємства як основної ланки господарського комплексу. Ці зміни відбуваються за рядом напрямків: глобальні, структурні й технологічні зміни у виробництві, його інформатизація обумовили істотну зміну ролі персоналу підприємства. Персонал, як носій товарно-грошових відносин, що складаються в процесі формування, розподілу і використання людських ресурсів, є головною продуктивною силою при вирішенні питань конкурентноздатності, економічного зростання і забезпечення ефективної роботи.

Тому виникає необхідність у підвищенні ефективності системи управління персоналом з урахуванням вимог ринкової економіки. Управління персоналом як багатогранний і винятково складний процес має свої специфічні властивості і закономірності та повинне придбати системний характер і завершеність на основі комплексного рішення кадрових проблем, впровадження нових і удосконалювання існуючих форм і методів роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для підвищення ефективності системи управління персоналом необхідно аналізувати і враховувати специфічні умови розвитку ринкової економіки в Україні. Величезну значимість для кожного підприємства незалежно від організаційно-правової форми має розробка методики оцінки, що дозволяє визначити дійсну ситуацію на підприємстві в області

управління персоналом, виявити слабкі місця і надати рекомендації щодо підвищення ефективності.

Проблемам теорії, методології і практики управління персоналом присвятили велику кількість наукових праць закордонні і вітчизняні економісти: Журавльов П. В., Іванцевич Дж. М., Колпаков В. М., Лобанов А. А., Пагрушев В. Д., Поклонський Ф. Ю., Рак М. Г., Синк Д. С, Скударь Г. М., Томпсон А. А., Шекшня С. В. та інш. [1]. Однак внаслідок складності й багатоаспектності цієї проблеми в сучасних умовах існують питання, розроблені не цілком.

Мета статті. Аналіз існуючих проблем щодо оцінки ефективності системи управління персоналом та обґрунтування необхідності розвитку аналітичної роботи з оцінки управлінської праці.

Виклад основного матеріалу. На думку авторів [1], оцінка ефективності управління персоналом – це систематичний, чітко формалізований процес, спрямований на вимір витрат і вигод, пов'язаних із програмами діяльності управління персоналом і для співвіднесення їхніх результатів з підсумками базового періоду, з показниками конкурентів і цілями підприємства.

Оцінка ефективності управління персоналом заснована, насамперед, на інформації про працівників: просування по службі, їх професійні, кваліфікаційні, віково-статеві характеристики, медичні і психологічні параметри, продуктивність і новаторська активність.

Оцінка ефективності управління персоналом тісно пов'язана з усіма етапами процесу управління та своїми результатами здатна спонукати керівника вносити необхідні корективи. При цьому оцінка забезпечує функціонування на підприємстві безперебійного зворотного зв'язку і виступає могутнім важелем зростання результативності управлінського процесу.

Щоб судити, наскільки ефективна та чи інша система управління персоналом, потрібні, природно, критерії, що дозволяють провести таку оцінку. Їх вибір залежить від того, що брати за точку відліку: діяльність конкретно узятого керівника, трудові показники колективу або особливості виконавців.

Аналіз публікацій у цій області дозволяє виділити дві основні концепції, покладені в основу оцінки ефективності управління персоналом. Згідно з першою з них, ефективність управління персоналом оцінюється, виходячи з органічної єдності управління і виробництва, але при цьому внесок власне управління персоналом в ефективність виробництва не визначається. Друга концепція робить акцент на визначення внеску управління персоналом в ефективність виробництва.

Кількісна оцінка цього внеску є надзвичайно важкою задачею, оскільки навіть відповідних звітних показників доки що не існує. Тому більшість методик оцінки ефективності управління персоналом дотримується першого підходу.

При цьому представляється доцільним оцінювати не стільки внесок управління персоналом в ефективність виробництва, скільки якісний вплив його на цю ефективність.

Оцінку ефективності управління персоналом багато вчених-економістів, у тому числі Шекшня С. В., пропонують здійснювати в декілька етапів [2]: оцінка досягнення цілей; оцінка компетенція; оцінка мотивації; вивчення статистики людських ресурсів; оцінка витрат.

Відзначимо, що оцінка ефективності управління персоналом виробляється здебільшого суб'єктивно. На наш погляд, виникнення такої ситуації має дві причини: відсутність виробленої чіткої методики такої оцінки і непорозуміння усієї важливості такої оцінки. Основний натиск робиться на оцінку продуктивності, такий підхід Ми бачимо в Д. С. Синка [3], залишаючи осторонь «людський фактор».

В сучасних умовах господарювання оцінка функціонування системи управління персоналом вимагає систематичного досвіду, вимірювання витрат і вигод загальної програми управління персоналом і порівняння її ефективності з ефективністю роботи підприємства за той же період.

Відзначимо, що дуже великий інтерес представляє розгляд психологічного аспекту наслідків управлінської діяльності. Прибуток також входить до числа критеріїв ефективності, не підміняючи собою всі інші. Синк Д. С. вважає, що «незалежно від розміру, типу або виду конкретної організаційної системи критерії ефективності повинні знаходитися в центрі уваги менеджерів і директорів...» [3].

Щодо конкретних методів оцінки управлінської праці, то пропонувані методи і ті, що використовуються на практиці, можна розділити на три групи: кількісні, якісні (або описові) і комбіновані (або проміжні) [4, 5]. До кількісних методів оцінки відносяться бальний, коефіцієнтний, метод рангового порядку, метод парних порівнянь, система графічного профілю, метод «експерименту» тощо. До якісних (описових) методів відносяться: система усних і письмових характеристик, метод еталона, матричний і біографічний методи, метод групової дискусії. Прикладами комбінованих методів є метод стимулюючих оцінок, угруповання працівників, тестування.

Як методологічний підхід представляється доцільною оцінка ефективності на трьох різних рівнях: на рівні окремих працівників, на рівні органу управління, на рівні системи управління.

У ряді європейських країн отримали розповсюдження так звані центри оцінки управлінського персоналу. Діяльність таких центрів полягає у виявленні за допомогою експертів і на підставі спеціального комплексу тестів і вправ потенційних здібностей працівників управління. Центри оцінки можуть допомогти як просуванню управляючих працівників, так і підвищенню їх кваліфікації

Центри оцінки не вільні від недоліків, до яких, перш за все, відноситься висока вартість здійснення їх програм. Крім того, вживані

оцінки не гарантують відсутність помилок. Так деякі американські фірми застосовували додаткові методи, такі як використання «мовного консультанта», що допомагало випробовуваному самому визначати пропуски в своїй підготовці.

Висновки. Таким чином, аналітична робота з оцінки управлінської праці може бути організована різними способами. Зрозуміло, представляється можливим використання комбінації перерахованих форм оцінки: оцінка контролера може бути підтверджена самооцінкою, а результати оцінки начальником можуть порівнюватися з оцінкою підлеглих або колег.

Піднімаючи питання про достовірність підсумкової інформації при оцінці керівників і фахівців, слід зазначити: жоден з вживаних видів оцінки не може дати високої достовірності, тому і пропонується оцінний комплекс, в якому окремі види оцінок доповнюють одна одну; достовірною і повною буде та інформація, в якій є відповіді на питання, які є можливості у людини, і якою мірою вони реалізувалися, які не реалізувалися і чому, а також за яких умов в майбутньому вони можуть реалізуватися.

Кажучи про оцінку ефективності управління персоналом, не можна не сказати про оцінку власне служби управління персоналом. Дуже багато залежить від їх персоналу, якщо вони відповідають вимогам економічної реформи, а саме: мають відповідну освіту і відмінні знання, гнучкий розум і практичну кмітливість, достатній стаж роботи на нижчій посаді, знають передовий вітчизняний і зарубіжний досвід підприємництва і комерційної діяльності, форми і технології виробництва.

Ці та інші критерії, на наш погляд, повинні бути покладені в основу при дослідженні ефективності управління персоналом. Оцінка ефективності, як система процедур, є засобом, що допомагає керівнику побачити і оцінити в достатньо конкретному значенні якість системи управління персоналом в цілому і свої професійні здібності зокрема, і ті недоліки в підготовці, які відповідно можна визначити як потребу в навчанні, з метою підвищення результативності роботи.

Список використаної літератури

- 1. Иванцевич Дж. М.** Человеческие ресурсы управления / Дж. М. Иванцевич, А. А. Лобанов. – М. : Дело, 1993. – 288 с.
- 2. Шекшня С. В.** Управление персоналом современной организации / С. В. Шекшня. – М. : Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. – 420 с.
- 3. Синк С. Д.** Управление производительностью: планирование, измерение и оценка, контроль и повышение. / С. Д. Синк. – М. : Прогресе, 1989. – 273 с.
- 4. Економічний аналіз :** навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. спец. «Облік і аудит» / наук. ред. Бутинця Ф. Ф. – Житомир : Рута, 2003. – 680 с.
- 5. Технології управління персоналом :**

настольная книга менеджера / П. В. Журавлев, С. А. Карташов, Н. К. Маусов, Ю. Г. Одегов. – М. : Экзамен, 1999. – 576 с.

Ищенко Н. Г. Проблемы оцінки ефективності системи управління персоналом

Оцінка ефективності управління персоналом тісно пов'язана з усіма етапами процесу управління та своїми результатами здатна спонукати керівника вносити необхідні корективи. Оцінка ефективності є засобом, що допомагає керівнику побачити і оцінити в достатньо конкретному значенні якість системи управління персоналом в цілому і свої професійні здібності зокрема, і ті недоліки в підготовці, які відповідно можна визначити як потребу в навчанні, з метою підвищення результативності роботи.

Ключові слова: персонал, оцінка ефективності управління персоналом, мовний консультант, аналіз публікацій.

Ищенко Н. Г. Проблемы оценки эффективности системы управления персоналом

Оценка эффективности управления персоналом тесно связана со всеми этапами процесса управления и своими результатами способна принуждать руководителя вносить необходимые коррективы. Оценка эффективности есть способом, который помогает руководителю увидеть и оценить в достаточно конкретном значении качество системы управления персоналом в целом и свои профессиональные способности отдельно, и те недостатки в подготовке, которые соответственно можно определить как потребность в обучении, с целью повышения результативности работы.

Ключевые слова: персонал, оценка эффективности управления персоналом, речевой консультант, анализ публикаций.

Ischenko N. G. Problems of an estimation of system effectiveness of human resource management

Evaluating the effectiveness of human resource management is closely connected with all phases of the management process. Their results can oblige the head manager to make the necessary adjustments. Evaluating the effectiveness is a way that helps the head manager to see and appreciate the specific quality of the personnel management system in whole and their professional abilities apart. Also it helps to estimate the deficiency of preparation to improve performance.

Key words: Staff, evaluation of the effectiveness of personnel management, consultant, an analysis of publications.

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РИНКУ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Вивчення сфери послуг є одним з найактуальніших напрямків наукових досліджень. Їх результати є вкрай необхідними для поліпшення життєдіяльності як населення загалом, так і кожної людини зокрема. У постіндустріальних країнах виробництво послуг перевищує виробництво товарів. Разом з тим, сфера послуг – це одна з найменш вивчених сфер, що обумовлено кількома факторами: по-перше, вона є динамічною сферою, яка стрімко розвивається. По-друге, її структура є надзвичайно складною і диверсифікованою, що утруднює не тільки її вивчення, але й управління цим складним феноменальним економічним утворенням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінці сучасних тенденцій розвитку сфери послуг присвячені праці Крамченко Р. А. [1], Гавриленко О. В. [2], Сидорова А. В. [3], Калачова І. В. [4].

Незважаючи на наявність досліджень сфери послуг, в наш час має місце недостатня вивченість процесів її розвитку, зокрема тих, які здатні покращити якість життя населення, з одного боку, та структуру господарства, з іншого.

Зростання кількості наукових досліджень, присвячених сфері послуг, зумовлене об'єктивною потребою вивчення динамічної складової національного господарства як на національному рівні, так і на регіональному рівні.

Мета статті. Вивчення особливостей функціонування сфери послуг як підсистеми національної економіки, сутності ринку послуг, його структури та динаміки, а також прогнозування обсягів реалізованих послуг в Україні.

Виклад основного матеріалу. У світовому господарстві сфера послуг стає дедалі більш домінуючим комплексом галузей, справляє зростаючий вплив на процес суспільного відтворення. В середньому понад 60% ВВП у країнах ОЕСР створюється у галузях сфери послуг. Вартісний обсяг експорту комерційних послуг досяг чвертини світового товарного експорту, що зміцнило їх місце в системі міжнародного обміну. У економічно розвинених країнах у сфері послуг зайнято понад 60% працездатного населення, у США – до 75% [5, с.82]. В глобальному масштабі людству притаманне збільшення частки споживчих витрат на послуги. Доречним сьогодні є вислів корифея з досліджень сфери послуг В. Фучса: «Існує давня потреба у систематичнішій, академічній увазі до сектора послуг. Є величезні прогалини у статистичних даних, першочергові потреби у нових теоретичних моделях, пристосованих для дослідження підприємств та

галузей цього сектора, а також великий потенційний попит на аналітичні дослідження, які використовуватимуть нові моделі та дані».

В Україні тривалий час не було забезпечено комплексного підходу до статистичного вивчення сфери послуг. По-перше, окремі види діяльності, що відносяться до послуг відповідно до Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД), не розглядаються як послуги. По-друге, враховуються так звані платні послуги для населення; хоча сфера послуг охоплює не лише населення, платними є всі види послуг (доцільно розрізняти ринкові та неринкові послуги). По-третє, діюча система показників, класифікацій у сфері послуг не відповідає вимогам національних рахунків та міжнародним стандартам [4, с. 25]. Статистичні оцінки ринку послуг вітчизняною наукою та західними економістами відрізняються внаслідок того, що останні до цієї сфери відносять усю торгівлю (вітчизняна наука лише роздрібну), транспорт (в Україні лише пасажирський), зв'язок (в Україні лише із обслуговування населення), що позначається на обсягових показниках.

На сучасному етапі ведуться розробки для удосконалення єдиної методологічної основи в галузі статистики послуг на базі КВЕД, національних стандартів бухгалтерського обліку, Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України.

Специфіка ринку послуг виявляється в тому, що, по-перше, результатом його функціонування є задоволення купівельного попиту у момент надання послуг, а отже вони не існують окремо від виробників. По-друге, не транспортуються. Окрім того, ефект функціонування цього ринку виявляється не лише у сфері послуг, але й за її межами, в суміжних галузях та сферах економічного комплексу.

На сьогоднішній день у сфері послуг України найбільш розвинені такі галузі: транспорт і зв'язок та операції з нерухомістю (табл. 1).

Таблиця 1.
Структура та динаміка обсягів реалізованих послуг за видами економічної діяльності

	Обсяг реалізованих послуг					
	2002	2005	2007	2008	2009	2010
Торгівля: ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	0,7	0,7	0,9	0,9	0,7	0,6
Діяльність готелів та ресторанів	1,7	1,7	1,9	1,7	1,5	1,7
Діяльність транспорту та зв'язку	74,4	66,8	62,3	59,5	59,7	58,1
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	13,9	21,0	25,3	28,5	29,2	30,6

Освіта	2,4	2,0	1,5	1,4	1,4	1,3
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2,9	2,6	2,4	2,4	2,7	2,6
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	4,0	5,2	5,7	5,6	4,8	5,1
Усього	100	100	100	100	100	100

Джерело: Статистичний щорічник України за 2010 рік [6].

Рівень розвитку сфери послуг України виглядає доволі скромно. Ці дані засвідчують про можливості розвитку сфери послуг, враховуючи зростаючі потреби населення. Потрібна постійна увага владних структур до її поступу, насамперед, на регіональному та місцевому рівнях. Отже, підсилення зростання потреб населення різними стимулами може суттєво активізувати розвиток сфери послуг. Одночасно, важливо зацікавити владні структури у розвитку сфери послуг України на національному та регіональному рівнях.

Рис. 1. Структура сфери послуг України за 2010 рік

У кожному суспільстві послуги спрямовані на повніше задоволення об'єктивних людських потреб, зумовлених способом їх життя. Існуючі відмінності у розвитку сфери послуг не виключають їх порівняння та виявлення прогресивних тенденцій. Беручи до уваги досвід становлення економічно високорозвинених країн та враховуючи відмінності вітчизняної економіки, можна оптимально проектувати майбутній розвиток у процесі економічних реформ. Недооцінка реального значення

послуг для розвитку національної економіки може стати причиною прийняття рішень, які ігноруватимуть внесок цієї сфери у забезпечення економічного зростання в середньостроковій та довгостроковій перспективі [7].

Крім аналізу сутності ринку послуг, його структури та динаміки метою дослідження є прогнозування майбутнього розвитку ринку.

Прогноз ринку послуг – це об'єктивне імовірнісне судження про динаміку найважливіших його характеристик та їх альтернативні варіанти за умов виконання сформульованих гіпотез.

Розглянемо прогнозні дослідження реалізації (збуту) послуг. Тут перш за все необхідно зрозуміти, що прогноз реалізації (збуту) – це визначення того, що підприємство розраховує продати, виходячи з існуючої кон'юнктури, ринкового потенціалу і власних можливостей. Прогнозування збуту залежить від дії двох груп чинників:

- контрольованих: ціни, канали розподілу, система просування, характеристики продукції, товарна політика підприємства;
 - неконтрольованих: стан економіки, темпи інфляції, процентні ставки, демографічні зміни, смаки споживачів, конкуренція, стан галузі.
- Звідси прогнозування збуту повинно враховувати можливості підприємства стосовно управління контрольованими чинниками і прилаштування під дію неконтрольованих змінних.

Виконаємо прогноз ринку послуг на майбутні шість років. Для цього побудуємо графік обсягів реалізації послуг та поліноміальну лінію тренду п'ятого ступеня за 2002-2010 роки (рис. 2).

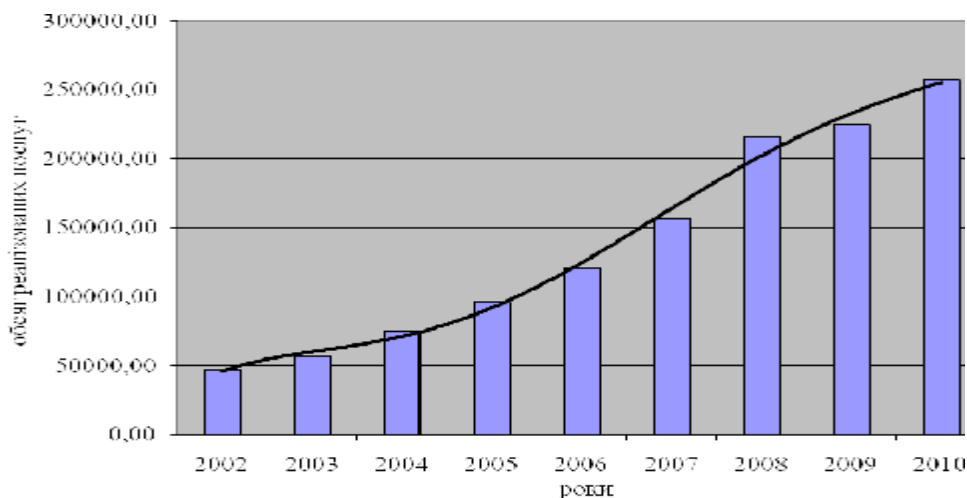

Рис. 2. Динаміка ринку послуг та його поліноміальна лінія тренду п'ятого ступеня

Побудуємо поліноміальне рівняння тренду п'ятого ступеня динаміки обсягу реалізованих послуг з 2002 до 2016 року, котре має наступний вигляд:

$$y_t = a_1t^5 + a_2t^4 + a_3t^3 + a_4t^2 + a_5t + a_6.$$

За допомогою Microsoft Excel маємо наступне поліноміальне рівняння тренду:

$$y_t = 35,33t^5 - 996,99t^4 + 9857,9t^3 - 39049t^2 + 76385t - 214,71.$$

Для прогнозу обсягу реалізованих послуг розрахуємо допоміжні дані (табл. 2).

Таблиця 2.
Розрахунок допоміжних даних для прогнозу обсягу реалізованих послуг на 2016 рік

Роки	Позначення років, t	t ²	t ³	t ⁴	t ⁵	Обсяг реалізованих послуг в Україні, млн.грн.
2002	1	1	1	1	1	46971,00
2003	2	4	8	16	32	56718,50
2004	3	9	27	81	243	74406,20
2005	4	16	64	256	1024	95832,30
2006	5	25	125	625	3125	120910,20
2007	6	36	216	1296	7776	157005,10
2008	7	49	343	2401	16807	215801,30
2009	8	64	512	4096	32768	224583,60
2010	9	81	729	6561	59049	257123,30
2011	10	100	1000	10000	100000	279658,29
2012	11	121	1331	14641	161051	328853,43
2013	12	144	1728	20736	248832	445319,41
2014	13	169	2197	28561	371293	693907,89
2015	14	196	2744	38416	537824	1166417,97
2016	15	225	3375	50625	759375	1985835,79

Таким чином, з табл. 2 видно, що обсяг реалізованих послуг стрімко зростає та вже у 2016 році буде складати 1985835,79 млн.грн., що майже у вісім разів більше, ніж у 2010 році.

Сучасний стан і розвиток ринку послуг в Україні характеризують такі особливості:

1) динамічний розвиток за наявності резервів щодо розширення його видової структури, нарощування обсягів реалізації послуг;

2) ефективне функціонування в його структурі малих господарських утворень;

3) досягнення підприємствами колективної форми власності найкращих показників діяльності за обсягами, видовою структурою;

4) залежність розвитку малого підприємництва на ринку послуг від нагальної уваги, фінансової підтримки держави. Однак проблеми економічного розвитку, наповнення державного і місцевих бюджетів унеможливають оптимальну його фінансову підтримку [8].

Висновки. Ринок у різних галузях сфери послуг розвинутий неоднаково. У системі транспорту і зв'язку та операції з нерухомістю ринкові відношення отримали найбільший розвиток. Але в таких галузях, як культура, охорона здоров'я, освіта, ринкові відносини мають не тільки свою специфіку, але й обмежені можливості. Щодо перспективи розвитку сфери послуг України, то очевидним і закономірним є її залежність від своєчасного подолання загальноекономічної кризи.

Значним поштовхом для розвитку вітчизняного ринку послуг є наближення з кожним днем Євро-2012. Цей факт стимулює владу до активних дій в боротьбі з економічною кризою, виводячи на перший план обслуговуючий сектор.

Також розвиток сфери послуг в Україні потребує залучення додаткових інвестицій, в т.ч. іноземних. Залучення іноземного капіталу забезпечить не тільки надходження необхідних фінансових ресурсів, але й передових, технічно ефективних методів реалізації послуг, що сприятиме підвищенню їх якості, доступності, культури обслуговування та в кінцевому рахунку – підвищить конкурентоспроможність вітчизняних виробників послуг та значно зміцнить позиції України в міжнародному обміні послугами.

Список використаної літератури

1. Крамченко Р. А. Державне регулювання розвитку сфери послуг / Р. А. Крамченко // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України : зб. наук.-техн. праць – Л. : НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.6. – С. 188 – 197. **2. Гавриленко О. В.** Послуги в контексті економічного зростання / О. В. Гавриленко // Фінанси України. – 2000. – № 4. – С. 71 – 70. **3. Сидорова А. В.** Комплексна оцінка розвитку сектора послуг на регіональному рівні / А. В. Сидорова // Статистика України. – 2002. – № 1. – С. 46 – 51. **4. Калачова І. В.** Статистика послуг: концептуальні основи реформування / І. В. Калачова // Статистика України. – 2001. – № 4. – С. 24 – 28. **5. Крамченко Л. І.** Теоретичні засади статистичного вивчення ринку товарів та послуг / Л. І. Крамченко, О. В. Килин // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. – Л. : ІРД НАН України. – 2001. – Вип. XXX. – С. 82 – 86. **6. Статистичний** щорічник України за 2010 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/637491>. **7. Крамченко Л. І.** Статистика ринку товарів та послуг : навч. посіб. / Л. І. Крамченко. –

Львів. – 2006. – 256 с. **8. Крамченко Р. А.** Теоретичні проблеми розвитку сфери послуг / Р. А. Крамченко // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. праць. – К. : НДЕІ М-ва економіки України, 2008. Вип. 2 (81). – С. 115 – 118.

Кайдашова Г.О. Статистичний аналіз ринку послуг України

У статті розглянута суть поняття «сфера послуг». Сфера послуг – це одна з найменш вивчених сфер, що обумовлено кількома факторами: по-перше, вона є динамічною сферою, яка стрімко розвивається, по-друге, її структура є надзвичайно складною і диверсифікованою, що утруднює не тільки її вивчення, але й управління цим складним феноменальним економічним утворенням. Проаналізовано сучасний стан ринку послуг в Україні, також представлено прогноз обсягів реалізації послуг на шість років.

Ключові слова: статистичний аналіз, сфера послуг, прогноз ринку послуг.

Кайдашова Г.А. Статистический анализ рынка услуг Украины

В статье рассмотрена сущность понятия «сфера услуг». Сфера услуг – одна из наименее изученных областей, обусловлено несколькими факторами: во-первых, она является динамичной сферой, которая стремительно развивается, во-вторых, ее структура является чрезвычайно сложной и диверсифицированной, что затрудняет не только ее изучения, но и управления этим сложным феноменальным экономическим образованием. Проанализировано современное состояние рынка услуг в Украине, также представлен прогноз объемов реализации услуг на шесть лет.

Ключевые слова: статистический анализ, сфера услуг, прогноз рынка услуг.

Kaydashova G.A. Statistical analysis of the services market of Ukraine

In the paper the essence of the concept of «service industry». Services – is one of the least studied areas, due to several factors: first, it is a dynamic sector that is growing rapidly, and secondly, its structure is extremely complex and diversified, which makes it difficult not only to its study, but also management this complex phenomenal economic formation. The present state of market in Ukraine, also presents forecast of sales service for six years.

Key words: statistical analysis, services, market forecast service.

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Постановка проблеми. З переходом до ринкової економіки питання безробіття все гостріше виступають на порядку денному. Безробіття – невід’ємний елемент ринку праці, соціально-економічне явище, при якому частина робочої сили не зайнята у виробництві товарів та послуг. У реальному економічному житті безробіття виступає як перевищення пропозиції робочої сили над попитом. Безробіття вважається, з одного боку, важливим стимулятором активності працюючого населення, а з іншого – великим суспільним лихом.

Питання статистичної оцінки, методологічних засад аналізу безробіття у вітчизняній статистиці залишаються недостатньо розробленими. Бракує фундаментально наукових праць, в яких би був присутній комплексний підхід до вивчення процесу безробіття, його якісних особливостей, взаємозв’язків як на рівні країни, так і на рівні окремого регіону. Відсутні методологічні положення щодо проведення статистичного аналізу безробіття за екстенсивним та інтенсивним напрямками. Актуальність викладених аспектів та недостатній рівень дослідження теоретичних і методологічних проблем статистичної оцінки безробіття у сучасних економічних умовах обумовили вибір теми статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми функціонування ринку праці, механізму його дії, причини виникнення безробіття знайшли висвітлення в працях науковців, як Базилевич В. Д. [1], Киселева Т. Н., Розанов Н. М., Носов С. С., Вальтух К. К., Греков І. Е., Дробишевський С. К., Ицхоки О. Е., Карев М. Г., Бойчик І. М. [2], Нікітін С. Т., Ніколаєв І. І., Осадча І. О., Плишевський Б. В., Погосов І. А., Улюкаєв А. О., Завіновська Г. Т. [6] та інші.

Мета статті – аналіз рівня безробіття за 2000-2010 рр., та його прогнозування до 2020 року в Луганській області.

Виклад основного матеріалу. Безробіття – складне економічне, соціальне і психологічне явище. Водночас безробіття – це економічна категорія, яка відбиває економічні відносини щодо вимушеної незайнятості працездатного населення. Розрізняють відкрите й приховане безробіття.

Відкрите безробіття означає існування явно незайнятого населення, приховане – наявність формально зайнятого населення.

Економісти розрізняють три види безробіття: фрикційне, структурне і циклічне.

Фрикційне безробіття виникає внаслідок постійного руху населення між регіонами і видами праці, а також у різних стадіях життєвого циклу. Навіть якщо економіці притаманна повна зайнятість, завжди існують люди, які шукають роботу (після закінчення навчання або через переїзд в інше місце, через пошук роботи, яка б відповідала рівню їхньої кваліфікації чи уподобанням, рівню зарплати). Цей різновид безробіття вважається неминучим і навіть бажаним.

Структурне безробіття означає невідповідність між пропозицією праці та попитом на робочу силу. Така невідповідність виникає у зв'язку з технологічними змінами у процесі виробництва, коли попит на один різновид зростає, тоді як на інший зменшується, а пропозиція не може швидко пристосуватися до цього. Структурна незбалансованість між видами діяльності виникає, коли, наприклад, одні сектори економіки розширюються, а в інших скорочуються обсяги виробництва. Структурне безробіття теж вважається неминучим.

До циклічного безробіття призводить спад виробництва, тобто фаза економічного циклу, яка характеризується недостатністю сукупних витрат. Коли сукупний попит на товари і послуги зменшується, зайнятість скорочується, а безробіття зростає. В періоди економічного спаду циклічне безробіття доповнює фрикційне і структурне, а в періоди циклічного підйому воно відсутнє.

Факторами формування безробіття можуть бути такі:

- 1) нестача сукупного ефективного попиту;
- 2) негнучкість системи відносних цін і ставок заробітної плати і викривлення в ній, пов'язані з грошовою експансією держави і подальшою інфляцією;
- 3) недостатня мобільність робочої сили;
- 4) структурні зрушення в економіці;
- 5) дискримінація на ринку праці щодо жінок, молоді та національної меншості;
- 6) демографічні зміни в чисельності та складі робочої сили;
- 7) сезонні коливання в рівнях виробництва окремих галузей економіки.

Взявши за основу ці фактори зробимо аналіз рівня безробіття у Луганській області за 2000-2010 рр.. Дані про рівень безробіття у Луганській області представленні у таблиці 1.

Таблиця 1.

Вихідні данні чисельності безробіття

Роки	Безробітне населення (за методологією МОП) у віці 15 – 70 років
2000	127,0
2001	148,3

2002	119,9
2003	99,7
2004	103,1
2005	88,8
2006	82,4
2007	75,6
2008	75,2
2009	85,4
2010	78,7

Для ряду даних безробітного населення розмах варіації складає 6,6; середнє лінійне відхилення 1,75%; дисперсія 4,22; середнє квадратичне 2,05%; коефіцієнт осциляції 75%; лінійний коефіцієнт варіації 23,32%.

Згідно з цими показниками варіації, даний ряд динаміки досить неоднорідний, тобто варіанти значно відмінні один від одного. Про це говорить як коефіцієнт варіації, так і коефіцієнт осциляції який складає 75%. Це означає що розмах дорівнює майже середньому значенню. Але коефіцієнт варіації не перевищує критичного значення ($23,32\% < 33\%$), тому відібрати дані заново необхідно.

Згідно з даними таблиці рівень безробіття знизився за період 2000 – 2010 рр.. за всіма показниками за абсолютним показником рівень безробіття знижався в середньому на 0,4 % у рік. По відносним показникам рівень безробіття також зменшувався на 4,32 % у рік.

Зробимо прогноз рівня безробіття використовуючи логістичне рівняння тренду. Отримані дані занесені у таблицю 2.

Як видно з таблиці 2. рівень безробіття у Луганській області за період 2011 – 2020 роки зменшиться лише на 2,502 тис. осіб.

Таблиця 2.

Прогноз чисельності безробіття

Роки	Безробітне населення у віці 15 – 70 років
2011	73,284
2012	72,278
2013	71,573
2014	71,084
2015	70,745
2016	70,512
2017	70,350
2018	70,241
2019	70,165
2020	70,736

Висновки. Безробіття – це не просто стан ринку праці, коли пропозиція робочої сили перевищує попит на неї. Не потрібно розглядати це поняття лише як економічну або соціальну проблему, хоча такою вона, безумовно, являється.

За нашим прогнозом до 2020 року безробіття у Луганській області буде знижуватися, але все ж темпи зниження все одно залишаються дуже низькими, а рівень безробіття дуже високим.

Список використаної літератури

- 1. Базилевич В. Д.** Макроекономіка: Опорний конспект лекцій / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик – К. : Четверта хвиля, 1997. – 224 с.
- 2. Бойчик І. М.** Економіка підприємства : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. I – IV рівнів акредитації / І. М. Бойчик, П. С. Харів, М. І. Хопчан. – 2-ге вид., виправ. і доп. – К. : Каравела, 2001. – 298 с.
- 3. Бондаренко О. О.** Економіка та соціологія праці : наочний посібник / О. О. Бондаренко. – К., 1995. – 32 с.
- 4. Витвицький Я. С.** Економіка : навч. посіб. для загальноосвітніх закладів / Я. С. Витвицький. – К. : КНЕУ, 2000. – 292 с.
- 5. Економіка України: десять років реформ.** / за ред. З. Ватаманюка. – Л. : ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – С. 112 – 113.
- 6. Завиновська Г. Т.** Економіка праці : навч. посібник. / Г. Т. Завиновська – К. : КНЕУ, 2003. – 299 с.
- 7. Карпіщенко О. І.** Економіка праці : навч. посіб. для студ. екон. спец. / О. І. Карпіщенко, О. В. Прокопенко, І. М. Сотник, Т. О. Карпіщенко. – Суми : СумДУ, 2002. – 132 с.

Карнаков М. Г., Репринцева І. В. Статистичний аналіз та прогнозування рівня безробіття на регіональному рівні

В даній статті освітлюється питання регіонального аспекту статистичного аналізу безробіття. Проведено аналіз основних показників ринку праці в Луганській області за 2000-2010 роки, на основі даних рівня безробіття. А також було проведено прогнозування рівня безробіття на 2010-2020 рр. Насьогодні проблема безробіття, дійсно, постає дуже гостро, адже рівень безробіття дуже високий, хоча й іде тенденція до його зниження.

Ключові слова: безробіття, дисперсія, розмах варіації, робоча сила.

Карнаков М. Г., Репринцева И. В. Статистический анализ и прогнозирование уровня безработицы на региональном уровне

В данной статье освещается вопрос регионального аспекта статистического анализа безработицы. Проведен анализ основных показателей рынка труда в Луганской области за 2000-2010 годы, на основе данных уровня безработицы. А также было проведение прогнозирования уровня безработицы на 2010-2020гг. На сегодняшний день проблема безработицы, действительно, стоит очень остро, ведь

уровень безработицы очень высок, хотя и идет тенденция к его снижению.

Ключевые слова: безработица, дисперсия, размах вариации, рабочая сила.

Karnakov M. G, Reprinceva I. V. Staisticheskiy analysis and prognostication of unemployment rate at regional level.

This article illuminated the issue of the regional aspect of statistical analysis of unemployment. Analysis of key indicators of labor market in the Luhansk region for years 2000-2010, based on unemployment. And also for forecasting the unemployment rate for 2010-2020. In general, this work shows that today the problem of unemployment, really, there is very serious, because unemployment is very high, although the trend is going to reduce it.

Key words: unemployment, a dispersion, scope of a variation, labor.

УДК:005.963:334

Я. С. Кошелєва

**УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ПІДПРИЄМСТВА**

Постановка проблеми. В умовах високої конкурентної боротьби керівника, роблячи акцент на поліпшенні виробництва, часто просто забувають про такі методи впливу на персонал, як його навчання і розвиток. Таким чином, керівництво не перестає мати потребу в грамотних фахівцях, що підвищують свою класифікацію, але нічого для цього не робить, і ця проблема є основною суперечністю теми дослідження. Необхідність підготовки та навчання персоналу до сьогоденням і майбутнім змін може бути викликана як зміною зовнішніх умов (економічна політика держави, законодавство, поява нових конкурентів тощо), так і зміною внутрішніх умов самої організації (реструктуризація, впровадження нових технологій, поява нових робочих місць та інше), що ще раз підтверджує актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідеї щодо професійного вдосконалення персоналу Базарова Т. Ю., Форсіф П. І., Моргунова Є. Б., Оганєсяна І. А., Кибанова А. Я., Дуракової І. Б. [1-5].

Мета статті – дослідження процесу професійного вдосконалення персоналу для досягнення поставлених цілей організацією та поліпшення показників виробництва.

Виклад основного матеріалу. Розвиток персоналу є найважливішою умовою успішного функціонування будь-якої організації. Розвиток персоналу – комплекс заходів, що включають професійне навчання випускників шкіл, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів, а також планування кар'єри персоналу організації.

Мета розвитку персоналу – забезпечення організації добре підготовленими працівниками відповідно до її цілями і стратегією розвитку.

Під системою розвитку персоналу слід розуміти цілеспрямований комплекс інформаційних, освітніх, прив'язаних до конкретних робочих місць елементів, які сприяють підвищенню кваліфікації працівників даної організації відповідно до завдань її розвитку, потенціалом і схильностями співробітників.

Найважливішим засобом професійного розвитку персоналу є професійне навчання – систематичний процес цілеспрямованої зміни знань, робочих навичок, мотивації, поведінки і свідомості працівників [1].

Формально професійний розвиток ширше, ніж професійне навчання, і часто включає в себе останнє, проте в реальному житті відмінність між ними може бути чисто умовним і не настільки важливим, оскільки і професійне навчання, і розвиток служать одній меті – підготовці персоналу організації до успішного виконання перед ним завдань.

Метою організації професійного навчання кадрів на виробництві має стати створення системи безперервної освіти персоналу на основі оптимального поєднання різних форм підготовки нових робітників, перепідготовки та навчання робітників другим професіям, підвищення їх кваліфікації та рівня знань з урахуванням динамічних змін в техніці, технології, організації виробництва.

Серед основних принципів навчання звичайно виділяють [2]:

1. Систематичність і послідовність, яка здійснюється суворим дотриманням системи за програмою, постійним переходом від відомого матеріалу до невідомого.

2. Доступність і посиленість реалізуються пропорційністю матеріалу, застосуванням різноманітних методик навчання відповідно до характеру навчального плану.

3. Міцність засвоєння знань і навичок – дохідливим і незабутнім поясненням, показом, систематичним повторенням, поступовим ускладненням матеріалу. Максимальної активністю і самостійністю.

Німецькі фахівці з управління персоналом, В. Бартц і Х. Шайбл вважають, що з позиції роботодавця цілями професійного розвитку є [3]:

1. Організація і формування персоналу управління.
2. Оволодіння умінням визначати, розуміти і вирішувати проблеми.
3. Відтворення персоналу.
4. Інтеграція персоналу.
5. Гнучке формування персоналу.
6. Адаптація.
7. Впровадження нововведень.

З точки зору найманого працівника, цілями професійного вдосконалення можуть бути:

1. Підтримання на відповідному рівні та підвищення професійної кваліфікації.

2. Придбання професійних знань поза сферою професійної діяльності.

3. Придбання професійних знань про постачальників і споживачів продукції, банках та інших організаціях, що впливають на роботу фірми.

4. Розвиток здібностей в сфері планування та організації виробництва.

Суть концепції «безперервного» освіти полягає у постійній адаптації, періодичному підвищенні кваліфікації та перепідготовці робочої сили протягом всієї активного трудового життя як в рамках формальної, так і в рамках неформальної системи освіти на основі якісної базової, початкової підготовки.

Метою освіти в першу чергу повинно стати розвиток здатності освоювати різноманітні і все більш складні види діяльності, що дозволить без шкоди для виробництва і людини перетворювати професію і спеціалізацію.

Реалізація цього принципу стає можливою при створенні таких компонентів освіти [4] :

1. Загальна освіта (розвиток природних задатків і здібностей, освоєння накопиченого суспільством соціального досвіду);

2. Базова професійна підготовка (освоєння особистістю професійних основ, поглядів і оцінок даної області реальності,) – навчання, яке формує основи кваліфікації фахівця, проводиться один раз за весь період трудової діяльності;

3. Спеціалізована професійна підготовка (оволодіння методами та інструментарієм здійснення обраного спеціального виду діяльності);

4. Перепідготовка та підвищення кваліфікації (розширення і поглиблення загальноосвітнього і професійного рівня);

5. Адаптація (переклад в «звичні» освоєних нових видів методів і засобів здійснення діяльності і службових ролей);

6. Підготовка до посадового росту (освоєння специфічних видів, функцій, методів і засобів досягнення запропонованої діяльності).

Суттєвою характеристикою поняття безперервної освіти є його розуміння як системи видів діяльності, спрямованої на формування, становлення і розвиток людської особистості.

Існує величезна кількість методів розвитку професійних знань і навичок. Всі вони можуть бути розділені на дві великі групи – навчання безпосередньо на робочому місці і навчання поза робочим місцем.

Навчання на робочому місці здійснюється в процесі роботи. Найважливіші методи навчання на робочому місці [5]:

1. Метод ускладнюються завдань.

2. Зміна робочого місця (ротація).

3. Направлене придбання досвіду.

4. Виробничий інструктаж.

5. Використання працівників як асистентів.

6. Метод делегування (передачі) частини функцій та відповідальності та інші.

Навчання на робочому місці, як правило, має на увазі спостереження за досвідченим начальником або колегою, коли вони виконують певну роботу або вирішують будь-яку задачу. Навчання поза робочим місцем більш ефективно, але пов'язане з додатковими фінансовими витратами і відволіканням працівника від його службових обов'язків.

Висновки. Таким чином, основною метою розвитку персоналу є забезпечення організації добре підготовленими працівниками відповідно до її цілями і стратегією розвитку, а найважливішим засобом професійного розвитку персоналу є його професійне навчання. Професійний розвиток впливає і на самих співробітників. Підвищуючи кваліфікацію і здобуваючи нові навички та знання, вони стають більш конкурентоспроможними на ринку праці й отримують додаткові можливості для професійного зростання як усередині своєї організації, так і поза нею. Це особливо важливо в сучасних умовах швидкого старіння професійних знань.

Список використаної літератури

1. Форсиф П. Развитие и обучение персонала / П. Форсиф. – СПб. : ИД Нева, 2003. – 94 с. **2. Базаров Т. Ю.** Управление персоналом : учебник / Базаров Т. Ю., Еремин Б. Л., Аксенова Е. А. и др. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ, 2002. – 174 с. **3. Оганесян И. А.** Управление персоналом организации : учебник / И. А. Оганесян. – М. : Амалфея, 2000. – 201 с. **4. Моргунов Е. Б.** Управление персоналом: исследование, оценка, обучение. – М. : Бизнес-школа «Интел-синтез», 2000. – 172 с. **5. Кибанов А. Я.** Управление персоналом организации: стратегия, маркетинг, интернационализация : учебник / А. Я. Кибанов, И. Б. Дуракова. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 212 с.

Кошелєва Я. С. Удосконалення технології підготовки кадрів підприємства

Розвиток персоналу є найважливішою умовою успішного функціонування будь-якої організації. Це особливо справедливо в сучасних умовах, коли прискорення науково-технічного прогресу значно прискорює процес старіння професійних знань і навичок. Невідповідність кваліфікації персоналу потребам компанії негативно позначається на результатах її діяльності.

Ключові слова: розвиток персоналу, професійне навчання; спеціалізована підготовка, навчання на робочому місці.

Кошелева Я. С. Усовершенствования технологии подготовки кадров предприятия

Развитие персонала является важнейшим условием успешного функционирования любой организации. Это особенно справедливо в современных условиях, когда ускорение научно-технического прогресса значительно убыстряет процесс устаревания профессиональных знаний и навыков. Несоответствие квалификации персонала потребностям компании отрицательно сказывается на результатах ее деятельности.

Ключевые слова: развитие персонала; профессиональное обучение, специализированная подготовка; обучение на рабочем месте.

Kosheleva I. S. Improvements of technology of training of personnels of enterprise

Development of personnel is a major successful operating of any organization condition. It is special justly in modern terms, when the acceleration of scientific and technical progress убыстряет the process of obsolescence of professional knowledges and skills considerably. Disparity of qualification of personnel negatively tells the necessities of company on the results of its activity.

Key words: development of personnel; vocational training, preparation; teaching in the workplace.

УДК 338.22:330.131.7

Ю. В. Кривякіна

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Постановка проблеми. Ця тема є досить актуальною у наш час, час прогресивних змін, цікавих інновацій, великої конкуренції на ринку та сили підприємств до виживання на цьому ринку. Вся діяльність підприємства не може здійснюватись без врахування ризику в операційній сфері підприємства. Ризик-менеджмент – одна з наук, що найдинамічніше розвивається, зі всього спектру напрямлень менеджменту. Значущість ризик-менеджменту обумовлена збільшенням кількості та масштабів ризиків на світовому ринку. Особливість українського ринку, що характеризується високим рівнем політичних, законодавчих, правових ризиків, значним коливання цін, кризисними явищами, переконує в необхідності управління ризиками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що трактування ризику в економічній літературі є досить розмитим. Дослідженням питань ризиків займалися вітчизняні та зарубіжні науковці, такі як Хохлов Н. В., Чернова Г. В., Старостіна А. О., Кравченко В. А., Гранатуров В. М., Домбровський В. Т., Пластун А. І. [1-5].

Результатом дослідження цих вчених є те, що загалом всі підходи по сутності ризику можна згрупувати в три напрямки: ризик як подія [1], ризик як можливість негативної події чи явища [2], ризик як діяльність, результати якої можуть призвести до негативних явищ [3].

Результати опитування 460 європейських компаній, проведеного у 2006 році Федерацією європейських асоціацій (FERMA), як наводить Кравченко В. А., показують, що у 80% з них документи, що описують процес управління ризиками підприємства, а в 39% – управління ризиками стало частиною системи управління компанією. Переважна більшість опитаних підприємств (80%) розробили політику в області управління ризиками, а між працівниками більше половини з загальної кількості (54%) обмінюються інформацією один з одним щодо управління ризиками на підприємстві [4].

Мета статті. Дослідження сутності ризику, основних правил ризик-менеджменту для підприємця, процесів управління ризиками на підприємстві. Кожне підприємство вимушене переймати на себе ризики для досягнення поставлених цілей.

Виклад основного матеріалу. Основа ризик-менеджменту – це цілеспрямований пошук і організація роботи по зниженню міри ризику, мистецтво отримання і збільшення доходу на підприємстві.

Головна роль ризик-менеджменту – це отримання надійності та достатньої інформації, тому що це дозволяє підприємству прийняти правильне рішення стосовно дій в умовах ризику. Інформація повинна включати обізнаність про можливість ризикових подій, про надійність і платоспроможність своїх клієнтів, про ціни, про величину попиту на товари та послуги фірми.

Вітчизняні дослідники Домбровський В. та Пластун А. виділяли, що в діяльності підприємства ризиків багато і контролювати їх нема необхідності, так як це потребує значних витрат, а врахувати всі ризики абсолютно неможливо [5].

У ризик менеджменті немає конкретних рецептів. Його актуальність в тому, що саме він вчить, як, володіючи методами, прийомами та способами вирішення проблем, досягти помітного успіху для підприємства. Значну роль у розв'язанні ризикових задач відіграє інтуїція та інсайд. Якщо врахувати ризик неможливо, то прийняття ризикових рішень відбуваються за допомогою евристики.

Представимо основні правила ризик-менеджменту для підприємця: не можна ризикувати більше, ніж може дозволити власний капітал; не можна ризикувати значним заради малого; при наявності сумнівів приймаються негативні та неправильні рішення; потрібно завжди думати про наслідки ризику.

Процес управління ризиками спрямовані на три основні групи ризиків. Це кредитний ризик, тобто індивідуальний кредитний ризик на одного постачальника, управління ризиками непогашення кредитної

заборгованості. Він передбачає такі принципи, як цілісність, відкритість, структуризація, ефективність.

Друга група ризику – це ринковий ризик, він включає в себе процентній, валютний та ризик ліквідності. Інструментами регулювання ринкових ризиків є: встановлення лімітів за фінансовими інструментами, забезпечення нормативів ліквідності.

Третя група ризику – операційний ризик, він реалізується при проходженні таких етапів, як ідентифікація, виявлення, оцінка на місці виникнення, контроль ефективності вжитих заходів.

Ситуації, коли ризик відсутній, у підприємницькі діяльності зустрічаються рідко. Більшість подій, які відбуваються на підприємстві, є недостатньо контрольовані та прогнозовані. Тому навіть досить ефективно, на наш погляд, рішення може привести до великих збитків.

Підприємницька діяльність завжди має ризик. Наприклад, головним принципом підприємства є прагнення отримати найбільші прибутки, але це прагнення зіштовхується з можливістю зазнати збитки.

Процес управління ризиками в рамках ризик-менеджменту можна представити як послідовність трьох етапів.

На першому етапі система управління ризиками тісно пов'язана з системою моніторингу організаційно-виробничої сфери підприємства та зовнішнього середовища. На цьому етапі проводиться збір, обробка та аналіз різного роду інформації, що дає можливість виявити широке коло ризиків підприємства.

На другому етапі здійснюється оцінка ризиків з позиції сили негативного впливу.

На третьому етапі процесу управління ризиками треба прийняти рішення – діяти на ризик з метою його зменшення чи утримувати ризик. Тому слід відзначити, що ризик пов'язаний з отриманням прибутків, повна відмова від ризиків означає невинуватну витрату прибутків, тому менеджменту треба вирішити. Які ризики підприємство приймає на себе, а які будуть знижені певними конкретними заходами.

Приймаючи підприємницький ризик, треба зважати на такий момент: витрати, які легко передбачати і прораховувати (вихід з ладу обладнання чи помилки персоналу), потрібно враховувати як оперативні витрати, а не як збиток у результаті дії ризику.

Прийняття ризику може бути двох видів: заплановане і незаплановане.

У запланованому випадку прийняття ризику витрати покриваються з поточного доходу. Часто в таких випадках звертаються до самострахування, тобто до створення власних резервних фондів для покриття збитків шляхом нагромадження коштів. За кордоном підприємства формують фонди самострахування в розмірі 1% від вартості активів, інші – у розмірі 1-5 % від обсягу продажу, треті – у розмірі 3-5 % від річного фонду виплат акціонерам.

При незапланованому прийнятті ризику підприємству доводиться покривати витрати з усіх залишкових ресурсів. Якщо витрати досить великі, то можливе зменшення розмірів підприємства, а в деяких випадках навіть припинення її діяльності [1 – 5].

Висновки. Управління ризик-менеджментом – є дуже значущим, як для підприємства, так і для всієї країни. Вся діяльність підприємства не може здійснюватись без врахування ризику в операційній сфері підприємства, адже зниження ризику – це в свою чергу, зменшення ймовірності розвитку кризових явищ.

Список використаної літератури

1. Хохлов Н. В. Управление риском : учебник для вузов / Н. В. Хохлов. – М. : ЮНИТИ – ДАНА, 1999. – 239 с. **2. Чернова Г. В.** Практика управления рисками на уровне предприятия : учебник / Г. В. Чернова. – СПб : Питер, 2000. – 170 с. **3. Гранатуров В. М.** Экономический риск: метод измерения, пути уменьшения : учебник / В. М. Гранатуров. – М. : Дело і сервіс, 1999. – 112 с. **4. Кравченко В. А.** Сучасні стандарти ризик-менеджменту: основа для побудови ділової системи управління маркетинговими ризиками компанії / В. А. Кравченко // Маркетинг в Україні. – 2007. – № 5. – С. 35 – 36. **5. Домбровський В.** Врахування фази життєвого циклу підприємства, як чинника попередження банкрутства / В. Домбровський, А. Пластун // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 9. – С. 113 – 120.

Кривякіна Ю. В. Ризик-менеджмент на підприємстві

З метою надраннього попередження кризових явищ на підприємстві в роботі запропоновано створити систему ризик-менеджменту, яка дозволяє фіксувати фактори, що можуть спричинити розвиток негативних тенденцій та розробити заходи по їх усуненню, це дасть можливість уникнути появи негативних тенденцій в організаційно-виробничій сфері підприємства. Основа ризик-менеджменту – це цілеспрямований пошук і організація роботи по зниженню міри ризику, мистецтво отримання і збільшення доходу на підприємстві.

Ключові слова: ризик, ризик-менеджмент, процес управління ризиками.

Кривякіна Ю. В. Риск-менеджмент на підприємстві

С целью сверххранного предупреждения кризисных явлений на предприятии в работе предложено создать систему риск-менеджмента, которая позволит фиксировать факторы, которые могут способствовать развитию негативных тенденций и разработать мероприятия по их преодолению, это даст возможность предотвратить появление негативных тенденций в организационно-производственной сфере предприятия. Основа риск-менеджмента – это целенаправленный поиск и

организация работы по снижению степени риска, искусство получения и увеличения дохода на предприятии.

Ключевые слова: риск, риск-менеджмент, процесс управления рисками.

Krivyakina Y. V. Risk-management on an enterprise

On purpose preventions of development of the crisis phenomena at the enterprise in work it is offered to create system risk-management which allows to fix factors which can cause development of negative tendencies and develop measures on them to elimination, it will give the chance to avoid occurrence of negative tendencies in organizational-industrial sphere of the enterprise. The basis of risk management - a targeted search and organization of work to reduce the risk, the art of obtaining and increasing revenue in the enterprise.

Key words: risk, risk-management, process of management risks.

УДК [005.9:006.6]:334.72

А. А. Кукушкіна

ЕФЕКТИВНЕ КЕРІВНИЦТВО ЯК КРИТЕРІЙ УСПІШНОГО ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ

Постановка проблеми. В умовах сучасної ринкової економіки особливого значення набувають питання практичного застосування сучасних форм управління персоналом, що дозволяють підвищити соціально-економічну ефективність будь-якого виробництва. Використання системи ефективного керівництва, є основою успішного ведення бізнесу. Організації, що домагаються значних результатів, відрізняються від протилежних їм, головним чином тим, що мають більш динамічне та ефективне керівництво. Стиль управління керівника своїми підлеглими багато в чому визначає успіх і динаміку розвитку фірми. Від нього залежать: мотивація працівників, їх ставлення до праці, взаємини та багато іншого. Сьогодні ця область менеджменту має величезне значення в управлінні, оскільки ефективність керівництва є одним з визначальних факторів конкурентоспроможності фірми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даної теми займалися такі вчені, як Корнюшин В. Ю., Паригін Б. Д., Шеметов П. В., Чередниченко І. П., Тільних Н. В., Разумовская Е. А. та інші [1-5]. У періодичних виданнях публікуються статті на теми ефективного прийняття рішень, про контроль над ситуаціями, про управління підприємством і керівництвом колективом та інше.

Метою статті є визначення ефективного стилю керівництва.

Виклад основного матеріалу. Керівництво – це вплив на людей, мета якого в тому, щоб вони виконували роботу якісно, відповідно до стандарту і понад норму, а також робили це охоче.

Керівництво – імператив для формування з групи співробітників команди, перетворення їх в силу, що забезпечує конкурентну перевагу в бізнесі. Керівник знає як спонукати працівників співпрацювати і як їх мотивувати, щоб підвищити продуктивність їхньої роботи. Керівник знає також як зрівноважити шукання окремого члена команди з прагненням до синергії – результату, що перевищує суму індивідуальних вкладів. Керівник вимагає, щоб у співробітників загальнокомандні завдання мали пріоритет перед прагненням до особистих досягнень.

Роль керівника полягає в завоюванні прихильників.

Завдання керівника – здійснювати конструктивні і необхідні зміни.

Відповідальність керівника – здійснювати ці зміни таким чином, щоб задовольняти істинним і довгостроковим потребам усіх зацікавлених сторін.

Найголовніше джерело сили, доступне керівнику – це довіра щиро відданих сподвижників.

Виділяють наступні стилі управління.

Авторитарний (директивний або диктаторський) стиль управління: для нього характерне жорстке одноосібне прийняття керівником усіх рішень («мінімум демократії»), жорсткий постійний контроль за виконанням рішень з загрозою покарання («максимум контролю»), відсутність інтересу до працівника як до особистості.

Для авторитарного керівника ідеальні такі відносини з підлеглими, при яких вони беззастережно приймають до виконання всі його вказівки. Він відірваний від колективу і тримає підлеглих на великій відстані. Вони для нього – лише виконавці. Автократ вважає за краще адміністративні методи впливу на підлеглих: наказ, догану, стягнення, позбавлення певних пільг. Він визнає тільки два способи стимулювання підлеглих – батіг і пряник. За рахунок постійного контролю цей стиль управління забезпечує цілком прийнятні результати роботи (за непсихологічними критеріями: прибуток, продуктивність, якість продукції), але більше недоліків, ніж переваг: 1) висока ймовірність помилкових рішень; 2) придушення ініціативи, творчості підлеглих, уповільнення нововведень, застій, пасивність співробітників; 3) незадоволеність людей своєю роботою, своїм становищем у колективі; 4) несприятливий психологічний клімат обумовлює підвищене психологічно-стресове навантаження, шкідливий для психічного і фізичного здоров'я. Цей стиль управління доцільний і виправданий в критичних ситуаціях (аварії, бойові військові дії тощо).

Демократичний (колективний) стиль управління: управлінські рішення приймаються на основі обговорення проблеми, врахування думок та ініціатив співробітників («максимум демократії»), виконання прийнятих рішень контролюється і керівником, і самими

співробітниками («максимум контролю»), керівник виявляє інтерес і доброзичливість, увагу до особистості співробітників, до врахування їх інтересів, потреб, особливостей. Керівник з демократичним стилем уникає нав'язувати своєї волі підлеглим адміністративними методами. Він вважає за краще впливати на них за допомогою переконання і стимулює участь підлеглих у виробленні рішень.

Ліберально-анархічний (попустительській або нейтральний) стиль керівництва характеризується, з одного боку, «максимумом демократії» (всі можуть висловлювати свої позиції, але реального обліку, узгодження позицій не прагнуть досягти), а з іншого боку, «мінімумом контролю» (навіть прийняті рішення не виконуються, немає контролю за їх реалізацією, все пущено на «самоплив»), внаслідок чого результати роботи зазвичай низькі, люди не задоволені своєю роботою, керівником, психологічний клімат у колективі несприятливий, немає ніякої співпраці, немає стимулу сумлінно трудитися, розділи роботи складаються з окремих інтересів лідерів підгрупи, можливі приховані і явні конфлікти, йде розшарування на конфліктуючі підгрупи.

Керівник з ліберальним стилем цілком делегує вироблення і прийняття рішень підлеглим, надаючи їм повну свободу. За собою він залишає лише представницьку функцію, вважаючи, що в питаннях внутрішнього життя може повністю покласти на своїх підлеглих. Ліберал прагне налагодити з ними хороші товариські стосунки.

Непоследовний (алогічний) стиль керівництва виявляється в непередбаченому переході керівником від одного стилю до іншого (то авторитарний, то попустительській, то демократичний, то знову авторитарний і т.п.), що зумовлює вкрай низькі результати роботи та максимальну кількість конфліктів і проблем.

Стиль управління ефективного менеджера відрізняється гнучкістю, індивідуальним і ситуативним підходом.

Ситуативний стиль управління враховує рівень психологічного розвитку підлеглих і колективу.

Спочатку передбачалося, що кращий стиль керівництва - демократичний. Однак проведені дослідження цієї гіпотези не підтвердили. Дослідники, які вважали що демократичний (орієнтований на людину) стиль керівництва завжди найкращий, виходили з того, що між продуктивністю роботи групи і задоволеністю її членів існує однозначний зв'язок: чим більше задоволеність людей своєю роботою в групі, тим більш продуктивно працює група. Оскільки демократичний стиль керівництва сприяє більш високій задоволеності, то передбачалося, що завдяки цьому, він буде сприяти і більш високій продуктивності. Але цього не відбувається. Як показали дослідження, низька задоволеність часто веде до високої плинності та низької продуктивності. Але висока задоволеність далеко не завжди супроводжується високою продуктивністю.

Стиль керівництва повинен бути адекватний характеристикам колективу.

При високому рівні розвитку колективу найбільш доцільний делегируючий стиль, тобто такий, при якому керівник в загальному вигляді повідомляє про те, що потрібно, надаючи підлеглим самим ставити цілі і розробляти способи їх досягнення.

З'явилася нова форма керівництва в епоху наукомістких підприємств, для яких характерна проста організаційна структура і надання співробітникам повноважень – понадкерівництво.

Понадкерівник – той, хто керує іншими так, що вони самі керують собою. Він здійснює це за допомогою задуманої і реалізованої ним системи, яка дозволяє співробітникам бути керівниками для себе самих і вчить їх цього.

Провідні компанії використовують систему, згідно якої керівництво існує на всіх структурних рівнях компанії. Кожен реалізує керівництво в той мірі, яка відповідає покладених на нього обов'язків. У найбільш продуктивних компаніях навіть персонал самого нижнього організаційного рівня повинен брати на себе керівництво і вникати в деталі в рамках своїх обов'язків приблизно так само, як і керівники найвищого рангу.

При понадкерівництві до співробітників ставляться, як до самостійно керівними собою працівникам, і вони такими стають.

Висновки. Сутність керівництва полягає у формуванні ефективної команди працівників, які успішно і якісно виконують свою роботу, що забезпечує підприємству конкурентні переваги в бізнесі.

У багатьох ситуаціях демократичний, орієнтований на людину стиль не приводить до більшої задоволеності. У ситуаціях, де у виконавців діють потреби низького рівня (фізіологічні, уникнення невдач, захищеності) демократичний стиль може знизити ступінь задоволеності. Проте участь працівників у прийнятті рішень, в більшості випадків, робить позитивний вплив на їх задоволеність у тих з них, які мають високий рівень потреб (у самореалізації, саморозвитку, в повазі, в успіху). Високий моральний настрій і велика задоволеність, не завжди підвищують продуктивність. Навпаки, продуктивність веде до задоволеності.

Управління людьми – не тільки питання стилю або слідування певним правилам і розпорядженням. Низька ефективність керівника рідко викликана браком знань або навичок управління. Сенс керівництва полягає в створенні умов, при яких всі співробітники зможуть самостійно і ефективно працювати для досягнення спільної мети.

Список використаної літератури

1. Корнюшин В. Ю. Основы управления персоналом / Владимир Юрьевич Корнюшин. – М. : МИЕМП, 2010. – 237 с. **2. Парыгин Б. Д.** Социальная психология : учебник / Борис Дмитриевич Парыгин. – СПб :

СПбГУП, 2003. – 616 с. **3. Шеметов П. В.** Управленческие решения: технология, методы и инструменты / Петр Васильевич Шеметов. – М. : «Омега-Л», 2010. – 398 с. **4. Чердниченко И. П.** Психология управления / И. П. Чердниченко, Н. В. Тильных. – Ростов-н/Д : Феникс, 2004. – 608 с. **5. Разумовская Е. А.** Как развить интуицию. Эффективное управление: учебник / Елена Александровна Разумовская. – М. : Рипол Класик, 2009. – 93 с.

Кукушкіна А. А. Ефективне керівництво як критерій успішного ведення бізнесу

Представлена стаття присвячена питанню ефективного керівництва, оскільки саме від цього фактора залежить успішний розвиток фірми й успіх її в бізнесі. В рамках цієї теми розглянуто сутність керівництва, виявлено роль, завдання і відповідальність керівника. Також розглянуто та охарактеризовано основні стилі керівництва, позначені їх переваги і недоліки. У даній статті розглянута нова форма керівництва, актуальна на сьогоднішній день, – свехруководство, яка може бути застосована на підприємствах з високим рівнем організації та наявністю висококваліфікованих професіоналів.

Ключові слова: керівництво, стиль управління, понадкерівник, ефективність управління.

Кукушкіна А. А. Эффективное управление как критерий успешного ведения бизнеса

Представленная статья посвящена вопросу эффективного руководства, поскольку именно от этого фактора зависит успешное развитие фирмы и преуспевание ее в бизнесе. В рамках этой темы рассмотрена сущность руководства, выявлены роль, задания и ответственность руководителя. Также рассмотрены и охарактеризованы основные стили руководства, обозначены их достоинства и недостатки. В данной статье рассмотрена новая форма руководства, актуальная на сегодняшний день, – свехруководство, которая может быть применена на предприятиях с высоким уровнем организации и наличием высококвалифицированных профессионалов.

Ключевые слова: руководство, стиль управления, свехруководитель, эффективность управления.

Kukushkina A. A. Effective management as a criterion for a successful business

The presented article is devoted to the issue of good governance, as it is on this factor depends on the successful development of the company and its prosperity in business. As part of this topic is considered the essence of leadership, identified the role, tasks and responsibilities of the manager. Also examined and characterized the major styles of leadership identified the advantages and disadvantages. This article describes a new form of leadership,

relevant for today – sverhrukovodstvo, which can be applied to plants with high levels of the organization and availability of highly skilled professionals.

Key words: leadership, management style, sverhrukovoditel, management efficiency.

УДК 336.145

А. В. Куліш

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Постановка проблеми. Однією з важливих проблем розвитку господарського комплексу та соціальної сфери є реформування системи міжбюджетних відносин. Це пов'язано з тим, що реформа міжбюджетної системи загалом і системи міжбюджетних відносин, зокрема, є елементом соціально-економічних змін в Україні, адже в цілому бюджет є важливою ланкою фінансової системи країни, а створення правильних форм бюджетних взаємовідносин прямо впливає на успіх економічної стабілізації. На сьогодні для вирішення цих питань вдосконалюється законодавча база й закладаються нові механізми здійснення бюджетного процесу.

Розвиток бюджетної системи в Україні зумовив необхідність підвищення ефективності механізму регулювання міжбюджетних відносин. Наявність проблем у сфері місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин, які потребують науково обґрунтованих шляхів розв'язання актуалізують проведення наукових досліджень, присвячених удосконаленню системи регулювання міжбюджетних відносин.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних та вітчизняних вчених з питань регулювання міжбюджетних відносин та розробки і проведення політики у сфері місцевих фінансів можна назвати праці Дж. Б'юкенена, Р. Белома, С. Бейлі, Ш. Планкарта, К. Лайкама, Дж. Мейнором, І. Озерова, Дж. Оунсова, Г. Поляка, В. Родіонової, В. Танзі, Ф. Фішера, К. Тостера, М. Годоровича, Х. Циммермана та інших.

Мета статті. Систематизація існуючих механізмів регулювання системи міжбюджетних відносин, як визначальної складової бюджетного процесу, та визначення напрямків вдосконалення міжбюджетних відносин.

Виклад основного матеріалу. Міжбюджетні відносини потребують подальшого вдосконалення. Розробка нормативів бюджетного забезпечення на одного жителя – це значний крок у реалізації такого важливого принципу організації міжбюджетних відносин, як прозорість і гласність. Проте новий порядок формування доходів місцевих бюджетів має певні недоліки, які можуть стати на

заваді оптимізації бюджетної системи України. Розглянемо їх докладніше [1].

По-перше, нормативи бюджетної забезпеченості на одного жителя наведено без належного економічного обґрунтування.

По-друге, при здійсненні ряду розрахунків на основі даних нормативів було виявлено, що нормативи розраховувались на підставі досягнутого рівня виконання місцевих бюджетів. Але при зростанні (що не виключено) заборгованості по заробітній платі працівників бюджетної сфери, а також розрахунків за товари та послуги, надані бюджетним установам, запровадження зазначених нормативів істотно не вплине на формування бюджету.

По-третє, недосконалий порядок формування видатків місцевих бюджетів і диференціація нормативів бюджетної забезпеченості. Адже для забезпечення певного рівня споживання суспільних послуг регіони України потребують різних витрат у розрахунку на душу населення. Це зумовлено трьома причинами: 1) розбіжностями в рівні цін і тарифів на товари (послуги), що закладаються у виробництво суспільних благ у різних регіонах; 2) значними відмінностями регіонів у демографічній структурі, які впливають на рівень витрат в окремих галузях; 3) різними природно-кліматичними, поселенськими, екологічними та іншими умовами розвитку регіонів.

По-четверте, коригуючі коефіцієнти буде дуже важко застосувати на практиці, оскільки для обласних бюджетів коригування не застосовується взагалі, а для районних бюджетів застосовується однаковий коефіцієнт.

В основу розрахунку нормативів бюджетної забезпеченості мають бути покладені такі соціальні показники, як забезпеченість регіону населення кадрами відповідних професій (лікарі, педагоги, працівники соціальної сфери тощо), норми забезпечення продуктами харчування, товарами широкого вжитку, послугами та ін.

Необхідність реформування системи міжбюджетних відносин визначена законодавчо. Сучасними найгострішими проблемами у сфері міжбюджетних відносин є [2; 3]:

1. Невідповідність між зобов'язаннями за видатками місцевих бюджетів та джерелами фінансування.

2. Нерівномірне співвідношення «дотація – субвенція» у структурі трансфертів, переважаюча частка дотацій та субвенцій на соціальний захист. Незначна увага владних структур до вказаних проблем призводить до посилення утриманських настроїв окремих регіонів відносно держави, незацікавленості у збільшенні виробничих потужностей інших регіонів, неефективного розподілу коштів та їх витрачання.

3. Нормативна неврегульованість забезпечення видатків на соціальні потреби. Видатки на соціальні потреби не повинні бути

видатками місцевого значення, оскільки місцеві органи не можуть впливати рішення про їх надання чи ненадання.

4. Диспропорції співвідношення обсягів першого і другого кошика доходів місцевих бюджетів. Обсяг трансфертів, які має змогу отримати місцевий бюджет, залежить від того, скільки зібрано коштів (доходів місцевого бюджету), що враховуються при визначенні трансфертів.

5. Неєфективна децентралізація бюджетної системи.

Реформування системи міжбюджетних відносин повинно передбачати реалізацію окремих заходів за наступним переліком.

По-перше, з метою встановлення відповідності між видатками та доходами місцевих бюджетів:

- активізувати економічну та господарську діяльність місцевих органів влади на підвладній території з метою збільшення частки власних та закріплених джерел доходів у місцевих бюджетах і зменшення частки трансфертів;

- запровадити державні гарантії фінансового забезпечення виконання делегованих повноважень місцевими органами;

- покласти в основу політики фінансового вирівнювання критерій зацікавлення бюджетів-донорів віддавати кошти, залишаючи певну частку сум перевиконання доходів у розпорядженні місцевих органів влади.

По-друге, з метою удосконалення формули розподілу обсягів міжбюджетних трансфертів:

- внести зміни до формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів щодо використання індексів відносних видаткових потреб;

- спростити показники та окремі формули, що використовуються при обрахунку міжбюджетних трансфертів;

- встановити мораторій на внесення змін до формули упродовж одного бюджетного року.

По-третє, з метою раціоналізації структури трансфертів:

- забезпечити пріоритетність надання цільових субвенцій;

- застосовувати вибіркового механізм фінансування окремих проектів, ініційованих місцевими органами.

По-четверте, з метою впорядкування механізму забезпечення соціальних видатків:

- встановити жорстку відповідність між фінансуванням видатків, які спрямовані на вирішення питань місцевого значення і не враховуються при розрахунку обсягу міжбюджетних трансфертів, і обсягом власних доходів місцевих бюджетів;

- покласти в основу бюджетного вирівнювання нормативи соціальних стандартів надання громадянам послуг.

По-п'яте, з метою посилення фінансової основи місцевих бюджетів шляхом розширення доходної бази місцевих бюджетів, упорядкування видаткових повноважень між бюджетами із дотриманням принципу субсидіарності, стимулювання інвестиційного розвитку територій,

підвищення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування, а саме:

- віднесення доходів державного бюджету до місцевих бюджетів, зокрема: 50% плати за користування надрами загальнодержавного значення, 50% збору за спеціальне використання водних ресурсів загальнодержавного значення, плати за ліцензії та сертифікати, державну реєстрацію (6 видів), 50% збору за спеціальне використання лісових ресурсів державного значення, надходжень від продажу безхазяйного майна, плати за надані в оренду ставки, що знаходяться в басейнах річок загальнодержавного значення, плати за використання інших природних ресурсів;

- розширення джерел формування доходів, які не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, за рахунок зарахування в повному обсязі плати за землю, єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва (до бюджету розвитку), плати за торговий патент на здійснення деяких видів підприємницької діяльності, фіксованого податку на доходи фізичних осіб від підприємницької діяльності, надходжень адміністративних штрафів, а також податку на нерухоме майно (нерухомість) із віднесенням його до місцевих податків і зборів;

- встановлення зарахування 50% надходжень податку на прибуток та акцизного збору понад річні розрахункові обсяги, визначені у законі про Державний бюджет на відповідний рік, до загального фонду місцевих бюджетів;

- збільшення з 20% до 50% нормативу зарахування до бюджетів місцевого самоврядування збору за забруднення довкілля і грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону довкілля внаслідок господарської та іншої діяльності;

- розширення переліку видатків місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, за рахунок видатків на фінансування позашкільної освіти, центрів соціальної реабілітації дітей-інвалідів та центрів професійної реабілітації інвалідів, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, соціальних гуртожитків, на виплату грошової компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги.

Згідно нормативних актів удосконалення порядку формування та виконання місцевих бюджетів полягає в наступному [4; 5]:

- до бюджетів місцевого самоврядування віднесено бюджети об'єднань сіл відповідно до конституційного визначення територіальної громади;

- надання органам місцевого самоврядування права об'єднувати на договірних засадах кошти місцевих бюджетів для виконання спільних проектів;

- встановлення терміну доведення (3 дні з дня отримання показників міжбюджетних відносин) Радою міністрів Автономної Республіки Крим та облдержадміністраціями до виконавчих органів

міських (міст республіканського та обласного значення) рад та райдержадміністрацій обсягів соціальних субвенцій;

- перенесення терміну укладення угод про передачу видатків, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, між місцевими бюджетами – до 1 жовтня (замість – 1 серпня);

- урегулювання недопущення подвійного обліку коштів, які передаються із загального до спеціального фонду місцевих бюджетів (шляхом планування таких коштів як профіцит загального фонду бюджету та дефіцит спеціального фонду на суму коштів, які передаються на витрати бюджету розвитку);

- надання повноважень Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям та виконавчим органам міських (міст республіканського АРК та обласного значення) рад координувати діяльність відповідних органів, що контролюють справляння надходжень бюджету, з виконання показників доходів відповідного бюджету;

- передбачення розрахунку загального обсягу фінансових ресурсів за кожним видом видатків, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, на підставі державних соціальних стандартів і нормативів;

- передбачення диференціювання коефіцієнта вирівнювання, який застосовується для обчислення обсягу коштів, що підлягають передачі до державного бюджету, залежно від рівня виконання доходів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів;

- регулювання міжбюджетних відносин для бюджетів місцевого самоврядування положення Бюджетного кодексу, а не окремим законом, який пропонується скасувати;

- визначення Кабінетом Міністрів у проекті закону про Державний бюджет України обсягів міжбюджетних трансфертів для бюджетів нових укрупнених адміністративно-територіальних одиниць після завершення адміністративно-територіальної реформи;

- урегулювання питань зарахування платежів до бюджетів підприємств, які здійснюють свою діяльність у зоні відчуження (безумовного відселення);

- визначення основних принципів та засад надання місцевим бюджетам субвенції на виконання інвестиційних програм (проектів);

- здійснення розподілу інвестиційних субвенцій на підставі формалізованих параметрів, які базуються на фактичних та прогнозних показниках економічного та соціального розвитку відповідної.

Отже, вирішення всіх цих вище вказаних проблем за даними шляхами реформування міжбюджетних відносин дасть змогу покращити ситуацію у міжбюджетних відносинах й створити оновлену базу реформування цих відносин.

Висновки. Недоліком чинного механізму бюджетного регулювання є те, що застосовуються не взаємозалежні, а різноманітні, до того ж не

регламентовані відповідними нормами, форми перерозподілу бюджетних коштів. Тому сфера дії кожного з інструментів бюджетного регулювання, їхнє об'єднання, конкретні розміри фінансових ресурсів, що перерозподіляються, щораз визначаються по-різному, індивідуально, а це призводить до адміністрування й суб'єктивізму при прийнятті конкретних рішень.

Важливим досягненням бюджетної реформи стало зменшення ролі держави у забезпеченні регіонів коштами для їх розвитку і одночасне створення можливостей для самостійного пошуку джерел формування власної фінансової бази. Водночас уряд ще не готовий провести глибинну децентралізацію бюджетної системи.

Отже, необхідно виробити єдині критерії організації усіх видів фінансової допомоги, максимально реалізувати потенціал їх цілеспрямованого впливу на економіку регіону. Фінансову допомогу регіонам треба надавати так, щоб спонукати органи місцевого самоврядування розширювати власну доходну базу, розвивати інвестиційну активність, структурно перебудувати економіку регіонів.

Список використаної літератури

- 1. Бюджетний кодекс** України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=245617&p>.
- 2. Цимбаленко Я. В.** Шляхи реформування міжбюджетних відносин в Україні / Я. В. Цимбаленко // Держава та регіони Серія: Державне управління. – 2010. – № 1. – С. 121 – 126.
- 3. Сенюк Г. А.** Забезпеченість місцевих бюджетів фінансовими ресурсами / Г. А. Сенюк // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2010. – № 12. – С. 150 – 120.
- 4. Інформація** щодо Закону України від 8 липня 2010 року № 2456-VI «Бюджетний кодекс України» та Закону України від 8 липня 2010 року № 2457-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Бюджетного кодексу України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/267541>.
- 5. Карлін М. І.** Фінансова система України : навчальний посібник / М. І. Карлін. – К. : Знання, 2007. – 324 с.

Куліш А. В. Напрямки вдосконалення міжбюджетних відносин та перспективи формування місцевих бюджетів

В статті розглянуто систематизацію існуючих механізмів регулювання системи міжбюджетних відносин, як визначальної складової бюджетного процесу, та визначення напрямків вдосконалення міжбюджетних відносин, що дасть змогу покращити ситуацію у міжбюджетних відносинах й створити оновлену базу реформування цих відносин. Зазначено сучасні найгостріші проблеми у сфері міжбюджетних відносин.

Ключові слова: бюджетна система, міжбюджетні відносини, місцеве самоврядування, децентралізація, бюджетні кошти.

Кулиш А. В. Направления усовершенствования межбюджетных отношений и перспективы формирования местных бюджетов

В статье рассмотрено систематизацию существующих механизмов регулирования системы межбюджетных отношений, как определяющей составной бюджетного процесса, и определены направления усовершенствования межбюджетных отношений, что даст возможность улучшить ситуацию в межбюджетных отношениях и создать обновленную базу реформирования этих отношений. Отмечены современные наигостриши проблемы в сфере межбюджетных отношений.

Ключевы слова: бюджетная система, межбюджетные отношения, месное самоуправление, децентрализация, бюджетные средства.

Kulich A. V. Napravleniya improvements of interbudgetary relations and prospect of forming of local budgets

Systematization of isnuyuchikh mechanisms of adjusting of the system of interbudgetary relations is considered in the article, as a determining constituent of budgetary process, and determination of directions of perfection of interbudgetary relations, which will enable to improve a situation in interbudgetary relations and create the renewed base of reformation of these relations. Modern naygostrishi problems are marked in the field of interbudgetary relations.

Key words: budgetary system, interbudgetary relations, месное self-government, decentralization, budgetary facilities.

УДК 338.2 (477)

Л. В. Литвинова

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. У наш час економіка не стоїть на місці, в ній постійно щось змінюється, наше життя все більш підпорядковується глобалізації та інтеграції, тому знаходиться в стороні від цих процесів не може жодна країна світу.

Попри всю відірваність значної частини української економіки від глобальних ринків, Україна змушена більш активно шукати відповіді на виклики глобалізації, вирішувати дилему про те, кому врешті-решт «делегувати» частину економічного суверенітету – Росії з її проектом ЄЕП чи об'єднаній Європі, що розширюється, напрацьовувати

національну модель співпраці та взаємодії з транснаціональним капіталом [5, с. 302].

Зазначені питання є актуальними сьогодні для України. Адже ні держава, ні бізнес, ні українське суспільство ще не готові до вступу до європейського простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми трансформації економіки України за умов глобалізації розглядали багато вітчизняних учених, таких як О. В. Валентієва [2, с. 70], В. М. Геєц [3, с. 350], В. О. Голубєва [4, с. 300], А. С. Філіпенко [8, с. 200] а серед зарубіжних авторів, що досліджують проблему у цілому, – Дж. Стиглиц [6, с. 280]. Разом с тим залишається багато невирішених серйозних питань, які стосуються не лише нашу владу, а й кожного громадянина нашої країни.

Мета статті. Вивчення проблем трансформації економіки України в умовах глобалізації та стан української економіки на сьогоднішній день.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж говорити про трансформацію економіки в умовах глобалізації, треба знати, що таке глобалізація.

Глобалізація – це процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації.

Основними наслідками цього процесу є міжнародний поділ праці, міграція в масштабах усієї планети капіталу, людських та виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних та технічних процесів, а також зближення культур різних країн [9].

Що стосується нашої держави, то максимальна відкритість, лібералізація економічних відносин в умовах практичної нездатності контролювати негативні процеси призвела до руйнівних наслідків. Наприклад, неконтрольоване ввезення імпорتنих товарів, які продавалися фактично нелегально, без оподаткування, підірвало фундаментальні принципи декларованої ринкової економіки і змусило багатьох національних виробників згорнути свій бізнес. Є багато бізнесменів, які прогоріли саме тому, що вони були неконкурентоспроможні порівняно з тими, хто контрабандою завозив товари до України [2, с. 70].

Велике значення для України має забезпечення міжнародної конкурентоспроможності її сільського господарства. Це можна досягти за допомогою прямої державної підтримки вітчизняного аграрно-промислового комплексу.

Найбільш важливу частину земель України займають сільськогосподарські угіддя – пасовища, сінокоси та пашні. Дуже сильно впливають на руйнування ґрунтів підземні та відкриті розробки корисних копалин, що, у окремих випадках призводить до виникнення безплідних, позбавлених рослинності ділянок земної поверхні, які називають індустріальними пустелями.

У наш час у сільському господарстві все ширше використовуються хімічні засоби для знищення шкідливих комах, пестициди. Поряд з екологічними проблемами є багато соціально-економічних, які привели в занепад стан сільського господарства в Україні [5, с. 273].

Найгостріші серед них – «ножиці цін», безробіття та бідність, що зумовлюють трудову міграцію сільського населення; занепад соціальної сфери; поглиблення демографічної кризи; обезлюднення та відмирання сіл. За останні 15 років чисельність сільських жителів скоротилася майже на 2 млн. чоловік, село старіє, більшість його жителів - пенсіонери, крім того ситуацію погіршує низька народжуваність на селі.

В сільській поселенській мережі в останні роки майже припинилось будівництво шляхів із твердим покриттям, стоять недобудовані і руйнуються більше тисячі шкіл, 600 дошкільних закладів, 400 сільських клубів, близько 20 тисяч кілометрів газових мереж і водогонів [1, с. 505].

В той же час забезпечено дільничними лікарнями лише 3% сільських населених пунктів, 10% – амбулаторіями. Середніми закладами освіти село забезпечено лише на 51%, дошкільними закладами – на 29%, клубами і будинками культури – на 61%. Не мають шкіл 1,8 тис. сіл, в кожному з яких є більше 50 дітей шкільного віку. Лише 18,2% житлового фонду в селі мають водопровід, 13,7 каналізацію. В 106 районах держави відсутня сільська комунальна служба [7, с. 437].

Лише третина сіл сьогодні газифіковано, більше 1,5 тисяч їх користуються привізною водою, а обсяги будівництва об'єктів соціальної сфери села в останні роки дуже мізерні.

Що стосується міжнародної торгівлі, то Україна торгує із зовнішнім світом переважно сировиною та напівфабрикатами, а не кінцевою високотехнологічною продукцією. Глобалізація вказує на необхідність здійснення Україною економічних реформ, зокрема зміни структури виробництва [3, с. 350]. П'ята частина експорту України припадає на товарні групи з несприятливою кон'юнктурою товарних ринків.

Таким чином, майбутнє України – за інноваційною економічною політикою. Слід налагоджувати експортоспроможні високотехнологічні виробництва, ширше запроваджувати принципи вільної міжнародної торгівлі. Якщо Україна братиме участь у більшій кількості зон вільної торгівлі, то процес економічної глобалізації буде для неї легшим і швидшим. Потрібно враховувати зони вільної торгівлі Європейського Союзу і Співдружності Незалежних Держав.

Вступати у глобалізацію необачно, а то й небезпечно без наявності освічених вітчизняних кадрів. Зокрема, потрібно знати процедуру антидемпінгових, субсидіарних та компенсаційних розслідувань, що проводяться за кордоном. В Україні відчувається гостра нестача високопрофесійних кадрів, які можуть працювати на зовнішніх ринках [4, с. 300].

Щоб успішно влитися у процес глобалізації, необхідно вміти мобілізувати внутрішні ресурси. Фінансовий ресурс став важливим чинником успіхів у глобальній конкурентній боротьбі. Україна має багато зробити для нарощування обсягів інвестування і кредитування реального сектору економіки, зокрема й для залучення іноземних інвестицій.

Процеси глобалізації висувають перед Україною завдання підвищити стійкість її банківської системи до кризових явищ [6, с. 280].

Висновки. Таким чином, дослідивши проблеми розвитку економіки України, ми прийшли до висновку, що стан господарства України є незадовільним.

На наш погляд, в умовах сучасної інтегрованої і взаємозалежної світової економіки окремі держави не можуть самі вирішувати всі свої економічні проблеми. Стратегія нового уряду повинна зрушити економіку України в напрямку повної інтеграції не тільки з Європейським Союзом, але й з міжнародною економікою через членство в міжнародних фінансових та економічних інститутах.

Отже, вказані дії зрештою приведуть до забезпечення чотирьох свобод, що асоціюються з внутрішнім ринком ЄС: вільний рух товарів і послуг, робочої сили і капіталу. Це також передбачає реалізацію конкурентної політики та поступове зменшення обсягів державної допомоги. Нові реформи, які проводить уряд держави також повинні відбитися на ключових секторах економіки, насамперед, на сільському господарстві, харчовій промисловості та енергетиці. Уряд буде проводити необхідні реформи в цих секторах у спосіб, який веде до мінімальних соціальних порушень і надасть щонайбільші переваги українському суспільству.

Список використаної літератури

- 1. Білорус О. Г.** Глобалізація і безпека розвитку / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко, М. О. Гончаренко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. – К. : ІСЕМВ НАН України, КНЕУ, 2005. – 734 с.
- 2. Валентієва О. В.** Особливості зовнішньоекономічної діяльності підприємств машинобудівної галузі / О. В. Валентієва // Регіональні перспективи, 2008. – 250 с.
- 3. Геєць В. М.** Довгострокові умови та фактори розвитку економіки України / В. М. Геєць. – Економіст, 1999. – 400 с.
- 4. Голубєва В. О.** Глобалізація світової економіки та державне регулювання зовнішньої торгівлі / В. О. Голубєва // Митна справа. – 2003. – 325 с.
- 5. Макуха С. М.** Україна в міжнародних економічних відносинах в умовах глобалізації / С. М. Макуха. – Х. : Легас, 2003. – 450 с.
- 6. Стиглиць Дж.** Глобалізація / Дж. Стиглиць. – М., 2003. – 355 с.
- 7. Павленко Ю. В.** Україна в системі глобального цивілізаційного простору / Ю. В. Павленко // Економіка і прогнозування, 2003. – С. 144 – 154.
- 8. Філіпенко А. С.** Україна і світове господарство. Взаємодія на межі тисячоліть : навч. посібник / А. С. Філіпенко, Д. Г. Лук'яненко,

А. М. Поручник та інш. – К. : Либідь, 2002. – 255 с. **9. Глобалізація** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pidruchniki.ws>.

Литвинова Л. В. Трансформація економіки України в умовах глобалізації

У статті проаналізовані існуючі проблеми у багатьох сферах економіки нашої країни. Виявлено значення товарів сільського господарства та стан агропромислового комплексу. Визначено значну перевагу між імпортом і експортом товарів, а також низьку конкурентоспроможність вітчизняної продукції.

Ключові слова: трансформація, глобалізація, інтернаціоналізація, сільське господарство, конкурентоспроможність, бізнес, економічна діяльність.

Литвинова Л. В. Трансформация экономики Украины в условиях глобализации

В статье проанализированы существующие проблемы во многих сферах экономики нашей страны. Обнаружено значение товаров сельского хозяйства и состояние агропромышленного комплекса. Определено значительное преимущество между импортом и экспортом товаров, а также низкую конкурентоспособность отечественной продукции.

Ключевые слова: трансформация, глобализация, интернационализация, сельское хозяйство, конкурентоспособность, бизнес, экономическая деятельность.

Litvinova L. V. Transformation of economy of Ukraine in the terms of globalization

In the article of proanalizirovanny existent problems are in many spheres of economy of our country. Found out the value of commodities of agriculture and state of agroindustrial complex. Considerable advantage is certain between an import and export of commodities, and also low competitiveness of home products.

Key words: transformation, globalization, internationalization, agriculture, competitiveness, business, economic activity.

УДК 343.9.024:336.7

Л. І. Мартинова

**БОРОТЬБА З ЛЕГАЛІЗАЦІЄЮ КОШТІВ, ОДЕРЖАНИХ
ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ**

Постанова проблеми. Найбільш актуальною проблемою стала боротьба з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму.

Відмивання грошей вже вийшло за рамки окремих країн чи регіонів, набувши глобального значення. За оцінками експертів щорічно у світі в законний фінансовий обіг вливається від 500 млн. до 1,5 трлн. доларів США, набутих злочинним шляхом. Найсприятливішими для відмивання грошей є нові фінансові системи країн із перехідною економікою.

Сьогодні зоною підвищеного ризику залишаються банківська сфера. Це зумовлено тим, що, по-перше, вона є своєрідною ареною боротьби за перерозподіл власності, де беруть участь як чисті, так і брудні гроші. По-друге, відмиті гроші зазвичай розміщуються на банківських рахунках, які часто відкриваються на підставних осіб, на фіктивних імена або імені осіб, що діють за дорученням бенефіціарів. Характерною тенденцією є використання офіційних представництв іноземних банків для операцій з доходами від кримінальної діяльності [1]. Не дарма свого часу Бертольд Брехт написав: «Якщо хочете вкрати, купіть собі банк» [9].

Над проблемою легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, працюють не лише відповідні законодавчі органи, але і ряд відчизнянних та зарубіжних науковців.

Тема дослідження дуже актуальна тому, що банки являють собою ключову ланку процесу здійснення легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, а їх діяльність є тим фактором, без якого здійснити цей процес неможливо. Для банків України питання протидії легалізації доходів є порівняно новим і, як наслідок, недостатньо дослідженим. У процесі протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, вони виконують невласливу для них функцію з попередження легалізації доходів. Втім, відповідно до даних Державного комітету фінансового моніторингу України, на банки припадає близько 98 % усіх повідомлень про підозрілі фінансові операції, що говорить про ключову їх роль у даному процесі.

Мета статті. Вдосконалення науково-методичного забезпечення протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, через банківську систему і банки, а також розробка практичних рекомендацій до побудови в банках механізмів протидії легалізації цих доходів.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідженням проблем протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, займалися такі вітчизняні і закордонні вчені, як: А. Римарук, Ю. Лисенков, В. Капустін, З. Левченко, Ч. Роу, Б. Пейдж, Г. Ходсон, Л. Наполеоні, Дж. Робінсон, В. Алієв, Б. Болотський, І. Каминін та інш.

Питаннями банківської безпеки та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, через банки досліджували: С. Гуржій, С. Дмитров, О. Васюренко, М. Єрмошенко, В. Гамза, В. Коваленко, А. Мещеряков, І. Ткачук, О. Барановський, М. Азаров, А. Степаненко, А. Бекряшев, В. Ярочкін, О. Романченко, В. Рисін та інш.

Виклад основного матеріалу. Основною метою злочинних організацій є одержання надприбутків, які слід якось легалізувати

(відмити). Інакше зникає сенс у їх діяльності. Визначення поняття легалізація (відмивання) коштів запропоновано спеціальною групою фінансової дії (GAFI) на Конгресі ООН у Гавані в 1990 році. Воно зводиться до: зміни чи передачі власності, якщо при цьому відомо, що вона виникла в результаті злочинної діяльності з метою приховування її незаконного походження або надання допомоги будь-якій особі, втягнутій у вчинення таких злочинів, з тим щоб уникнути правових наслідків її дій; приховування або маскуванню справжнього характеру, джерела й місцезнаходження власності або права на неї, якщо відомо, що така власність виникла внаслідок злочинної діяльності; придбання чи використання власності, якщо на момент її одержання відомо, що вона виникла в результаті злочину або участі в такому злочині [5, с. 42].

Перший закон протидії відмивання грошей було прийнято в 1986 році у США, коли участь у відмиванні грошей стало федеральним злочином.

Відмивання грошей багатогранне явище і дослідження у даному напрямку проводили такі вчені: А. Римарук, Ю. Лисенков, В. Капустін [14], З. Левченко [12], Ч. Роу, Б. Пейдж, Г. Ходсон, Л. Наполеоні, Дж. Робінсон, В. Алієв, Б. Болотський, І. Каминін, однак питання відмивання грошей саме через банківську систему залишається найбільш актуальним і проблемним, оскільки саме з використання банківської системи з використанням банківської системи відмивати гроші можна систематично, чого і вимагає злочинна діяльність, а наприклад, Р. Яворський вважає, що: «Процес відмивання «брудних» грошей взагалі об'єктивно неможливо без залучення банківського сектора...»[16].

Дослідженням проблеми банківської безпеки, а також відмивання грошей через банківську систему проводили такі закордонні і вітчизняні вчені як: С. Гуржій, С. Дмитров, В. Коваленко [9], В. Рисін, І. Ткачук, О. Барановський, А. Степаненко [15], А. Бекряшев, В. Ярочкін [17], О. Романченко, В. Кротюк [10] та інш.

Однак, у роботах даних вчених недостатньо розглянутими залишаються питання адаптації системи протидії відмиванню грошей до правил «знай свого клієнта», питання централізованого управління базою ідентифікованих клієнтів та розуміння діяльності свого клієнта з метою виявлення банком заплутаних схем з відмиванням грошей, а також впровадженням розроблених методик в систему банку.

З огляду на актуальність проблем, пов'язаних із відмиванням злочинно набутих коштів, на зустрічі керівників країн «Великої сімки» у Парижі у 1989 році було створено Групу з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом (далі – FATF).

Діяльність FATF спрямовано на виконання таких завдань:

поширення інформації про заходи у сфері боротьби з відмиванням грошей на всіх континентах і у всіх регіонах світу;

здійснення моніторингу реалізації Сорока рекомендацій у країнах – членах FATF;

огляд тенденцій у сфері відмивання грошей та відповідних контрзаходів (проведення «типологічних досліджень» з метою виявлення нових схем відмивання коштів) тощо.

Основне завдання FATF – забезпечити прийняття всіма фінансовими центрами міжнародних стандартів у сфері запобігання, виявлення і притягнення до відповідальності за відмивання грошей. На виконання цього завдання FATF були розроблені Сорок рекомендацій, які є міжнародними стандартами і становлять базову структуру спрямованих проти відмивання коштів заходів, що мають застосовуватися на загальносвітовому рівні. Сорок рекомендацій визначають загальні принципи дій, які мають знайти своє відображення у національних законодавствах країн з наступних питань: кримінальна відповідальність, здійснення правосуддя, застосування заходів адміністративного та цивільного примусу, діяльність фінансової системи, питання міжнародного співробітництва тощо. У них наголошується на необхідності посилення дій, спрямованих на протидію відмиванню грошей, підвищення ролі фінансово-банківської системи в цій справі та розширення міжнародної співпраці. Хоча рекомендації не є міжнародною конвенцією, обов'язковою до виконання, багато країн світу взяли на себе зобов'язання боротися з відмиванням грошей шляхом реалізації їх на практиці [2, с. 19].

Першорядного значення FATF надає аналізу світових фінансових потоків, діяльності банківських і фінансових систем та методів відмивання грошей, прагнучи виявити слабкі місця у боротьбі із цим явищем. Вона постійно здійснює моніторинг та аналіз як стану боротьби країн – членів FATF з відмиванням коштів, так і процесів приведення у відповідність до рекомендацій FATF законодавств певних країн, що висловили свою підтримку загальносвітової боротьби з відмиванням «брудних» коштів. У разі негативних висновків за результатами такого аналізу FATF має право застосовувати певні «заходи впливу», що можуть виражатися у направленні попереджень окремій країні, внесенні країни до «чорного списку» (списку країн, що не співпрацюють з FATF з питань боротьби з відмиванням коштів), аж до застосування рекомендацій щодо обмеження співробітництва з країнами-порушниками. Наслідком застосування таких санкцій можуть бути обмеження та зупинення розрахунків, блокування коштів на кореспондентських рахунках банків та рахунках підприємств, закриття цих рахунків тощо.

Весь світ дійшов згоди, що боротьба з відмиванням грошей, набутих злочинним шляхом, у банківському секторі економіки – справа виняткової ваги. Щоб запобігти легалізації «брудних» грошей, вдаються до різних методів і засобів. Зокрема, розробляють і приймають відповідні закони та підзаконні акти, директиви міжнародних економічних союзів,

провідні світові банки встановлюють спеціальні правила, а органи виконавчої влади запроваджують відповідні системи контролю, надають рекомендації стосовно конкретних напрямів боротьби із цим явищем.

Рекомендації FATF як один з базових документів, яким керуються країни та фінансові установи всього світу при здійсненні заходів щодо запобігання проведенню легалізації коштів, передбачають необхідність:

визначення країнами переліку та ознак операцій, пов'язаних з легалізацією отриманих злочинним шляхом коштів, з урахуванням наведених у рекомендаціях принципів;

запровадження правил ідентифікації клієнтів та моніторингу інформації;

створення в країнах уповноважених органів, відповідальних за боротьбу з легалізацією «брудних» коштів;

тісної співпраці фінансових установ з компетентними органами з питань протидії відмиванню коштів тощо [3, с. 109].

Кожна країна, користуючись зазначеними рекомендаціями, розробляє та впроваджує власну систему та заходи боротьби з легалізацією злочинних коштів.

Сучасні масштаби можливостей тих, хто професійно займається «відмиванням грошей», необмежені. Саме тому непросте завдання з протистояння небезпеці, пов'язаній з відмиванням, постає як перед правоохоронними та іншими контролюючими органами, так і перед фінансовими установами. Активний розвиток світової фінансової системи, постійне удосконалення існуючих та поява нових технологій дозволяє все швидше проводити фінансові операції. У зв'язку з цим проблема «відмивання коштів» набула глобальних масштабів.

Легалізація злочинних доходів являє собою складний процес, що включає безліч різноманітних операцій, що здійснюються різноманітними методами і постійно вдосконалюються.

Закордонними вченими, головним чином, швейцарськими, відокремлено і досліджено багато моделей відмивання кримінальних коштів, приведемо декілька з них, які, на самперед, заслуговують уваги.

Трифазова модель, що зображена на рис. 1., є найбільш розповсюдженою і припускає виділення в єдиному процесі легалізації трьох стадій, які можуть здійснюватися одночасно або частково накладатися одна на одну.

Розміщення (placement) – це фізичне розміщення наявних коштів у мобільні фінансові інструменти, територіальне віддалення від місць їхнього походження, здійснюється в традиційних фінансових установах, нетрадиційних фінансових установах, роздрібній торгівлі, або цілком за межами країни. Етап розміщення великих сум готівки є найслабкішою ланкою в процесі відмивання грошей, де незаконно отримані гроші легко можуть бути виявлені.

Розшарування (layering) – приховування незаконних доходів від їх джерел шляхом складного ланцюга фінансових операцій. Якщо

розміщення великих сум грошей відбулося вдало, тобто не було виявлено, то розкрити подальші дії щодо відмивання грошей стає набагато складніше.

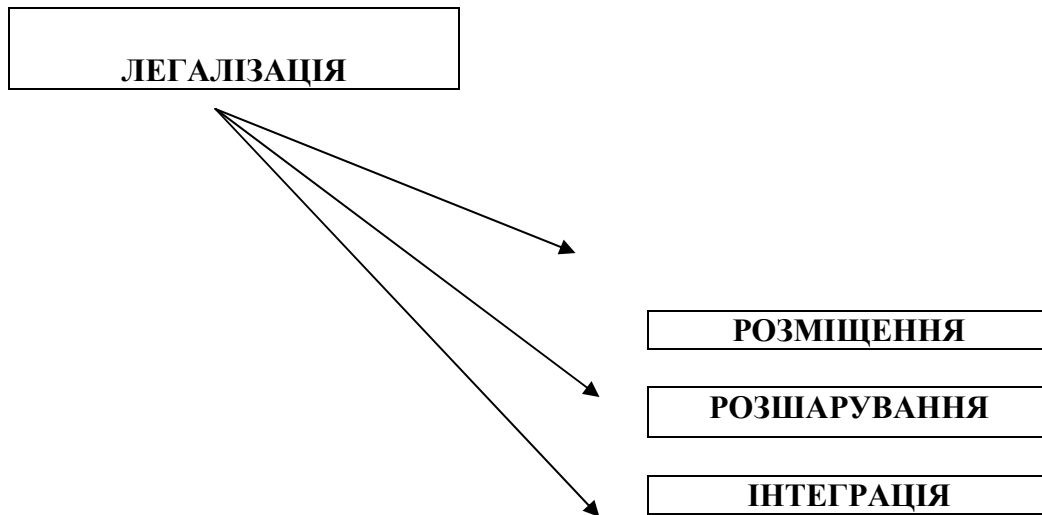

Рис. 1. Трифазова модель легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом

Інтеграція (integration) – стадія процесу легалізації, безпосередньо спрямована на створення видимості законності злочинно нажитому капіталу – відмиті гроші повертаються назад в «офіційну» економіку і входять у банківську систему під видом чесно зароблених доходів. Якщо слід грошей, що відмиваються, не був виявлений на двох попередніх стадіях, то відокремити законні гроші від незаконних винятково складно [4, с. 145].

Одним з найбільш поширених на території України способів легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом з використанням конвертаційних центрів, є операції переведенні безготівкових коштів у готівкову (гривня і валюта) із залученням рахунків у вітчизняних та іноземних банках.

Щодо відмивання коштів і банків, неможливо обійти ще один досить цікавий аспект проблеми – підпільні банківські операції такі операції відомо давно. Нині вони набули найбільшого поширення в країнах, де діють суворі правила контролю обміном валют. При цьому суворішими є способи контролю, тим більшого розвитку набувають підпільні банківські операції. Наприклад, у Великій Британії пік їх розвитку припадав на 70-х р. ХХ ст. – на період запровадження засобів контролю над банківською діяльністю [6].

Хоча для того, щоб відмити гроші, необов'язково створювати фіктивні фірми чи використовувати рівнобіжну банківську систему.

У боротьбі з відмиванням коштів, має місце чітке розмежування поняття відмивання коштів, отриманих від злочинної діяльності та легалізації коштів, прихованих від оподаткування. Якщо відмивання коштів – це завідома кримінальне карне діяння, то легалізація доходів у більшості випадків відбувається за сприяння та заохочення влади, оскільки, таким чином, відбуваються збільшення інвестиційних ресурсів країни [5, с. 17].

Адміністративні методи боротьби з відмиванням доходів включають організацію дієвого фінансового контролю за рухом сумнівних коштів в системі фінансових інститутів:

- система контролю, яка передбачає обов'язкове повідомлення про все операції, що перевищують певну суму
- система контролю, яка вимагає, щоб фінансові посередники облікували деякі або все валютні операції, але повідомляли лише про ті, які викликають підозру;
- система контролю, що зборює здійснення великих операцій з готівкою, оминаючи фінансового посередника.

Адміністративні методи боротьби включають значну кількість операцій, центральні банки, міністерства, податкові, митні, правоохоронні, судові органи.

У цілому законодавство розвинених країн включає такі основні принципи функціонування систем боротьби з відмиванням коштів [5, с. 23]:

- принцип «знай свого клієнта»;
- вимога до фінансових та не фінансових організацій про обов'язкове збирання та передачу інформації до компетентних органів;
- вироблення основних напрямків боротьби з відмиванням коштів у своїх сферах;

Адміністративні заходи боротьби з відмиванням коштів регламентуються Кодексом України «Про адміністративне правопорушення» [10]. Стаття 166-9 Кодексу України «Порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» встановлює відповідність за:

- порушення вимог щодо ідентифікації особи;
- порушення порядку реєстрації фінансових операцій, що підлягають первинному фінансовому моніторингу;
- невиконання вимог щодо зберігання документів;
- розголошення інформації, яка надається спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу.

Перелічені вище нормативно – правові акти є основними у сфері протидії відмивання коштів в Україні.

Висновки. Отже, як і на законодавчому, так і на виконавчому рівні потрібно здійснити такі заходи щодо боротьби з відмиванням грошей у банківській сфері: підриєв фінансової та економічної основ організованої

злочинності; запровадження практики міжвідомчої розробки пропозицій щодо удосконалення чи змін законодавчих або нормативних актів, які забезпечують боротьбу з відмиванням брудних грошей у банківській сфері; боротьба з корупцією та організованою злочинністю в органах управління фінансово-банківською системою та в не державних кредитно-фінансових системах.

Запорукою успішної боротьби з «відмиванням» грошей, одержаних незаконним шляхом, є встановлення розміру збитків, завданих злочином власникам та державі. У сучасних економічних умовах єдиним засобом визначення завдання збитків є судово-економічна експертиза в рамках чинного кримінально-процесуального законодавства з наступною перевіркою попередньо одержаного результату в суді загальної юрисдикції.

Список використаної літератури

1. Антипов В. І. Тіньова економіка та економічна злочинність: світової тенденції, українські реалії та правові засади контролю: теоретичне – методологічне узагальнення / В. І. Антипов. – Вінниця : ДП ДКФ, 2006. – 1040 с. **2. Відмивання грошей:** кримінально-правова кваліфікація, запобігання злочинності, законодавство та міжнародний досвід : навч. посіб. / М. Я. Азаров, Ф. О. Ярошенко, П. В. Мельник, В. Р. Жвалюк. – Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2004. – 128 с. **3. Банківське право:** українське та європейське : навч. посіб. / за ред. П. Д. Біленчука. – К. : Атіка. 1999. – 390 с. **4. Бергер І.** Боротьба з відмиванням грошей в Україні – глобальна перспектива / І. Бергер, Л. Коваленко // Новий Кримінальний кодекс України: питання застосування і вивчення : матер. міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 25 – 26 жовтня 2001 р. / редкол. : В. В. Сташис (голов. ред.) та ін. – К. : Юринком Інтер, 2002. – С. 145 – 146. **5. Боротьба з відмиванням коштів:** правовий, організаційний та практичний аспекти / С. Г. Гуржій, О. Л. Копиленко, Я. В. Янушевич та ін. – К.: Парлам. вид-во, 2005. – 216 с. **6. Грищенко О.** Проблеми боротьби із відмиванням брудних коштів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.jastsnsan.com.ua/article.php?id=1816 **7. Інструкція** про порядок відкриття використання і закриття рахунків в національній та іноземних валютах, затверджена постановою Правління НБУ від 12.11.2003 р. №492. Зареєстрована в Міністерстві юстиції України 17.12.2003 р. під №1172/8493 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 51 – С. 316 – 441. **8. Києвець О.** Чи бувають «брудні» гроші в банках? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.jastsnsan.com.ua/article.php?id=1416 **9. Коваленко В. В.** Фінансовий моніторинг банків : навч. посіб. / В. В. Коваленко. – Суми : Видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1», 2005. – 120 с. **10. Кротюк В.** Деякі аспекти правового регулювання боротьби з відмиванням грошей у банківській системі / В. Кротюк, Є. Карманов // Вісник Національного банку України – 2002. – № 9. –

С. 26 – 32. **11. Левченко З.** Відмивання «брудних» грошей і боротьба з ним / З. Левченко // Цінні папери України. – 2002. – № 39. – С. 10 – 12. **12. Положення** про здійснення банками фінансового моніторингу, затверджено постановою Правління НБУ від 14.05.2003 р. № 189, Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 20.05.2003 р. під № 381/7702 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 22. – С. 9 – 48. **13. Романченко О.** Роль сучасного банку в боротьбі з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом / О. Романченко // Вісник НБУ. – 2004. – №1. – С. 55 – 57. **14. Рымарук А. И.** Отмывание грязных денег: международная и национальная система противодействия / А. И. Рымарук, Ю. М. Лысенко, В. В. Капустин. – К. : ТОВ «Юстиниан», 2003. – 544 с. **15. Степаненко А.** Боротьба з «відмиванням» грошей у банківському секторі економіки / А. Степаненко // Банківська справа. – 2003. – № 5. – С. 3 – 11. **16. Яворський Р.** Роль Національного банку України у протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом / Р. Яворський // Економічний часопис – XXI. – 2002. – № 5. – С. 21 – 24. **17. Ярочкин В. И.** Безопасность банковских систем / В. И. Ярочкин. – М. : Осъ89, 2004. – 416 с.

Мартинова Л. І. Боротьба з легалізацією коштів одержаних злочинним шляхом

У статті розглянуто практика боротьби з відмиванням грошей, отриманих злочинним шляхом через банківську систему. Аналізуються умови функціонування для подальшого ефективного розвитку банківської системи в цілому, яка б задовольняла вимоги міжнародних фінансових інституцій до легалізації доходів. Адміністративні методи боротьби з відмиванням доходів включають організацію дієвого фінансового контролю за рухом сумнівних коштів в системі фінансових інститутів.

Ключові слова: легалізації доходів, відмивання грошей, моніторинг, фінансовий контроль, злочин.

Мартынова Л. И. Борьба с легализацией средств, полученных преступным путем

В статье рассмотрена практика борьбы с отмыванием денег, полученных преступным путем через банковскую систему. Анализируются условия функционирования для дальнейшего эффективного развития банковской системы в целом, которая бы удовлетворяла требования международных финансовых институтов к легализации доходов. Административные методы борьбы с отмыванием доходов включают организацию действенного финансового контроля за движением сомнительных средств в системе финансовых институтов.

Ключевые слова: легализации доходов, отмывание денег, мониторинг, финансовый контроль, преступление.

Martynova L. I. The struggle against legalization of money, received by criminal way

The article examines the practice of combating laundering of money, received by criminal way through the banking system. Analyzes the conditions of functioning for the further effective development of the banking system as a whole, which will satisfy the requirements of the international financial institutions to the legalization of incomes. The administrative methods of fight against washing of profits include organization of effective financial control after motion of doubtful money in the system of financial institutes.

Key words: the legalization of income, money laundering, monitoring, financial control, crime.

УДК 657.6(091)(477+100)

О. А. Мельничук

**СУТНІСТЬ АУДИТУ І ЙОГО ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ
ЗА КОРДОНОМ ТА В УКРАЇНІ**

Постановка проблеми. Становлення громадянського суспільства, розвиток приватного підприємництва як його економічної основи зумовили появу аудиту. Започаткування аудиту було пов'язане з необхідністю здійснення незалежних від органів держави та місцевого самоврядування фахових перевірок з метою надання користувачам професійних суджень щодо достовірності інформації про діяльність господарюючих суб'єктів. Аудит відіграє визначальну роль у відстежуванні процесів діяльності господарюючих суб'єктів, що є актуальним на сьогоднішній день. Аудит відрізняється від інших форм контролю насамперед системним підходом до їх діяльності. До його сфери належать перевірки, що здійснюються на основі підтвердження достовірності та повноти звітності з метою забезпечення суспільної контрольованості підприємницької діяльності, з'ясування фінансового стану господарюючих суб'єктів, бізнес-планів, фінансовий аналіз бухгалтерської звітності, консультації тощо. Зростання ролі аудиту зумовлено його значущістю в управлінні підприємницькою діяльністю, він є тим елементом управління підприємствами, відсутність якого руйнує чи унеможлиблює внутрішньо-корпоративний менеджмент.

Мета статті. Уточнення і узагальнення теоретичних положень, що розкривають суть аудиту, а також історичний шлях його розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історичні аспекти розвитку аудиту в світі та в Україні, знайшли своє відображення в роботах Давидова Г. М., Гончарука Я. А., Рудницького В. С., Кулаковської Л. П., Чернишевського Л. М., Кадуріної Л. О., та інших відомих науковців.

Виклад основного матеріалу. В умовах переходу до ринкової економіки незалежний аудиторський контроль має особливе значення як гарант засвідчення достовірності бухгалтерської звітності. Достовірна інформація про діяльність підприємства цікавить власників підприємств, постачальників, покупців, банки, органи податкового контролю, інвесторів – тобто всіх тих, хто має справу з конкретним підприємством.

Першими користувачами бухгалтерської інформації були ще рабовласники і феодалі. Щоб мати якомога більші прибутки, власники наймали контролерів, котрі шляхом звітування проводили контроль (перевірку) діяльності управляючих. На державному рівні створювалися спеціальні органи, які здійснювали контроль за збиранням податків та ефективністю їх використання.

Із розвитком торгівлі та промисловості державного контролю стало вже недостатньо, оскільки він захищав інтереси лише держави, тому виникла необхідність у недержавному контролі – аудиті (англ. audit від лат. auditus – слухання, вислуховування). Причому в ньому були зацікавлені обидві сторони. До послуг аудиторів звертались і незацікавлені сторони (суд, арбітраж), які захищали справедливість.

Щоб попередити зловживання, неправильний розподіл та привласнення прибутків, власник змушений був застосовувати перевірку фінансової звітності.

За історичними джерелами можна прослідкувати, що аудит як незалежний фінансовий контроль налічує багато віків. Розвиток контролю за господарською діяльністю пов'язаний із виникненням обліку в державах, розташованих у долинах річок Ніл, Тигр і Євфрат, де його вели ще на папірусі, а в подальшому – на папері.

Уважається, що аудит як вид професійної діяльності виник в Англії. Найдавніші згадки про аудит (1130 р.) наводяться в англійських облікових документах, що зберігаються в архівах Казначейства Англії і Шотландії. Також є дані про існування аудиту з 1299 по 1324 рік, коли королівським указом були призначені аудиторії в графствах Оксфорд, Беркшир, Південний Ельтон, Уїлтс, Самсет і Дорсет. У 1285 році королем Англії Едвардом I було видано закон, згідно з яким аудиторам надавались певні привілеї [6, с. 12].

Сучасний аудит почав формуватись наприкінці XIX сторіччя, з часу, коли виникло поняття про компанію як про самостійний юридичний суб'єкт. Саме це призвело до роз'єднання права власності і функцій управління, внаслідок чого виникла необхідність захисту інтересів власників (акціонерів), котрі не брали участі в щоденному процесі прийняття рішень, за винятком малих компаній (коли акціонери та директор виступають в одній особі).

У 1844 році у Великій Британії видаються закони про компанії, відповідно до яких останні були зобов'язані один раз протягом року запрошувати незалежного аудитора для перевірки і підтвердження звітності. Офіційною датою виникнення аудиторської діяльності

вважається 1853 рік – дата реєстрації перших у світі професійних організацій аудиторів. Вимога обов'язкового здійснення аудиту фінансової звітності компаній закріплена законодавством Франції у 1867 році, США – в 1887, Швеції – в 1895, Німеччини – в 1931 році. На території України у складі царської Росії вже у 1811 році існував державний контроль в особі державного контролера.

Аудиторська діяльність у країнах СНД – в Україні, Росії, Білорусі, Казахстані, Узбекистані та інших – розвивалась із розвитком ринкової економіки. Відтак було створено Асоціацію бухгалтерів і аудиторів СНД.

У світовій практиці існують дві принципові концепції регулювання аудиторської діяльності.

Перша концепція поширена в країнах континентальної Європи: Австрії, Іспанії, Франції, Німеччині, де аудит орієнтований головним чином на державні органи як на основних користувачів аудиторських висновків. У цих країнах аудиторська діяльність суворо регламентована централізованими органами, на які фактично покладено функції державного контролю за аудиторською діяльністю. Основна увага приділяється законодавству та фіскальним вимогам.

Друга концепція розвинулася в англійських країнах: США, Великобританії, Австралії, де аудиторська діяльність є певною мірою саморегульованою. Аудит у цих країнах орієнтований переважно на потреби акціонерів, інвесторів, кредиторів та інших господарюючих суб'єктів. Регулювання аудиторської діяльності в цих країнах здійснюється в основному професійними громадськими аудиторськими об'єднаннями.

Теорія аудиту обґрунтовує його виникнення з різних точок зору. У Великій Британії та США найбільшого визнання набули такі підходи:

1. Потреби потенційного та існуючого інвесторів. Цей підхід полягає в тому, що кожний інвестор компанії, навіть за наявності достатнього рівня знань у сфері фінансового аналізу, не впевнений у достовірності показників фінансової звітності, необізнаний з даними бухгалтерського обліку, які є підставою для складання звітності. Актуальність цієї проблеми загострюється із зростанням кількості акціонерів, які фактично не мають відношення до управління компанією. Отже, підтверджуючи публічну звітність, аудитор виступає певним гарантом порядності відносин між учасниками господарської діяльності.

2. Теорія агентів (управляючих) пояснює потребу в аудиті, посиляючись на історичні факти незалежної перевірки звітів управляючих на замовлення землевласників. Ця теорія враховує можливість конфлікту інтересів власника і управляючих. Роль третейського судці при цьому відводиться аудитору. Аудиторські підтвердження фінансової звітності посилюють довіру до власників компанії.

3. Теорія мотивацій. Ця теорія виходить із суто психологічних моментів. Вважається, що менеджери більш відповідально ставляться до

складання звітності, оскільки знають, що вона обов'язково буде перевірена, відтак зменшується ймовірність помилок та шахрайства.

Зарубіжна практика виділяє кілька підходів до проведення аудиту:

- підтверджуючий аудит – полягає в перевірці значної кількості фактичного матеріалу з метою підтвердження достовірності фінансової звітності;

- процедурний аудит – оцінює надійність облікових процедур, що традиційно склалися на підприємстві (процедури з обліку основних засобів, запасів, праці та її оплати тощо);

- системний аудит – оцінює надійність та ефективність системи внутрішнього контролю і системи бухгалтерського обліку. Таким чином необхідно оцінити ризик того, що в системах обліку і контролю є певні недоліки, вони є недосконалі;

- аудит зон ризику – вивчає та визначає зони ризику діяльності клієнта та визначає альтернативи вирішення ситуацій. Такий підхід до проведення аудиту є найбільш перспективним, оскільки він є менш затратним, тому що скорочує термін проведення аудиту та його трудомісткість.

Аудиторська діяльність в Україні започаткована з 1989 року у зв'язку із виникненням ринкових відносин і створенням в Україні спільних підприємств, достовірність звітності яких іноземний інвестор вимагав підтвердити традиційним учасником цивілізованого ринку – аудитором. Це і стало передумовою створення дочірнього відділення Інаудиту в Україні, яке називалось Інаудит – Україна. До складу цієї першої аудиторської фірми в Україні увійшли колишні держслужбовці контрольно-ревізійного управління Мінфіну України. Проте значного розвитку аудит в Україні набув лише після розпаду Радянського Союзу.

Основними видами послуг перших аудиторських фірм в Україні були консультації з питань бухгалтерського обліку, правил оподаткування або безпосереднє здійснення бухгалтерського обліку та складання звітності.

Отже необхідність проведення аудиту обумовлена потребою користувачів у достовірній інформації про фінансовий стан господарюючого суб'єкта. Користувачами інформації можуть бути власники, керівництво управлінського апарату, інші фізичні та юридичні особи, що мають матеріальну зацікавленість у фінансово-господарській діяльності цього суб'єкта, а також усі ті, кому необхідно бути впевненим у достовірності та повноті наданої інформації про фінансовий стан суб'єкта господарювання.

Появу такого нового суб'єкта господарювання, як аудит, було сприйнято суспільством як належне, оскільки: переважна більшість бухгалтерів малих підприємств мають низьку кваліфікацію; законодавство зазнає частих змін.

Наступним кроком у розвитку аудиту в Україні було створення професійного громадського об'єднання громадян – Спілки аудиторів

України; 14 лютого 1992 року на першому з'їзді аудиторів прийнято статут Спілки аудиторів України. З метою сприяння розвитку, вдосконаленню та уніфікації аудиторської діяльності в 1993 році було створено незалежний самостійний орган – Аудиторську палату України, а 22 квітня 1993 року прийнято Закон України «Про аудиторську діяльність» № 3125-ХІІ [2, с. 13].

Таким чином відповідно до ст. 4 Закону України «Про аудиторську діяльність» аудит – перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам.

Згідно з Міжнародним стандартом аудиту (МСА) 120 «Концептуальна основа Міжнародних стандартів аудиту» аудит фінансової звітності покликаний надати аудитору можливість висловити думку про те, чи складена фінансова звітність у всіх суттєвих аспектах відповідно до основ фінансової звітності.

Аудиторська діяльність в Україні включає в себе організаційне і методичне забезпечення аудиту, практичне здійснення аудиторських перевірок, надання супутніх та інших аудиторських послуг. Аудиторська діяльність є підприємницькою. Прибуток, отриманий від такої діяльності, оподатковується згідно з чинним законодавством.

Супутні аудиту послуги включають:

- оглядові перевірки – завданням оглядової перевірки фінансової звітності є надання аудиторамі можливості встановити негативні факти, що спричинили подання неправдивої інформації. При встановленні таких фактів аудитор розцінює підготовлену (подану) фінансову звітність як невідповідну за будь-яким аспектом нормативним актам щодо її складання. Обмежені процедури оглядової перевірок дають меншу ймовірність досягнення поставленої аудитором мети порівняно з аудитом, оскільки під час оглядових перевірок докладно не вивчається система внутрішнього контролю та обліку на підприємстві та не перевіряється первинна бухгалтерська документація;

- операційну перевірку – завданням операційної перевірки є проведення необхідних процедур з метою перевірки окремих питань, які визначені в договорі між аудитором і клієнтом;

- компіляцію (трансформація бухгалтерського обліку) - завданням компіляції є здійснення процедур трансформації бухгалтерського обліку за іншими обліковими стандартами, планом рахунків. Під час здійснення таких послуг до виконання процедур залучається бухгалтер підприємства. В цьому випадку не потребується отримання аудиторських доказів стосовно цієї інформації.

До інших аудиторських послуг включаються:

- консультування третіх осіб з бухгалтерського та податкового обліку, питань оподаткування, складання фінансової (бухгалтерської)

звітності, аналізу фінансово-господарської діяльності, економіко-правового забезпечення господарської діяльності, економічної та правової безпеки, фінансової політики;

- експертизи з питань підприємницької діяльності, в тому числі судово-бухгалтерська експертиза;

- представництво інтересів клієнта (замовника) перед третіми юридичними особами за його дорученням з питань економіко-правового забезпечення діяльності клієнта (замовника);

- видавництво та розповсюдження (на договірній основі через третіх осіб) методичної літератури з питань теорії та практики обліку, оподаткування, аудиту, економічного аналізу, фінансів, правового забезпечення господарської діяльності в Україні (здійснюється після отримання відповідного дозволу Аудиторської палати України);

- проведення навчальних семінарів та курсів з питань обліку, аудиту, оподаткування, аналізу та економіко-правового забезпечення господарської діяльності в Україні (здійснюється без видачі кваліфікаційних сертифікатів після узгодження та затвердження АПУ програм семінарів);

- ведення обліку і звітності – налагодження обліку і впровадження передових форм і методів, постійне ведення обліку, складання звітності та декларацій;

- розробка, впровадження, супроводження бухгалтерських програм на ПЕОМ (в електронних системах обробки даних);

- оцінка майна проводиться в разі приватизації, банкрутства, наслідування майна або злиття підприємств за умови відповідної кваліфікації оцінювача).

Усі інші види діяльності (роботи, послуги) не є статутними і дозволеними відносно аудиторських фірм (аудиторів).

Відповідно до Міжнародних нормативів аудиту до супутніх аудиту послуг відносяться:

- підготовка оглядів, пов'язаних з нефінансовою інформацією (ефективність функціонування внутрішнього аудиту, комп'ютерного програмного забезпечення аудиту);

- аналіз бухгалтерської (фінансової) звітності;

- виконання узгоджених процедур по окремих рахунках бухгалтерського обліку, балансу (окремому фінансовому звіту) або бухгалтерської (фінансової) звітності в цілому, а також іншої фінансової і нефінансової інформації;

- складання (підготовка) бухгалтерської (фінансової) звітності (повної або часткової).

Багато користувачів фінансової звітності змішують аудит (auditing) і бухгалтерський облік (accounting). Така плутанина відбувається через те, що в більшості випадків аудит пов'язаний з бухгалтерською інформацією, і переважна більшість аудиторів володіють бухгалтерським обліком. Проте цього недостатньо. Він повинен бути компетентним у

трактуванні аудиторських свідчень, застосуванні відповідних процедур аудиту, розміру вибірки та аудиторських тестів, оцінці результатів проведених досліджень. Саме це і відрізняє аудитора від бухгалтера.

Висновки. Якщо проаналізувати історію виникнення і розвитку аудиту за кордоном, то можна зауважити, що аудит є своєрідним «супутником» ринкової економіки. Професія аудитора у сучасному розумінні цього слова виникла у Великій Британії в середині XIX ст., саме під час становлення нової економічної системи, яку ми називаємо ринковою економікою. Після цього аудитори почали успішно працювати в інших розвинених країнах, де найшвидше впроваджувалися і розвивалися ринкові методи господарювання США, Франції, Німеччини та ін.

Історія виникнення і розвитку аудиту в Україні вимірюється лише менш ніж 20-ма роками, що принесли багато здобутків, успіхів і розчарувань. Офіційне визнання обов'язкового аудиту відбулося 1993 р., через два роки після проголошення незалежності України, у зв'язку з прийняттям Закону України «Про аудиторську діяльність». З тих пір кожен рік додавав щось нового до теорії та практики аудиту і збільшував престижність аудиторської професії у суспільстві. Підприємці, банкіри, інвестори, державні службовці вже добре знають, що таке аудит, і широко користуються його послугами. З екзотичного і досить туманного терміну аудит перетворився на звичний елемент ринкового механізму, який працює насамперед на користь громадян – бізнесменів і службовців, акціонерів і власників.

З приходом в Україну світової економічної кризи становище аудиту дещо погіршилося, і цей вид бізнесу, як і інші види, зазнав значного впливу кризи.

Список використаної літератури

1. Білуха М. Бухгалтерська наука України в 21 ст. / М. Білуха // Бухгалтерський облік і аудит. – 2001. – № 2. – С. 54 – 63. **2. Білуха М. Т.** Курс аудиту / М. Т. Білуха – К. : Вища школа, 2000. – 256 с. **3. Бутинець Ф. Ф.** Аудит і ревізія підприємницької діяльності / за редакцією проф. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир : Прінт, 2001. – 445 с. **4. Величко О.** Аудит у розкритті інформації акціонерними товариствами / О. Величко // Бухгалтерський облік і аудит. – № 10. – 2004. – 350 с. **5. Закон України** «Про аудиторську діяльність» від 22 квітня 1993 р. **6. Інформація** з сайту аудиторської фірми «Де візу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.devisu.kiev.ua/histori.htm> **7. Інформація** з сайту в Інтернеті компанії УКРАУДИТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [/http://web.kiev.ua/uadt/doctr u.htm.ru](http://web.kiev.ua/uadt/doctr u.htm.ru) **8. Редько О.** Вітчизняний аудит, вибір вектора розвитку // Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. – № 6 – С. 51 – 54.

Мельничук О. А. Сутність аудиту і його історичні аспекти розвитку за кордоном та в Україні

У статті розкрито суть аудиту та розглянуто обставини, що стали поштовхом до його розвитку за кордоном та в Україні. Уточненне і узагальнене теоретичні положення, що розкривають суть аудиту, а також історичний шлях його розвитку. Аудиторська діяльність в Україні включає в себе організаційне і методичне забезпечення аудиту, практичне здійснення аудиторських перевірок, надання супутніх та інших аудиторських послуг.

Ключові слова: аудит, аудитор, аудиторська перевірка, контроль

Мельничук О. А. Сущность аудита и его исторические аспекты развития за рубежом и в Украине

В статье раскрыта суть аудита и рассмотрены обстоятельства, послужившие толчком к его развитию за рубежом и в Украине. Уточнение и обобщенное теоретические положения, раскрывающие сущность аудита, а также исторический путь его развития. Аудиторская деятельность в Украине включает в себя организационное и методическое обеспечение аудита, практическое осуществление аудиторских проверок, предоставления сопутствующих и других аудиторских услуг.

Ключевые слова: аудит, аудитор, аудиторская проверка, контроль.

Melnichuk O. A. The essence of audit and historical aspects of its developing abroad and in Ukraine

Essence and value of audit is exposed in the article, circumstances are considered which served a mighty shove to development of audit by a foreign country and in Ukraine. Clarification i uzagalnene teoretichni provisions scho rozkrivayut are audited, as takozh istorichny Way yogo rozvitku. Auditorska diyalnist in Ukraïni vklyuchae a organizatsiyne i methodically zabezpechennya audit, practical zdiysnennya auditorskih perevirok, nadannya suputnih that inshih auditorskih posluga.

Key words: audit, public accountant, public accountant verifications, control.

УДК 334.72:65.012.34

**Г. Ю. Назаренко,
К. А. Жельвіс**

**ЛОГІСТИЧНА СТРАТЕГІЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

Постановка проблеми. Актуальність проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємства зумовлена необхідністю пошуку

нових способів і методів управління фірмою в умовах нестабільності економічного середовища як на мікро- так і на макрорівні. Значну роль у підвищенні конкурентоспроможності комерційних підприємств відіграє можливість швидкого реагування на потреби споживачів. Адаптивність фірми можливо забезпечити за допомогою підвищення ефективності її логістичної діяльності. Логістичну діяльність можна визначити як інтегроване управління сферами матеріально-технічного забезпечення, збуту, виробництва, збереження та транспортування, яке усуває обмеженість розглядання різних систем функціонування підприємства окремо [2, с. 26]. Основним засобом планування логістичної діяльності, систематизації логістичних процесів та підкорювання їх загальним інтересам фірми виступає логістична стратегія.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці підвищення конкурентоспроможності підприємства за допомогою оптимізації логістичної діяльності присвячені роботи О. С. Шкодінової, Н. М. Тюріна, В. Г. Алькеми, А. М. Гончарук, Н. М. Гринів. Питаннями розробки та формування логістичної стратегії займаються такі вітчизняні автори як: Крикавський Є. В., Ларіна Р. Р., Скоробогатова Т. М., Тридід О. М. та закордонні автори Девід Дж. Клосс, Д. Уотерс [1,2,3,4,5].

Мета статті. Дослідження взаємозв'язку конкурентоспроможної логістичної стратегії із загальною стратегією підприємства, а також визначення її структури та складових елементів.

Виклад основного матеріалу. Процес планування логістичної діяльності характеризується значною складністю та багатофакторністю. Саме тому, під час розробки логістичної стратегії принципову увагу треба звернути на таке поняття як «логістичне середовище». Під логістичним середовищем слід розуміти сукупність динамічних умов, факторів та зв'язків в межах якої функціонує суб'єкт господарювання (логістична система).

Логістичне середовище визначає результативність всіх ланок логістичної системи, а його аналіз дозволяє корегувати реалізацію стратегії, виходячи з реально досягнутих результатів і змін у зовнішньому середовищі та виявляти і усувати слабкі місця на підприємстві (див. рис. 1).

Зарубіжний досвід показує, що логістична стратегія є ефективним засобом у веденні жорсткої конкурентної боротьби, а також повноцінним елементом загально корпоративної стратегії наряду з маркетинговою, фінансовою, виробничою та іншими. Вітчизняна практика доводить протилежне.

Досить часто на практиці промислових підприємств логістична стратегія не розробляється, оскільки управлінський персонал не чітко розуміє призначення логістики як інтегрованого інструменту управління, що дозволяє оптимізувати матеріальні і фінансові ресурси компанії, досягти конкурентну перевагу підприємства, що повною мірою стосується і машинобудівних підприємств [1, с. 84].

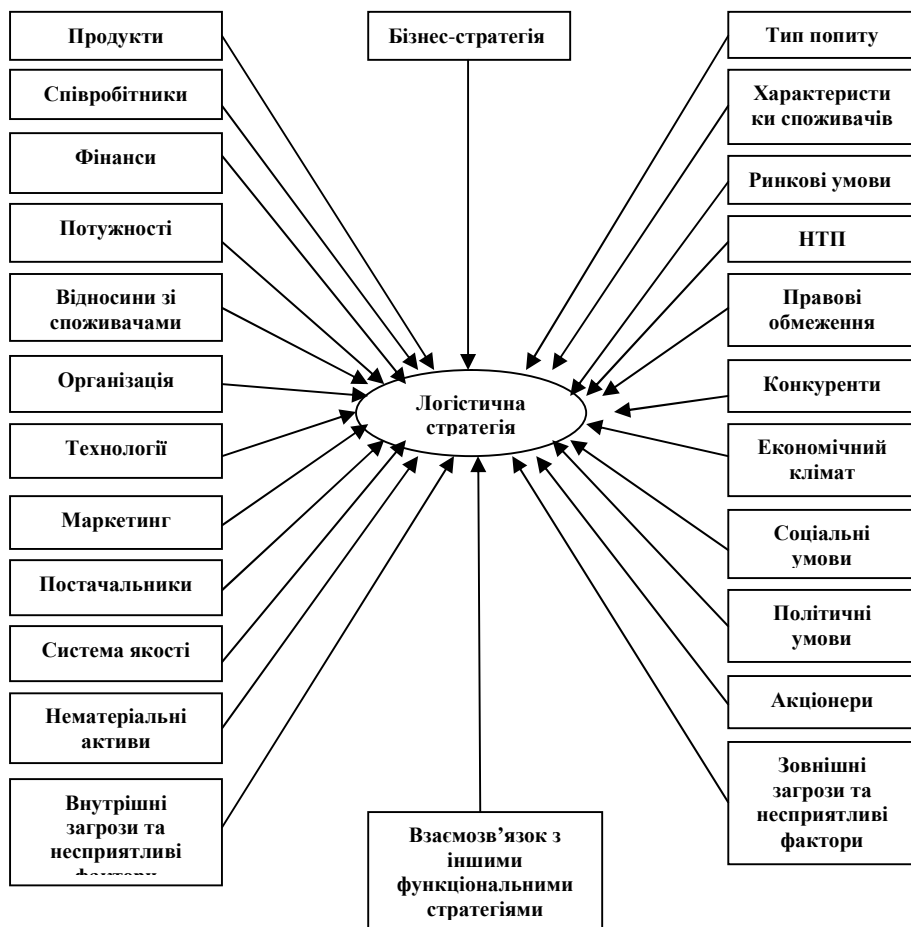

Рис. 1 Логістичне середовище підприємства [5, с. 142].

О. С. Шкодінova визначає логістичну стратегію як спосіб систематизації логістичних цілей у межах загально корпоративних, покращення логістичної складової бізнесу та зміцнення стратегічних позицій підприємства в цілому, заснований на відповідній концепції логістики, побудові інтегрованої структури логістичної системи й орієнтуванні усіх ланок логістичного ланцюгу на кінцевий результат, з метою отримання конкурентних переваг підприємством [2, с. 27].

Є. В. Крикавський вважає, що логістичні стратегії подібні до інших функціональних стратегій і взаємопов'язані з конкурентними [3, с. 206].

За Д. Уотерсом логістична стратегія включає всі довготермінові рішення, поєднані з логістичною діяльністю, складається з усіх логістичних рішень і планів щодо управління ланцюгом постачань, «формує зв'язок між більш абстрактними стратегіями вищого рівня та детально проробленими операціями, що виконуються в ланцюзі постачань» [4, с. 96].

В. Г. Алькема логістичною стратегією називає «довгостроковий, якісно визначений напрям розвитку логістики, який стосується форм та способів її реалізації на фірмі, міжфункціональної і міжорганізаційної координації та інтеграції, сформульований менеджментом компанії у відповідності з корпоративними цілями» [5, с. 140].

Аналізуючи існуючі трактування поняття «логістична стратегія» можна зробити такі висновки:

- логістичною стратегією включає в себе цілі, критерії їх досягнення та заходи із раціонального управління й координації поточними процесами;

- основним призначенням логістичної стратегії є підтримка корпоративної (маркетингової, виробничої, організаційної) стратегії компанії;

- логістична стратегія опирається на ряд чинників, що формують її суть, а саме часовий фактор (довгострокове планування), стратегічний фактор (взаємозв'язок логістики із корпоративною стратегією), інтегративний фактор (інтегрування усіх логістичних елементів), економічний фактор (оптимізація руху потоків) та інформативний фактор (формування ефективних інформаційних мереж [1, с. 85].

- позитивний ефект від застосування логістичної стратегії полягає у досягненні мінімального рівня витрат при максимальному рівні задоволення потреб споживачів.

Н. М. Тюріна виділяє також цільовий фактор, який концентрує увагу на ключових проблемах, а також ресурси на пріоритетних напрямках діяльності та на досягненні максимально можливих результатів; дозволяє конкретизувати цілі окремих елементів системи, уникнути диспропорції функціонування системи в цілому; надає можливість створити таку структуру управління на підприємстві, що буде максимально контрольованою на всіх рівнях [2, с. 27].

Згідно з точкою зору науковця Алькеми В. Г. організацію ефективної логістичної служби на підприємстві необхідно здійснювати з урахуванням ролі і місця логістичної стратегії в бізнес-стратегії логістичного утворення. Логістичне утворення – це будь-які суб'єкти господарської діяльності – підприємства організації та установи, а також їх інституціональні та інтеграційні об'єднання, що здійснюють свою діяльність на принципах сучасної концепції логістики, організаційним базисом яких є логістична система, а управління логістикою здійснюється спеціальними структурними підрозділами або службами [5, с. 137].

Існує велика кількість логістичних стратегій. До найбільш загальних логістичних стратегій відносять «худу» стратегію, динамічну стратегію і стратегію, засновану на стратегічних союзах.

«Худа» стратегія базується на принципі управління витратами, тобто виробництві тих же або зіставних продуктів, що і у конкурентів, але за нижчими цінами. Мета «худої» логістики – виконувати кожну

операцію, використовуючи менше кожного виду ресурсів: людей, простору, запасів, устаткування, часу тощо. Для цього «худа» стратегія прагне відшукати способи усунення витрат ресурсів.

Мета динамічної стратегії – забезпечити високу якість обслуговування споживачів. Оперативно реагуючи на появу нових або зміну колишніх умов. Виділяють два аспекти динамічності: швидкість реагування на зовнішні умови; здатність корегувати логістичні характеристики з врахуванням запитів окремих споживачів.

Мета стратегії формування союзів з постачальниками і замовниками – добитися збільшення ефективності ланцюга постачань, коли всі його члени працюють спільно і отримують вигоди від довгострокової кооперації. Зазвичай причинами використання цієї стратегії є прагнення до досконалішого обслуговування споживачів, більшої гнучкості, до зниження витрат, прагнення уникнути інвестицій в споруди тощо.

Загалом можна говорити про різноманітність форм і умов стосовно рівня логістичного управління, що не дозволяє однозначно сформулювати типи логістичних стратегій, однак їх можна диференціювати щодо вирішення базових логістичних проблем:

- стратегія інтеграції функцій і процесів;
- стратегія консолідації (транспорту, складів, запасів);
- стратегія зменшення, тобто ліквідації запасів;
- стратегія скорочення циклу;
- стратегія диференціації обслуговування клієнта;
- стратегія кооперації у відносинах «постачальник-споживач»;
- стратегія логістичного аутсорсингу;
- стратегія логістичних інновацій.

Згідно з дослідженнями В. Г. Алькеми при проектуванні логістичної стратегії потрібен аналіз таких напрямів:

- стратегій більш високого рівня, що дозволяють зрозуміти яким чином логістика може внести свій вклад до її реалізації;
- напрямку, в якому ведеться бізнес, що включає чинники, які впливають на логістику, але якими логістика керувати не може;
- особливої компетенції організації, визначеної чинниками, якими організація може управляти і які вона використовує, щоб відрізнитися від інших;
- міжсистемної взаємодії логістичної системи з іншими функціональними системами організації;
- зовнішніх потенційних загроз та негативних факторів, які можуть завадити реалізації стратегічних цілей та досягненню запланованих результатів;
- внутрішніх негативних факторів пов'язаних з технологією, технікою, організацією процесів та діяльністю персоналу;
- науково-технічного потенціалу (НТП) та його можливостей щодо реалізації інноваційної логістичної стратегії;

- позиції акціонерів та інших зацікавлених осіб щодо напрямів, методів та інструментарію забезпечення реалізації стратегії;
- економічних інтересів акціонерів, партнерів, клієнтів, постачальників, конкурентів та інших контрагентів та їх можливі впливи в процесі реалізації логістичної стратегії [5, с. 141].

Будь-яка логістична стратегія складається з ряду цілей, процедур, структур, елементів, систем тощо, які мають вигляд стратегічного логістичного плану. Розглянемо детальніше основні етапи логістичної стратегії.

На першому етапі слід з'ясувати мету і завдання логістичної служби підприємства. Це досягається шляхом детального вивчення корпоративної стратегії компанії, зокрема проведення аналізу даних, інтерв'ю та матеріалів засідань комісії зі стратегічного планування. Проведена робота дозволить сформулювати звіт за результатами діагностики поточного стану, напрацювати рекомендації щодо завдань логістичних підрозділів, узгодити з керівництвом загальне бачення розвитку стратегії логістики.

На другому етапі здійснюється формалізація ланцюга поставок шляхом формування структурованої схеми елементів ланцюга на різних рівнях та зв'язків між елементами, а також визначається глибина (рівень) управління ланцюгом. Підсумком другого етапу є сформоване бачення щодо переваг та недоліків існуючого ланцюга поставок та розроблені шляхи і напрямки його оптимізації.

Третій етап слід присвятити декомпозиції функціональної стратегії на операційні елементи. Результатом цієї діяльності є закріплення функцій та операцій за центром виконання та відповідності кожній ланці. На цьому етапі також розробляється система управління результатами (KPI) – перелік ключових показників оцінки ефективності обраної стратегії.

Четвертий етап передбачає оцінку необхідного рівня інформаційного обміну і розподілу компетенцій за функціями. Результатом цього етапу повинен бути перерозподіл та доповнення існуючої матриці інформаційного обміну, перерозподіл обов'язків між наявними і при необхідності залученими співробітниками. Слід сформулювати посадові інструкції посад, відсутніх в наявній структурі, але необхідних для якісної реалізації заданих стратегій.

П'ятий етап спрямований на визначення необхідних повноважень та сфери відповідальності служби логістики. На підставі сформованої матриці інформаційного обміну визначаються чіткі вимоги до повноважень та обов'язків як для логістичної служби підприємства, та і для інших зовнішніх підрозділів. Встановлення чіткої відповідності вимог і повноважень є основною умовою ефективного управління бізнесом.

Наступний етап спрямований на розробку оптимальної організаційної структури, яка сприяє досягненню заявленої мети.

Сформульована структура повинна забезпечувати в умовах узгодженої системи інформаційного обміну якісний контроль виконання стратегічних планів, які було заявлено в процесі формування функціональної та операційних стратегій логістики; ефективне управління системою KPI; вимоги до компетенцій для усіх передбачених посад.

Етапи слід формувати, виходячи з реалістичності завдань та максимальної ефективності результатів. Як свідчить практика, перейти одразу від існуючої до оптимальної структури неможливо. Це вимагає чіткого поетапного плану реалізації стратегії, а також визначення кількості необхідних ресурсів і встановлення достатнього періоду часу.

Призначення логістичної стратегії полягає у підтримці загальної корпоративної стратегії. Усі логістичні операції мають бути безпосередньо пов'язані із стратегічним планом підприємства. Це і є найголовнішою умовою досягнення максимальних результатів від застосування логістики.

Враховуючи зміст та призначення логістичної стратегії, основна її мета полягає у формуванні логістичного потенціалу суб'єкта господарювання як базису для стабільного й ефективного розвитку його діяльності та забезпечення конкурентоспроможності у ринковому середовищі, адже потенціал логістики дозволяє підвищити організаційно-економічну стійкість підприємства, реалізувати цільові функції господарського суб'єкту в рамках місії, що стратегічним фактором в умовах посилення конкуренції [2, с. 29].

Висновки. Таким чином, під логістичною стратегією слід розуміти довгостроковий якісно визначений напрям розвитку логістики, що стосується форм і засобів її реалізації, міжфункціональної і міжорганізаційної координації і інтеграції, сформульований вищим менеджментом компанії у відповідності до корпоративних цілей. Основними компонентами логістичної стратегії є її призначення, мета і засади формування. Особливість – невід'ємність від загальної корпоративної стратегії. Застосування логістичного планування – це запорука нового стратегічного рівня його розвитку в аспекті досягнення конкурентної стійкості.

Список використаної літератури

1. Гончарук А. М. Можливості логістики у формуванні конкурентних переваг промислового підприємства / А. М. Гончарук. – Хмельницький : Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 5. – Т. 3. – С. 84 – 87. **2. Шкодін О. С.** Засади формування логістичної стратегії промислового підприємства / О. С. Шкодін, М. Н. Тюріна. – Хмельницький : Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – Т. 1. – С. 26 – 29. **3. Крикавський С. В.** Логістика: основи теорії: підруч. – 2-е вид., доп. і переробл. / С. В. Крикавський. – Л. : Інтеллект-захід, 2006. – 256 с. **4. Уотерс Д.**

Логистика. Управление цепью поставок: пер. с англ. / Д. Уотерс. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 503 с. **5. Алькема В. Г.** Роль інноваційної стратегії в забезпеченні економічної безпеки логістичних утворень / В. Г. Алькема. – Тернопіль : Інноваційна економіка : всеукраїнський науково-виробничий журнал, 2011. – № 20. – С. 137 – 145.

Назаренко Г. Ю., Жельвіс К. А. Логістична стратегія як основа формування конкурентоспроможності підприємства

У статті розкрито сутність поняття «логістична стратегія» як ефективного засобу у веденні жорсткої конкурентної боротьби, а також повноцінного компоненту загальнокорпоративної стратегії наряду з фінансовою, маркетинговою, виробничою та ін., охарактеризовані чинники, що зумовлюють її сутність, основні елементи, оптимальна структура та система, які об'єднані у, так званий, логістичний план та етапи впровадження у діяльність певної бізнес-структури.

Ключові слова: логістична стратегія, логістична система, логістичне середовище, КРІ-система, НТП (науково-технічний потенціал).

Назаренко А. Ю., Жельвис К. А. Логистическая стратегия как основа формирования конкурентоспособности предприятия

В статье раскрыта сущность понятия «логистическая стратегия» как эффективного средства в ведении жесткой конкурентной борьбы, а также полноценного компонента общекорпоративной стратегии наряду с финансовой, маркетинговой, производственной и т.д., охарактеризованы факторы, которые обуславливают ее сущность, основные элементы, оптимальная структура и система, которые объединены в, так называемый, логистический план и этапы внедрения в деятельность определенной бизнес-структуры.

Ключевые слова: логистическая стратегия, логистическая система, логистическая среда, КРІ-система, НТП (научно-технический потенциал).

Nazarenko A. U., Gelvis C. A. The logistics strategy as the main aspect of the competitive capacity of the enterprise

This article reveals the essence of «logistic strategy» notion as an efficient way of harsh competition fight and full component of entire corporate strategy together with financial, marketing, manufacturing and other strategies, factors justifying its essence, main elements, structure, systems unified into so called logistic plan et implementation stages into some business structure.

Key words: logistics strategy, logistics system, logistics environment, KPI-system, STP (scientific-technological potential).

СВІТОВА ПРОДОВОЛЬЧА КРИЗА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Продовольча проблема становить собою найдавнішу з усіх глобальних проблем людства і на втрачає своєї актуальності протягом його розвитку. Її сутність полягає у невідповідності зростаючого попиту населення на продукти харчування і можливостей сільськогосподарського виробництва, яке обмежене наявними земельними та водними ресурсами і рівнем розвитку самої галузі. Проблема забезпечення населення продуктами харчування давно вже вийшла за межі країн, що розвиваються, і набула нові риси в постіндустріальних державах. Економічна розвиненість останніх сприяє не тільки виробництву достатньої кількості продовольчих товарів на одиницю населення, але й створює їх надлишок, що примушує деякі країни «боротися» з залишками харчових продуктів або їх непомірним споживанням. З іншого боку, глибоке розшарування суспільства в цих країнах призводить до того, що частина населення приречена на неповноцінне харчування. Вказані диспропорції продовольчої проблеми потребують її дослідження, визначення шляхів і конкретних пропозицій її вирішення, що й підтверджує актуальність теми статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий вклад у дослідження світової продовольчої проблеми, факторів, що її обумовлюють, напрямів забезпечення продовольчої безпеки внесли роботи таких вітчизняних вчених, як Філіпенко А. С., Рогач О. І., Новицький В. Є., Ришкевич Н. Л., Саблук П. Т., Оглуздин Н. С., Трегобчук В. М., Хвесик М. А. та ін. Серед зарубіжних дослідників, в роботах яких розкрито основні критерії визначення продовольчої безпеки країни та її стратегічні складові, слід виділити І. Ушачьова, А. Алтухова, В. Маслакова, О. Борисенко, А. Гордєєва, В. Милосердова, М. Трейсі, Ф. Хайєка тощо [1, 2, 3, 6, 7].

Мета статті. Аналіз змісту продовольчої проблеми в умовах сучасної глобальної продовольчої кризи та визначення перспектив соціально-економічного розвитку України.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі не знайдені реальні ефективні способи вирішення глобальної продовольчої проблеми, що й доводить її складність та багатоаспектність. Суперечність сучасної ситуації полягає в тому, що паралельно співіснує голод і надлишок виробництва продовольства. Звідси, першочерговим завданням людства має бути розробка стратегії раціонального використання продовольчих ресурсів, основою якої стане розуміння якісних і кількісних аспектів потреб людини в харчуванні.

На продовольчу ситуацію у світі впливають наступні фактори:

- фізико-географічні умови і розміщення населення;
- розвиток світового транспорту і світова торгівля, у тому числі торгівля зерном;
- економічна відсталість більшості країн «третього світу», яка відображається в низькому рівні розвитку виробничих сил сільського господарства (архаїчна техніка), пріоритетному положенню експортних технічних культур в загальному обсязі виробництва сільськогосподарської продукції, бідності і малій купівельній спроможності основної маси населення;
- зростання зовнішньої заборгованості країн, що розвиваються;
- глибоке розшарування населення у розвинених країнах;
- екологічний фактор, який відображається в наступних явищах: нестача площ для сільськогосподарської обробки, зниження родючості ґрунтів, хронічні засухи, які виникають під впливом кліматичних та антропогенних факторів, скорочення кількості лісів.

За оцінками Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (FAO – Food and agricultural organization) і Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), середня норма харчування для однієї людини має становити 2300-2400 ккал на добу. Цей показник може трохи варіюватися залежно від статі, віку, виду праці, а також природно-кліматичних умов та деяких інших факторів. Чітко виражене недоїдання настає тоді, коли цей показник падає нижче 1800 ккал, а очевидний голод – коли він проходить критичну позначку 1000 ккал на добу; харчовий раціон має містити не менше 100 г білків на добу [1, с. 482].

В постіндустріальних країнах споживання продовольства в середньому на душу населення становить 3400 ккал на добу, кількість білків в структурі харчового раціону – приблизно 100 г, а в країнах, що розвиваються – 1500-2200 ккал та 57-60 г відповідно. Таким чином, продовольча незабезпеченість у світі нерівномірна, але присутня фактично в усіх країнах. Навіть у державах з високим життєвим рівнем є соціальні групи зі стійким низьким споживанням, але в цілому явище недоїдання, а тим більше голоду для них не характерне [1, с. 482].

Таблиця 1.

Забезпеченість продуктами харчування на душу населення [6, с. 1].

Забезпеченість продуктами харчування на душу населення				
	Кількість [ккал/чол./день]			
Рік	1992	1997	2002	2007
Продукти харчування	3363	2851	3048	3224

Україна має високий рівень забезпеченості продуктами харчування, який перевищує встановлений ФАО показник навіть у кризові часи для

української економіки (1992-1997 рр.) (див. табл. 1). На даний момент спостерігається зростання рівня калорійності харчування середнього українця.

Але слід зробити акцент на тому, що високу калорійність раціону українця забезпечує споживання дешевих продуктів з великою кількістю вуглеводів: картоплі, пшона, олії (див. табл. 2), а не дорогих, що містять білки.

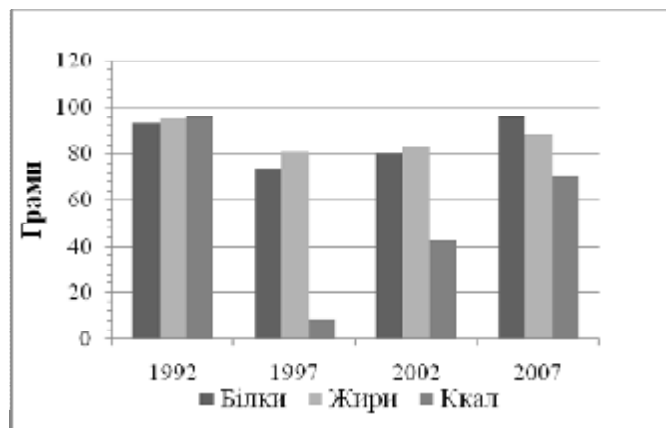

Рис. 1 Забезпеченість енергонасичуючими речовинами на душу населення [5, с. 1].

Показники відповідності структури харчового раціону встановленій нормі нижчі (див. рис. 1). У період з 1992 по 1997 рр. кількість споживання білка знизилась більш ніж на 10 г. за день, але починаючи з 1998 р. тенденція покращується і зараз споживання знаходить на рівні 95 г.

Протягом усієї історії державності проблема досягнення продовольчої безпеки країни, була однією з найважливіших,

Продовольча безпека країни – це невід’ємна частина національної безпеки, яка повинна бути пріоритетним напрямом державної політики. У відповідності до декларації ФАО продовольча безпека – це стан економіки, при якому населенню країни в цілому і кожному громадянину окремо, гарантується забезпечення доступу до продуктів харчування, питної води та іншим харчовим продуктам в якості, асортименті і обсягах необхідних і достатніх для фізичного і соціального розвитку особистості, забезпечення здоров’я і широкого відтворення населення країни [5, с. 2].

Для оцінки стану продовольчої безпеки слід враховувати наступні чинники:

- рівень стійкості і розвитку сільськогосподарського виробництва;
- масштаби імпорту, ступінь відкритості продовольчих ринків, механізм протидії імпортній інтервенції;

- обсяги продовольчих запасів;
- ступінь екологізації галузі, якість аграрної продукції і продуктів харчування;
- рівень державної підтримки сільськогосподарських виробників.

Таблиця 2.

Топ-10 продуктів доступних для споживання в Україні [5, с. 2]

Топ-10 продуктів доступних до споживання в Україні (2009)		
	Продукт	Кількість [ккал/чол./день]
1	Пшениця	825
2	Цукор (в перерахунку на сирий)	425
3	Соняшникова олія	302
4	Картопля	240
5	Напої, алкоголь	88
6	Жито	85
7	Пиво	83
8	Свинина	77
9	Кукурудза	73
10	М'ясо великої рогатої худоби	69

При вивченні даної тематики необхідно звернути увагу на основні критерії оцінки продовольчої безпеки запропоновані І. Г. Ушачьовим, а саме [7, с. 64]:

- ступінь задоволення фізіологічних потреб у компонентах і енергетичному складі харчового раціону;
- відповідність обмеженням за складом у продуктах шкідливих для здоров'я речовин; рівень економічної і фізичної доступності продовольства для різних категорій населення;
- ступінь залежності продовольчого постачання країни і ресурсного забезпечення агропромислового комплексу від імпортних поставок;
- розміри стратегічних і оперативних продовольчих запасів у зіставленні з нормативними потребами.

Стратегія і тактика забезпечення продовольчої безпеки потребує постійної розробки, визначення цілей і основних напрямів її здійснення. В першу чергу, необхідно відновити рівень споживання продовольства по основним продуктам і загальній калорійності харчування. Треба визначити середньострокові і довгострокові цілі забезпечення продовольчої безпеки.

Середньострокова ціль – забезпечення продовольчої незалежності по всім базовим продуктам харчування, які можуть бути виготовлені в країні.

Довгострокова ціль – вихід країни з урахуванням загострення продовольчої проблеми у світі на світовий ринок продовольства.

Реалізувати ці цілі можливо шляхом:

- оптимального співвідношення державного і ринкового регулювання цін на сільськогосподарську продукцію;
- регулювання обсягу імпорту по основним стратегічним видам продовольства (зерно, м'ясо, молоко);
- послідовного скорочення імпорту основних продуктів харчування, виробництво яких може бути здійснене в Україні;
- активного регулювання рівня і структури роздрібних цін на продовольство задля поживлення платоспроможного попиту населення і підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів на внутрішньому, а у перспективі і на зовнішньому ринках;

Таким чином, проблему продовольчої безпеки необхідно вирішувати тільки шляхом поєднання ринкового саморегулювання з державним впливом на розвиток ринку продовольства і державною підтримкою аграрного сектору економіки.

Згідно з досліджень науковця Н. С. Оглуздина [6, с. 69], продовольча безпека держави буде досягнута повністю, якщо:

- населення країни забезпечене екологічно чистими, корисними для здоров'я продуктами харчування вітчизняного виробництва згідно з науково-обґрунтованими нормами з урахуванням статі, віку, умов праці, природно-кліматичних умов і національних традицій;
- ціни на продукти харчування доступні всім громадянам, багатодітним родинам, пенсіонерам незалежно від національної приналежності і професії;
- створені стратегічні запаси продовольства на випадок стихійних лих, війни або інших надзвичайних обставин, які дозволять уникнути голоду в країні при введенні нормованого розподілу продуктів протягом не менш п'яти років;
- агропромисловий комплекс (АПК), рибне та лісове господарство розвиваються стабільно і мають резерви, які дозволяють нарощувати виробництво продовольства для збільшення запасів і на випадок надання продовольчої допомоги іншим країнам, яких спіткали стихійні лиха або війни.

Значну роль у розв'язанні продовольчої проблеми відіграють різноманітні міжнародні організації, передусім спеціалізовані установи ООН – Продовольча і сільськогосподарська організація (ФАО), яка об'єднує близько 190 держав світу, та Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку.

Продовольча і сільськогосподарська організація (ФАО) розробила певний набір стратегічних цілей:

- забезпечити прийняття термінових національних, регіональних і глобальних заходів щодо скорочення наполовину до 2015 року частки і числа осіб, які страждають від голоду і недоїдання;

- об'єднати свої зусилля й досвід для роботи в рамках Глобального партнерства по сільському господарству, продовольчій безпеці і харчуванню, розвиваючи існуючі структури в цілях посилення регулювання і укріплення співробітництва, поліпшення координації на глобальному, регіональному і національному рівнях.

- звернути назад тенденцію до скорочення внутрішнього і міжнародного фінансування сільського господарства, заохочувати нові інвестиції в цілях розширення стійкого виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення продуктивності праці;

- ініціативно підходити до рішення проблем продовольчої безпеки, які виникають у зв'язку зі зміною клімату і необхідністю адаптації до нього, а також пом'якшенні його наслідків у сільському господарстві [5, с. 2-3].

Для досягнення стратегічних цілей організація зобов'язується будувати свої обов'язки і дії на основі п'яти Римських принципів стійкої глобальної продовольчої безпеки [5, с. 3-8]:

- інвестування коштів у реалізацію планів, які приймають самі країни, з метою виділення ресурсів на, належним чином, опрацьовані і орієнтовані на конкретні результати плани і партнерські взаємовідносини;

- посилення стратегічної координації на національному, регіональному і глобальному рівнях з метою вдосконалення регулювання, досягнення більш ефективного розподілу ресурсів;

- прагнення до всеосяжного двоєдиного підходу до забезпечення продовольчої безпеки, який включає: 1) прямі заходи по негайному пом'якшенню проблеми голоду в інтересах тих, хто є найбільш уразливим, і 2) середньострокові і довгострокові програми в галузі стійкого сільського господарства, продовольчої безпеки, харчування і розвитку сільських районів для усунення корінних причин голоду і бідності, у тому числі на основі послідовної реалізації плану на достатнє харчування;

- забезпечення стійких і істотних зобов'язань зі сторони всіх партнерів по інвестуванню у сектори сільського господарства, продовольчої безпеки і харчування з виділенням необхідних ресурсів на своєчасній і надійній основі і з орієнтацією.

Висновки. Рішення продовольчої проблеми, як результату невідповідності зростаючого попиту на продукти харчування і можливостей сільськогосподарського виробництва, базується на розробці стратегії продовольчої безпеки з урахуванням особливостей і специфічних умов окремої країни регіону.

Існує об'єктивна необхідність поглиблення наукових досліджень у напрямку удосконалення механізмів державної підтримки

агропромислового комплексу, оптимізації економічних відносин між суб'єктами ринку сільськогосподарської продукції й продовольства, удосконалення нормативно правового забезпечення заходів щодо гарантування продовольчої безпеки.

Список використаної літератури

- 1. Філіпенко А. С.** Світова економіка : підручник для студ. вищ. навч. закл., що навчаються за спец. «Міжнародна економіка» / А. С. Філіпенко, О. І. Рогач. – К. : Либідь, 2002. – 583 с.
- 2. Новицький В. Є.** Міжнародна економічна діяльність України : підручник / В. Є. Новицький. – К. : КНЕУ, 2003. – 948 с.
- 3. Ришкевич Н. Л.** Передумови виникнення світової продовольчої кризи та перспективи для України / Н. Л. Ришкевич // Бюлетень міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1 (4). – С. 346 – 351.
- 4. Country profiles – Ukraine** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slideshare.net/winaarkstore/ukraine-country>.
- 5. Декларация** Всемирного саммита по продовольственной безопасности – 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.fao.org/fileadmin/templates/wsfs/Summit/Docs/ Final Declaration/](http://www.fao.org/fileadmin/templates/wsfs/Summit/Docs/Final%20Declaration/)
- 6. Маслаков В. В.** Концепция системы продовольственной безопасности индустриально-аграрного региона / В. В. Маслаков. – Екатеринбург : УРАН, 1998. – 343 с.
- 7. Ушачев И. Г.** Стратегические направления обеспечения продовольственной безопасности России : материалы междунар. конф. (12-14 березня) / И. Г. Ушачев. – М. : Информационный бюлетень МИД РФ, 2002. – 63 с.

Назаренко Г. Ю. Світова продовольча криза: проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку України

У статті проведений аналіз змісту продовольчої проблеми, основних факторів, які впливають на світову продовольчу ситуацію, охарактеризовані основні напрями діяльності міжнародних організацій, які беруть участь у розв'язанні продовольчої кризи (Продовольча і сільськогосподарська організація – ФАО, Всесвітня організація охорони здоров'я – ВООЗ). Також розглянуто поняття «продовольчої безпеки» як пріоритетного напрямку державної політики, основні стратегії, тактики та критерії досягнення державою продовольчої безпеки, проаналізовано рівень забезпеченості України продуктами харчування.

Ключові слова: продовольча проблема, продовольча безпека, ФАО (Продовольча і сільськогосподарська організація), продовольча стратегія, країни «третього світу».

Назаренко А. Ю. Мировой продовольственный кризис: проблемы и перспективы социально-экономического развития Украины

В статье проведен анализ содержания продовольственной проблемы, основных факторов, которые влияют на мировую продовольственную ситуацию, охарактеризованы основные направления деятельности международных организаций, которые берут участие в решении продовольственного кризиса (Продовольственная и сельскохозяйственная организация – ФАО, Всемирная организация охраны здоровья – ВООЗ). Также рассмотрено понятие «продовольственной безопасности» как приоритетного направления государственной политики, основные стратегии, тактики и критерии достижения государством продовольственной безопасности, проанализирован уровень обеспеченности Украины продуктами питания.

Ключевые слова: продовольственная проблема, продовольственная безопасность, ФАО (Продовольственная и сельскохозяйственная организация), продовольственная стратегия, страны «третьего мира».

Nazarenko A. U. The global food crisis: problems and prospects of socio-economic development of Ukraine

The article assess the essence of manufacturing problem, main factors influencing world food situation characterizes main directions of international organizations activities, who take part at food crisis solving (manufacturing and agricultural organization FAO, World healthcare organization – WHO). Moreover this article reveals the notions of food security as the main direction of state policy, main strategies, tactics and criteria for state food security, assesses the level of food sufficiency in Ukraine.

Key words: food problem, food security, food strategy, FAO (food and agricultural organization), «third world» countries.

УДК 657.422.1:334.7

А. А. Овчаренко

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Постановка проблеми. Удосконалення обліку та аудит грошових коштів на підприємстві обумовлена постійною увагою керівництва підприємств до контролю стану розрахунків, дослідженням цієї проблеми, що, в свою чергу сприяє закріпленню договірної і розрахункової дисципліни виконанню зобов'язань по постачанню продукції (наданні послуг), підвищенням відповідальності за дотриманням платіжної дисципліни, скороченню дебіторської і

кредиторської заборгованості, прискоренню оборотності оборотних засобів, а також і покращенню фінансового стану підприємства.

В процесі господарської діяльності постійно виникають розрахунки з підприємствами і бюджетом, органами страхування, фізичними особами, які здійснюються шляхом застосування коштів. За їх допомогою здійснюється перетворення грошової форми окремих засобів у виробничі запаси, отримання грошової виручки заключного в ній чистого доходу. Цим самим грошові розрахунки виступають важливим фактором кругообігу засобів, а їх своєчасне завершення слугує неперервною умовою неперервності процесу виробництва.

Мета статті. Дослідити порядок організації обліку та аудиту грошових коштів на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній економічній літературі розкрито економічну суть та значення грошових коштів на підприємстві, як в сформульованих наукових працях вітчизняних і зарубіжних дослідників організації обліку і аудиту – зокрема це праці Голови С., Зубилевич С., Кулаковської Л. та інших відомих науковців.

Виклад основного матеріалу. Грошові кошти є найбільш ліквідними активами. Вони присутні на початковому та кінцевому етапах облікового циклу, який включає придбання товарів, виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг, а також отримання виручки.

Згідно з П(С)БО 4 під грошовими коштами розуміють готівку, кошти на рахунках в банках та депозити до запитання.

Відсутність інформації про рух реальних грошових потоків практично не дозволяє здійснювати ефективне управління капіталом підприємств. Порядок ведення записів господарських операцій у бухгалтерському обліку не відрізняється від порядку, за яким відображається фінансово-господарська діяльність на підприємстві:

- інформування про наявні готівкові кошти;
- розрахунки;
- собівартість;
- фінансовий результат.

Для початку нової справи потрібні грошові кошти, для ведення бухгалтерського обліку, необхідно, перш за все, впорядкувати записи щодо їх руху. Деякі керівники не досить повно розуміють значення готівки на підприємстві та її зв'язок з прибутковістю (рентабельністю), але ж саме менеджер підприємства відповідає за ефективність організації процесу управління грошовими коштами, хоча основна частина робіт має бути виконана спільно з банком, роль якого в цьому процесі досить вагома.

Основними завданнями обліку грошових коштів є:

- здійснення контролю за дотриманням касової і розрахункової дисципліни, в тому числі за зберіганням, своєчасним надходженням і

витрачанням отриманих в установах банку грошових коштів відповідно до їх цільового призначення;

- своєчасне і правильне оформлення документів і відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій по руху грошових коштів;

- проведення інвентаризації грошових коштів та відображення результатів інвентаризації на рахунках бухгалтерського обліку.

Управління надходженням та витрачанням коштів полягає в синхронізації грошових потоків, прискоренні погашення дебіторської заборгованості, тимчасовому інвестуванню грошових коштів у цінні папери, які можна легко реалізувати, контролі за витратами.

Грошові кошти підприємств можуть зберігатися у банках або у вигляді готівки в касі підприємства.

Готівка необхідна будь-якому підприємству для видачі заробітної плати і здійснення деяких видів платежів. Тому підприємство повинно мати касу, в якій зберігається готівка, і відповідно документи по веденню касових операцій.

Каса – це по-перше, спеціально обладнане та ізольоване приміщення, яке призначене для приймання, видачі і тимчасового зберігання готівки, по-друге –це вся сукупність готівки та грошових документів, що є на підприємстві, вона охоплює всі наявні грошові кошти, які знаходяться на певний період часу на підприємстві, як в монетах, так і в паперових грошових знаках. Отже, відповідальність за стан зберігання готівки і обладнання приміщення каси на підприємстві несе керівник. В касі підприємства може зберігатись не тільки готівка, а й цінні папери, грошові документи, які є бланками суворої звітності.

Грошовими документами вважаються документи, що знаходяться в касі підприємства: оплачені путівки до санаторіїв, поштові марки, проїзні квитки, трудові книжки і вкладні листки до них, квитанції подорожніх листів автотранспорту, бланки довіреностей тощо. Грошові кошти, здані до банку або інкасаторам, але не зараховані на поточний рахунок (до 24-ої години наступного дня), є грошовими коштами в дорозі. Готівка може зберігатись в касі тільки в межах встановлених лімітів залишку. Ліміт залишку готівки в касі кожного підприємства – головний показник контролю і регулювання готівкового обігу, це гранична сума грошових коштів, яка може знаходитись в касі підприємства. Ліміт залишку готівки в касі (крім підприємств торгівлі і сфери обслуговування населення) може встановлюватися установами банку за погодженням з підприємствами виходячи з розрахунку щоденного надходження або витрат готівки.

Всю готівку понад суми встановлених лімітів підприємства повинні здавати для зарахування на поточний рахунок у порядку та в строки, встановлені і узгоджені з установою банку, в якому відкритий поточний рахунок.

Ефективне управління залишками грошових коштів на поточних рахунках полягає в тому, щоб забезпечувати грошовими коштами

виконання поточних операцій, підтримувати необхідний резерв коштів для здійснення непередбачуваних платежів (як захід передбачливості) і мати кошти в ліквідній формі, щоб не втратити можливість заробити додаткові прибутки, приймаючи участь в незапланованих фінансових операціях (наприклад в фінансових операціях на фінансовому ринку).

Грошові кошти на поточному рахунку практично не приносять доходу, з їх збільшенням збільшуються втрати доходів від інвестицій, але одночасно підвищується і ліквідність. Саме тому втрати доходів від більш вигідних вкладень розглядаються як плата за підвищення ліквідності. Згідно законодавства нашої країни всі підприємства, об'єднання, організації і установи, незалежно від організаційно-правових форм і сфери своєї діяльності, зобов'язані зберігати вільні грошові кошти в установах банків на поточних рахунках різного характеру. Поточні рахунки – це рахунки які, відкриваються в уповноважених установах банків підприємствами усіх видів та форм власності, а також їх відокремленими підрозділами для зберігання грошових коштів та здійснення усіх видів операцій за цими рахунками відповідно до чинного законодавства України [3].

В процесі господарської діяльності підприємства безперервно відбувається зміна залишків грошових коштів на рахунках в банку – збільшення або зменшення грошових коштів. На поточний рахунок підприємства надходить виручка за продану продукцію, позика банку, дебіторська заборгованість (повернення боргів від наших боржників), аванси всіх видів, готівка з каси при оплаті готівкою тощо [2].

Це прибуткова частина поточного рахунку, тобто дебет поточних рахунків. З поточного рахунку відбуваються усі види безготівкових платежів, видаються суми на виплату заробітної плати, на оплату по відрядженню і господарські витрати тощо. Залишок грошових коштів на рахунку зменшується в наступних випадках: в міру придбання матеріалів і відповідних послуг для виробництва готової продукції, при погашенні заборгованості постачальникам [1].

Після реалізації запасів готової продукції виникає вхідний готовий потік, з'являються і рахунки дебіторів (тобто виникає заборгованість покупців підприємству). Після оплати рахунків покупцями дебіторська заборгованість зменшується, а потік грошових надходжень збільшується. Але боржники часто затримують оплату поставок відвантаженої їм продукції, тому надходження грошових коштів може виникнути лише через деякий час.

Висновки. Отже, правильна побудова організації обліку та аудиту грошових коштів на підприємстві дозволяє забезпечити власників інформацією про наявність, цілеспрямованість використання та контроль за збереженням грошових коштів.

Список використаної літератури

1. Сопко В. В. Організація і методика проведення аудиту : навч.-практ. посіб. / В. В. Сопко. – 2-е вид. перероб. та доповн. – К. : ВД «Професіонал», 2006. – 450 с. 2. Кулаковська Л. П. Організація і методика аудиту : навч. посіб. / Л. П. Кулаковська, Ю. В. Піча. – 3-е вид. – К. Каравела, 2006. – 365 с. 3. Лень В. С. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. / В. С. Лень. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 250 с. 4. Сопко В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : підручник / В. Сопко, В. Завгородній. – К. : КНЕУ, 2000. – 150 с.

Овчаренко А. А. Економічна суть та значення грошових коштів на підприємстві

У статті охарактеризовано економічний зміст грошових коштів на підприємстві, досліджено нормативну базу з організації обліку і аудиту грошових коштів на підприємстві. Ефективне управління залишками грошових коштів на поточних рахунках полягає в тому, щоб забезпечувати грошовими коштами виконання поточних операцій, підтримувати необхідний резерв коштів для здійснення непередбачуваних платежів і мати кошти в ліквідній формі.

Ключові слова: заробітна плата, форма розрахунків, фонди, готівка.

Овчаренко А. А. Экономическая сущность и значение денежных средств на предприятии

В статье охарактеризовано экономическая сущность денежных средств на предприятие, исследовано нормативная база по организации учета и аудиту денежных средств на предприятии. Эффективное управление остатками денежных средств на текущих счетах заключается в том, чтобы обеспечивать денежными средствами выполнение текущих операций, поддерживать необходимый резерв средств для осуществления непредсказуемых платежей и иметь средства в ликвидной форме.

Ключевые слова: заработная плата, форма расчетов, фонды, наличные деньги.

Ovcharenko A. A. The economical nature and significance of money means at the enterprise

In the article economic maintenance of money facilities is described on an enterprise. A normative base is explored from organization of consideration and audit of money facilities on an enterprise. The effective management of money tailings on current accounts consists in that, to provide a money implementation of current operations, to support necessary reserve of money for arranging for unforeseeable payments and have a money in a liquid form.

Key words: wages, form of computations, funds, cash on a hand.

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Постановка проблеми. На сучасному етапі суспільного розвитку регіони стають суб'єктами зовнішньоекономічних відносин. Україна зараз знаходиться в стадії соціально-економічних перетворень, тому виникає потреба комплексного аналізу наявних у регіонах можливостей для зовнішньоекономічних зв'язків, вибору регіональними підприємствами оптимальної стратегії виходу на міжнародні ринки і розробки тактичних прийомів її реалізації.

Саме тому проблема характеристики зовнішньоекономічної діяльності регіонів (зокрема їх зовнішньоекономічних зв'язків) потребує особливої уваги та є актуальною на даний момент.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість наукових досліджень у сфері зовнішньоторговельних зв'язків прикордонних регіонів підкреслюється значною кількістю публікацій з даної тематики. Зокрема, питаннями теорії та практики зовнішньоекономічної діяльності регіонів займаються такі вітчизняні та закордонні науковці, як А. Балабанов, І. Балабанов, А. Голіков, М. Долішній, О. Жулканич, В. Колосов, О. Кирюхін, Ю. Макогон, П. Луцишин, Н. Мікула, І. Сторонянська, П. Черномаз та інші. Але в основному ці дослідження стосуються діяльності саме прикордонних регіонів, тому проблема регіонального економічного співробітництва в Україні, залучення усіх регіонів до зовнішньоекономічних зв'язків з метою більш ефективного використання їхніх потенціалів, є актуальною.

Мета статті. Характеристика регіонів України з позиції їх входження до системи зовнішньоекономічних зв'язків, визначення перспектив розвитку їх зовнішньоекономічної діяльності і сучасного стану.

Виклад основного матеріалу. Регіон – це складна територіальна соціально-економічна система, яка являє собою господарство, зв'язане з іншими регіонами системою географічного розподілу праці а також економічними і політичними відносинами, які підкоряються законами ринкової економіки.

Враховуючи те, що регіон відноситься до складних систем, він і сам є функціональною підсистемою національної економіки та її соціальної сфери. Він характеризується множинністю його складових елементів, ієрархічністю, структурністю, багатма рівнями [1, с. 6].

Жодна з держав світу в сучасних умовах не може існувати відокремлено від інших країн та бути ізольованою від тих процесів, які відбуваються в регіоні або частині світу, де вона знаходиться. Країни, їх національні господарства взаємодіють між собою у виробничій,

економічній, політичній, військовій, культурній, гуманітарній, екологічній та інших сферах.

Для реалізації цих відносин між країнами встановлюються дипломатичні стосунки, укладаються угоди, договори, що регулюють різні напрямки співробітництва. Країни прагнуть брати участь у міжнародних глобальних організаціях (ООН, МВФ, СОТ та ін.), створюють міждержавні регіональні організації – економічні (ЄС), військово-політичні (НАТО) тощо.

Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентної спроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, зокрема ринок ЄС.

Сьогодні Європейський Союз займає провідні позиції у світовому господарстві. На його частку припадає 41,4 % світового товарного експорту та 39,8 % імпорту, 42,8 % експорту послуг та 41,9 % імпорту. Тому для будь-якої країни співробітництво з Європейським Союзом означає можливість отримати істотні економічні здобутки, які сприятимуть економічному зростанню та підвищенню життєвого рівня населення. При цьому слід зазначити, що таке співробітництво вигідне всім сторонам [2, с. 70].

Обсяг експорту зовнішньої торгівлі України товарами за 2009 р. становив 20707,7 млн. дол. США і збільшився порівняно з 2005 р. на 4,8%, імпорту – 23969,4 млн. дол. і збільшився на 21,3%. Негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 3261,7 млн. дол. [4].

Зовнішньоторговельні операції з товарами Україна здійснювала з партнерами з 203 країн світу. До країн СНД було експортовано майже 31% усіх товарів, до інших країн – понад 69%. З країн СНД імпортовано 47% усіх товарів, з інших країн світу – близько 53%.

До Туреччини, Італії, США, Польщі, Німеччини та Білорусі здійснювалось понад 26% експортних поставок. Імпортні надходження з Туркменістану, Німеччини, Китаю, Польщі, Італії разом становили понад 30% від загального обсягу. Російська Федерація залишається найбільшим торговельним партнером України (20,8% експортних та 32,2% імпортних надходжень) [6].

Серед головних торгових партнерів країн СНД у січні-липні 2010 р. експортні поставки найбільше зросли до Білорусі, Казахстану та Російської Федерації. Серед країн ЄС експортні поставки збільшились до Франції, Нідерландів, Угорщини, а також до США, Туреччини та Румунії. Одночасно зменшились обсяги експорту до Молдови, Чеської Республіки, Німеччини, Австрії, Республіки Кореї, Китаю та Єгипту. Імпортні поставки порівняно з відповідним періодом попереднього року збільшились з усіх найбільших країн-партнерів [5].

Основа товарної структури зовнішньої торгівлі України, як і раніше, становлять недорогочінні метали та вироби з них, мінеральні

продукти, механічне та електричне обладнання, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, наземні транспортні засоби.

Серед регіонів України найбільші обсяги експорту товарів припадали на Донецьку, Дніпропетровську області, м. Київ, Запорізьку, Луганську, Полтавську та Миколаївську області. Найбільші імпорتنі надходження здійснювалися у м. Київ, Дніпропетровську, Донецьку, Запорізьку, Одеську, Київську та Харківську області.

Україна має в своєму розпорядженні значний рекреаційний потенціал. Рекреаційними ресурсами володіють всі регіони країни. Серед них особливо виділяються Карпатський регіон, Крим, південні приморські області: Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька, Донецька. Велика кількість мінеральних, цілющих джерел служить хорошою передумовою для створення і функціонування в багатьох регіонах країни різного роду здравниць [3, с. 58]. Питома вага України у світовій економіці досить помітна. За економічним потенціалом Україна входить до першої шістки країн Європи. Об'єктивно це мало б визначити істотну роль нашої країни у міжнародному територіальному поділі праці. Проте частка України у світовій торгівлі досі не надто висока. Недостатньо використовуються можливості для міжнародної кооперації, зовнішніх інвестицій тощо. Попри це українська продукція добре відома у багатьох країнах: для деяких країн та регіонів Україна є важливим партнером в економічній співпраці.

Значний об'єм природно-ресурсного потенціалу, різноманітність природних умов, історичні традиції господарського освоєння і соціокультурні пріоритети протягом багатьох років визначали рекреаційну спеціалізацію Криму як один із стратегічних напрямів його регіонального розвитку.

Пріоритетним видом туризму для України залишається іноземний туризм як вагомий чинник поповнення валютними надходженнями державної казни і створення додаткових робочих місць. Нині Україна має більше 4,5 тис. закладів розміщення туристів для відпочиваючих на 620 тис. місць, але вони вимагають модернізації і реконструкції відповідно до міжнародних стандартів. Крім того, підтримка в належному стані вимагають і рекреаційна зона, пам'ятники культури і архітектури України [3, с. 59].

Зовнішньоекономічну діяльність регіонів України слід розглядати у двох аспектах.

1) Перший аспект зовнішньоекономічної діяльності стосується зовнішньодержавних економічних зв'язків. Стосовно цього виду діяльності існує достатня статистична інформація, яка вказує на наявність значного від'ємного сальдо зовнішньоторговельного балансу.

2) Другий аспект стосується зовнішньої внутрішньодержавної економічної діяльності регіону. Він характеризує економічні зв'язки регіонів в межах державної території України. Тут поки що відсутня достатня статистична інформація як у розрізі товарної, так і географічної

структури торгівлі. На даному етапі дослідження це унеможливило визначення сальдо міжрегіонального торговельного балансу. Потрібна певна інформація щодо такої можливості для більш детального вивчення проблеми.

Зовнішньоекономічні зв'язки України в сучасних умовах стають могутнім засобом прискорення науково-технічного розвитку та інтенсифікації економіки. Нині оволодівати найновішими досягненнями науки і техніки без інтенсивного обміну науковими дослідженнями, різноманітними товарами і послугами означає нераціонально використовувати власні ресурси, втрачати час і темпи розвитку. Зовнішньоекономічна діяльність діє змогу прискорювати науково-технічний прогрес завдяки організації спільних досліджень, швидкому переобладнанню сучасною технікою цілих галузей і виробництв, сприяє розв'язанню багатьох соціальних проблем.

Україна зацікавлена у зміцненні зв'язків з ЄС і навіть у вступі до нього, однак це – віддалена у часі перспектива. Наразі Україна співпрацює з Європейським союзом на основі спеціальної угоди про партнерство.

Окремі області і райони України залучені в єврорегіони «Карпатський», «Західний Буг», «Нижній Дунай» і «Верхній Прут». Діяльність зазначених єврорегіонів зосереджена здебільшого на розробці проектів співробітництва, а не на їх реалізації.

Товарна структура експорту і імпорту прикордонних регіонів України у 2009 р. виглядає так:

АР Крим. Експортує: продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, транспортні засоби та шляхове обладнання, продукти рослинного походження. Імпортує: механічне обладнання, недорогоцінні метали та вироби з них, продукти рослинного походження.

Вінницька область. Експортує: деревину і вироби з деревини, текстильні матеріали, текстильні вироби, продукти рослинного походження, готові харчові продукти. Імпортує: мінеральні продукти, текстильні матеріали та текстильні вироби, машини, обладнання та механізми, продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості.

Волинська область. Експортує: живих тварин, продукти тваринного походження, механічне обладнання, деревину і вироби з деревини. Імпортує: полімерні матеріали, пластмаси та каучук, механічне обладнання, транспортні засоби та шляхове обладнання.

Донецька область. Експортує: готові харчові продукти, мінеральні продукти, продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, недорогоцінні метали та вироби з них, механічне обладнання, транспортні засоби та шляхове обладнання. Імпортує: мінеральні продукти, продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей

промисловості, недорогоцінні метали та вироби з них, механічне обладнання, транспортні засоби та шляхове обладнання.

Житомирська область. Експортує: деревину і вироби з деревини, механічне обладнання; мінеральні продукти; текстиль та вироби з текстилю. Імпортує: мінеральні продукти.

Закарпатська область. Експортує: деревину і вироби з деревини, текстиль та вироби з текстилю, механічне обладнання. Імпортує: мінеральні продукти, полімерні матеріали, пластмаси та каучук, текстиль та вироби з текстилю.

Запорізька область. Експортує: мінеральні продукти, недорогоцінні метали та вироби з них, механічне обладнання. Імпортує: мінеральні продукти, недорогоцінні метали та вироби з них, механічне обладнання.

Івано-Франківська область. Експортує: живих тварин, продукти тваринного походження, продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості. Імпортує: механічне обладнання, текстиль та вироби з текстилю, продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, полімерні матеріали, пластмаси та каучук.

Львівська область. Експортує: механічне обладнання, текстиль та вироби з текстилю, деревину і вироби з деревини. Імпортує: продукти рослинного походження, мінеральні продукти, полімерні матеріали, пластмаси та каучук, текстиль та вироби з текстилю, механічне обладнання.

Київська область. Експортує: готові харчові продукти, полімерні матеріали, пластмаси та каучук; масу з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів, продукти рослинного походження, жири та олії тваринного або рослинного походження. Імпортує: готові харчові продукти, мінеральні продукти, продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, полімерні матеріали, пластмаси та каучук, масу з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів, недорогоцінні метали та вироби з них, механічне обладнання.

Луганська область. Експортує: мінеральні продукти, продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, недорогоцінні метали та вироби з них, механічне обладнання; транспортні засоби та шляхове обладнання. Імпортує: мінеральні продукти, недорогоцінні метали та вироби з них, механічне обладнання.

Миколаївська область. Експортує: продукти рослинного походження, продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, механічне обладнання. Імпортує: мінеральні продукти, недорогоцінні метали та вироби з них.

Одеська область. Експортує: мінеральні продукти, продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, жири та олії тваринного або рослинного походження. Імпортує: продукти рослинного походження, мінеральні продукти, текстиль та вироби з текстилю.

Рівненська область. Експортує: продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, деревину і вироби з деревини. Імпортує: вироби з каменю, гіпсу, цементу, кераміки, скла, механічне обладнання.

Сумська область. Експортує: недорогоцінні метали та вироби з них, механічне обладнання. Імпортує: готові харчові продукти, механічне обладнання.

Херсонська область. Експортує: продукти рослинного походження, готові харчові продукти, транспортні засоби та шляхове обладнання. Імпортує: продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, недорогоцінні метали та вироби з них; механічне обладнання.

Харківська область. Експортує: продукти рослинного походження, механічне обладнання, прилади і апарати оптичні; готові харчові продукти. Імпортує: готові харчові продукти, мінеральні продукти, продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, полімерні матеріали, пластмаси та каучук; механічне обладнання.

Чернівецька область. Експортує: деревину і вироби з деревини, текстиль та вироби з текстилю. Імпортує: текстиль та вироби з текстилю, транспортні засоби та шляхове обладнання.

Чернігівська область. Експортує: масу з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів, продукти рослинного походження. Імпортує: готові харчові продукти, продукцію хімічної промисловості [4, с. 97].

На основі рейтингового оцінювання лідером у зовнішній торгівлі є Запорізька область, а аутсайдером – Чернігівська область.

Промисловий потенціал прикордонних регіонів достатній для надходження валюти, необхідної для сплати державного зовнішнього боргу, закупівлі найнеобхіднішого імпорту та оплати інших загальнодержавних потреб.

Реалізація цього потенціалу можлива за відповідної пропускної здатності транспортної інфраструктури, сприятливої соціально-політичної і правової ситуації та здатності зовнішньоторговельних організацій та інших виконавчих структур до реалізації продукції.

Зовнішньоекономічні зв'язки України, її регіонів здійснюються в складних умовах, на які впливають внутрішні і зовнішні чинники. Насамперед, це погіршення кон'юнктури на традиційних зовнішніх ринках для українських товарів, наслідки фінансової кризи, а також низька конкурентоспроможність більшості товарів українського експорту.

Те ж можна сказати про систему морських портів, залізниць – а тут причини в тарифах і складності митних процедур. Адже Україна, у тому числі Донбас, – прекрасна транзитна зона Європа-Азія, але в результаті непродуманості рішень є спад в 2-3 рази оборотів портів, залізниць.

Одним з виходів з ситуації, що склалася, може бути:

* скасування і подальша заборона і застосування доларового еквівалента в розрахунку цін між товаровиробниками України;

* встановлення мораторію на підвищення цін і тарифів терміном не менше ніж на півріччя. Потрібен і неординарний підхід до реконструкції податкової системи [7].

Таким чином, національне господарство України поки що недостатньо залучене до регіонального економічного співробітництва. Зовнішньоекономічна діяльність України базується на двосторонніх міждержавних угодах і договорах, укладених як із сусідніми, так і з більш віддаленими країнами.

Об'єктивна необхідність вимагає поступового, але неухильного включення економіки України до системи міжнародного поділу праці (МПП), світових інтеграційних процесів. Нинішня ситуація характеризується глобальною трансформацією усіх країн світу до нового якісного стану, нового типу цивілізації третього тисячоліття. Найважливіше економічне значення для розвитку зовнішньоекономічних зв'язків країни також має вирішення таких актуальних проблем, як створення сприятливого інвестиційного клімату, подальше вдосконалення механізму функціонування вільних економічних зон і територій пріоритетного розвитку тощо, але це тема окремої статті.

Зовнішньоекономічна діяльність дає змогу прискорювати науково-технічний прогрес завдяки організації спільних досліджень, швидкому переобладнанню сучасною технікою цілих галузей і виробництв, сприяє розв'язанню багатьох соціальних проблем. Отже, зовнішньоекономічні зв'язки стають одним з основних чинників розвитку господарства України.

Висновки. Зовнішньоекономічна діяльність України та прикордонних областей потребує докорінної перебудови – йдеться про зміну сировинного спрямування експорту, підвищення в ньому частки продукції обробних галузей, удосконалення структури імпорту.

Основним напрямом зовнішньоекономічної діяльності України та прикордонних регіонів є розвиток і поглиблення торгово-економічного співробітництва з республіками колишнього СРСР, країнами Східної Європи, розвиненими країнами світу, особливо з тими, що мають чисельну українську діаспору.

Зовнішньоторгові організації та інші виконавчі структури повинні не тільки реалізовувати продукцію на традиційних ринках, а й виходити на нові перспективні регіони особливо в Азію, Африку, Латинську Америку та Австралію. Найважливішою формою економічного співробітництва з країнами близького зарубіжжя нині є взаємний обмін різними видами сировини, готової продукції та наукове співробітництво. Однак необхідними є послідовна і радикальна перебудова механізму економічних зв'язків, здійснення кардинальних заходів для їх оптимізації.

Список використаної літератури

- 1. Голіков А. П.** Світове господарство: галузева структура, географія, сучасні тенденції / А. П. Голіков, Н. А. Казакова. – Х. : ХНУ, 2005. – 356 с.
- 2. Попов М. В.** Регіон як суб'єкт міжнародного поділу праці / М. В. Попов // Регіон: стратегія та пріоритети. – Х. : НДІ регіональної політики, 2005. – № 1 – 2. – С. 124 – 132.
- 3. Винник Л. В.** Оцінка туристсько-рекреаційного потенціалу регіонів України / Л. В. Винник // Регіон: стратегія та пріоритети. – Х. : НДІ регіональної політики, 2005. – № 1. – С. 25 – 36.
- 4. Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України / за ред. С. Максименка.** – К. : Логос, 2000. – 345 с.
- 5. Штангуй Н. М.** Зовнішньоекономічні зв'язки як засіб реалізації загальнодержавних інтересів / Н. М. Штангуй, В. Ю. Аксьонова // Науковий потенціал України. – 2007. – № 26 – 27. – С. 205 – 214.
- 6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс].** – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
- 7. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс].** – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.

Побережна Ю. В. Зовнішньоекономічні зв'язки регіонів України: проблеми та перспективи

В статті розглянуто проблеми зовнішньоекономічної діяльності регіонів України, специфіку їхньої участі у зовнішній торгівлі. Підкреслюється, що основним напрямом зовнішньоекономічної діяльності України та її регіонів є розвиток і поглиблення торгово-економічного співробітництва з республіками колишнього СРСР, країнами Східної Європи, розвиненими країнами світу, що позитивно впливатиме на розвиток не тільки прикордонних регіонів, але і країни в цілому.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, регіон, зовнішня торгівля, міжнародний поділ праці, економічне співробітництво.

Побережная Ю. В. Внешнеэкономические связи регионов Украины: проблемы и перспективы

В статье рассмотрены проблемы внешнеэкономической деятельности регионов Украины, специфику их участия во внешней торговле. Подчеркивается, что основным направлением внешнеэкономической деятельности Украины и ее регионов является развитие и углубление торгово-экономического сотрудничества с республиками бывшего СССР, странами Восточной Европы, развитыми странами мира, что положительно будет влиять на развитие не только пограничных регионов, но и страны в целом.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, регион, внешняя торговля, международное разделение труда, экономическое сотрудничество.

Poberegnaya Yu. V. External economic connections of Ukrainian regions: problems and prospects

In this scientific article the problems of foreign economic activity of Ukrainian regions are considered, specific of their participating in foreign trade. It is underlined that basic direction of foreign economic activity of Ukraine and her regions are development and deepening of trade and economic collaboration with the republics of the former USSR, countries of Eastern Europe, developed countries of the world, that positively will influence on development of not only frontier regions but also country on the whole.

Key words: foreign economic activity, region, foreign trade, international division of labor, economic collaboration.

УДК 338.43:631.11.009.12.005.44 (477)

**Ю. В. Побережна,
М. С. Корзун**

**НАПРЯМИ АДАПТАЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Постановка проблеми. Успіх будь-якої реформи залежить від курсу, який обрала країна. Україна вибрала курс європейської інтеграції, тобто принципи світового ринку та світових стандартів. А це означає, що тваринницька продукція, яку виробляють сільськогосподарські підприємства, повинна бути якісною, конкурентоспроможною та доступною для споживачів. Це в свою чергу передбачає проведення політики протекціонізму та захисту вітчизняного виробника від імпоротної тваринницької продукції, впровадження інновацій і досягнень науково-технічного прогресу, забезпечення національної продовольчої безпеки, зростання зайнятості населення, нарощування конкурентних переваг підприємств і регіонів, в яких є перспективи ефективного розвитку тваринницької галузі.

Разом наслідки аграрної реформи не відповідають очікуванім. У зв'язку з цим виникла необхідність в обґрунтуванні напрямів та результативності розвитку тваринницької галузі на майбутнє, продовження розробок теоретико-методологічних і практичних рекомендацій, адекватних ринковим умовам господарювання і майбутнім змінам в організаційно-економічному механізмі функціонування тваринницької галузі країни. Саме формування умов стабільного та ефективного розвитку галузі тваринництва, адаптація до ринкового середовища товаровиробників і переробних підприємств з досягненням конкурентоспроможних параметрів, які будуть гарантувати ефективність тваринницької галузі, є актуальною проблемою, що вимагає наукового і практичного вирішення [8].

Тому першочерговим завданням економіки є всебічне дослідження поняття Євроінтеграції та аналіз перспектив адаптації аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методичні та практичні аспекти механізму функціонування аграрних підприємств ґрунтовно висвітлені в економічній літературі. Окремі питання щодо вирішення зазначеної проблеми висвітлені в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Серед вітчизняних науковців, що займаються проблемою адаптації аграрних українських підприємств, слід назвати О. І. Амошу [1], Б. В. Губського [4], А. І. Кредісова [10], а серед зарубіжних авторів, що досліджують проблему у цілому, – І. Ансофф [3], М. Портера [11], Р. Фатхутдінова [13], Дж. Енрайта [6] та інших. Зокрема, у цих роботах сформована методологія адаптації аграрних підприємств.

Також проблеми стратегічного розвитку підприємств аграрного сектору досліджували такі науковці, як П. Т. Саблук [12], Й. С. Завадський [7], О. Д. Гудзинський [5], В. Г. Андрійчук [2], та інші.

Мета статті. Розробити власне поняття Євроінтеграції, дослідити перспективи адаптації аграрних підприємств в напрямку Євроінтеграції, оцінити економічні умови формування його адаптації в умовах становлення ринкового середовища.

Виклад основного матеріалу. Євроінтеграція – це комплексний процес, який охоплює практично всі сфери економічного, соціального та політичного життя держави, а також є одним з пріоритетів діяльності уряду в цілому.

Провідний експерт міжнародних програм Центру Разумкова Михайло Пашков вважає, що Євроінтеграція – це ключовий вектор зовнішньої політики України. «Новини України» доводять до нашого свідомо, що: «Євроінтеграція – це не самоціль, а можливість підвищити якість життя в Україні».

На мою думку Євроінтеграція – це спосіб України увійти до числа тих, хто виробляє продукцію світових стандартів. Євроінтеграція – це насамперед європейський рівень життя. Але сам процес Євроінтеграції України – це не миттєва подія, а процес, над яким необхідно багато працювати. І в першу чергу обсяг цієї роботи включає цілий спектр реформ.

Від початку затвердження України як самостійної, незалежної держави відбувається перехід від командно-адміністративної системи господарювання до системи відкритої економіки, яка характеризується тим, що ліквідується монополія держави і формується система зовнішньоекономічних відносин на основі принципу свободи конкуренції. Найбільш сприйнятливими формами реалізації нових економічних відносин виступають підприємства, які не тільки стабілізують ринок, використовуючи місцеві сировинні ресурси,

диверсифікуючи виробництво по різних регіонах країни, але і збільшують рівень зайнятості людей, якість їх життя і праці.

Все це обумовлює можливість адаптації аграрних підприємств до умов глобальної конкуренції, але потребує відповідної модифікації форм і методів діяльності українських підприємств, виступаючих або плануючих діяти на міжнародному ринку.

Стандарти міжнародної якості, так само як і інші позиції з придбання вітчизняними підприємствами конкурентних переваг, можуть бути розроблені в рамках стратегії просування національної експортної продукції на світовому ринку. Така стратегія повинна полягати не в простому нарощуванні об'ємів експорту, а в сприянні створенню довгострокових конкурентних переваг і стабільному розширенні і якісному поліпшенні на основі цих переваг позицій країни на світовому ринку. Для цього необхідно мати чітку концепцію економічної політики, яка сприяла б розширенню експорту лише у поєднанні із загальними цілями макроекономічної політики [9].

Під експортним потенціалом прийнято розуміти здатність національної економіки проводити конкурентоздатні товари і реалізовувати їх на міжнародних ринках в умовах постійного зростання ефективності використання природних ресурсів, розвитку науково-технічного потенціалу, валютної і фінансово-кредитної систем, а також сервісно-збутової інфраструктурі підтримки експорту без нанесення збитків економіці при забезпеченні економічної безпеки країни в цілому. Висока конкурентоспроможність дозволяє країнам здійснювати диверсифікацію, долаючи залежність від невеликої групи експортних сировинних товарів, збільшувати інноваційний потенціал експортної продукції. Вона забезпечує можливості для повнішої реалізації ефекту «масштабу» завдяки доступу на світові ринки. У свою чергу, експорт підкріплює потенціал, який лежить в основі конкурентоспроможності, – він вимушує підприємства орієнтуватися на вищі стандарти, забезпечує ним можливість доступу до інформації і створює умови жорсткішої конкуренції.

Першим етапом реалізації експортного потенціалу в аграрному секторі є проведення відповідної експортрозширюючої політики, коли поряд з розвитком традиційного експорту розвиватимуться і потенційні експортні галузі відповідно до тенденцій на світовому ринку. Цього можна досягти при сприянні в структурній політиці виробництва товарів високого ступеня переробки шляхом використання нових технологій, що дозволяють ефективніше використовувати наявні ресурси.

Розглянемо основні напрями формування стратегії українських аграрних підприємств на міжнародних ринках.

Перший напрям – це, власне, перспективні галузі, перш за все, агропромислова і харчова. Остання, наприклад, (при забезпеченні високої продуктивності сільськогосподарського виробництва і наявності провідних технологій і устаткування підприємств по переробці

сільськогосподарської продукції), могла б успішно просуватися на міжнародному ринку.

Другий напрям тісно пов'язаний з першим: для подолання технологічного відставання галузей аграрного виробництва необхідні відповідні капіталовкладення, які в значній мірі можуть бути досягнуті за рахунок іноземних інвестицій. На сучасному етапі розвитку економіки країни унаслідок значних ризиків і нестабільний інвестиційний клімат країни фактичні об'єми і питома вага іноземних інвестицій в реальну економіку України залишаються мізерними щодо масштабів економіки. Внутрішній ринок позикового капіталу України з його великими процентними ставками по довгостроковим кредитам, необхідним перш за все для модернізації виробництва також є фактично недоступним для виробників джерелом кредитування. Процес значного старіння виробничих фондів без їх заміни знижує можливості підприємств в досягненні рівня сучасної технологічної конкурентоспроможності на світовому ринку.

Третій напрям визначається такими чинниками, як інфраструктура і інформація. На сьогодні рівень розвитку цих двох чинників в нашій країні є недостатнім. Експортери мають низький рівень кваліфікації і обізнаності щодо ситуації на міжнародних ринках. У результаті це часто приводить до невиправданого заниження цін і проведення демпінгових торгових операцій на світовому ринку, що призводить до відповідної реакції з боку інших держав і створює для наших експортерів імідж «нечесних конкурентів».

На основі розглянутих напрямів формування стратегії українських аграрних підприємств на міжнародних ринках можна представити на рис. 1.

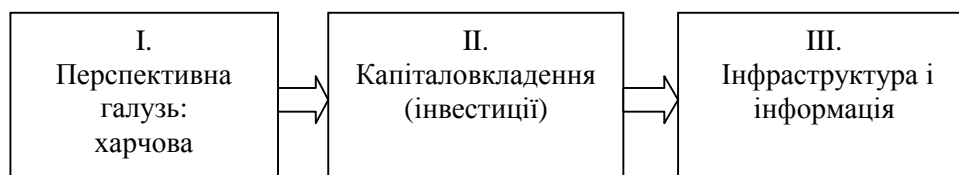

Рис. 1. Напрями формування стратегії українських аграрних підприємств на міжнародних ринках*

* власне дослідження

Таким чином, основними умовами для виходу підприємств аграрного сектора України на міжнародний ринок є діяльність в межах перспективних галузей (для нашої країни таким є аграрний сектор), належне інвестування (як внутрішнє, так і зовнішнє), і підвищення комунікативного і інформаційно-рекламного рівня роботи вітчизняних підприємств до рівня міжнародних стандартів.

Для того, щоб вітчизняні підприємства й національна економіка в цілому змогли досягти достатнього рівня міжнародної конкурентоспроможності їх товарів, необхідна наявність певних внутрішніх і зовнішніх умов. У зв'язку із цим управління конкурентним середовищем в аграрній сфері набуває важливого значення для забезпечення процесу розширеного відтворення і розвитку підприємств у гармонійному поєднанні із соціальними потребами суспільства.

Методика розроблення стратегії виходу аграрного підприємства на світовий ринок, на мій погляд, повинна включати такі етапи (рис. 2).

Підприємство, в тому числі і аграрної сфери, функціонує й розвивається як складний організм. Життєвий потенціал господарств, ефективність функціонування й виживання в конкурентній боротьбі залежать не тільки від стратегій розвитку діяльності, чіткої організаційної побудови, відповідних систем управління й висококваліфікованих співробітників, а й від потужної організаційної культури, особливим стилем, які є досягнення й збереження провідних позицій на ринку.

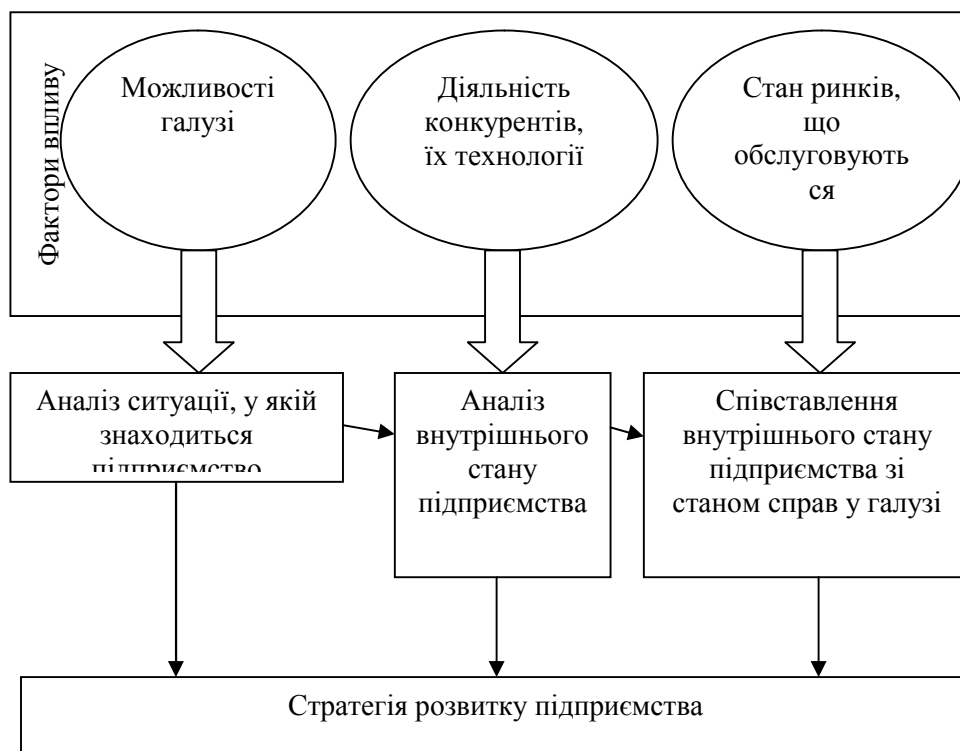

Рис. 2. Основні етапи формування стратегії виходу підприємства на світовий ринок [14]

Організаційна культура підприємства аграрної сфери повинна бути достатньо гнучкою до сприйняття потреб зовнішнього середовища,

забезпечуючи ефективне реагування на появу нових можливостей, а також ризиків і загроз [14].

Висновки. На нашу думку, поняття євроінтеграції можна розглядати з різних аспектів. Євроінтеграція – це і Європейський спосіб життя, і комплексний процес, який охоплює практично всі сфери економічного, соціального та політичного життя держави, а також є одним з пріоритетів діяльності уряду в цілому.

Основними умовами для виходу підприємств аграрного сектора України в напрямку Євроінтеграції є діяльність в межах перспективних галузей (для нашої країни таким є аграрний сектор), належне інвестування (як внутрішнє, так і зовнішнє), і підвищення комунікативного і інформаційно-рекламного рівня роботи вітчизняних підприємств до рівня міжнародних стандартів.

Список використаної літератури

- 1. Амоша О. І.** Проблеми вітчизняної вугільної промисловості у світлі вступу України до Світової організації торгівлі / О. І. Амоша, А. І. Кабанов, Л. Л. Стариченко. – Донецьк, 2006. – 68 с.
- 2. Андрійчук В. Г.** Менеджмент: прийняття рішень і ризик / В. Г. Андрійчук, Л. К. Бауер. – К. : КНЕУ, 2007. – 314 с.
- 3. Ансофф І.** Стратегічне управління / І. Ансофф. – М. : Економіка, 1989. – 519 с.
- 4. Губський Б. В.** Євроатлантична інтеграція України / Б. В. Губський. – К. : Логос, 2003. – 328 с.
- 5. Гудзинський О. Д.** Менеджмент у системі агробізнесу : навч. посіб. / О. Д. Гудзинський. – К. : Урожай, 2004. – 237 с.
- 6. Енрайт Дж. Г.** Ведучий до просвітлення / Дж. Г. Енрайт. – СПб., 1994. – 318 с.
- 7. Завадський Й. С.** Управління сільськогосподарським виробництвом у системі АПК : підручник / Й. С. Завадський. – К. : Вища школа, 1992. – 367 с.
- 8. Ігнатюк А. І.** Формування конкурентного середовища та механізм протидії монополізму в економіці України / А. І. Ігнатюк // Держава та регіони. – 2008.– № 5. – С. 144 – 152.
- 9. Книш І.** Конкурентні стратегії : навч. посіб. – СПб. : Б. и., 2000. – 284 с.
- 10. Кредісов А. І.** Менеджмент для керівників / А. І. Кредісов, Є. Г. Танченко, В. А. Кредісов. – К. : Т-во «Знання», КОО, 1999. – 556 с.
- 11. Портер М.** Стратегія конкуренції / пер. з англ. – К. : Основа, 1997. – 390 с.
- 12. Саблук П. Т.** Основні напрями розробки стратегічного розвитку АПК в Україні / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2009. – № 12. – С. 405 – 415.
- 13. Фатхутдинов Р. А.** Управління конк-можністю організації / Р. А. Фатхутдинов. – М. : Маркет-ДС, 2008. – 412 с.
- 14. International scientific analytical project** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gisap.eu/ru/node/495>.

Побережна Ю. В., Корзун М. С. Напрями адаптації аграрних підприємств до Євроінтеграції

У статті вивчено поняття Євроінтеграції, розглянуте вченими та експертами, а також сформульовано власне поняття Євроінтеграції.

Розглянуті основні напрямки формування стратегії українських аграрних підприємств на міжнародних ринках, досліджені перспективи адаптації аграрних підприємств в напрямку Євроінтеграції та наведено оцінку їх економічних умов формування його адаптації в умовах становлення ринкового середовища. Також виведено основні етапи формування стратегії виходу підприємства на світовий ринок.

Ключові слова: конкурентоспроможність, Євроінтеграція, підприємницька структура, аграрний сектор, методологія, інтеграція, адаптація, конкурентні переваги.

Побережная Ю. В., Корзун М. С. Направления адаптации аграрных предприятий к Евроинтеграции

В статье изучено понятие Евроинтеграции, рассматриваемое учёными и экспертами, а также сформулировано собственное понятие Евроинтеграции. Рассмотрены основные направления формирования стратегии украинских аграрных предприятий на международных рынках, исследованы перспективы адаптации аграрных предприятий в направлении Евроинтеграции и приведена оценка их экономических условий формирования его адаптации в условиях становления рыночной среды. Также выведены основные этапы формирования стратегии выхода предприятия на мировой рынок.

Ключевые слова: конкурентоспособность, Евроинтеграция, предпринимательская структура, аграрный сектор, методология, интеграция, адаптация, конкурентные преимущества.

Poberezhnaya Yu. V., Korzun M. S. Areas of adaptation of agricultural companies to integration

The paper examined the concept of European integration, considered by scientists and experts, and formulated his own concept of European integration. The main areas of strategy formation Ukrainian agricultural enterprises in international markets, the prospects are investigated adaptation of agricultural enterprises in the direction of European integration, and give an estimate of the economic conditions of formation of its adaptation to the conditions of the market environment. It also removed the main stages of an exit strategy on a global market.

Key words: competitiveness, European integration, business structure, the agricultural sector, the methodology, integration, adaptation, competitive advantage.

ВПЛИВ ЛОГІСТИКИ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Постанова проблеми. Багато розробок в Україні безпосередньо включає елементи логістичної науки, але ці розробки не мають об'єднувальної основи. В умовах ринкових відносин єдині системи нормативів матеріально-технічної бази втрачають своє колишнє значення: кожен суб'єкт господарювання самостійно оцінює конкретну ситуацію і приймає рішення. Як показує світовий досвід, лідерство в конкурентній боротьбі здобуває той, хто компетентний в області логістики. Це перш за все пов'язано з тим, що логістика – узгодженість дій при управлінні матеріальними потоками, їх раціональністю, точний розрахунок, здатність відкинути з системи все зайве.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми логістики розглядаються в численних наукових працях серед них можна відмітити роботи таких авторів, як: В. С. Лукинського, И. А. Цвирицько, Ю. В. Малевич, Дж. Р. Сток, Д. М. Ламберт, Дж. Д. Бауерсокс, Дж. Д. Клос, Дж. Харрінгтон, К. С. Есселінг, Х. Ван Німвеген, Дж. Шрайбфедер, С. А. Барлаков, В. Н. Бурков, П. М. Курочка, М. М. Образцов, В. В. Фідаров, Б. И. Герасімов, А. П. Романов, М. Крістофер та багато інших [1, 2, 3, 5].

Мета статті. Аналіз проблем логістики на сучасних підприємствах України, вивчення зарубіжного досвіду та інтеграція логістичних концепцій для українських підприємств з метою їхнього розвитку.

Виклад основного матеріалу. Логістика впливає на економіку держави за допомогою наступних факторів:

1. Економічний фактор, дозволяє скоротити виробничо-збутові витрати підприємств-виробників, зменшити витрати обігу торгово-посередницьких організацій, розширити асортимент послуг і поліпшити якість обслуговування споживачів.

2. Організаційний фактор. Дроблення та децентралізація управління супроводжується розвитком асоціативних початків у господарській діяльності. Все більш стійке положення набувають інтегральні форми, що є характерним для логістичних процесів.

3. Інформаційний фактор. У сформованій економічній ситуації особливу увагу слід надавати розвитку інформаційних зв'язків, які є причиною і наслідком ринкових відносин та виступають засобом і складовою частиною логістичних процесів.

4. Технічний фактор. Обумовлений розвитком суб'єктів та об'єктів управління на основі сучасних технічних досягнень в транспортно-складському господарстві і сфері управління. У свою чергу, комерційна ініціатива і товарно-грошові відносини стимулюють впровадження нової

техніки, яка в умовах технічної модернізації зумовлює ефективне управління на логістичній основі.

Зараз основний пріоритет компанії – пошук можливостей скорочення виробничих витрат і витрат обігу з метою збільшення прибутку фірми, зростання якості товару і надання комплексу послуг споживачам [1, с. 33].

Інформація найбільш тісно пов'язує ринок і логістику, оскільки інформаційні потоки є предметом, засобом та складовою логістичних процесів.

Технічний фактор обумовлений тим, що логістика як система управління розвивається на основі технічних досягнень у сфері управління (при автоматизації та комп'ютеризації управління), які забезпечують вирішальний успіх на ринку товарів.

Велике значення для логістики набуває необхідність державної підтримки процесів управління матеріальними потоками не тільки на рівні підприємств, а й у масштабах діяльності регіональних органів управління.

В умовах ринкової моделі економіки у підприємств з'явилася можливість самостійно планувати основні напрями та умови своєї діяльності, визначити організаційні форми управління. Управляти трудовими, матеріальними, фінансовими та інформаційними ресурсами, обирати собі ділових партнерів.

В сучасній економіці України сформувався досить несприятливий клімат для ефективного функціонування промислового підприємства. Адаптація суб'єктів господарювання до ринкової економіки відбувається повільно, з багатьма труднощами (недосконалість економічної політики, податкової системи, несприятливі умови інвестиційного клімату і т.д.). А зараз ще й фінансова криза 2008 року додає проблем, деякі підприємства взагалі були змушені закритися.

У зв'язку з нестабільністю економіки України рішенням логістичних проблем необхідно займатися на всіх рівнях управління логістичними потоками. Особливу увагу треба приділити самому підприємству як мікрологістичній системі, оскільки саме на рівні підприємства відчувається загострення логістичних проблем.

Керівництво підприємств досить часто стикається з складними проблемами у сфері постачання. Наприклад, підвищенні закупівельні ціни, несвоєчасне виконання замовлень виробничих підрозділів, великі запаси неліквідів.

Транспорт є одним з головних об'єктів витрат логістичної системи підприємства. Згідно досліджень транспорт вимагає від 1/3 до 1/2 всіх витрат на логістику. При порушенні функціонування системи транспорту можуть бути збитки на підприємстві, а в деяких випадках їх банкрутство. Для незалежності виробничого процесу від затримок транспорту необхідно вивчити маршрут та час поставки товарів, сировини та

матеріалів, а також врахувати характеристику вантажу та місцезнаходження кінцевих пунктів постачання [3, с. 51].

Для підприємства важливо вірно обрати вид транспортного засобу, який надасть можливість доставити вантаж вчасно і без пошкоджень. Однак, обираючи певний вид транспорту, необхідно врахувати, що в сучасних економічних умовах при транспортуванні підприємство повинно об'єднувати кілька замовлень в одне для певних груп вантажів.

Проблемами логістики складування є низький рівень виробничо-технічної бази складського господарства, недолік сучасного технологічного обладнання з переробки продукції, слабкий рівень механізації і автоматизації складських робіт. Для вирішення цих проблем перш за все необхідно розробити стратегію збереження запасів, звернути увагу на фізичне зберігання запасу та додаткові операції з ним. Необхідно вірно визначити ефективність витрат на складські операції, визначити необхідну площу, облаштування складу та розміщення в ньому запасів [1, с. 522].

У системі розподілу існують такі проблеми, як уповільнення пересування товарів від виробників до споживачів, високий рівень незадоволення попиту, низька надійність і недостатність рівня якості обслуговування споживачів. Відсутність стратегії розвитку систем розподілу і організації товарних ринків. У сфері збуту необхідно будувати як горизонтальні, так і вертикальні канали збуту, налагоджувати взаємодію з оптовими посередниками і безпосередньо зі споживачами.

У період глобальної інформатизації кожне підприємство повинно використовувати новітні інформаційні технології. Проявом їх використання може бути інформаційна логістична система яка інтегрована в усі сфери діяльності підприємства [3, с. 623].

За кордоном для оптимізації виробництва вже давно використовується логістичні системи типу «just-in-time», «material requirements planning», DPR та інші. Розглянемо детальніше системи які найбільш часто використовуються.

При використанні концепції «just-in-time» (яка була розроблена у 1960-х роках японською підприємством Toyota Motors) можливо потенційне виключення запасів матеріалів, компонентів та напівфабрикатів у виробничому процесі. Вихідною постановкою є те, що якщо виробничий розклад задано, то можливо так організувати процес, що всі матеріали і напівфабрикати будуть надходити у потрібній кількості, у потрібне місце і точно до призначеного терміну. Для цього потрібна оперативна передача даних між підрозділами та координація постачальників деталей. Це було досягнуто завдяки передачі інформації в системі через спеціальні картки «kanban», які несуть інформацію про кількість виробленої та використаної продукції. Ці картки циркулюють усередині підприємства, а також між постачальниками. Працюють два типа карток: картка відбору і картка виробничого замовлення. У картці відбору зазначається кількість деталей, що має бути взята на попередній

ділянці обробки або збирання. У картці виморочного замовлення вказується кількість деталей, яка повинна бути вироблена або зібрана на попередній виробничій ділянці. За допомогою цієї концепції можливо значно поліпшити якість продукції (проходить контроль на кожному етапі виробництва), практично скоротити страхові запаси (зменшити затрати на складську діяльність) [1, с. 461].

Логістична концепція «material requirements planning» (розроблена у США в 1950-х роках Дж. Орліскі) спочатку визначає скільки та у який термін потрібно виробити товарів, а потім визначає час та необхідну кількість ресурсів для виробництва.

Перевагою цієї концепції є те, що вона:

1. Використовує дані не про минулі споживання, а про майбутні потреби.
2. Зменшення запасів на складах.
3. Зменшення кількості термінових заказів.
4. Відсутність затримок у виробництві.
5. Можливість використання даних MRP в інших видах логістичної діяльності [2, с. 10].

Система DPR має такий же принцип роботи, що MRP, але в каналах дистрибуції готової продукції. Дана система складніша, тому що базується на споживчому попиті, який не контролюється фірмою. Система планує і регулює рівні запасів на базах і складах фірми у власній системі мереж збуту або у оптових торгових посередників. Дана концепція дозволяє зменшити рівень запасів на складах, тим самим знижує витрати на складську діяльність та скорочує потребу у складській площі, зменшує транспортні витрати за рахунок ефективного зворотного зв'язку по замовленням, покращує координацію між дистрибуцією і виробництвом.

Висновки. Таким чином, в умовах ринкової економіки у підприємств з'явилася економічна свобода, що в свою чергу призвело до проблем в управлінні діяльністю підприємства, які найбільш успішно можливо вирішити за допомогою логістики. Для цього необхідно переглянути стратегію підприємства, удосконалити організаційну, транспортну та розділову систему, впроваджувати високоякісні та надійні інформаційні технології.

Перш за все проблеми логістики повинні починати вирішуватися на державному рівні, потрібно розвивати саме такі логістичні концепції, які найбільш підходять до підприємств країни та держави в цілому.

Для оптимізації логістики в Україні пропоную адоптувати до українських підприємств такі логістичні системи, як «just-in-time», «material requirements planning» та DPR, по своїм характеристикам ці системи є найбільш ефективними для успішного функціонування підприємств, що в свою чергу підвищать ВВП та ВВП країни.

Список використаної літератури

1. **Сток Дж. Р.** Стратегическое управление логистикой / Дж. Р. Сток, Д. М. Ламберт. – М. : ИНФРА-М., 2005. – 797 с.
2. **Лукинский В. С.** Логистика / В. С. Лукинский, И. А. Цвиринько, Ю. В. Малевич. – СПб., 2009. – 204 с.
3. **Бауерсокс Д. Дж.** Логистика: интегрированная цепь поставок / Д. Дж. Бауерсокс, Д. Дж. Клос. – 2-е изд., пер. с англ. – М. : Олимп-бизнес, 2005. – 640 с.
4. **Алесинская Т. В.** Основы логистики: общие вопросы логистического управления / Т. В. Алесинская. – М. : ТРГУ, 2005. – 121 с.
5. **Барлаков С. А.** Задания управления материально-техническим снабжением в рыночной экономике / С. А. Баркалов, В. Н. Бурков, П. М. Курочка, М. М. Образцов. – М., 2000. – 58 с.

Попов С. С. Вплив логістики на розвиток економіки країни

У статті розкрито значення і вплив логістики на економіку країни. Проведений аналіз основних проблем з якими стикаються на сучасних підприємствах України. Міститься короткий опис характеристик логістичних концепцій: «just-in-time», «Material requirements planning» і DPR. Зроблена пропозиція про необхідність адаптації даних логістичних концепцій для зростання конкурентоспроможності і продуктивності українських підприємств.

Ключові слова: логістика, інформаційний потік, неліквіди, логістична система JIT, логістична система MRP, DPR-система.

Попов С. С. Влияние логистики на развитие экономики страны

В статье раскрыто значение и влияние логистики на экономику страны. Проведен анализ основных проблем с которыми сталкиваются на современных предприятиях Украины. Содержится краткое описание характеристик логистических концепций: «just-in-time», «material requirements planning» и DPR. Сделано предложение о необходимости адаптации данных логистических концепций для роста конкурентоспособности и продуктивности украинских предприятий.

Ключевые слова: логистика, информационный поток, неликвиды, логистическая система JIT, логистическая система MRP, DPR-система.

Popov S. S. Influence of logistics on the development of the economy country

In the article a value and influence of logistic is exposed on the economy of country. The analysis of basic problems is conducted with which clash on the modern enterprises of Ukraine. There is short-story description of descriptions of logistic conceptions: «just-in-time», «Material requirements planning» and DPR. Suggestion is done about the necessity of adaptation of these logistic conceptions for growth of competitiveness and productivity of the Ukrainian enterprises.

Key words: logistics, information flow, unmarketable products, logistic system JIT, logistic system MRP, DPR-system.

УДК 331,556 (477)

К. Є. Прищепя

ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ З УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Питання трудової міграції громадян України є проблемою державного рівня, враховуючи прагнення нашої держави до євроінтеграції і зростаючий рівень безробіття, як наслідок світової кризи. Ця тема постійно обговорюється в пресі і по телебаченню, привертаючи увагу всього суспільства.

Проблеми міграції для України набувають все більшої актуальності у зв'язку з її особливим географічним та геополітичним розташуванням, посиленням інтеграційних процесів, в першу чергу на європейському просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки важливим стає вивчення проблем міграції в наукових дослідженнях демографів, соціологів, психологів, культурологів, етнографів, економістів, юристів, політологів, а також фахівців в інших галузях науки: С. Рязанцева, О. Леонтенко, М. Долішнього, О. Малиновської, В. Новіка, Ю. Олефіра, С. Пирожкова, О. Позняка, М. Романюка, О. Хомра. Українськими вченими вже накопичений досвід, що дозволяє охарактеризувати основні риси, масштаби і важливість міграційних процесів, але з кожним роком актуальність даної проблеми зростає, що викликано, передусім, негативними наслідками від міграції.

Окремо слід відзначити роботи західних дослідниць Г. Уелінг (G. Uehling) і К. Валлес (C. Wallace). Вони фокусують аналіз на нелегальності трудових міграцій з України, а також на тому, що особливе географічне положення країни і погано контрольовані межі перетворюють її на транзитну державу для незаконних мігрантів, які прямують з країн Азії до Європи.

Мета статті. Аналіз поточної міграційної ситуації в країні: сутність і наслідки міграції, причини міграційної активності громадян України; а також характеристика районування України по тенденціям розвитку трудових міграцій та визначення основних дій уряду з приводу зменшення масштабів міграції.

Виклад основного матеріалу. Масштаби та напрямки міграції трудових ресурсів свідчать про стабільність або, навпаки, нестабільність суспільного розвитку країни, про рівень життя населення, розвиток економіки. Основним чинником, що обумовлює значні масштаби трудової міграції українців за кордон, є економічна ситуація в країні.

Так, формування потоків «заробітчанства» відбулося в умовах низької заробітної плати в зареєстрованому секторі економіки, підвищеного рівня безробіття і вимушеної неповної зайнятості, поширення бідності і високого рівня майнового розшарування населення, значного розриву в рівнях оплати праці в Україні і зарубіжних країнах (особливо в перерахунку на іноземну валюту за офіційним курсом). Безумовно, існують не тільки економічні причини міграційних процесів, а також причини гуманітарного, культурного, екологічного, психологічного, правового порядку, які будуть посилюватися в міру вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку різних країн.

В умовах соціально-економічної кризи роль трудових міграцій, як джерела зниження напруги на місцевих ринках праці, істотно зростає. Разом з тим міграційна політика держави та механізм регулювання міграційних процесів не є достатньо ефективними.

Традиційно основний потік трудових мігрантів з України спрямовується в РФ, хоча список напрямків значно розширився і постійно змінюється в залежності від економічної ситуації в тій чи іншій країні. За даними Інституту народознавства НАНУ на кінець 2008 року напрямки трудової міграції з України розподілялися наступним чином:

- Росія – понад 2 млн. громадян України (офіційна кількість 169 тис.).
- Італія – 500 тис. (офіц. 195,412 тис.).
- Польща – понад 450 тис. (офіц. 20 тис.).
- Іспанія – 250 тис. (офіц. 52,760 тис.).
- Португалія – 75 тис. (офіц. 44,600 тис.).
- Чехія – 150 тис. (офіц. 51 тис.).
- Греція – 75 тис. (офіц. 20 тис.).
- Нідерланди – 40 тис.
- Великобританія – близько 70 тис.
- США – близько 500 тис.
- Інші – близько 100 тис.

Ці дані показують наскільки високо розвинена нелегальна еміграція українців [1].

Офіційні статистичні дані свідчать, про те, що в період з 2003 по 2006 рр. ситуація в міграційній сфері була практично незмінною. У 2006 р. міграційна активність громадян збільшилася більш ніж в 2 рази, а в 2007 р. в порівнянні з попереднім роком показники вибуття та прибуття значно знизилися. І вже в 2008 році, показники знову придбали тенденцію збільшення. За даними Міжнародної організації міграції за кордоном в цьому ж році працювали близько 3 мільйона українських громадян, при цьому близько 1 мільйона українців працюють в Росії, близько 2 мільйонів у Польщі, Чехії, Італії, Португалії, Угорщини, Греції, Словаччині і Білорусі [2].

За експертними даними МЗС України, на заробітках за кордоном нелегально перебуває понад 2,3 млн. громадян України. Проте вважається, що дана цифра значно занижена. За різними оцінками, чисельність емігрантів коливається від 2 до 7 млн. чол. Такі масштаби міграції українських громадян зумовлюють великі втрати робочої сили, які можуть мати в майбутньому серйозні негативні наслідки для економічного розвитку України.

Основними країнами призначення українських «заробітчачан» є Росія, Італія, Чеська республіка, Польща, Угорщина, Іспанія, Португалія. В цілому майже всі трудові міграції здійснюються в країни СНД та ЄС. У той же час географія трудових поїздок населення України досить широка. Особи, що потрапили у вибірку статистичного дослідження з питань трудових міграцій, називали 33 країни призначення, в реальності їх кількість безумовно більша [3].

За показниками рівня участі населення у трудовій міграції і спрямованості зовнішніх трудо-міграційних контактів (за даними дослідження з питань трудових міграцій) усі регіони України можна об'єднати в 7 географічно цілісних районів:

1. Закарпатський. Цей район охоплює однойменну область, яка характеризується найвищим серед усіх регіонів України рівнем участі населення у трудовій міграції. Основним напрямком трудових поїздок є сусідні країни ЄС – Чехія, Угорщина та Словаччина. Це зумовлено, по-перше, географічною близькістю, по-друге, етнічними особливостями регіону (тут живе основна частина українських угорців і словаків), по-третє, історичними зв'язками (Закарпаття в різні часи входило до складу Угорщини і Чехословаччини).

2. Буковинський. Район територіально відповідає Чернівецькій області, де спостерігається дуже високий (хоча і в півтора рази менше, ніж на Закарпатті) рівень участі населення працездатного віку в трудовій міграції. Більше половини «заробітчачан» працює в Італії, інші – переважно в інших країнах «старого» Євросоюзу, частка працюючих у Росії – найменша серед всіх трудо-міграційних районів.

3. Галицько-Волинський – Волинська, Івано-Франківська, Львівська та Тернопільська області. Рівень участі населення працездатного віку в трудовій міграції вдвічі вище загальнодержавного рівня. На тлі інших районів тут спостерігається набагато більший рівень орієнтації на Польщу і підвищений – на Португалію, Іспанію та Італію при відносно низькому рівні орієнтації на країни СНД.

4. Західно-Центральний район – Вінницька, Рівненська, Хмельницька та Черкаська області. Показник участі в трудовій міграції відповідає загальнодержавному рівню (або ще вище цього рівня). Структура мігрантів за потоками близька до середніх по Україні показникам, зокрема в Росії та країнах СНД працює близько половини мігрантів.

5. Східно-Центральний – Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Харківська, Чернігівська області та Київська міськрада. Це територіально найбільший район, що включає 11 з 27 регіонів України. Основні особливості трудо-міграційної ситуації – помітно нижче загальнодержавного рівня участі населення працездатного віку в трудовій міграції та переважна орієнтація на Росію (у півтора рази вища, ніж в середньому по країні).

6. Південний – АР Крим, Миколаївська, Одеська, Херсонська області та Севастопольська міськрада. В цілому по району рівень участі в трудових міграціях вищий, ніж в Східно-Центральному районі, але помітно нижчий, ніж в інших п'яти районах. У порівнянні з попереднім районом не так різко виражена орієнтація на роботу в Росії, разом з тим тут вища орієнтація на країни ЄС. Крім того, в Південному районі фіксується найвищий по Україні рівень орієнтації на країни Півдня (Туреччина, Кіпр, Мальта, арабські країни і т.п.).

7. Луганський. Включає однойменну область, основними особливостями якої є середня за мірками України в цілому і висока за мірками незахідних областей інтенсивність трудових міграцій і різко виражена орієнтація на трудові поїздки в Росію. Неможливо виділити будь-яку іншу територіальну сукупність (регіон або групу суміжних регіонів), де б кількість трудових мігрантів було б не меншим, а рівень орієнтації на Росію – настільки ж великим, як на Луганщині.

Отже, основними факторами, що визначають інтенсивність зовнішньої трудової міграції в регіонах, є:

- близькість до державних кордонів України з іншими країнами: це полегшує і здешевлює здійснення трудової міграції, особливо сприяє збільшенню міграційної активності близькість до кордонів з країнами ЄС;

- особливості менталітету населення: загальновідомо, що низький рівень патерналістських установок, стійка орієнтація на рішення назрілих проблем власними зусиллями (у тому числі і шляхом трудової міграції) властива жителям західних регіонів;

- наявність в регіоні або в безпосередній близькості від нього великих поліфункціональних міст, які часто стають більш привабливими для працевлаштування для частини українських громадян, ніж зарубіжні країни;

- загальний рівень розвитку регіону: з високорозвинених регіонів відтік населення на роботу за кордон менш інтенсивний, підвищена міграційна активність населення Луганщини очевидно є наслідком не тільки географічного положення області, а й її стабільно низького рівня людського розвитку.

На спрямованість зовнішньої трудової міграції, крім географічного положення впливають історичні та ментально-етнічні зв'язки між регіонами України та зарубіжними країнами [4].

Українські трудові мігранти-чоловіки зайняті переважно в будівництві, жінки – в якості домашньої прислуги, в будівництві та торгівлі. Мігруючи в сусідні країни (Росію, Польщу, Чехію, Угорщину) орієнтовані на періодичні короткі поїздки з постійним поверненням в Україну, особи, що виїжджають в країни Південної Європи, зазвичай залишаються там працювати на тривалий термін. Дозвіл на проживання та роботу мали близько третини трудових мігрантів, найчастіше на основі офіційно оформленого статусу українські громадяни працювали в Чеській Республіці, Португалії та Іспанії, найбільша частка мігрантів без офіційного статусу спостерігалася в Польщі та Італії.

Кожен шостий український трудовий мігрант здійснює підприємницьку діяльність у країні перебування, створюючи робочі місця для себе і для найманих працівників.

Згідно з результатами соціологічного моніторингу Інституту соціології НАН України на роботу за кордон у загальному хоча б раз виїжджали близько 10% дорослого населення України [5].

Україна займає 5-е місце в світі серед країн з найбільшою кількістю емігрантів. Про це повідомив Світовий Банк у своїй останній доповіді «Міграція і грошові перекази». За даними на 2010 рік, за кордоном знаходиться 6,6 млн. українців, які виїхали у різні роки (це майже 15% від загальної кількості нинішнього населення країни). За кількістю емігрантів ми поступаємося тільки Мексиці (11,9 млн.), Індії (11,4 млн.), Росії і Китаю (11,1 і 8,3 млн. відповідно) [6].

Однак міграція може мати не тільки негативні, але й позитивні наслідки для економіки України. Трудова міграція є чинником, що знижує тиск безробіття на внутрішній ринок праці, отже, зменшує рівень соціального напруження в суспільстві. Для громадян України, які мають високий рівень кваліфікації, можливість працевлаштування за кордоном, часто є шансом забезпечити більш широкі можливості професійної самореалізації та отримати більш високий рівень матеріального статку. Також позитивним наслідком трудової міграції є можливість накопичення початкового капіталу за кордоном з метою відкриття власного бізнесу в Україні.

Грошові перекази українських мігрантів становлять значну (часто приховану) частку ВВП України. У 2008 році «заробітчани» переслали на Україну 27 млрд. євро з країн ЄС, що склало 8% від українського ВВП. Ця частка не враховує грошові перекази українців з РФ, США та інших країн. Вклад трудових емігрантів в економіку країни постійно зростає. Для порівняння в Молдові, Таджикистані, Мексиці він становить понад 25% ВВП країн, у РФ – близько 0,5%. За іншими даними в 2008 році «заробітчани» перевели в Україну 2,9 млрд. доларів, причому 48% всіх переказів було з Росії, 9% – із США, 6,5% – з Італії, 6% – з Іспанії, 3,5% – з Великобританії [7].

Поряд з очевидними плюсами експорт робочої сили має такі негативні наслідки для національного господарства як:

1. Втрата талановитих кадрів. Виділяють два поняття: перше – «відтік мізків», коли країну залишають молоді і кваліфіковані люди з метою подальшої роботи за фахом за кордоном; друге поняття – «розтрата мізків» – використовують, коли кваліфікований фахівець виїжджає за кордон на посаду значно нижче тієї, яку він займає на батьківщині.

У результаті еміграційних процесів країна втрачає талановитих фахівців, через що знижується якість трудових ресурсів і продуктивність праці. На даний момент в основному відбувається розтрачання мізків, так як пік міграції висококваліфікованих кадрів припав на останнє десятиліття минулого століття, тепер же українські мігранти за кордоном в основному отримують роботу, що не відповідає їхній кваліфікації.

2. Втрата тих державних ресурсів, які Україна вкладає у виховання та навчання своїх громадян: в Україні середня і частково вища освіти безкоштовні. У разі еміграції молодих кадрів держава не отримує від них ніякої віддачі.

3. Повернення емігрантів на батьківщину – проблема реадптації робочих, які повертаються після роботи за кордоном.

4. Значне старіння трудових ресурсів України, так як країна втрачає мобільну, як правило кращу частину робочої сили (в основному мігрує з України перспективна молодь).

5. Не можна не бачити негативних наслідків еміграції і для самих мігрантів. Вони, по-перше, несуть певні матеріальні збитки, пов'язані з переїздом з однієї країни в іншу, а також витрати, пов'язані з пошуками роботи. Крім економічних, мігранти зазнають моральних та соціально-психологічних труднощів: відірваність від сім'ї і друзів, необхідність вивчати чужу мову, звичаї і порядки. Приймаючи рішення емігрувати, люди піддають себе ризику, адже ніхто з них не знає як складеться їх життя на новому місці. Цей ризик особливо великий у випадку, коли організують еміграцію сумнівні посередники [8].

Висновки. Таким чином, міграція робочої сили має великий вплив як на розвиток економіки країни зокрема, так і на світові процеси загалом. Міграція населення має як позитивні, так і негативні наслідки. Але відносно української економіки переважають негативні фактори. Хоча є і позитивні сторони еміграційних процесів, наприклад грошові перекази в країну, але вони часто приховані і до того ж збільшують частку тіньової економіки, а це вже негативна тенденція розвитку народного господарства.

Виходячи з усього вищесказаного уряд не повинен займати пасивну позицію щодо регулювання трудо-міграційних потоків з Україною. Необхідними діями щодо зменшення кількості трудових міграційних потоків з України можуть бути наступні:

• економічні перетворення в Україні за допомогою інноваційного розвитку, який можна реалізувати виключно на основі структурної перебудови економічних галузей, технологічного оновлення

промисловості та аграрного сектора при широкому використанні перспективних нових технологій, що в свою чергу буде створювати додаткові робочі місця, дозволить реалізовувати професійні здібності висококваліфікованим працівникам, а також сприятиме виходу української економіки на якісно більш високий рівень;

• проведення грамотної економічної та соціальної політики, яка буде супроводжуватися зростанням заробітних плат, сприяти скороченню розриву в рівнях оплати праці в Україні і зарубіжних країнах, підйомом престижності науково-технічної праці, підвищення рівня та якості життя в країні.

• підтримання підприємництва (особливо дрібного і середнього), яке теж створює робочі місця;

• стримування міграції перспективної молоді та високопрофесійних кадрів, щоб уникнути так званого інтелектуального оголення країни.

Для підвищення рівня контролю над міграційними процесами формування державної міграційної політики має будуватися на принципах комплексності та системності, протидії нелегальній міграції; забезпечення соціального захисту тимчасових мігрантів; формування ефективного механізму регулювання міграційних процесів.

Список використаної літератури

- 1. Поток** трудовых мигрантов с Украины : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://rus.newsru.ua/finance/>; <http://www.nas.gov.ua>.
- 2. Статистика** праці [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
- 3. Министерство** иностранных дел Украины про миграцию населения : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.mfa.gov.ua/>.
- 4. Позняк А. В.** Трудовая эмиграция в Украине как фактор развития рынка труда / А. В. Позняк // Демоскоп Weekly. Институт демографии – Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики». – 2010. – № 405 – 406. – С. 86 – 90.
- 5. Головаха Є.** Українське суспільство 1992-2008: Соціологічний моніторинг. / Є. Головаха, Н. Паніна – К. : Ін-т соціол. НАН України. – 2008. – 63 с.
- 6. Какие** места занимает Украина в мировых рейтингах [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://chp.com.ua/all-news/>.
- 7. Вклад** в экономику Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://news.liga.net/news/economics/>.
- 8. Малютин И. А.** Трудовая миграция из Украины: тенденции развития / И. А. Малютин // Внешняя торговля: право и экономика. – 2008. – № 2 (37). – С. 97 – 101.

Прищеп К. Є. Проблеми трудової міграції з України на сучасному етапі розвитку

В цій науковій статті розглянута трудова міграція за останній час в Україні: її головні причини, позитивні і негативні наслідки для економіки країни. Також охарактеризовано районування України по

основних тенденціях розвитку трудових міграцій і основні чинники, що визначають інтенсивність зовнішніх трудових міграцій в регіонах. Тут загалом звертається увага на державне регулювання міграційних процесів з боку уряду. У статті приведені статистичні дані по різних дослідженнях стосовно кількості і напрямку трудових міграційних потоків з України.

Ключові слова: міграція, робоча сила, трудові ресурси, безробіття, зайнятість, заробітна плата, районування.

Прищепя Е. Е. Проблемы трудовой миграции с Украины на современном этапе развития

В данной научной статье рассмотрена трудовая миграция за последнее время в Украине: её основные причины, позитивные и негативные последствия для экономики страны. Также охарактеризовано районирование Украины по основным тенденциям развития трудовых миграций и основные факторы, определяющие интенсивность внешних трудовых миграций в регионах. Здесь в общем обращается внимание на государственное регулирование миграционных процессов со стороны правительства. В статье приведены статистические данные по различным исследованиям касательно количества и направления трудовых миграционных потоков с Украины.

Ключевые слова: миграция, рабочая сила, трудовые ресурсы, безработица, занятость, заработная плата, районирование.

Prischepa E. E. Problems of labour migration from Ukraine on this stage of development

In this scientific article labour migration is considered in latter days in Ukraine: her principal reasons, positive and negative consequences for the economy of country. Districting of Ukraine on basic progress of labour migrations trends is also described and basic factors, qualificatory intensity of external labour migrations in regions. Here in general attention applies on government control of migratory processes from the side of government. In the article statistical data over are brought on different researches concerning an amount and direction of labour migratory streams from Ukraine.

Key words: migration, labour resources, unemployment, employment, salary, districting.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Постановка проблеми. В сучасних умовах невизначеної і нестабільної економічної ситуації в світі та в Україні зокрема підвищується значення управління матеріальними ресурсами підприємств. У зв'язку з несприятливою ситуацією на ринку, падінням попиту і продажів на перші позиції виходять заходи зі стабілізації фінансового становища підприємства, скорочення непродуктивних витрат.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у розвиток аналізу використання матеріальних активів та ресурсів в Україні здійснили: В. В. Бабич, І. А. Бігдан, Ф. Ф. Бутинець, А. М. Герасимович, М. Я. Дем'яненко, С. Ф. Голов, Г. М. Давидов, Н. І. Дорош, В. І. Єфіменко, В. П. Завгородній, С. Я. Зубілевич, А. М. Кузьмінський, Н. М. Малюга, Л. В. Нападівська, О. А. Петрик, І. І. Пилипенко, В. С. Рудницький, В. В. Сатовський, Л. К. Сук, Сунь Лін, В. О. Шевчук, І. Й. Яремко та інші. Проблема досліджувалася зарубіжними вченими: В. П. Астаховим, М. І. Бакановим, П. С. Безруких, С. М. Бичковою, Г. А. Велшом, Я. В. Соколовим, А. А. Тереховим, В. П. Суйцом, А. Д. Шереметом, Д. Г. Шортом та інші [1].

Метою статті є аналіз питань управління матеріальними ресурсами, для оптимізації витрат на виробництво.

Виклад основного матеріалу. Особлива увага приділяється оцінці наявних матеріальних ресурсів, адже від застосування методики оцінки залежить якість і достовірність звітних показників, що характеризують майнове і фінансове становище суб'єкта господарювання.

Важливо підкреслити, що питання оцінки матеріальних ресурсів стали ще більш актуальними у зв'язку з перетвореннями, що відбуваються в економічному секторі економіки. Крім того, в період інфляційних процесів, коли ціни на ресурси постійно зростають, зазначені питання переросли у першочергову проблему, яка вимагає поглибленого дослідження.

Матеріальні ресурси – це запаси предметів праці, що вже придбало підприємство для здійснення виробничого процесу, але які ще не брали участі у виробництві продукції [5].

Згідно Положення (Стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» матеріальними ресурсами треба вважати запаси предметів праці, які включають сировину, основні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріали, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва та адміністративних

потреб, і наявність яких є необхідною умовою ритмічної роботи підприємства [2].

На думку багатьох економістів, матеріальні ресурси – це ті, які є предметами переробки, тобто предметами праці.

Від повноти і своєчасності забезпечення необхідними матеріальними ресурсами, від повноти їх раціонального використання залежить виконання з обсягу випуску продукції, ефективність використання робочої сили й основних фондів, рівень витрат на виробництво, а також прибуток, який одержує підприємство-виробник.

На рівень використання оборотних виробничих фондів значний вплив має економія матеріальних ресурсів, під якою прийнято розуміти зменшення витрат сировини, матеріалів, палива на одиницю продукції, зрозуміло без шкоди якості зазначеної продукції.

Вихідними даними для розрахунків потреби в матеріальних ресурсах служить передбачуваний обсяг виробництва, ціни на матеріальні ресурси, а також нормативна база потреб в матеріальних ресурсах. Підходи до розрахунку витрат матеріальних ресурсів залежать від їх видів.

Основні матеріали – це матеріали, які в натуральній формі входять до складу готового продукту, складаючи його матеріальну основу [5].

Допоміжні матеріали – матеріали, що використовуються для здійснення виробничих процесів. Допоміжні матеріали не входять до складу готового продукту, що випускається на підприємстві, а лише сприяє його формуванню [2].

Основним показником витрати матеріальних ресурсів є матеріаломісткість. Матеріаломісткість – фактичні витрати матеріальних ресурсів на одиницю продукцію у натуральному або вартісному виразі [5].

Постійне збільшення використаних у виробництві знарядь праці, розширення обсягу виробництва, запровадження в дію нових основних фондів і капітальне будівництво вимагають все більшої і більшої кількості сировини, матеріалів, палива і енергії.

Перехід до ринкової системи економіки, вимагає наукового нормування матеріальних ресурсів. Об'єктивною розрахунковою базою як планів соціально-економічного розвитку, так і планів галузей народного господарства і промислових підприємств є науковообґрунтовані нормативи і розраховані на їх основі норми витрат матеріальних ресурсів.

Норма (від. лат. Norma) – керівний початок, правило, зразок [4]. Норма – величина, змінювана в часі. Її зміна обумовлена змінами в розвитку тієї області людської діяльності, для якої вона встановлена. Нормування являє собою процес встановлення норми. Нормування витрат матеріальних ресурсів – це регламентація використання предметів праці.

Нормування витрат матеріальних ресурсів включає (табл. 1).

Таблиця 1.

Мета нормування витрат матеріальних ресурсів

Нормування витрат матеріальних ресурсів
1) вивчення впливу умов виробництва, для визначення витрат матеріальних ресурсів на одиницю виробленої продукції, з метою оптимального вибору матеріалів, впровадження прогресивної технології, вибору найбільш раціональної організації виробництва
2) визначення витрат матеріальних ресурсів, необхідних для виконання певної роботи, виходячи із сформованого організаційно-технологічного рівня виробництва
3) забезпечення максимальної економії матеріальних ресурсів (при обов'язковому дотриманні необхідної якості продукції і робіт) за рахунок використання сучасного устаткування і інструмента

Нормування матеріальних ресурсів є вкрай необхідним завданням для успішного функціонування підприємства будь-якого рівня. Від нормування залежать фінансові результати діяльності підприємства, оскільки через норми визначається потрібна кількість матеріальних ресурсів для виробництва тощо.

Висновки. 1. Ефективне використання матеріальних ресурсів, зниження норм їх витрат забезпечує можливість додаткового випуску продукції. Тобто, зменшення витрат сировини і матеріалів на одиницю продукції (чи на одиницю виконуваної роботи) дозволяє при незмінній кількості засобів виробництва випустити більшу кількість кінцевої продукції (це особливо помітно в умовах серійного і масового виробництва). 2. Зменшення витрат основних і допоміжних матеріалів на одиницю виробленої продукції дозволяє так само знизити витрати електроенергії, інструмента і допоміжних матеріалів (використаних при обслуговуванні й експлуатації обладнання) на одиницю випускаємої продукції. Тобто, у сукупності загальне зниження витрат матеріальних ресурсів на одиницю випускаємої продукції (виконуваної роботи) впливає на величину собівартості продукції. 3. Через собівартість продукції зниження норм витрат матеріальних ресурсів, позитивно впливає на показники виробничо-господарської діяльності промислових підприємств (прибуток від реалізації продукції, рентабельність виробництва).

Список використаної літератури

1. **Бутинець Ф. Ф.** Бухгалтерський управлінський облік : навч. посіб. для студ. спец. «Облік і аудит» / Ф. Ф. Бутинець, Л. В. Чижевська, Н. В. Герасимчук. / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинець. – Ж.: ЖІТІ, 2000. – 416 с. 2. **Завгородний В. П.** Бухгалтерский учет в Украине (с использованием Нац. стандартов) : учеб. пособие для студ. вузов. – 5-е

изд., доп. и перераб / В. П. Завгородний. – К. : А.С.К., 2003. – 847 с.
3. Каменик Л. Л. Комплексное регулирование материальных ресурсов : монография / Л. Л. Каменик. – Спб. : СПбГУЭФ, 2005. – 290 с.
4. Михельсон А. Д. Объяснение 25000 иностранных слов, вошедших в употребление в русский язык, с означением их корней. / А. Д. Михельсон. – М., 2001. – 400 с. **5. Покропивного С. Ф.** Економіка підприємства / С. Ф. Покропивного. – К. : КНЕУ, 2001. – 526 с.
6. Прокопенко І. Ф. Методика і методологія економічного аналізу / І. Ф. Прокопенко, В. І. Ганін. – К. : Центр навч. літератури, 2008. – 126 с.

Савченко С. А. Удосконалення системи управління матеріальними ресурсами

В сучасних умовах невизначеної і нестабільної економічної ситуації в світі та в Україні зокрема підвищується значення управління матеріальними ресурсами підприємств. Особлива увага приділяється оцінці наявних матеріальних ресурсів, адже від застосування методики оцінки залежить якість і достовірність звітних показників, що характеризують майнове і фінансове становище суб'єкта господарювання.

Ключові слова: допоміжні матеріали, матеріальні ресурси, матеріаломісткість, норма, основні матеріали.

Савченко С. А. Усовершенствование системы управления материальными ресурсами

В современных условиях неопределенной и нестабильной экономической ситуации в мире и в Украине в частности повышается значение управления материальными ресурсами предприятий. Особое внимание уделяется оценке имеющихся материальных ресурсов, ведь от применения методики оценки зависит качество и достоверность отчетных показателей, характеризующих имущественное и финансовое положение предприятия.

Ключевые слова: вспомогательные материалы, материальные ресурсы, материалоемкость, норма, основные материалы.

Savchenko S. A. Improving the system of material management

In today's uncertain and unstable economic situation in world and in Ukraine the importance of material management of the companies is increasing. Special attention is paid to assessing of availability of material resources. Indeed, the quality and reliability of the reported indicators that characterize the property and financial situation of the enterprise depends on the use of assessment methodology.

Key words: auxiliary materials, material resources, material input, rate, the basic materials.

ОБЛІГАЦІЇ ТА ЇХ ПРИХОВАНІ РИЗИКИ

Постановка проблеми. Облігація є одним з головних джерел фінансування дефіциту державного бюджету, для більшості розвинених країн. Облігація для корпорацій є важливим джерелом коштів, що запозичуються.

Незважаючи на те, що облігація вважається дуже надійним інструментом, є ряд факторів ризику, які можуть її знецінити.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток облігацій внесли: С. В. Лялин, Френк Дж. Фабоцці, Ф. Ф. Зелінський, Н. О. Мудрик, Н. П. Лавріненко та інші.

Перша згадка про облігацію як письмове зобов'язання зустрічається в «Облігаційному праві» Харонда із Катани на Сицилії [5].

Він, враховуючи інтереси торгівельного класу, включив до загального законодавства країни, так зване облігаційне право, і, таким чином, доповнив свого сучасника Залевка, з італійських Локрів, що обмежувався тільки звичаєвим правом, проте вважається найпершим законодавцем в історії людства.

Відтоді процеси обігу грошей через їх позичання стали «...об'єктом предметно-практичної діяльності простих людей і дослідників та, постійно вдосконалюючись, призвели до закладення підвалин функціонування сучасного ринку цінних паперів...» [3].

Мета статті полягає в виявленні прихованих ризиків облігацій, тому що власники підприємств не завжди звертають свою увагу на них.

Виклад основного матеріалу. Облігація – цінний папір, що посвідчує внесення його власником грошей, визначає відносини позики між власником облігації та емітентом, підтверджує зобов'язання емітента повернути власникові облігації її номінальну вартість у передбачений умовами розміщення облігацій строк та виплатити доход за облігацією, якщо інше не передбачено умовами розміщення [1].

Облігації розміщуються у документарній або бездокументарній формі.

Емітент, у порядку, встановленому Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, може розміщувати відсоткові, цільові та дисконтні облігації.

Відсоткові облігації – облігації, за якими передбачається виплата відсоткових доходів [1].

Цільові облігації – облігації, виконання зобов'язань за якими дозволяється товарами або послугами відповідно до вимог, встановлених умовами розміщення таких облігацій [1].

Дисконтні облигації – облигації, що розміщуються за ціною, нижчою ніж їх номінальна вартість. Різниця між ціною придбання та номінальною вартістю облигації виплачується власнику облигації під час її погашення і становить доход за облигацією [1].

Облигації можуть розміщуватися з фіксованим строком погашення, єдиним для всього випуску. Дострокове погашення облигацій за вимогою їх власників дозволяється у разі, коли така можливість передбачена умовами розміщення облигацій, якими визначені порядок встановлення ціни дострокового погашення облигацій і строк, у який облигації можуть бути пред'явлені для дострокового погашення [4].

Облигація має номінальну вартість, визначену в національній валюті, а якщо це передбачено умовами розміщення облигацій в іноземній валюті. Мінімальна номінальна вартість облигації не може бути меншою ніж одна копійка.

Емітент може розміщувати іменні облигації та облигації на пред'явника. Обіг облигацій дозволяється після реєстрації Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати розміщення облигацій та видачі свідоцтва про реєстрацію випуску облигацій.

Погашення облигацій може здійснюватися грошима або майном відповідно до умов розміщення облигацій.

Ризики облигації порівнюються з ризиками акцій.

Акція – іменний цінний папір, який посвідчує майнові права його власника, що стосуються акціонерного товариства, включаючи право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів та право на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації, право на управління акціонерним товариством, а також немайнові права, передбачені Цивільним кодексом України та законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення акціонерних товариств, і законодавством про інститути спільного інвестування [7].

Прийнято вважати, що облигації, порівняно з акціями, набагато менш ризикові. Так воно і є. Плата за впевненість у своєму прибутку є відносно маленький відсоток прибутку по облигаціях. Але важливо розуміти, що надійність облигацій не абсолютна, і що є приховані фактори ризику, які можуть дуже засмутити власників облигацій.

Розглянемо вже існуючі ризики. Які фактори ризику облигації приватні інвестори не враховують.

1. Процентні ставки банків. Ціна на облигацію обернено пропорційна процентним ставкам банків у країні. Якщо ставки знижуються, то ціни на облигації ростуть, і навпаки.

Якщо приватний інвестор придбав облигацію зі ставкою в 25% коли банківські ставки були 20%, то це було досить прибуткове вкладення. Але після закінчення часу, банківські ставки можуть злетіти до 28%, що зробить куплену раніше облигацію нецікавою У такому випадку, ринкова

вартість облігації впаде. Отже, зростання процентних ставок банків – це прихований зовнішній фактор ризику облігацій.

2. Ризик реінвестування. У випадку, якщо інвестор придбав облігацію з правом дострокового погашення, емітент може зажадати облігацію до строку розміщення. Як правило, дострокове погашення компенсується невеликим прибутком, але це не головне. Дострокове погашення зазвичай ініціюється під час падіння банківських ставок. І коли інвестор виявляється в самий невідповідний момент з готівкою замість цінного паперу, йому, найімовірніше, захочеться реінвестувати отримані кошти. Але прихований ризик полягає в тому, що в той час буде, швидше за все, дуже невідповідний час реінвестування, тому що всі цінні папери залежать від ставок підскочать у ціні. Іншими словами, якщо емітент зажадав дострокового погашення, ризик збитковості реінвестування дуже великий.

3. Інфляція. Хвора тема для України – інфляція є найважливішим ризиком. Якщо рівень інфляції вищий, ніж прибутковість облігації, то такої облігації в прямому сенсі гріш ціна і купувати її ніхто не буде. Але якщо прибутковість облігації вище рівня інфляції, то все ще є ризик, що рівень інфляції зросте, і «обжене» ставку облігації. У такому випадку, облігація також впаде в ціні.

Ще одним з прихованих ризиків облігації є ризик банкрутства. Про нього найчастіше забувають і не враховують.

4. Ризик банкрутства. Корпорації, звичайно, зобов'язані виплачувати свої борги кредиторам, але якщо компанія збанкрутує, то деякі з кредиторів можуть не отримати свої гроші назад. Ці не виплати відбудуться в рамках закону, що означає, що таке явище передбачено законодавством, і не протизаконно. Отже, фактор ризику облігацій прихований в ймовірності розорення компанії.

Для того, щоб зменшити ризик, необхідно вибирати компанії у яких імовірність банкрутства поменше. Індикаторами в такій перевірці можуть служити прості мультиплікатори. Просто перевірте: чим більше позитивна різниця між сумою доходу від діяльності і грошового потоку і поточних боргових виплат, тим більша ймовірність, що компанія впорається з виплатами.

Висновки. Облігації являються гарним інструментом для диверсифікації вашого інвестиційного портфеля. Вони менш ризикові, тому що являються менш дохідним. Але важливо також знати, перед тим як вносити їх в свій портфель, обов'язково врахуйте фактори ризику облігацій, описані в цій статті.

Список використаної літератури

1. **Воронкова Т. Є.** Корпоративне управління / Т. Є. Воронкова. – К.: Центр навчальної літератури, 2010. – 44 с. 2. **Гальчинський А. С.** Основи економічної теорії / А. С. Гальчинський, П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін. – К.: Вища шк., 1995. – 471 с. 3. **Закон України:** «Про цінні

папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2006 року N 3480-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3480-15>. **4. Зелинский Ф. Ф.** История античной культуры / Ф. Ф. Зелинский. – К. : «Марс», 1995. – 380 с. **5. Мудрик Н. О.** Муніципальні облигації: історичний та сучасний досвід. / Н. О. Мудрик / Наукові праці НДФІ. – 1998. – Вип. 6. – С. 75 – 81. **6. Столяров И. И.** Рынок ценных бумаг / И. И. Столяров, Т. А. Батяева. – М. : Инфра-М, 2006. – 304 с. **7. Цивільний кодекс України**, офіц. вид. – К. : Атіка, 2003. – 416 с.

Савченко С. А., Точілова Е. О. Облігації та їх приховані ризики

Облігації є хорошим інструментом для диверсифікації інвестиційного портфеля. Облігації менш дохідні, що є компенсація за те, що вони менш ризикові. Але перед тим як вносити їх в свій портфель, обов'язково врахуйте фактори ризику облигацій: процентні ставки банків, ризик реінвестування, інфляція, ризик банкрутства. В статті розглянуто види існуючих ризиків, в яких не враховуються фактори ризику облигацій приватних інвесторів.

Ключові слова: акція, банкрутство, облигація, відсоткові облигації, дисконтні облигації, цільові облигації, інфляція, процентні ставки, реінвестування.

Савченко С. А., Савченко Э. О. Облигации и их скрытые риски

Облигации являются хорошим инструментом для диверсификации инвестиционного портфеля. Облигации менее доходные, что есть компенсация за то, что они менее рисковые. Но перед тем как вносить их в свой портфель, обязательно учитываются факторы риска облигаций: процентные ставки банков, риск реинвестирования, инфляция, риск банкротства. В статье рассмотрены виды существующих рисков, в которых не учитываются факторы риска облигаций частных инвесторов.

Ключевые слова: акция, банкротство, облигация, процентные облигации, дисконтные облигации, целевые облигации, инфляция, процентные ставки, реинвестирование.

Savchenko S. A., Tochilova E. O. Bonds and hidden risks

Bonds are a good tool for investment portfolio diversification. Bonds are less profitable, and it is a compensation for the fact that they are less risky. But before you take them in your portfolio you should necessarily take into account the risk of bonds: interest rates of banks, reinvestment risk, inflation, risk of bankruptcy. The types of existent risks are considered in the article, the factors of risk of bonds of private investors are not taken into account in yakikh.

Key words: a share, a bankruptcy, a bond, interest-bearing bond, discount bond, trust bonds, inflation, interest rate, reinvestment.

МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Розвиток агропромислового виробництва на сучасному етапі розвитку демократичної держави обумовлюється значною мірою широким упровадженням у практику вітчизняних і світових досягнень науково-технічного прогресу, у якому стратегічна роль належить інноваційній діяльності, застосуванню нових матеріалізованих наукових знань.

Стратегічною умовою прискореного розвитку регіону, безумовно, є формування ефективної інноваційної інфраструктури як системи організацій, які забезпечують реалізацію інноваційного потенціалу території й сприяють активізації інноваційної діяльності. Стратегічною метою розвитку сільського господарства є перетворення території на високотехнологічний експортно орієнтований сільськогосподарський регіон.

Проте, незважаючи на важливість, виняткове значення інноваційного процесу і його істотний вплив на прискорення розвитку громадського виробництва, дослідженню цього соціально-економічного явища в агропромисловій сфері України науковими установами приділяється явно недостатньо уваги, що обумовлює високу актуальність теми наукової роботи, необхідність обґрунтування теоретико-методологічних основ переходу агропромислового комплексу регіону на інноваційну модель розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інноваційної діяльності не випадково завжди привертала пильну увагу вітчизняних і зарубіжних дослідників. Ретельне дослідження різних аспектів інноваційного розвитку й ефективності інновацій здійснили у своїх працях іноземні вчені: С. Валдайцев, Г. Ковальов, С. Румянцева, Б. Санто, А. Стрикленд, Б. Твісс, А. Томпсон, Р. Фатхутдинов, Й. Шумпетер, Ю. Яковець; вітчизняні вчені: А. І. Амоша, Ю. М. Бажал, В. І. Жваво, А. М. Бузни, В. М. Геєць, М. В. Гладій, В. І. Захарченко, В. І. Ландик, І. І. Лукинов, С. Ф. Покропивний, П. Т. Саблук, Л. І. Федулова, М. Г. Чумаченко, А. М. Шестопап та інші. Проблемам державного регулювання, матеріального, фінансового та інформаційного забезпечення інноваційної діяльності й розвитку інноваційного підприємництва в агропромисловому виробництві приділяли увагу А. П. Гайдучський, М. В. Зубець, М. Я. Дем'яненко, М. І. Кисіль, М. Ю. Коденська, М. Х. Корецький, М. Ф. Кропивко, М. І. Крупко, М. І. Малик, Г. М. Підлісецький, М. А. Садиков, А. В. Чупис, В. В. Юрчишин та інш. [3].

Мета статті. Дослідження аграрного сектору економіки регіону та побудова моделі його інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Інноваційна інфраструктура є ефективною моделлю взаємодії науки, освіти й виробництва, сполучною ланкою між розробником і споживачем інновації, між науковою ідеєю та її практичним втіленням.

При цьому доцільна побудова відповідних моделей розвитку аграрного сектору економіки, його підсекторів і видів діяльності. Розробка економічного механізму стабілізації та розвитку аграрного сектору економіки припускає побудову блок-схеми «дерева цілей». Воно будується за ієрархічним принципом з розподілом по мірі важливості сукупності економічних завдань, по рівнях («гілкам дерева»). Вершина «дерева цілей» є генеральною метою. Їй підпорядковані підцілі першого, другого, третього і наступних рівнів. Стратегічний розвиток аграрного сектору економіки – це, безумовно, інноваційний розвиток.

Зокрема, в даному випадку генеральна мета – забезпечення продовольчої безпеки країни на основі інноваційного розвитку аграрного сектору економіки.

Підцілі першого рівня – фундаментальні дослідження, другого – прикладні дослідження третього – техніко-технологічні розробки, четвертого – виробництво нової техніки, п'ятого – забезпечення її реалізації та освоєння, шостого – застосування нової техніки й технологій. Досягнення генеральної мети досягається в результаті виконання підцілей. Побудова дерева цілей завершується розробкою цільових рішень.

Пропонована модель організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку аграрного сектора економіки включає економічні важелі, методи державного регулювання, нормативний метод фінансової підтримки та індикативне ціноутворення, чинники розвитку ринкової інфраструктури, інформаційного забезпечення й досягнення соціальної стабілізації, екологічної рівноваги.

Організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку аграрного сектору економіки регіону – це сукупність організаційних структур, комплекс конкретних форм і методів управління, за допомогою яких реалізуються діючі в конкретних умовах економічні закони та забезпечується процес розширеного виробництва (рис. 1) [4].

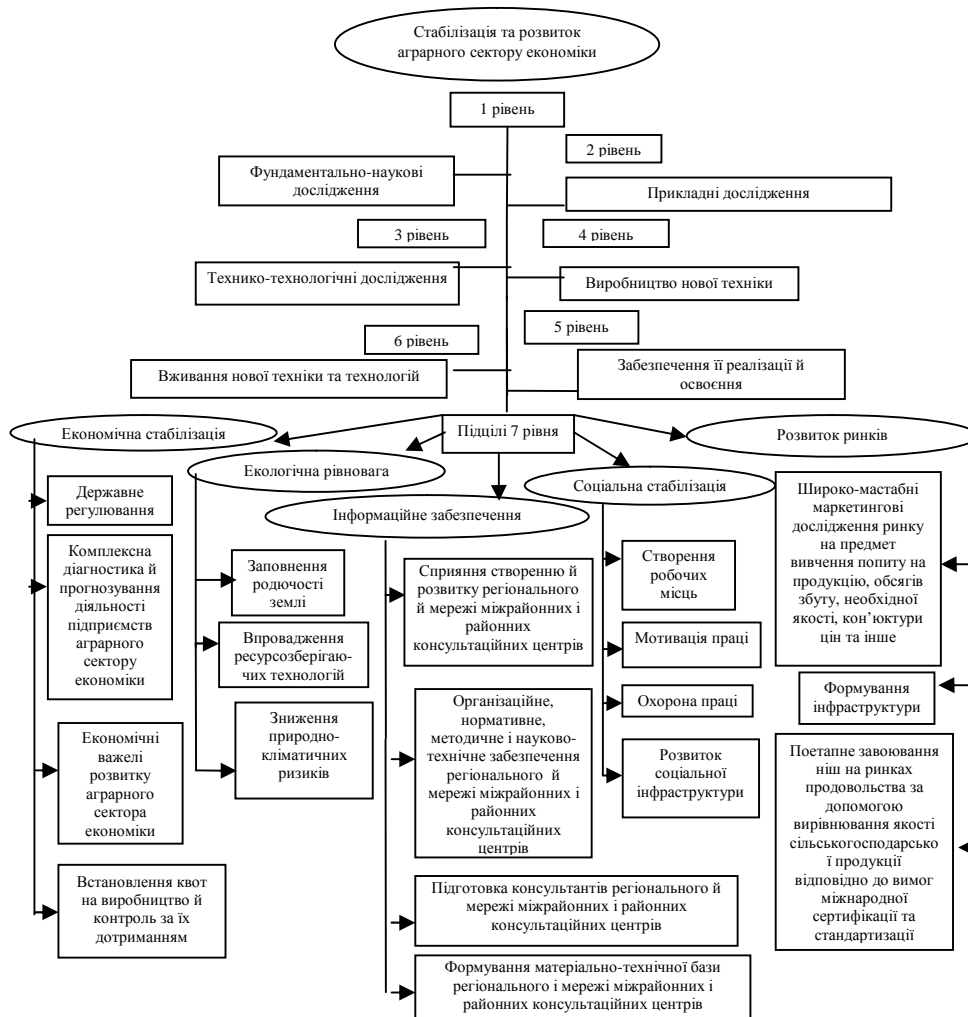

Рис. 1. Модель організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку аграрного сектору економіки регіону [4].

Економічний механізм агропромислового виробництва повинен базуватися на ліквідації нееквівалентності в товарообміні сільського господарства з іншими галузями економіки, створенні умов для розширеного відтворення в аграрному секторі економіки з метою більш повного забезпечення країни сільськогосподарською продукцією, сировиною й продовольством. Це передбачає збільшення масштабів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, у тому числі шляхом їх фінансування та кредитування, регулювання продуктивних ринків, здійснення державного управління й контролю в сільському господарстві.

У підсистемі заходів економічної стабілізації базові позиції посідають заходи державного регулювання, економічні важелі розвитку

аграрного сектору економіки й комплексної діагностики, прогнозування діяльності аграрних підприємств [2, с. 438].

Реалізація такого роду заходів передбачає витрати значних грошових коштів, матеріально-технічних ресурсів. Саме для вирішення таких завдань в Україні створюються агротехнопаркові формування.

Агротехнопарк – це комплексний інфраструктурний об'єкт інноваційної діяльності, організований на інтеграцію інтелектуального потенціалу аграрної науки, який здійснює свою діяльність за всіма циклами інноваційного процесу.

У агротехнопарку формуються структури простого й складного сервісного обслуговування малих ферм і підприємств, розміщених в інкубаторі агробізнесу. Це дає можливість, з одного боку, за допомогою малих ферм переробної й харчової промисловості здійснити спеціалізацію, а з іншого, – об'єднати їх кооперацію в єдину економічну мережу в рамках цієї структури і тим самим організувати ряд кооперативів з виробництва певного виду продукції (м'ясної, молочної, овочевої), яка задовольняє потреби різних груп населення [5].

Агротехнопарки покликані сприяти раціональному розміщенню продуктивних сил і, зокрема, створенню умов для перетворення менш економічно розвинених регіонів на науково-промислові зони з високим рівнем життя, стимулюванню господарського розвитку депресивних регіонів, подоланню соціально-економічних диспропорцій між великими промисловими центрами й периферією [2]. За допомогою їх зближується сільськогосподарське виробництво й переробна промисловість; формуються спеціалізовані агропромислові комплекси; у сільському регіоні розвивається переробна й харчова промисловість, формується сектор малого агропромислового підприємництва; зменшуються витрати й втрати на транспортування продукції; скорочуються приміщення для зберігання сировини, первинної продукції і т. ін.; формується економічно взаємозв'язана мережа починаючи від форми і закінчуючи торгівлею готовою продукцією [6].

Важливе значення має створення інтегрованих агропромислових структур (холдингів), що включають підприємства, які виробляють сировину, переробні й збутові організації (при раціональному співвідношенні великих, середніх і малих виробництв). Реалізація усього комплексу організаційно-економічних заходів на макрорівні, в регіонах і конкретних підприємствах зрештою повинна створити умови для стабілізації виробництва й подальшого економічного розвитку підвищення ефективності агропромислового виробництва [1].

Можна запропонувати також нові форми організації агропромислового виробництва, як-от: створення територіально-галузових об'єднань (компаній, агроконсорціумів, агрохолдингів) у формі відкритих акціонерних товариств та інших організаційно-правових форм передбачених законом України, де в повному обсязі враховуються права

на власність засобів виробництва, економічні інтереси всіх учасників інтеграції.

Агропромислова компанія є галузевим об'єднанням інтегрованих в ній підприємств з виробництва, заготівлі, переробки і реалізації продукції, створюване за адміністративно-територіальним принципом у межах адміністративних районів з централізацією функцій управління й регулювання економічних стосунків між підприємствами, що входять в компанію.

Залежно від природно-господарських умов, а також від розміщення й спеціалізації сільськогосподарських підприємств можуть бути сформовані агропромислові компанії різних типів (зернова, плодоовочева, молочна, м'ясна, МТС та інш.).

Необхідно акцентувати увагу на виробничий напрям кожного господарства того, що входить в агропромислову компанію, за структурою товарної продукції.

Усередині кожної агропромислової компанії взаємовідношення господарств здійснюватимуться на принципах "купівлі-продажу", здійснення спільних інвестицій, фінансової підтримки, партнерства.

На території адміністративного району можуть бути створені декілька агропромислових компаній залежно від їх спеціалізації, у свою чергу, вони можуть бути об'єднані в районний агроконсорціум. У свою чергу районні агроконсорціуми об'єднуються в єдиний міжрайонний агрохолдинг.

Агрохолдинги – надвеликі вертикально інтегровані агропромислові групи, що використовують сотні тисяч гектарів земель, десятки різних підприємств. Міжрайонний агрохолдинг дозволить підприємствам аграрного сектора економіки централізовано стати учасниками інвестиційних програм розроблених Міністерством сільського господарства. У результаті цього підприємства зможуть на термін дії програми зосередитися на створенні нових, конкурентоздатних продуктів, залученню перспективних технологій, проникненні на регіональні й всеукраїнські ринки, а Міністерство набуло можливість охопити підтримкою більше господарств регіону.

Усередині агроконсорціуму ролі розподіляються так, щоб кожен учасник працював у тій сфері, де він досяг найвищого виробничого рівня при найменших витратах виробництва.

У компетенцію агроконсорціуму може входити:

- виконання функцій виконавчої дирекції інвестиційної програми;
- складання й ведення реєстру інвестиційних пропозицій і проектів;
- здійснення підготовки підприємств аграрного сектору економіки учасників;

Програми до прийому державних і приватних інвестицій:

- організація в рамках регіонального аграрного сектору економіки єдиної технічної, рекламної й маркетингової політики;

- трастові управління бюджетними коштами, призначеними для підтримки інвестиційних проектів;
- забезпечення взаємодії з інвесторами, регіональними органами державного управління, гарантійними фондами;
- забезпечення виконання умов представлення інвестицій.

Разом з удосконаленням організаційних форм важливо оптимізувати виробничо-галузеву структуру сільськогосподарських підприємств відповідно до економічної ефективності окремих галузей і культур в конкретних умовах господарювання ринковим попитом на продукцію, можливостями фінансового й матеріально-технічного забезпечення [7].

Метою економічної політики у сфері інноваційного розвитку є створення сприятливих умов для фінансово-кредитних установ і страхових компаній інновацій, що здійснюють фінансування, і страхування кредитних ризиків, пов'язаних з їхнім безпосереднім у виробництвом [4, с. 444].

Ефективному процесу практичного освоєння інноваційних розробок перешкоджають слабка адаптація й низька інноваційна активність агропромислових підприємств, несистемність і розгалуженість надходжень від упровадження інноваційної продукції, відсутність комплексного застосування інновацій, недосконалість економічного механізму управління інноваційними процесами.

Показником інноваційної активності підприємства в аграрному секторі економіки є міра освоєння інновацій у відповідних галузях виробництва. Нині відсутні сприятливі умови для активізації інноваційної діяльності в аграрній сфері, тому необхідно усунути негативну дію виробничих, економічних і інших чинників на освоєння інновацій в аграрному секторі економіки.

У той же час активізація інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки в сучасних умовах повинна здійснюється за найбільш пріоритетними напрямками розвитку цього процесу. У сфері економіки, організації та управління агропромисловим виробництвом це встановлення і постійне вдосконалення організаційно-економічних стосунків в процесі виробництва, що сприяють здійсненню не лише простого, але й розширеного відтворення впровадження нових, перспективніших форм організації виробництва й управління, спрямованих на максимально ефективне використання всіх елементів виробництва, робочої сили, знарядь і предметів праці [4, с. 446].

Висновки. У рамках проведеного дослідження в роботі запропонована модель організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку аграрного сектору економіки регіону, що включає в собі економічні важелі, заходи державного регулювання, нормативний метод фінансової підтримки та індикативне ціноутворення, чинники розвитку ринкової інфраструктури, інформаційного забезпечення та досягнення соціальної стабілізації, екологічної

рівноваги; визначені методи поетапної оцінки рівня ефективності використання та відтворення ресурсного потенціалу підприємств аграрного сектору економіки; удосконалено організаційно-економічні механізми управління інноваційною діяльністю в агропромисловому виробництві у напрямі об'єднання пріоритетних інноваційних проектів у споріднені пакети в межах галузевих і регіональних програм розвитку ринку інноваційної продукції; доповнені й розширені види та методи застосування інноваційної продукції у виробничій сфері, забезпечення наукового супроводу використання інновацій у виробничо-правових структурах на основі ринкових відносин.

Запропонована модель організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку аграрного сектору економіки регіону знаменує перехід на якісний інноваційний шлях розвитку, як наслідок – створення високоефективної конкурентоспроможної регіональної економіки.

Таким чином, формування й розвиток інноваційної інфраструктури аграрного сектору економіки дозволить забезпечити продовольчу безпеку регіону в рамках стійко позитивної економічної динаміки країни.

Список використаної літератури

- 1. Апарина И. В.** Организационно-экономический механизм государственного регулирования АПК региона в условиях многоукладной экономики / И. В. Апарин, В. А. Кундиус, С. В. Лобова. – Б. : АлтГУ, 2000. – 222 с.
- 2. Демидов В. А.** Региональная инновационная система: потенциал и тенденции развития / В. А. Демидов, Н. Н. Лебедева, О. С. Олейник. – В. : ВолГУ, 2008. – 137 с.
- 3. Основные задания формирования инновационной системы региона: (итоги 3-й окружн. инновац. конф. «Ектеринбург – 2004») [Электронный ресурс].** / В. С. Кортов // Инновации – 2004. – № 5. – Режим доступа : http://www.uran.ru/reports/20053dic_2004/plenar/ppp32.htm.
- 4. Кундиус В. А.** Экономика АПК : учеб. пособие / В. А. Кундиус. – Б. : АГАУ, 2007. – 669 с.
- 5. Медынский В. Г.** Инновационное предпринимательство / В. Г. Медынский, Л. Г. Шаршукова. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 348 с.
- 6. Оголева Л. Н.** Инновационная составляющая экономического роста / Л. Н. Оголева. – М. : ФА, 1996. – 240 с.
- 7. Руцкой А. В.** Аграрная реформа и организационно-экономический механизм хозяйствования в АПК в условиях перехода к рынку / А. В. Руцкой. – К. : ЮМЭКС, 1997. – 240 с.

Соврасова Н. М. Модель організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку аграрного сектору економіки регіону

У статті запропонований механізм стабілізації та інноваційного розвитку аграрного сектору економіки регіону, розглянуто програми прийому державних і приватних інвестицій. Зроблено висновок про необхідність створення інтегрованих агропромислових структур у

великих сільськогосподарських районах для підвищення ефективності агропромислового виробництва.

Ключові слова: інноваційний розвиток, аграрний сектор економіки, організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку аграрного сектору економіки регіону, агротехнопарк, інноваційна інфраструктура, агрохолдинг, агропромислова компанія, агроконсорціум.

Sovrasova N. N. Model of organizational-economic mechanism of innovative development of agrarian sector of economy of region

В статье предложен механизм стабилизации и инновационного развития аграрного сектора экономики региона, рассмотрены программы приема государственных и частных инвестиций. Сделан вывод о необходимости создания интегрированных агропромышленных структур в крупных сельскохозяйственных районах для повышения эффективности агропромышленного производства.

Ключевые слова: инновационное развитие, аграрный сектор экономики, организационно-экономический механизм инновационного развития аграрного сектора экономики региона, агротехнопарк, инновационная инфраструктура, агрохолдинг, агропромышленная компания, агроконсорциум.

Sovrasova N. N. Model of organizational-economic mechanism of innovative development of agrarian sector of economy of region

In article the mechanism of stabilization and innovative development of agrarian sector of economy of region is offered, the programs of reception of public and private investments are considered. The conclusion is drawn on necessity of creation of the integrated agroindustrial structures for large agricultural areas for increase of efficiency of agroindustrial manufacture.

Key words: innovative development, agrarian sector of economy, the organizational-economic mechanism of innovative development of agrarian sector of economy of region, agrotechnopark, an innovative infrastructure, agroholding, the agroindustrial company, an agroconsortium.

ЗНАЧЕННЯ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТРАНСПОРТНІЙ ЛОГІСТИЦІ

Постановка проблеми. Транспортна логістика неможлива без активного використання інформаційних технологій. У сучасній економіці і транспортних системах інформаційні технології (ІТ) є головним джерелом зростання продуктивності та конкурентоспроможності, одним з ресурсних елементів інтегрованої логістики. Панівною тенденцією у розвитку ІТ є перехід до цифрових методів передачі, обробки та зберігання інформації. Ці методи є технологічним напрямом, що забезпечує інтеграцію інформації та послуг. Безсумнівно, в їхньому розвитку величезну роль грає динаміка ринку та ринкова інфраструктура [2].

Все більш важливим стає забезпечення безперервності керованих процесів у вузлових точках, де здійснюється проходження вантажів між мережами різних транспортних агентів і тим самим там, де здійснюється проходження інформації між різними мережами, що обумовлює актуальність теми наукової роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням питань необхідності використання інформаційних технологій у транспортній логістиці займалися такі вчені як Альбеков А. У., Анікін Б. А., Бауерсокс Д. Д., Бутрин А. Г., Гаджинський А. М., Дибська В. В., Зайцев Є. І., Королева Е. А., Костоглодов Д. Д., Миротин Л. Б., Неруш Ю. М., Лепейко Т. І., Пастухова В. В., Поспелов О. М., Сток Д., Цівкунова Т. Н., Парфенів А. В., Проценко О. Д., Семененко А. І., Сергєєв В. І. Віддаючи належне науковій та практичній значимості праць вищезгаданих авторів, необхідно зазначити, що більшість з них присвячені значенню інформаційних технологій у логістиці в цілому, та недостатньо приділяється уваги використанню ІТ саме у транспортній логістиці. Тому, існує ряд питань в даному напрямку, яким необхідно приділити увагу [1; 2].

Мета статті. Дослідження сучасних інформаційних технологій та доцільність їх використання у транспортній логістиці.

Виклад основного матеріалу. Транспортна логістика передбачає наявність сучасних ІТ, заснованих на зборі, переробці, зберіганні, передачі логістичної інформації. Це дозволяє забезпечити інтегроване управління всією транспортно-логістичною ланцюжок.

Новітні логістичні автоматизовані системи управління здатні дати три серйозні переваги:

§ зниження витрат за рахунок оптимізації транспортно-логістичних операцій, включаючи «стиснення» їх у часі;

§ гарантоване виконання замовлень постачання і транспортування в потрібному обсязі і в потрібний термін;

§ забезпечення високої якості процесів та послуг.

До ключових компонентів ІТ, що впливає на ефективності транспортної логістики відносяться:

§ електронний обмін даними, стандарти;

§ засоби зв'язку і комунікації Інтернет;

§ штрихове кодування;

§ GALS – технології, інтегрована логістична підтримка.

Концепція EDI (Electronic Data Interchange) – «електронного обміну даними» являє собою комп'ютеризований інформаційний обмін між користувачами з застосуванням стандартного формату даних і сучасних телекомунікацій.

Підвищення ефективності досягається за рахунок швидкої передачі та обробки інформації при зменшенні кількості паперових документів і скорочення помилок при введенні даних. Серед джерел скорочення матеріальних витрат і витрат праці персоналу слід виділити: друк документів, відправлення документів поштою, процедури паперового документообігу, різні комунікаційні витрати.

EDI-системи потребують інформаційних і комунікаційних стандартах. Комунікаційні стандарти визначають технічні характеристики, які дозволяють сприйняти через комп'ютерні мережі інформацію (сигнал). Вони визначають характеристики прийому, перетворення сигналу і швидкість передачі даних. Інформаційні стандарти регламентують структуру і вид документів, які повинні бути перероблені з комп'ютерної мережі.

Найбільш вживаним стандартом в системі EDI є стандарт UN / (Electronic Documents Interchange Facilitating Administration, Commerce and Transport), затверджений спеціалізованими організаціями ООН. Він дозволяє описати окремі компоненти товарно-транспортних документів у вигляді набору електронних символів. На думку вчених МДІМВ, економічний ефект від впровадження Ітс використанням EDIFACT-стандарту може скласти до 30%. Цей ефект досягається за рахунок істотного скорочення часу обороту капіталу в системі транспортної логістики.

Комунікаційні засоби покликані забезпечити постійний зв'язок з транспортними засобами в дорозі. Революцію в цьому елементі ІТ справило поява низькочастотних радіотелефонів, супутникового зв'язку і технологій обробки графічної інформації. Головна вигода від комунікаційних технологій – підвищення якості сервісу, який полягає у прискоренні передачі інформації про замовлення, вантажі, запасах, транспортуванні.

Супутниковий зв'язок дозволяє налагодити комунікації на будь-якому просторі – у світі, регіоні, між територіально розкиданими об'єктами. Канали супутникового зв'язку дають можливість швидко передати значні обсяги інформації в будь-яку окрему точку.

Для того щоб інформацію, отриману з транспортного засобу, можна було безпосередньо обробити на комп'ютері, необхідна наявність технічного обладнання. Вона складається:

§ з навігаційної системи для позиціонування;

§ комунікаційної системи для обміну даними з центральним диспетчерським пунктом;

§ бортового комп'ютера по збору, обробці та вводу даних на екран.

Особливе місце в сучасних ІТ займають:

§ мережеві технології, які використовуються при побудові і використанні локальних і глобальних мереж передачі даних;

§ технології, використовувані при створенні розподільних баз даних, організації розподіленої обробки даних, забезпечення санкціонованого доступу і захисту інформації.

В якості базової мережевої технології у транспортній логістиці перевага може бути віддана одній з популярних і динамічно розвиваються – Інтернет. Перспективність її використання пов'язано з низькою стартовою вартістю, простотою експлуатації, відкритістю для координації перевезень всіма видами транспорту, з наявністю безлічі постійно поновлюваних послуг.

Однією з вдалих концепцій в реалізації інтернет-технологій є створення інформаційно-логістичних центрів, які є базовими елементами в обслуговуванні міжнародних транспортних коридорів. Головний фактор якості роботи центру – швидкість обробки інформаційного потоку та інтеграція потоків послуг.

Штрихове кодування охоплює велику кількість країн і знаходить все нові області застосування. Система автоматизованої ідентифікації, яка базується на застосуванні штрих-кодів, справила справжню революцію в сфері торгівлі і транспортування вантажів.

Кожній одиниці товару присвоюється ексклюзивний номер, який зчитує сканер. Потім ця інформація заноситься в ПК і розшифровується для подальшої обробки та контролю за рухом вантажу в процесі транспортування. Таким чином, штрихове кодування й електронне зчитування кодів полегшує процеси збору даних та інформаційного обміну.

Машиночитаних штриховий код (bar-code) – це певна комбінація темних і світлих смуг, що дає можливість кодувати. Зчитувати і розшифровувати інформацію про товар з використанням комп'ютерної технології [3].

У табл. 1 показані основні області ефективності застосування штрих-кодів [3].

Найбільш поширені такі системи ідентифікації номерів: EAN-13, EAN-14, UCC/EAN-128. EAN-13 є стандартним номером і використовується на всіх видах споживчих товарів. Коди EAN-14 і UCC/EAN-128 застосовуються при кодуванні транспортних упаковок (одиниць транспортуються вантажів).

Підтримка життєвого циклу продукту є однією з базових цілей інтегрованої логістики. Це стосується повернення товару в результаті реклаमाції, руху транспортно-матеріального потоку у зворотному напрямку. У ряді випадків зворотний рух потоків і їх транспортування, коли це стосується післяпродажного обслуговування, вимагають диференційованої підтримки життєвого циклу і його адекватного інформаційного забезпечення. Підтримка життєвого циклу виробів в даний час розглядається як логістичне супроводження від першого до останнього кроку, від етапу проектування до використання вторинної сировини і відходів.

Таблиця 1.

Ефективність застосування штрих-кодів

Вантажовідправники	Полегшення процесу підготовки та обробки замовлень, скорочення витрат, вдосконалення обліку
Перевізники	Поліпшення обліку транспортування, контроль над транспортом у дорозі, спрощення обробки контейнерів, скорочення часу на передачу інформації
Склади	Полегшення процесу обробки замовлень, підвищення точності контролю над станом запасів, скорочення витрат
Оптова та роздрібна торгівля	Точність обліку запасів, скорочення часу зберігання запасів, підвищення гнучкості системи

Ці та інші логістичні завдання успішно вирішуються за допомогою CALS-технологій (Computer-Aided Logistics Support) – інформаційної підтримки життєвого циклу виробів (ЖЦВ). Інформаційна підтримка охоплює проектування, виробництво, експлуатацію та утилізацію.

Стратегія CALS передбачає два типи розробки єдиного інформаційного простору:

§ автоматизацію окремих процесів ЖЦВ та надання даних про них в електронному вигляді згідно з міжнародними стандартами;

§ інтеграцію автоматизованих процесів і належних до них даними до складу єдиного інформаційного простору.

З точки зору транспортної логістики особливий інтерес представляє інтегрована логістична підтримка (ІЛП) – інформаційний супровід

бізнес-процесів на поствиробничих стадіях ЖЦВ, включаючи транспортування [4].

Система ІЛП вирішує наступні завдання:

§ логістичний аналіз на стадії проектування;

§ створення електронної технічної документації для закупівлі, поставки, введення в дію, експлуатації, сервісу та ремонту виробів;

§ створення та ведення «електронних досьє» на експлуатацію виробу;

§ застосування стандартизованих процесів поставки виробів і засобів матеріально-технічного забезпечення;

§ створення електронних систем інформаційної підтримки логістичних процесів;

§ застосування стандартизованих рішень при кодифікації виробів та предметів постачання;

§ створення та застосування комплексних систем планування і контролю потреб у ресурсах і матеріально-технічному забезпеченні, формування заявок та управління контрактами на поставку.

Модель ІЛП являє собою сукупність процесів, організаційно-технічних заходів, які здійснюються на всіх стадіях ЖЦВ (рис. 1).

Рис. 1. Структурно-функціональна модель ІЛП [3]

Таким чином, інтегрована логістична підтримка – це регламентований підхід до організації ЖЦВ, що стосується як споживача, так і постачальника. Мета такого підходу полягає в забезпеченні максимальної простоти і дешевизни експлуатації та підтримки виробу, контролю над витратами на всіх стадіях ЖЦВ [3].

Висновки. Проведене дослідження дає змогу зробити висновок, що процес впровадження інформаційних технологій сьогодні необхідний і,

більш того, неминучий. Це обумовлено всезростаючим обсягом даних, які підлягають обробці. Звичайними, традиційними способами вже не вдається з цього потоку витягти всю корисну інформацію і використовувати її для управління підприємством. Визначальним фактором в управлінні стає швидкість обробки даних і отримання потрібних відомостей. Впровадження новітніх ІТ створює зручну і доступну для користувачів інформаційне середовище, що сприяє ліквідації проміжних ланок і взаємодій на основі сумісності інформаційних стандартів.

Список використаної літератури

1. Крикавський Є. В. Логістика. Основи теорії / Є. В. Крикавський – Л. : Національний університет «Львівська політехніка», Інтеллект-Захід, 2004. – 416 с. **2. Логистика:** информационные системы и технологии : учеб.-практич. пособие / В. И. Сергеев, М. Н. Григорьев, С. А. Уваров. – М. : Альфа-Пресс, 2008. – 608 с. **3. Миротина Л. Б.** Транспортная логистика : учеб. для транспортных вузов / Л. Б. Миротина. – М. : Экзамен, 2003. – 512 с. **4. Смехов А. А.** Основы транспортной логистики / А. А. Смехов. – М. : Транспорт, 1995. – 315 с.

Соврасова Н. М., Борцова І. О. Значення та необхідність використання інформаційних технологій у транспортній логістиці

У статті розкрито поняття та значення основних компонентів інформаційних технологій, які використовуються у транспортній логістиці, запропонована структурно-функціональна модель інтегрованої логістичної підтримки. Зроблено висновок про необхідність використання інформаційних технологій у транспортній логістиці, як головного джерела зростання продуктивності та конкурентоспроможності підприємства.

Ключові слова: транспортна логістика, інформаційні технології, інтегрована логістична підтримка, машиночитаний штриховий код, GALS-технології, EDI-системи.

Соврасова Н. Н., Борцова И. О. Значение и необходимость использования информационных технологий в транспортной логистике

В статье раскрыто понятие и значение основных компонентов информационных технологий, которые используются в транспортной логистике, предложенная структурно-функциональная модель интегрированной логистической поддержки. Сделан вывод о необходимости использования информационных технологий в транспортной логистике, как главного источника роста производительности и конкурентоспособности предприятия.

Ключевые слова: транспортная логистика, информационные технологии, интегрированная логистическая поддержка, машиночитаемый штриховой код, GALS-технологии, EDI-системы.

Sovrasova N. N., Bortsova I. O. Importance and necessity of using information technologies in transport logistics

The article explores the concept and importance of the basic components of information technology used in transport logistics, the proposed structural and functional model of the integrated logistic support. The conclusion about the necessity of using information technology in transport logistics as the main source of productivity growth and competitiveness of enterprises.

Key words: transportation logistics, information technology, integrated logistic support, machine-readable bar code, GALS-technology, EDI-system.

УДК 3347: 502/504

**Н. М. Соврасова,
Т. М. Саввіна**

**ГЛОБАЛЬНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЯК ФАКТОР
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ПРОМИСЛОВИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

Постановка проблеми. Екологічна проблема має багатовікову історію. Але загострилася вона в другій половині минулого століття у міру індустріалізації планети. Масштабність і глибина екологічної кризи, темпи його розвитку починають усвідомлювати лише останнім часом соціальними проблемами на весь зріст постає проблема запобігання глобальної екологічної катастрофи. Механізм дії глобальних екологічних проблем на підприємство настільки складний і багатогранний, що вони в рівній мірі є як факторами прямого, так і непрямого впливу. Найчастіше екологічні фактори виступають як обмеження як з точки зору можливостей використання первинного природного сировини, так і з позицій забруднення навколишнього середовища відходами, викидами та скидами, що утворюються в процесі виробництва. Важливість і значимість вивчення впливу екологічних чинників визначається природою цих факторів і зростанням сили їх впливу в сучасних умовах суспільного виробництва. Дослідженню цієї глобальної проблеми в Україні приділяється не достатньо уваги, що зумовлює високу актуальність теми даної роботи та необхідність розробки шляхів її вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дана проблематика широко висвітлена в роботах іноземних та вітчизняних вчених, дослідників, фахівців. Необхідно відзначити вагомий внесок таких

авторів як О. Ф. Балацького, З. В. Герасимчука, К. Г. Гофмана, Б. М. Данилишина, С. К. Дорогунцова, Р. Е. Лацко. Серед іноземних вчених можна виділити: Я. Міколаша, Л. Піттермана, Р. Коуза, Р. Терві, Ж. Стіглер. На думку європейських експертів, Росія і Україна зараз знаходяться на такому рівні співвідношення виробництва і забруднення, який вже не дозволяє збільшити викиди. Як зазначив Б. М. Данилишин, на сьогоднішній день чітко простежуються суспільні зміни, які є проявами процесу реакції суспільства на вичерпання можливостей економічних основ існуючих природних умов [1, 2, 5].

Мета статті. Аналіз та характеристика глобальних екологічних проблем, що впливають на діяльність промислових підприємств і пошук оптимальних напрямків їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Екологічна криза як глобальна проблема виникла через конфлікт людини з природою і виражається в порушенні біосферного рівноваги, що веде до руйнування механізму саморегулювання біосфери всієї планети.

Екологічна криза, за визначенням Базилевича, це незворотні антропогенні зміни екосистеми, глобальне порушення природної рівноваги і деградація природного середовища, яка втрачає здатність до відтворення, асиміляції та саморегулювання.

Екологічна криза проявляється:

- у безпрецедентному за масштабами і темпами нарощування природотрансформаційних процесів, різкому наростанні негативного антропогенного впливу на навколишнє середовище;
- кількісний та якісний виснаженні природних ресурсів, зменшення площі лісів, запасів прісної води, забруднення океанів, розширення зони пустель, скорочення площі родючих земель;
- інтенсифікації природних катаклізмів, стихійних лих, катастроф;
- глобальну зміну клімату, хімічному і радіаційному забрудненні біосфери, руйнуванні озонового шару, виникненні парникового ефекту і т.п. [3].

Головну загрозу несе техногенна діяльність людини, викид в атмосферу вуглекислого газу. Підтвердженням служить те, що за 200 років промислового зростання концентрація вуглекислого газу в повітрі зросла на третину, а за останнє століття середня температура на планеті підвищилася на 0,6 градуса (рис. 1).

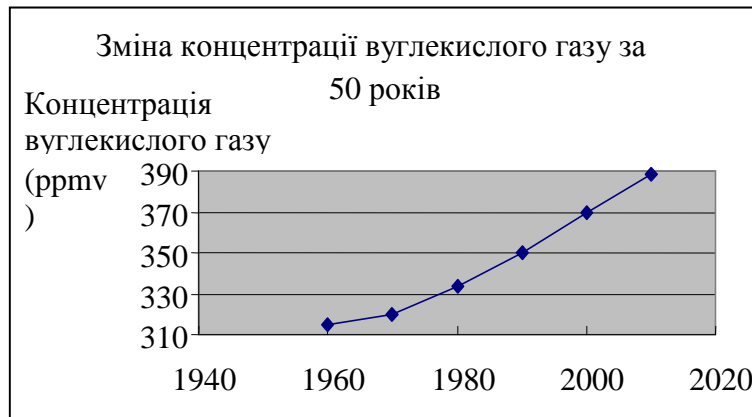

Рис. 1. Глобальні зміни середньорічної температури [10].

У віковому ході аномалій глобальної температури (за останні 100 років) виділено три періоди з різним характером її зміни у часі:

1) період первинного потепління XX століття – часовий інтервал з початку століття до 1940-х років – характеризувався інтенсивним підвищенням температури;

2) період стабілізації – з 40-х до 70-х років;

3) період вторинного потепління – з 70-х років до теперішнього часу спостерігається нове інтенсивне підвищення температури повітря [10].

З настанням промислової революції в середині XIX століття відбувалося поступове збільшення антропогенних викидів двоокису вуглецю в атмосферу, що призвело до порушення балансу вуглецевого циклу і зростання концентрації CO₂ (рис. 2).

У 2009 році середня концентрація CO₂ в земній атмосфері становила 0,0387% або 387 ppm, а в 2010 році – 385 ppm. Зростання викидів вуглекислого газу через спалювання викопного палива призводить до зростання кислотності світового океану, що загрожує не тільки морським екосистемам, а й економіці прибережних країн. Збільшення концентрації вуглецю призводить до інтенсифікації фотосинтезу рослин, що перешкоджає росту концентрації. З іншого боку, зростання площі посушливих районів знижує переробку вуглекислого газу [11].

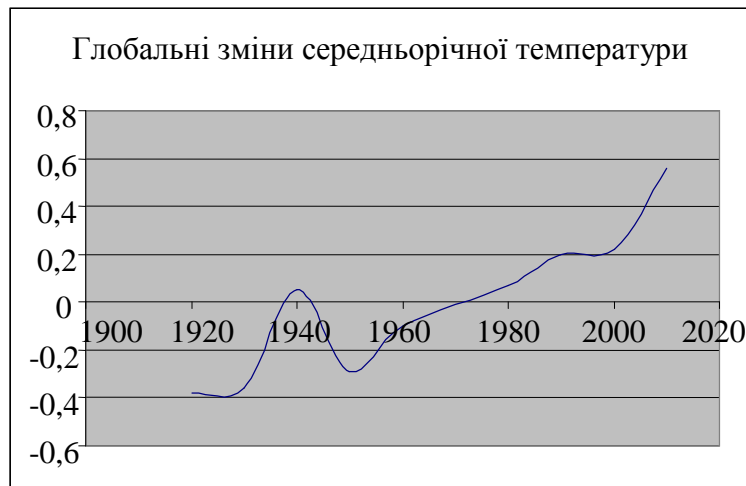

Рис. 2. Зміна концентрації вуглекислого газу за 50 років [11].

Встановлено, що клімат України, як і всієї земної кулі, за весь період інструментальних спостережень потеплішав, а динаміка зміни клімату Україна в значній мірі є синхронною із змінами глобального клімату. Потепління в Україну характеризується нерівномірністю – періоди різкого збільшення температури змінювалися його уповільненням, або похолоданням. Своєрідність потепління клімату Україну і в його неодноразовість – приземні температури підвищувалися в тих регіонах і в ті місяці, які раніше були холоднішими, а в районах з високим температурним фоном, приземна температура змінилася менше [4].

Екологічні фактори зумовлюють виникнення нових явищ в міжнародних економічних відносинах: екологічного демпінгу, екологічного неокolonіалізму та екологічного протекціонізму.

Екологічний демпінг – прояв недобросовісної конкуренції, пов'язане з необґрунтованим зниженням експортних цін шляхом скорочення витрат на природозберігаючі та екологічно безпечні технології.

Екологічний неокolonіалізм – екологічна експансія розвинених країн, їх спроби вирішити власні екологічні проблеми за рахунок переміщення природонебезпечних виробництв, токсичних та радіоактивних відходів у менш розвинені країни, інтенсивного використання світових природних багатств при консервації власних природних ресурсів, нарощування збуту за межами країни екологічно шкідливих товарів і т. п.

Екологічний («зелений») протекціонізм – політика держави, спрямована на заборону і обмеження виробництва, продажу і використання екологонебезпечної продукції та ввезення в країну

технологій і товарів, що завдають шкоди навколишньому середовищу і становлять загрозу здоров'ю населення [2].

Складні екологічні проблеми, типові для розвинених індустріальних і урбанізованих регіонів планети, повною мірою характерні і для України. Тільки за останні 30 років частка міського населення в Україні зросла в 2,2 рази і становила на кінець ХХ ст. близько 70% загальної чисельності населення країни. За кількістю великих міст наша держава тепер посідає одне з провідних місць серед країн світу [1]. З нарощуванням промислового потенціалу, створенням нових галузей виробництва у великих містах зростає чисельність населення. Причому найважливішим джерелом зростання міського населення була, і все ще залишається міграція сільських жителів у міста.

Основні небезпеки життя в урбанізованому середовищі наступні: забруднення атмосфери міст, міських приміщень, питної води і т.д. Основними джерелами забруднення атмосфери міст є автотранспорт, енергетичні системи міста та промисловість [4].

Об'єктивний аналіз сучасної екологічної ситуації, джерел небезпеки, причини погіршення стану природного середовища України та здоров'я людей, виникнення демографічної кризи став можливим лише кілька років тому завдяки розсекреченню багатьох архівних матеріалів. Цей аналіз дав можливість визначити причини, джерела, динаміку та напрям розвитку екологічної ситуації в межах нашої країни.

Такими причинами виявилися:

- екстенсивне використання всіх видів природних ресурсів, яке тривало десятиліттями без обліку здатності екосистеми до самовідновлення і самоочищення;

- адміністративно-командне концентрування на невеликих площах величезної кількості надпотужних хімічних, металургійних, нафтопереробних і військово-промислових підприємств та інших «гігантів соціалістичної індустрії», а також прискорена реалізація грандіозних планів «підпорядкування» природи;

- інтенсивна хімізація й хибні способи організації сільськогосподарського виробництва;

- відсутність дієвого державного контролю за виконанням законів про охорону природи та системи покарань за шкоду, заподіяну довкіллю;

- різке прискорення негативних економічних, соціально-політичних і екологічних процесів в Україні в зв'язку з найбільшою техногенною катастрофою ХХ століття – аварією на Чорнобильській АЕС.

До основних антропогенних факторів розвитку екологічної кризи в Україні належать, насамперед, великі промислові комплекси – ненажерливі споживачі сировини, енергії, води, повітря, земельних просторів і водночас найпотужніші джерела практично всіх видів забруднень. Сконцентровані вони навколо родовищ корисних копалин, великих міст і водних об'єктів. Серед цих об'єктів найнебезпечнішими забруднювачами довкілля є металургійні, хімічні, нафтопереробні й

машинобудівні заводи, кар'єри та збагачувальні фабрики, деякі військові підприємства.

Сучасними головними нормативно-правовими актами, що регулюють основи організації охорони навколишнього природного середовища, є Закони України: «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р., «Про охорону атмосферного повітря» від 16 жовтня 1992 р., «Про природно – заповідний фонд України» від 16 червня 1992 р., «Про тваринний світ» від 3 березня 1993 р., «Про карантин рослин» від 30 червня 1993 р. та інш., також деякі відносини у сфері використання та охорони навколишнього природного середовища регулюються кодексами [2].

Особливо слід відзначити появу і бурхливий розвиток в даний час транснаціональної інституціонального середовища, представленої міжнародними стандартами ISO 14000, ISO 9000, OHSAS 18000, SA 8000, SIGMA та інші, орієнтованими, в тому числі, на створення ефективних систем екологічного менеджменту, а в перспективі – інтегрованих систем менеджменту сталого розвитку [7].

У грудні 1997 р. у м. Кіото (Японія) відбулася третя конференція, в процесі якої була досягнута домовленість про прийняття країнами зобов'язання скоротити з 2008 по 2012 р. рівень емісій парникових газів на 5% порівняно з рівнем 1990 р. Все це знайшло відображення у відповідному документі, який отримав назву Кіотського протоколу. Згідно з Кіотським протоколом відповідальність за вирішення проблеми глобального потепління покладається в першу чергу на промислово розвинені країни і ряд інших країн, готових взяти на себе зобов'язання по скорочення емісій парникових газів [8].

Головна передумова успішного вирішення глобальних проблем – розгляд їх у взаємопов'язаній цілісності, тісному переплетенні економічних, політичних, соціальних, культурних, технологічних, екологічних, психологічних та інших процесів. Разом з тим необхідно враховувати, що, незважаючи на міжнародний резонанс, глобальні проблеми сприймаються в різних країнах світу диференційовано, крізь призму національних інтересів та індивідуальних поглядів політичних лідерів і спільнот [6].

Висновки. Виділення глобальних екологічних проблем як чинника інституціональної середовища промислових підприємств, запропонованих у цьому підході, дозволить максимально повно їх обліковувати за функціональними ознаками. Вирішення глобальних екологічних проблем можливе лише за умови невідкладності і рішучості дій, колективних і скоординованих зусиль світового співтовариства.

Основні напрями подолання екологічної кризи:

1) науково-теоретичний: розробка теоретико-методологічних основ еколого-економічного розвитку з обґрунтуванням відповідного понятійного апарату, системи показників та методів визначення

екологонебезпечних виробництв, еколого-економічної експертизи нових проектів та природоохоронного бізнес-планування;

2) техніко-технологічний: розробка та впровадження екологічно чистих, безвідходних, екологонебезпечних і ресурсозберігаючих технологій, альтернативної енергетики;

3) економічний: інтегрування екологічних принципів у моделі ринкових реформ, розвиток і удосконалення економічного механізму природокористування та охорони навколишнього середовища.

4) адміністративно-правовий: удосконалення чинного природоохоронного законодавства, екологічне інспектування та ліцензування виробництва, посилення екологічної дисципліни та юридичної відповідальності підприємств за порушення природоохоронних норм, стандартів і т. п.

5) міжнародний: розвиток міжнародного співробітництва у сфері охорони навколишнього середовища, створення міжнародної мережі глобального екологічного моніторингу, активізація діяльності відповідних міжнародних організацій і т. ін.

Список використаної літератури

1. Герасимчук З. В. Научные основы исследования экологической безопасности как фактора устойчивого развития. / З. В. Герасимчук // Экономика Украины. – 2000. – № 11. – С. 62-65 **2. Гордеев В. А.** Мировая экономика : учеб. пособие / В. А. Гордеев. – Ярославль : ЯГТУ, 2009. – 112 с. **3. Данилишин Б. М.** Эколого-экономические проблемы обеспечения устойчивого развития производительных сил Украины (на примере АПК Украины) / Б. М. Данилишин. – К. : НАН Украины, 1996. – 397 с. **4. Дорошенко И. Г.** Экологические проблемы Украины / И. Г. Дорошенко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2009. – № 8. – С. 34 – 37. **5. Лацко Р.** Экономические проблемы охраны окружающей среды / Р. Лацко. – М. : Прогресс, 1979. – 216 с. **6. Норт К.** Основы экологического менеджмента (введение в экологию промышленного производства) / К. Норт. – М. : ИНФРА-М, 1994. – 390 с. **7. Пашков Е. В.** Международные стандарты ИСО 14000. Основы экологического управления / Е. В. Пашков, Г. С. Фомин, Д. В. Красный. – М. : ИПК Изд-во стандартов, 2002. – 464 с. **8. Украина и Киотский протокол: возможности и проблемы [Електронний ресурс].** / Исследовательский центр Института приватизации и менеджмента – 2003. – Режим доступа : <http://ipm.by/pdf/PP603r.pdf> **9. Экономическая теория: политэкономия :** под ред. В. Д. Базилевича. – М. : Рыбари, 2009. – 870 с. **10. GEOCHANCE: Problems of global changes of the geological environment.** Vol. I. London, 2010. **11. Climate Change Is Clear Atop Mauna Loa,** NPR, Day to Day, May 1, 2007.

Соврасова Н. М., Саввіна Т. М. Глобальні екологічні проблеми як фактор інституціональної середи промислових підприємств

У статті зроблено аналіз глобальних екологічних проблем, причини їх виникнення та вплив на інституціональну середу промислових підприємств. Розкрито поняття екологічної кризи, як основи глобальних екологічних проблем та сутності її прояву. Запропоновано комплекс напрямків по успішному вирішенню глобальних екологічних проблем.

Ключові слова: екологічна криза, екологічний демпінг, екологічний неокolonіалізм, екологічний протекціонізм, інституціональна середа, промислове підприємство.

Соврасова Н. Н., Саввина Т. Н. Глобальные экологические проблемы как фактор институциональной среды промышленных предприятий

В статье сделан анализ глобальных экологических проблем, причины их возникновения и влияние на институциональную среду промышленных предприятий. Раскрыто понятие экологического кризиса, как основы глобальных экологических проблем и сущности его проявления. Предложен комплекс направлений по успешному решению глобальных экологических проблем.

Ключевые слова: экологический кризис, экологический демпинг, экологический неокolonіализм, экологический протекционизм, институциональная среда, промышленное предприятие.

Sovrasova N. N., Savvina T. N. Global environmental problems as the factor of the institutional environment of the industrial enterprises

The article presents an analysis of global environmental problems, their causes and impact on the institutional environment industry. The concepts of ecological crisis, as the basis for global environmental issues and nature of its manifestation. A set of directions for the successful resolution of global environmental problems.

Key words: ecological crisis, ecological dumping, ecological neocolonialism, environmental protection, institutional environment, an industrial enterprise.

ОПТИМІЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ПАРАМЕТРІВ ФОРМУВАНЬ В АГРОБІЗНЕСІ

Постановка проблеми. Аграрний сектор – важливий сектор національної економіки, який об'єднує різні види економічної діяльності щодо виробництва сільськогосподарської продукції, продуктів харчування, а також доставки їх до кінцевого споживача. В агропромисловому комплексі формується близько 17 % ВВП, він є одним з основних бюджетоутворюючих та експортоорієнтованих секторів національної економіки.

Виробництво сільськогосподарської продукції, природно, посідає центральне місце в українському аграрному секторі. Посткризове відновлення економіки України вимагає розвитку аграрного виробництва на інтенсивній основі, що дозволить забезпечити продовольчу безпеку країни, гарантуючи кожній особі можливість повноцінного раціонального харчування якісними та безпечними продуктами харчування, а також реалізувати конкурентні переваги країни на світових ринках продовольства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною і методологічною основою дослідження послужили сучасні наукознавчі підходи, що до аналізу досліджуваних проблем, публікації вітчизняних вчених, таких як О. Собкевич, В. Русан, А. Юрченко, В. Скороход [3, 4]. Збір, обробка і узагальнення обширного фактичного і статистичного матеріалу базувалися на використанні мною методів історичного і порівняльного економічного аналізу.

Мета статті. Охарактеризувати сучасну структуру аграрного сектору України, розкрити особливості господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, фермерських та особистих селянських господарств населення. Запропонувати заходи державної політики, реалізація яких сприятиме підвищенню економічної ефективності господарювання аграрних формувань. Знайти напрями підвищення ефективності господарювання аграрних формувань.

Виклад основного матеріалу. Світові тенденції щодо зростання попиту на сільськогосподарську продукцію, а також високий рівень забезпеченості трудовими та природно-кліматичними ресурсами України спонукають до прискорення реформування аграрного сектору і нарощування виробництва високоякісних і доступних продуктів харчування. При цьому розвиток вітчизняного аграрного сектору значною мірою залежить від ефективності організаційно-правових форм сільськогосподарського землекористування.

У 2010 р. в Україні виробництвом сільськогосподарської продукції займалося 56 тис. аграрних підприємств різних організаційно-правових форм господарювання (включаючи фермерські господарства), які

використовували 21,6 млн га сільськогосподарських угідь, з яких орендовані становили 19,4 млн га або майже 90 %. Структура використання сільгоспугідь (рис. 1) свідчить, що найбільшу площу земель обробляють господарські товариства (49,1 %) – спадкоємці колективних сільськогосподарських підприємств (КСП), які, в свою чергу, були створені в результаті реформування колгоспів та радгоспів.

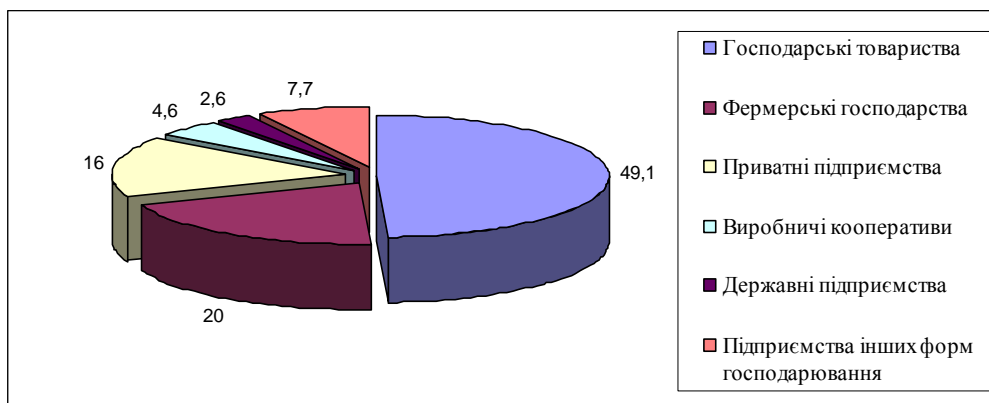

Рис. 1. Структура використання сільгоспугідь

Більшість сільгоспідприємств мають невелику площу землекористування. У 2010 р. налічувалось 28454 сільськогосподарських підприємств з площею сільськогосподарських угідь до 50 га, що становить 50,3 % загальної їх кількості (рис. 2). Середня площа сільськогосподарських угідь цієї групи підприємств становила 161,6 га. Ці підприємства в цілому використовували 646,3 тис. га сільськогосподарських угідь.

Разом з тим, у 309 сільськогосподарських підприємствах (0,5 % від загальної їх кількості) використовувалось по 7000 га і більше сільгоспугідь. Ці підприємства в цілому використовували 18,3 % загальної площі сільськогосподарських угідь. З одного боку, збільшення площі землекористування аграрних формувань сприяє підвищенню ефективності сільськогосподарської діяльності, адже на великих площах можна більш рціонально використовувати земельні ресурси, підвищити культуру землеробства та впроваджувати новітні досягнення науково-технічного прогресу. З іншого ж – найчастіше такі землекористувачі не зацікавлені у розвитку соціальної інфраструктури сільських територій, де розташовані земельні площі, і працевлаштуванні місцевих жителів. Крім того, загрози значної концентрації землі у власності крупних господарюючих суб'єктів (агрохолдингів) полягають у монополізації окремих сегментів аграрного ринку; нехтуванні заходами щодо охорони земель та збереження родючості ґрунтів; переважанні вирощування високорентабельних, експортоорієнтованих культур та монокультур переважно зернової та олійної груп, виробництво яких легко піддається механізації; відмові від виробництва трудомістких, зокрема овочевих культур.

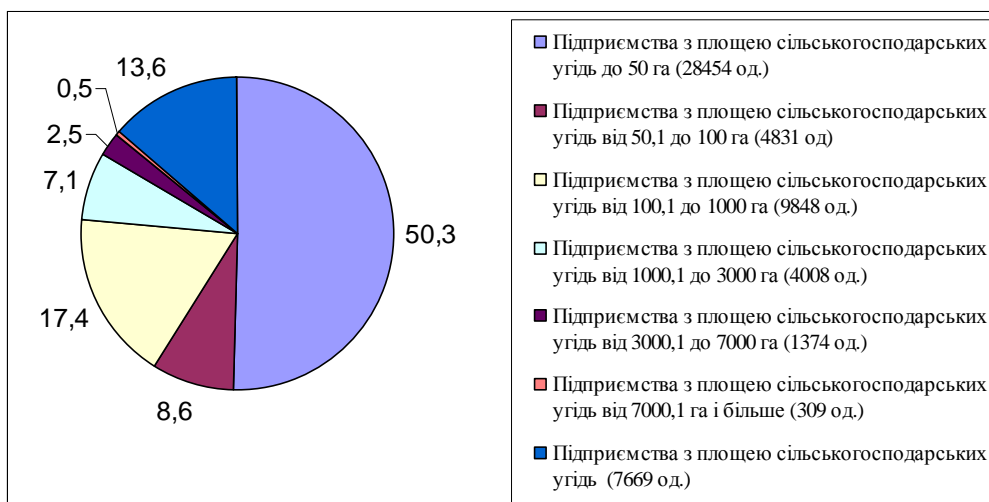

Рис. 2. Питома вага сільськогосподарських підприємств за площею угідь у загальній кількості сільгоспідприємств в Україні у 2010 р. [1]

Переважаючою організаційно-правовою формою господарювання на селі є фермерські господарства, частка яких у загальній чисельності становить 73,8 % (рис. 3).

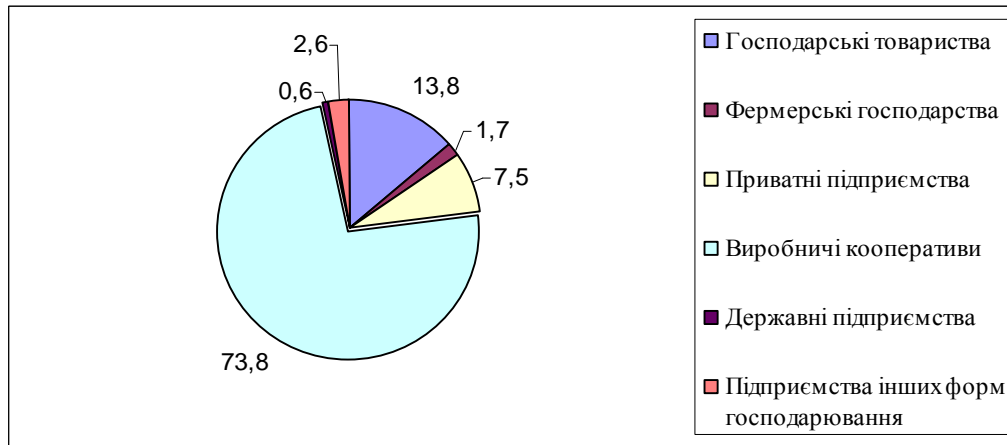

Рис. 3. Кількість діючих сільськогосподарських підприємств за різними організаційно-правовими формами господарювання в Україні у 2010 р. [1]

На 1 січня 2011 р. налічувалось понад 41,5 тис. фермерських господарств, у власності та користуванні яких перебувало 4,3 млн га сільгоспугідь, з них 4,2 млн га ріллі. Середній розмір фермерських наділів у 2010 р. становив 103,3 га.

Нині обліковується 4,3 тис. фермерських господарств (10,4 % їхньої загальної кількості), які взагалі не мають сільськогосподарських угідь. 74,4 % фермерських господарств за розмірами землекористування є дрібними і мають до 100 га сільськогосподарських угідь кожне. 712 фермерських господарств (1,8 %) використовують від 1000 до 4000 га сільгоспугідь кожне. Лише 58 фермерських господарств країни (0,1 %) мають землекористування, які перевищують 4000 га кожне.

У 2010 р. 84,8 % валової продукції фермерських господарств становила продукція рослинництва. Понад 60 % посівних площ фермерські господарства використовували для вирощування зернових культур. Картопля, овочі та продовольчі баштанні культури культивуються ними менш ніж на 0,9 % посівних площ. Близько 25 % посівної площі фермерами було відведено під посіви соняшнику (тоді як науково рекомендована насиченість посівних площ соняшником, наприклад, для степової зони країни не повинна перевищувати 12 %). Причому соняшник фермери розміщують на своїх полях через кожні 3-4 роки, замість рекомендованих 7 років.

Слід відмітити, що проектом Закону України «Про ринок земель» передбачено заборону на купівлю земель сільськогосподарського призначення іноземцями та вітчизняними юридичними особами; головними учасниками ринку визначено фізичних осіб, фермерів та державу. Таким чином, основною формою підприємницької діяльності на селі стають фермерські господарства. Разом з тим, історичний вітчизняний та світовий досвід переконує, що основою забезпечення продовольчої безпеки держави є крупнотоварне виробництво, якого можна досягти за умов об'єднання фермерських господарств у кооперації.

Аналіз основних показників економічної діяльності сільськогосподарських підприємств (без фермерських господарств) за 2008-2010 рр. свідчить, що для всіх видів підприємств за цей період характерне збільшення чистого доходу від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг, що пояснюється сприятливою ринковою кон'юнктурою та зростанням цін на сільськогосподарську продукцію.

Водночас, зростає собівартість продукції сільського господарства через негативну тенденцію останніх років щодо підвищення цін на паливно-мастильні матеріали, добрива, насіння та техніку. За аналізований період у всіх видах сільгосппідприємств зменшилась чисельність працівників. Значною мірою це пов'язано із удосконаленням техніко-технологічних операцій щодо виробництва продукції та автоматизації окремих виробничих процесів, що призводить до зменшення потреб у працівниках. Такі процеси характерні для великих фінансово стійких підприємств, які мають можливості впроваджувати у практику господарювання новітні науково-технічні розробки.

Переважна більшість сільськогосподарських підприємств фінансово не спроможна запроваджувати нові технології й нині широко використовує у виробничих процесах ручну працю, яка є фізично важкою і не вимагає від працівників високої кваліфікації. Відповідно низьким є рівень оплати праці (у 2010 р. середньомісячна заробітна плата у сільськогосподарському виробництві була на рівні 1430 грн, тоді як у середньому в Україні – 2239 грн), що призводить до відтоку робочої сили до інших секторів економіки.

Серед сільськогосподарських підприємств найбільшого поширення на селі одержали господарські товариства. І хоча останнім часом їх загальна кількість поступово зменшується (з 5062 до 4956 од. протягом 2008-2010 рр.), вони залишаються потужними учасниками на аграрному ринку, оскільки певною мірою зберегли ресурсну базу КСП, що дозволяє їм вести прибуткове господарювання. Натомість, високий рівень зношеності матеріально-технічної бази, а також застарілість основних фондів призводять до значних простоїв техніки через поломки та втрати при збиранні й зберіганні урожаю, що в кінцевому підсумку відображається на собівартості виробництва продукції, яка у 2010 р. була найвищою серед інших сільськогосподарських підприємств.

Зростання привабливості ведення аграрного бізнесу (особливо вирощування високорентабельних сільськогосподарських культур) веде до збільшення кількості приватних підприємств. Площа землекористування у цих підприємствах за 2008-2010 рр. зросла на 1,8 %, прибутки від реалізації продукції збільшились у 2,4 разу, а частка прибуткових підприємств досягла у 2010 р. 82,1 % загальної кількості приватних сільськогосподарських підприємств. Проте приватні підприємства надають перевагу відокремленому веденню господарської діяльності, їх об'єднання не відбувається.

Як наслідок, залишається нереалізованим потенціал сільськогосподарської кооперації в Україні. За період 2008-2010 рр. при збільшенні чистого доходу від реалізації сільгосппродукції загальна кількість виробничих кооперативів, чисельність, та площа сільгоспугідь в їх обробітку знижуються. Водночас максимальні переваги кооперації для товаровиробників розкриваються в сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах (переробних, заготівельно-збутових, постачальницьких, сервісних). Такі кооперативи дозволяють виробникам сільгосппродукції збільшувати доходність власного виробництва, користуючись послугами, що надає кооператив. Крім економічної функції, обслуговуючий кооператив виконує ще й соціальну, оскільки за бажанням учасників може частину коштів спрямовувати на поліпшення соціальної інфраструктури села.

В Україні існує окремий вид виробників сільськогосподарської продукції – особисті селянські господарства (ОСГ), які займаються сільськогосподарською діяльністю як підсобним видом внаслідок давніх традицій українського селянства. У 2010 р. кількість особистих

селянських господарств становила 4 млн 540 тис. із середньою площею земельних ділянок 1,47 га, з яких 0,19 га використовується для будівництва та обслуговування житлового будинку. Лише 5,2 % господарств мають у приватній власності сільськогосподарську техніку.

При цьому низький рівень прибутковості виробництва окремих видів продукції (насамперед, тваринницької) сприяв перерозподілу структури утримання та виробництва продукції (особливо ВРХ) на користь господарств населення, що є вкрай негативним явищем з точки зору забезпечення продовольчої безпеки держави, оскільки ОСГ не спроможні виробляти товарну сертифіковану продукцію високої якості. Так, селянські господарства утримують 2454,2 тис. голів ВРХ (54,6 % від загальної кількості поголів'я, що утримується у цілому по Україні), у т. ч. 1727,3 тис. голів корів (65,6 %) і 3319,3 тис. голів свиней (41,7 %). У господарствах населення також зосереджено виробництво плодово-ягідної та овоче-баштанної продукції: у 2010 р. ними вироблено 97,4 % картоплі, 90,2 % баштанних культур, 88,1 % овочів та 83,6 % плодів і ягід.

Головна особливість господарств населення полягає у тому, що вони не є юридичними особами. Так, Законом України «Про особисте селянське господарство» [2] визначено правові, організаційні, економічні та соціальні засади ведення особистого селянського господарства – особливого виду господарської діяльності, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму. І, хоча даним Законом визначено, що діяльність, пов'язана з веденням особистого селянського господарства, не належить до підприємницької, право реалізації сільськогосподарської продукції та надання послуг робить ОСГ певного роду бізнесовими структурами.

Для того щоб проаналізувати ефективність використання сільськогосподарських угідь по основних країнах світу розглянемо (табл. 2).

Вітчизняні аграрні формування мають значний потенціал для підвищення ефективності господарської діяльності та нарощування виробництва сільськогосподарської продукції, оскільки в Україні у порівнянні з 15 країнами ЄС вартісний показник виробництва валової продукції на одиницю угідь сільськогосподарського призначення у 8 разів нижчий, а землемісткість – у 8 разів вища.

Таблиця 2.

Ефективність використання сільськогосподарських угідь [5]

Країни	Валова продукція сільського господарства на 1 га сільгоспугідь	Землемісткість, га/1000 євро валової продукції
Україна	268,7	3,72
Євросоюз – 15 країн	2189,2	0,46
Німеччина	2442,6	0,41
Франція	2188,0	0,46
Чехія	899,0	1,11
Польща	783,9	1,28
Болгарія	685,1	1,46

Стратегічними напрямками підвищення ефективності господарювання аграрних формувань мають бути наступні.

1. Урегулювання суттєвих питань діяльності особистих селянських господарств, сприяння розвитку їх кооперативних об'єднань шляхом:

- визначення правового статусу ОСГ, які здійснюють виробництво сільськогосподарської продукції з метою її подальшої реалізації, та домашніх (підсобних) селянських господарств, які виробляють продукцію для власного споживання і реалізують лише її надлишки, шляхом внесення відповідних змін до Закону України № 742-IV від 15.05.2003 р. «Про особисте селянське господарство»;

- стимулювання розвитку кооперативів ОСГ шляхом організації консультаційних послуг сільському населенню з питань розвитку та функціонування сільськогосподарських кооперативів, проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи членам ОСГ щодо конкурентних переваг впровадження їх діяльності у складі кооперативів;

- передбачення у Державному бюджеті на 2012 р. і подальші роки фінансування для підтримки процесів трансформації ОСГ у фермерські господарства.

2. Підвищення ефективності господарювання сільськогосподарських підприємств, що потребує:

- посилення контролю з боку Державної інспекції з контролю за використанням та охороною земель, Державної екологічної інспекції, Державної служби охорони родючості ґрунтів за виконанням сільськогосподарськими підприємствами вимог Закону України № 962-IV від 19.06.2003 р. «Про охорону земель» щодо раціональної організації сівозмін та екологічних вимог;

- недопущення надвисокої концентрації земель у власності чи користуванні окремих сільськогосподарських підприємств, для чого слід встановити максимум щодо площі земель, які можуть бути орендовані

одним підприємством, шляхом внесення відповідних змін до Закону України № 61-ХІV від 06.10.1998 р. «Про оренду землі»;

- надання державних гарантій та запровадження пільгового довгострокового кредитування сільськогосподарських товаровиробників при придбанні ними сільськогосподарської техніки, зберіганні та транспортуванні продукції до кінцевого споживача;

- організація і проведення Міністерством аграрної політики і продовольства України спільно з Національною Академією аграрних наук України тематичних занять, спеціалізованих курсів по оволодінню нової техніки та технологій виробництва сільськогосподарської продукції для працівників сільгоспідприємств;

- сприяння організації на регіональному рівні системи професійної підготовки (у сферах аграрного виробництва та економіки агробізнесу) в професійно-технічних училищах і технікумах агропромислового комплексу, стажування в базових, найбільш успішних аграрних господарствах.

3. Сприяння розвитку фермерських господарств сімейного типу, що передбачає:

- розроблення Міністерством аграрної політики і продовольства спільно з Національною Академією аграрних наук України Програми підтримки розвитку конкурентоспроможного фермерства;

- стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції, яка має важливе значення для забезпечення продовольчої безпеки держави (овочевої продукції, продукції тваринництва) шляхом надання фермерам та кооперативам фермерів державних дотацій (у обсягах, що не перевищують гранично допустимі угодами щодо членства України в СОТ), пільгового кредитування, державних закупівель такої продукції;

- проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи органами місцевого самоврядування щодо переваг об'єднання фермерів та створення обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів шляхом організації відповідних семінарів, навчальних курсів для обміну досвідом між фермерами щодо ефективності ведення сільськогосподарської діяльності не самостійно, а у складі об'єднання.

4. Прийняття Закону України «Про ринок земель», який сприятиме формуванню оптимальної спеціалізації та концентрації виробництва сільськогосподарських формувань, що здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в конкретному регіоні, через першочерговість права на оренду ними сільськогосподарських угідь, а також їх викупу у разі зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення.

Висновки. Підвищення ефективності господарювання аграрних формувань передбачає формування сприятливого середовища для повноцінного розвитку всіх організаційно-правових форм сільськогосподарського землекористування, що дозволить найповніше реалізувати соціально-економічний потенціал вітчизняного

агропромислового комплексу як для забезпечення продовольчої безпеки країни, так і для розвитку сільських територій.

Список використаної літератури

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. **2. Закон України** «Про особисте селянське господарство» [Електронний ресурс]. // Голос України. – 2003. – № 112. – 19 черв. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/742-15>. **3. Русан В.** Щодо важелів сприяння оновленню матеріально-технічної бази аграрних підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>. **4. Собкевич О., Юрченко А.** Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/524/> **5. Трегобчук В. М.** Удосконалення земельних відносин в аграрній сфері: Наукова доповідь / Н. М. Скурська, В. Д. Яровий, В. П. Прадун. – К. : Об'єднаний ін-т економіки, 2004. – С. 42 – 47.

Третяк О. О. Оптимізація основних параметрів формувань в агробізнесі

У статті характеризується сучасна структура аграрного сектору України, розкриваються особливості господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, фермерських та особистих селянських господарств населення. Запропоновані заходи державної політики, реалізація яких сприятиме підвищенню основних параметрів формувань в агробізнесі.

Ключові слова: агробізнес, сільське господарство населення, господарська діяльність сільськогосподарських підприємств.

Третяк О. О. Оптимизация основных параметров формирования в агробизнесе

В статье характеризуется современная структура аграрного сектора Украины, раскрываются особенности хозяйственной деятельности сельскохозяйственных предприятий, фермерских и личных сельских хозяйств населения. Предложенные мероприятия государственной политики, реализация которых будет способствовать повышению основных параметров формирования в агробизнесе.

Ключевые слова: агробизнес, сельское хозяйство населения, хозяйственная деятельность сельскохозяйственных предприятий.

Tretyak O. A. Optimization of basic parameters of units in agribusiness

In the article is characterized modern structure agrarian to the sector of Ukraine, the features of economic activity of agricultural enterprises, farmer and personal peasant economies of population open up. Offered measures

of public policy, realization of that will assist the increase of basic parameters of forming in an agribusiness.

Key words: agribusiness, agriculture of population, economic activity of agricultural enterprises.

УДК 330.322(477)

М. В. Чернишова

СТАН І ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Обсяг іноземних інвестицій є одним з показників, що характеризують ступінь інтеграції країни у світове співтовариство, і залежить від привабливості об'єкта інвестування. Отримання іноземних інвестицій, умови їх залучення – це фактор, що характеризує інвестиційну привабливість країни і сприяє подальшому розвитку її зовнішньоекономічних зв'язків. Інвестиційна привабливість визначається суб'єктами інвестування за загальним інвестиційним кліматом в країні, умовами проведення зовнішньоекономічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми іноземного інвестування широко обговорюються в західній та вітчизняній економічній літературі. У західній літературі проблема іноземного інвестування глибоко розроблена у фундаментальних дослідженнях Р. Вернона, Дж. Даннінга, Х. Джонсона, К. Іверсена, Дж. Кейнса, П. Ліндєрта, С. Маги, Ф. Махлупа, Е. Менсфілда, Б. Оліна, А. Пігу, М. Познера, П. Самуельсона, Дж. Тобіна, А. Фішлоу, С. Хаймером, Р. Харрода, Е. Хекшера та ін. Ці автори створили теоретичні основи міжнародного руху капіталу, показали об'єктивну природу іноземного інвестування та мотиваційні чинники переміщення капіталу з однієї країни в іншу.

Мета статті. Охарактеризувати сьогоdnішній стан інвестиційного клімату, проблеми іноземного інвестування в Україні, а також запропонувати шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Україна має потужний, промислово-розвинений виробничий потенціал, розвинену інфраструктуру, вигідне географічне положення. За рівнем економічного потенціалу, як показують експертні оцінки, Україна відноситься до перших п'яти країн Європи, а по ефективності його використання знаходиться в другій сотні країн світу. За даними Держкомстату, за 9 місяців 2010 р. в Україну надійшло 3,42 млрд. дол. коштів нерезидентів, тоді як за аналогічний період 2009 р. – 3,95 млрд. дол., що свідчить про скорочення припливу прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на 13,4%. Зрозуміло, що ні про який інвестиційний бум ця цифра не свідчить, хоча в III кварталі минулого року ситуація з ПІІ дещо покращилася, їх приплив досяг 1,5 млрд. дол. Але справа навіть не в загальних обсягах залученого до країни

іноземного капіталу. Його приплив може бути в певні періоди значним і в країні з поганим інвестиційним кліматом за рахунок реалізації окремих проектів (торік іноземні інвестиції йшли в основному в український банківський сектор для поповнення статутних фондів українських банків - «дочок» іноземних банків) [1].

Приріст іноземного акціонерного капіталу в економіці України, з урахуванням його переоцінки, втрат, курсової різниці тощо, за I півріччя 2011 р. склав 2452,4 млн. дол. Про це свідчать дані Держкомстату України.

У I півріччі 2011 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 2788,2 млн. дол. прямих інвестицій (акціонерний капітал): з країн ЄС надійшло 2287,0 млн. дол. (82,0% загального обсягу), з країн СНД – 84,3 млн. дол. (3,0%), з інших країн світу – 416,9 млн. дол. (15,0%). У той же час капітал нерезидентів зменшився на 447,0 млн. дол.

Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал), внесених в Україну, на 1 липня 2011 р. склав 47205,7 млн. дол., що на 5,5% більше обсягів інвестицій на початок 2011 р. і на 16,8% більше обсягу на 1 липня 2010 р.

В десяток основних країн-інвесторів, на які припадає майже 83% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр - 11619,6 млн. дол., Німеччина – 7365,5 млн. дол., Нідерланди – 4779,5 млн. дол., Російська Федерація – 3386,1 млн. дол., Австрія – 2855,8 млн. дол., Франція – 2384,8 млн. дол., Великобританія – 2347,6 млн. дол., Швеція – 1758,2 млн. дол., Віргінські Острови – 1524,2 млн. дол. і США – 1087,5 млн. дол.

На підприємствах промисловості зосереджено 14841,6 млн. дол. (31,4% загального обсягу прямих інвестицій в Україну), в т.ч. переробної – 13035,0 млн. дол. і добувної – 1282,8 млн. дол. Серед галузей переробної промисловості у металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів внесено 6051,6 млн. дол. прямих інвестицій, у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 2023,4 млн. дол., хімічну і нафтохімічну промисловість – 1457,1 млн. дол., машинобудування – 1209,4 млн. дол., виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції – 898,5 млн. дол. В фінансових установах акумульовано 15345,0 млн. дол. (32,5%) прямих інвестицій, в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям – 5168,9 млн. дол. (10,9%), на підприємствах торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого користування – 4977,0 млн. дол. (10,5%).

У I півріччі 2011 р. з України в економіку інших країн світу спрямовано 2,3 млн. дол. прямих інвестицій (акціонерний капітал).

Обсяг прямих інвестицій (акціонерний капітал) з України в економіку країн світу, з урахуванням його курсової різниці, на 1 липня 2011 р. склав 6934,1 млн. дол. , в т.ч. в країни ЄС – 6574,0 млн. дол.

(94,8% загального обсягу), в країні СНД – 259,4 млн. дол. (3,7%), в інші країни світу – 100,7 млн. дол. (1,5%).

Прямі інвестиції з України здійснені в 46 країн світу, переважна їх частина спрямована на Кіпр (92,1%) [2].

Якість інвестиційного клімату в різних країнах оцінюється на основі, перш за все, рейтингових індексів авторитетних міжнародних організацій. А ці рейтингові оцінки, м'яко кажучи, погані і деякі з них продовжують погіршуватися. Так, відповідно до одного з основних світових індексів, за яким визначається інвестиційна привабливість країни, Індексом економічної свободи, які розробляються The Heritage Foundation & The Wall Street Journal, в 2010 р. Україна посіла 162 місце в світі, погіршивши свій попередній результат на 10 позицій і скотившись до рівня кінця 1990-х. Про погіршення інвестиційної ситуації в Україні свідчить також звіт Всесвітнього економічного форуму «Про глобальну конкурентоспроможність 2009-2010». Відповідно до Індексу глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму, Україна в 2010 р. погіршила свій результат на 10 позицій, посівши 82 місце серед 133 країн світу. Місце України як аутсайдера в даних рейтингах визначається багатьма чинниками: низьким ступенем захисту прав власності; однією з найгірших у світі систем оподаткування; високим рівнем бюрократичного втручання в господарську діяльність; нестабільністю економічного законодавства; нерозвиненістю фондового ринку; високим рівнем корупції (Україна посіла 134 місце за рівнем корупції серед 178 країн світу в рейтингу за 2010 рік, підготовленому глобальною антикорупційною неурядовою організацією Transparency International) і т.п. [3].

За даними Європейської Бізнес Асоціації, в IV кварталі 2009 р. індекс інвестиційної привабливості України залишався несприятливим і склав 2,57 бала за п'ятибальною шкалою. У III кварталі оцінка була на рівні 2,56 [4].

За оцінками експертів, для нормального розвитку економіки України потрібно додаткових інвестицій від 80 до 100 млрд. дол. США. У той же час прямі іноземні інвестиції за роки незалежності становили лише 5,3 млрд. дол. Цифра більш ніж скромна. Наприклад, Чехія за цей же час отримала понад 20 млрд. дол. Щорічні інвестиції в Польщу становлять 4-5 млрд. дол., тоді як в Україну - 0,5 млрд. дол. За даними американської асоціації Economist Group, за рівнем інвестиційної привабливості Україна знаходиться в сьомому десятку країн. Згідно з офіційною статистикою, щорічний приріст інвестованого іноземного капіталу в країну складає близько 15%, але це без обліку грошей, вивезених нерезидентами з України. Зараз на кожні три долари вкладених інвестицій припадає один долар офіційно вивезеного капіталу. Це пояснюється розірванням інвестиційних договорів через підвищення інвестиційних ризиків у країні [5].

Таким чином, з усього вище сказаного випливає, що найважливішим завданням державного управління на даному етапі є поліпшення і стабілізація інвестиційного клімату як країни в цілому, так і окремих регіонів.

Стосовно України можна сформулювати правило дев'яти ключових інвестиційних чинників:

1. Лібералізація підприємницької діяльності. Повинна бути створена працююча схема з виявлення й швидкого усунення бар'єрів для створення, ведення та закриття бізнесу.

2. Стабільність і передбачуваність правового поля. Необхідно узгодити існуючі, розробити і прийняти нові закони, що встановлюють єдині правила гри для компаній усіх форм власності. Міжнародне інвестиційне співтовариство повинне бути впевнене в тому, що будь-які угоди, що відповідають прийнятим міжнародним нормам і правилам, мають силу в Україні.

3. Корпоративне та державне управління. Цей напрямок включає комплекс заходів щодо врегулювання корпоративних прав, діяльності державної адміністрації і приватизації державної власності.

4. Лібералізація зовнішньої торгівлі та руху іноземного капіталу. Цей інвестиційний фактор включає в себе комплекс заходів щодо стимулювання вільного переміщення товарів, послуг і капіталів між державами.

5. Розвиток фінансового сектора. Стан фінансового сектора має ключове значення для інвесторів. Тому робота в зазначеному напрямку є найбільш важливою для поліпшення інвестиційного клімату.

6. Зниження рівня корупції. Необхідно створити таку систему відносин органів влади і бізнесу, яка мінімізує можливості зловживання державних чиновників, забезпечить послідовність у виконанні прийнятих законів і постанов, полегшить отримання дозволів, ліцензій і санкцій.

7. Зниження політичного ризику. Політична стабільність і незалежність економічних пріоритетів від змін в органах влади була і залишається одним з найважливіших позитивних факторів при ухваленні інвестиційного рішення.

8. Імідж і програми просування країни. Довгострокові цілі по залученню зовнішніх інвестицій вимагають постійних зусиль по формуванню привабливого іміджу країни. Необхідно сформулювати й широко висвітлювати державну політику і готовність уряду здійснювати радикальні заходи, орієнтовані на ринкову економіку; публічно підтримувати інвестиції; посилити комерційні відділи зарубіжних посольств.

9. Формування інвестиційних стимулів. Мета дій у цьому напрямку – створення інвестиційних стимулів, аналогічних стимулам торгових партнерів країни [5].

З вищесказаного, слід підкреслити, що найбільш значимими, з перерахованих факторів, для закордонних інвесторів є лише декілька

основних проблем, що стримують їх від фінансування української економіки. По-перше, адміністративні бар'єри, які заважають розвитку бізнесу. По-друге, недосконале українське законодавство. Але найбільшою перепорою називають корупцію.

«Близько 80% потенційних інвесторів зауважили, що корупція є колосальною проблемою для України, більше того, кількість інвесторів, які оцінювали це, як важливу проблему на початку 2010 року, різко збільшилася», – коментує виконавчий директор Міжнародного фонду Блейзера Олег Устенко [6].

Зараз в Україні залученням інвестицій займається багато суб'єктів ринкової економіки, як на державному, так і на регіональному рівнях. Відсутність у більшості учасників досвіду по залученню та управлінню інвестиціями, їх неузгоджені дії і відсутність заставних механізмів призводить до неефективної роботи в цьому напрямку. Сьогодні процес залучення інвестицій в економіку України має координуватися на державному чи, як мінімум, на муніципальному рівні. Основну увагу слід приділити підготовці фахівців і розробці інвестиційних проектів за єдиними вимогами.

Сьогодні від ефективності інвестиційної політики залежать оновлення виробництва, модернізація і нарощування основних фондів підприємств народного господарства, успіх структурної перебудови економіки, вирішення соціальних та екологічних проблем. Слід зазначити, що в нинішніх умовах надходження іноземних інвестицій в економіку є чинником зростання ВВП, важливим джерелом створення робочих місць, в кінцевому підсумку, сприяє успішній інтеграції України в європейське і світове господарство [5].

Висновки. Як показує досвід західних країн, надходження іноземних інвестицій повинні сприяти розвитку економіки країни, оздоровленню платіжного балансу за рахунок поточних операцій, технологічному оздоровленню економіки та зростанню досягнень науково-технічного прогресу.

Для створення сприятливого інвестиційного клімату, його стабілізації потрібен тривалий період часу, що буде сприяти розвитку міжнародного інвестиційного співробітництва, збільшенню припливу інвестицій з-за кордону та їх ефективному використанню.

Потрібна політика сприяння іноземним інвестиціям, обов'язкова для всіх державних установ, яка сприятиме зростанню довіри в інвесторів і поліпшенню умов для процесу інвестування.

Список використаної літератури

1. Новости 08.02.2011 [Електронный ресурс]. – Режим доступа : OtherSide.com.ua **2. Иностранные** инвестиции в Украину выросли на \$2,45 млрд. / Источник: ЛигаБизнесИнформ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.business.ua/articles/money/Inostrannye_investicii_v_Ukrainu_vyrosli_na_mlrd-18710/ **3. Інвестиційний** клімат в

Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/50436.htm>

4. Игонина Л. Л. Инвестиции : учеб. пособие / Л. Л. Игонина; под ред. д-ра экон. наук, проф. В. А. Слепова. – М. : Экономист, 2007. – 356 с.

5. Парцхаладзе Л. Инвестиционный климат Украины: глобальное потепление [Электронный ресурс]. / Л. Парцхаладзе // Зеркало недели. – № 29. – Режим доступа : http://zn.ua/SCIENCE/investitsionnyu_klimat

6. Проблемы иностранных инвесторов в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ubr.ua/#news>

Чернишова М. В. Стан і проблеми сучасного інвестування в Україні

В даній науковій статті розглянуто інвестиційний клімат України в сучасних умовах, виявлено проблеми пов'язані з інвестиційною привабливістю України. В статті розглянуто якість інвестиційного клімату України за рейтинговими індексами авторитетних міжнародних організацій, приведено правило дев'яти ключових інвестиційних чинників для поліпшення та стабілізації інвестиційного клімату як країни в цілому, так і її окремих регіонів. Запропоновано заходи щодо покращення інвестиційної привабливості країни.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна привабливість, інвестиційний клімат, інвестиційний ризик, індекс економічної свободи.

Чернышова М. В. Состояние и проблемы современного инвестирования в Украине

В данной научной статье рассмотрен инвестиционный климат Украины в современных условиях, выявлены проблемы связанные с инвестиционной привлекательностью Украины. В статье рассмотрено качество инвестиционного климата Украины по рейтинговым индексам авторитетных международных организаций, приведено правило девяти ключевых инвестиционных факторов для улучшения и стабилизации инвестиционного климата как страны в целом, так и ее отдельных регионов. Предложены меры по улучшению инвестиционной привлекательности страны.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная привлекательность, инвестиционный климат, инвестиционный риск, индекс экономической свободы.

Chernyshova M. V. The state and problems of modern investing in Ukraine

This research paper will be discussed Ukraine's investment climate in modern conditions, to identify problems associated with the investment attractiveness of Ukraine. The article considers the quality of the investment climate of Ukraine on the rating index of authoritative international organizations, given the investment rule of nine key factors for improving and

stabilizing the country's investment climate as a whole and its individual regions. Measures have been proposed to increase the investment attractiveness of the country.

Key words: investment, investment attraction, investment climate, investment risk, the index of economic freedom.

УДК 339.138+339.14

Є. О. Шарандін

МАРКЕТИНГ І ЛОГІСТИКА ЯК ЄДИНЕ ЦІЛЕ

Постанова проблеми. До даного часу логістика та маркетинг функціонували як окремі галузі у виробництві, але під тиском сформованої економічної ситуації для успішного функціонування підприємства і економіки в цілому їх потрібно об'єднати у єдину цілісну систему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми єдності маркетингу та логістики розглядається в численних наукових працях з логістики, менеджменту організації та маркетингу. Серед них можна відмітити роботи таких авторів, як: Т. Н. Скоробогатова, Л. Роджерс, О. В. Толмачев, К. С. Есселінг, Х. Ван Німвеген, Ф. Котлер [1, 2, 3, 4].

Мета статті. Проведення аналізу та обґрунтування сутності маркетингу і логістики як єдиної частини для вдоволення споживача.

Виклад основного матеріалу. Маркетинг являє собою систему управління, яка дозволяє пристосовувати виробництво до вимог ринку з метою забезпечення вигідного продажу товарів.

Маркетинг був затребуваний практикою у зв'язку з виниклими труднощами зі збутом товарів історично в більш ранній період, ніж логістика. У середині ХХ ст. орієнтація виробництва на випуск потрібного на ринку товару і застосування маркетингових методів вивчення попиту і впливу на попит виявилися вирішальним чинником підвищення конкурентоспроможності. Завдання створення систем, що забезпечують наскрізне управління матеріальними потоками, актуальності тоді не мала, по-перше, через відсутність технічних можливостей побудови таких систем в економіці, а по-друге, через те, що за рахунок застосування нових для того часу маркетингових прийомів можна було різко піти вперед. У сьогоденних умовах «піти вперед» тільки на базі застосування маркетингу вже не можна. Виявлений маркетингом попит повинен своєчасно задовольнятися за допомогою швидкої і точної поставки («технологія швидкої відповіді»). Цю «швидку відповідь» на виник попит можливий лише при налагодженій системі логістики [4, с. 105].

Історично вийшовши на економічну арену в більш пізній період, логістика доповнює і розвиває маркетинг, пов'язуючи споживача,

транспорт і постачальника в мобільну, техніко-технологічно та планово-економічно узгоджену систему.

Маркетинг відстежує і визначає виник попит, тобто відповідає на питання: який товар потрібен, де, коли, в якій кількості і якої якості. Логістика забезпечує фізичне просування затребуваною товарної маси до споживача. Логістична інтеграція дозволяє здійснити поставку необхідного товару в потрібне місце в потрібний час з мінімальними витратами.

Маркетинг ставить завдання системного підходу до організації руху товару, при ефективній організації товароруку кожен з етапів цього процесу повинен плануватися як невід'ємна частина добре урівноваженою і логічно побудованою загальною системою. Проте методи техніко-технологічної інтеграції всіх учасників процесу руху товарів є основним предметом вивчення не маркетингу, а логістики.

Маркетинг націлений на дослідження ринку, рекламу, психологічний вплив на покупця і т. д. Логістика ж в першу чергу націлена на створення техніко-технологічно пов'язаних систем проведення матеріалів по товаропровідних ланцюгах, а також систем контролю за їх проходженням [1, с. 34].

Найбільш істотні відмінності між маркетингом і логістикою представлені в таб. 1.

Таблиця 1.

Відмінності між маркетингом і логістикою

Порівнянні характеристики маркетингу та логістики	Маркетинг	Логістика
Об'єкт дослідження	Ринки і кон'юнктура конкретних товарів і послуг.	Матеріальні потоки, що циркулюють на цих ринках
Предмет дослідження	Оптимізація ринкової поведінки по реалізації товарів чи послуг	Оптимізація процесів управління матеріальними потоками.
Методи дослідження	Методи дослідження кон'юнктури, попиту і пропозиції по конкретних товарах і послугах	Системний підхід до створення матеріалопроводячих ланцюгів, а також загальновідомі методи, які застосовуються при плануванні та управлінні виробничими і економічними системами.
Підсумкові результати	Рекомендації по виробничо-збутової стратегії і тактиці компанії: що виробляти, в якому обсязі, на які ринки і в які терміни. Які можуть бути вигоди.	Проекти систем, що відповідають цілям логістики: потрібний товар, в необхідній кількості, необхідної якості, в потрібному місці, у потрібний час і з мінімальними витратами.

Найбільш часто зустрічаються моменти «напруги» маркетингу та логістики – це ті місця, де найбільш ефективною стратегією є їх повна взаємодія, але у тут же найчастіше ми спостерігаємо конфлікт.

Найчастіше проблематика цих ситуацій залежить від вузької спеціалізації і не бажання узгодження своїх дій і планів між маркетингом і логістикою. Починають конфлікт як завжди маркетологи, які при розробці нових продуктів найчастіше дбають тільки про те, наскільки цей продукт задовольнить запити споживачів, а також про формування конкурентної ціни і розробці маркетингових комунікацій. Але їх ніби зовсім не турбує, де добути необхідні компоненти для виробництва продукту, сировина, як продукт буде складуватися, транспортуватися і пакуватися.

Більше того, забуваючи про ці фактори, маркетологи можуть довести справу до того рівня, коли питання про виробництво товару вже вирішено, визначено його ринкова вартість та в цей момент з'являються «зловісні логісти». Вони і повідомляють, що собівартість у кілька разів перевищить заплановану роздрібну ціну через складнощі зберігання і транспортування даного унікального продукту, або ж що вартість доставки унікального сировини для товару можлива тільки через півроку.

Щоб цього не траплялося, подивимося на етапи, коли маркетологам треба терміново бігти на консультацію до логістам і навпаки.

Почнемо з упаковки продукту – це важлива точка дотику логістики та маркетингу. Тут справа йде так: маркетологи роблять упаковку, яка зручна клієнтові, красива, служить додатковою рекламою продукту. А упаковка логістів забезпечить збереження продукту, зручність зберігання на піддонах, зручність у відборі, укладанні, але буде абсолютно далека від клієнтоорієнтованості. Якщо повністю дати одним з них на відкуп розробку упаковки, то буде біда – або вона буде красивою, але дуже незручною для зберігання і транспортування, або ж навпаки, понад зручною, але зовсім не привабливою для споживача [2, с. 37].

А ще ж її – упаковку – треба прорахувати так, щоб вона була кратною коробам, які в свою чергу повинні бути кратними стандартним піддонів. При створенні упаковки для нового продукту бажано врахувати всі ці параметри, що можливо тільки в разі участі в розробці і маркетологів, і логістів.

Також необхідно не забувати про характеристики упаковки, що відрізняються від стандартів, прийнятих в компанії. Наприклад, якщо упаковка має обмеження на висоту штабелю, транспортний засіб (вагон або вантажівку) матиме неповне завантаження по висоті. Отже, доставка такого товару обійдеться дорожче.

Що стосується тексту на упаковці, тут криється ряд моментів, які маркетологи зазвичай не помічають, але повинні ретельно контролювати логісти. Мова йде в першу чергу про відповідність тексту на упаковці стандартам країни реалізації товару. І в першу чергу на тих товарах, які планується виводити на міжнародні ринки. Адже багато країн вимагають

розміщення інформації державною мовою і мають власні стандарти та вимоги до оформлення упаковки. Наприклад – в Україні та Росії у вказівці маси продукту допустимо вказувати похибка, тому часто пишуть «250 г + / - 4г» або «248-252 г», а от в Білорусії це не допустимо, необхідно писати точний показник, в даному випадку просто «250 г».

Часто через економію місця на упаковці приймається рішення про розміщення інформації всього на 2-3 мовах при тому, що дистрибуція цього товару відбувається в 5-10 країн. Це призводить до того, що замість однієї номенклатурної одиниці з інформацією на мовах усіх країн поставки продукту ми отримуємо 3-5 номенклатурних одиниць. Це вже призводить до ускладнення складських операцій, збільшує вартість упаковки за рахунок зменшення її тиражів, але основна проблема з'являється в багаторазовому збільшенні складських запасів кожної номенклатурної одиниці.

Відносно групової упаковки бувають інші цікаві події. Наприклад, ми маємо вже добре продуманий упакований продукт, який абсолютно логічно групується в стандартні упаковки, палетується і т.д. Але в якийсь момент маркетолог приймає рішення про створення якої-небудь нової форми акційною упаковки, або ж вирішує докласти до кожної упаковки продукту якийсь подарунок – м'яку іграшку, чашку, зразок нового товару ... тут-то з'являються проблеми [3, с. 105].

Виявляється, що акційні позиції ніяк не хочуть групуватися і щоб все-таки цей уже вироблений товар все-таки досяг свого споживача необхідно в терміновому порядку переглядати спосіб групової упаковки, міняти пакувальну техніку, замовляти нові коробки й т.д. Це несе крім просто «головного болю» ще й цілу купу додаткових витрат, які можуть «з'їсти» всю додатковий прибуток, передбачену як результат проведення даної акції. А вся проблема в тому, що маркетологи всього-то не погодили свої дії зі службою логістики.

І від малого до більшого ми можемо перейти до управління асортиментом, де спільна діяльність маркетингу та логістики особливо важлива при оновленні асортиментного ряду новими продуктами або оновленими модифікаціями існуючих продуктів. При переході на оновлену версію продукту зазвичай відбувається сплеск споживчого попиту і проблема ліквідності залишків попередньої моделі, вже втратила свою актуальність, але має суттєві залишки продукту в ряді ланок збутового ланцюга.

Якщо в «розрулювання» цих проблемних місць, а краще в профілактику їх появи не включаються логісти, то фінансові втрати від незадоволеного попиту споживачів новим продуктом (недостатня наявність продукту при злеті купівельної активності) і втрати запасів попередньої версії продукту, можуть захлеснути компанію з головою.

Але мало того, що логісти повинні активно брати участь в управлінні асортиментом, вони також повинні бути активними в управлінні життєвим циклом продукту. Адже на всіх його стадіях

повинні застосовуватися не тільки різні маркетингові, але і абсолютно різні логістичні стратегії, і якщо в цьому процесі ці дві служби не знайдуть спільної мови, то процес перетвориться в управління «циклом смерті» продукту [2, с. 57].

Так само повного узгодження зі службою логістики вимагає визначення територій та місць збуту. Можливо певні маркетингом як оптимальні, регіони та місця збуту виявляться нереальними з-за високого ступеня витрат на їх логістичне обслуговування, або це зажадає створення нової схеми логістики транспортування та складування, аж до спеціальних регіональних складів і систем транспорту. А якщо логісти задалегідь не будуть повідомлені про ці починання маркетингологів, то може виявитися, що вироблений продукт неможливо доставити в строк і в належному обсязі у зазначені маркетингологами регіони та місця продажу.

Висновки. У першу чергу, необхідно провести збори з обговоренням маркетингових процесів і отримати від служби логістики ключові точки погоджень на кожен з них, якщо в цьому є необхідність. Але і логісти теж повинні показати свої процеси, щоб маркетингологи в свою чергу повідомили свої контрольні точки погоджень - адже хоч це часто замовчують логісти, але іноді ключову роль в успішності продукту відіграють такі фактори як місце походження сировини, з якого зроблений продукт, або компанія, виробляє доставку продукту споживачам, або ж мережа розподілу і привабливість групової упаковки.

В ідеалі в компанії має бути постійно діюча система загального інформування, узгодження і координації, це може бути зроблено на базі інтернету або будь-яких систем внутрекорпоративного обміну інформацією.

Так, навіть при прекрасно налагодженій системі внутрішньокорпоративного інформування та узгодження можуть виникнути збої і незрозуміння за рахунок браку знань маркетингу у логістів і навпаки, але це питання так само вирішуємо шляхом проведення короткострокових навчальних програм для «не фахівців». У такому випадку всі служби будуть чітко розуміти сферу діяльності паралельних служб і всі зможуть ефективно взаємодіяти.

Список використаної літератури

- 1. Скоробогатова Т. Н.** Логистика : учеб. пособие / Т. Н. Скоробогатова. – 2-е изд. – Симферополь : ДиАйПи, 2005. – 367 с.
- 2. Толмачев О. В.** Логистика товародвижения : учеб. пособие / О. В. Толмачев. – Е. : ПРИНТ, 2010. – 170 с.
- 3. Роджерс Л.** Маркетинг в малом бизнесе : пер. с англ. / Л. Роджерс. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 256 с.
- 4. Котлер Ф.** Основы маркетинга / Филлип Котлер. – М. : Прогресс, 1991. – 647 с.

Шарандін Є. О. Маркетинг і логістика як єдине ціле

У статті розкриті головні завдання маркетингу і логістики для ефективного функціонування підприємства. Проведений порівняльний аналіз сфер їх розбіжностей, таких як: упаковка товару, текст на даній упаковці, створення акційного товару, а також безпосередньо транспортування і територіальна поширеність. Також в ній запропоновані методи їх об'єднання і удосконалення для ефективного підвищення продуктивних потужностей і економіки держави.

Ключові слова: маркетинг, логістика, споживач, збут.

Шарандин Е. О. Маркетинг и логистика как единое целое

В статье раскрыты главные задачи маркетинга и логистики для эффективного функционирования предприятия. Проведен сравнительный анализ сфер их разногласий, таких как: упаковка товара, текст на данной упаковке, создание акционного товара, а также непосредственно транспортировка и территориальная распространенность. Также в ней предложены методы их объединения и усовершенствования для эффективного повышения производительных мощностей и экономики государства.

Ключевые слова: маркетинг, логистика, потребитель, сбыт.

Sharandin E. O. Marketing and logistics as a whole

In the article the main tasks of marketing and logistic are exposed for the effective functioning of enterprise. The comparative is conducted anal³z spheres of their disagreements, such as: packing of commodity, text on this packing, creation of action commodity, and also directly transporting and territorial prevalence. Also their merge and improvement for the effective increase of productive powers and economy of the state techniques are offered in it.

Key words: marketing, logistics, consumer sales.

УДК:[(334:339.137.2):339.9](477)

**Є. О. Шарандін,
С. С. Попов**

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Постанова проблеми. Для ефективного функціонування економіки в сучасних умовах необхідно розвивати конкуренцію: підвищувати конкурентоспроможність вітчизняного виробництва. Конкуренція є об'єктивним економічним законом товарного виробництва, який виражає внутрішні необхідні, стійкі та істотні зв'язки між відокремленими

товаровиробниками в їх боротьбі за найбільшу результативність виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми конкурентоспроможності підприємств розглядаються в численних наукових працях з економічної теорії, політичної економії, менеджменту організацій та маркетингу. Серед них можна відмітити роботи таких вітчизняних авторів, як Л. Л. Антонюк «Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації», З. С. Варналій «Мале підприємництво: основи теорії і практики», О. В. Гаврилюк, І. Ю. Гузенко «Конкурентні та інтегральні стратегії у глобальному розвитку» [1, 2, 3].

Мета статті. Проведення аналізу та обґрунтування сутності конкурентоспроможності українських підприємств та розроблення шляхів її підвищення в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні процес глобалізації для України є неминучим. Україна вступила до Світової організації торгівлі (СОТ), де діють закони виживання найсильнішого та найбільш конкурентного виробника. У цих умовах програють вітчизняні виробники, адже іноземні підприємства, що все більше виходять на український ринок, є технологічно сильнішими та конкурентоспроможнішими [1, с. 3].

У рейтингу Всесвітнього економічного форуму за 2009-2010 рр.. Україна зайняла 82-у позицію серед 133 країн, опустившись відразу на 10 позицій в порівнянні з результатами попереднього року. Після періоду відносної стабільності рейтингу в 2006-2008 рр. (69, 73 і 72-е місце відповідно), країна опинилася в дев'ятій десятці країн, де вона перебувала до цього. При цьому, як і в рейтингу за минулий рік, Україні знаходиться в групі країн, що розвиваються Латинської Америки і Африки. Нашими не посередніми сусідами по рейтингу конкурентоспроможності є Гамбія та Алжир [4, с. 23].

За таких умов необхідне визначення обґрунтованих шляхів підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств з метою їх інноваційного розвитку, що дасть їм змогу вдосконалитися та стати більш інвестиційно привабливими і, як наслідок, конкурувати з іноземними фірмами [2, с. 40].

Серед пріоритетних напрямів інноваційної діяльності з точки зору підвищення конкурентоспроможності українських підприємств на сучасному світовому ринку, зокрема, виділяються:

- 1) ресурсозберігаючі технології, нові матеріали і джерела енергії;
- 2) підвищення конкурентоспроможності продукції машинобудування і радіоелектроніки, розширення їх експорту і заняття нових ніш світового ринку;
- 3) імпортозаміщення виробництва;
- 4) інформаційні технології;
- 5) телекомунікації і зв'язок;
- 6) переробка та зберігання сільськогосподарської продукції;

7) охорона навколишнього середовища.

З метою активізації інноваційної діяльності повинна бути вироблена нова інноваційна політика, що представляє собою сукупність принципів і заходів, що забезпечують створення сприятливого інноваційного клімату в Україні, необхідного для успішного інвестування в українську економіку. Вона повинна об'єднувати загальними завданнями науку, техніку, виробництво, споживання, фінансову систему, освіту і повинна бути орієнтована на використання інтелектуальних ресурсів, розвиток високотехнологічних виробництв і пріоритети економіки.

Інноваційна політика України на сучасному етапі розвитку держави має базуватися на таких найважливіших принципах, як:

- 1) визнання моделі інноваційного розвитку економіки як пріоритетне;
- 2) створення державою економіко-правових умов і економічних механізмів, що забезпечують перетворення інновацій в істотний чинник економічного зростання;
- 3) максимальне використання ринкових механізмів активізації інноваційної діяльності та підприємництва, створення рівних стимулів для всіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності;
- 4) ефективний розвиток і використання власного науково-технічного потенціалу, і його реформування відповідно до цілей економічної політики;
- 5) оптимальне поєднання інтересів розробників, виробників продукції та інвесторів, визнання об'єктів інтелектуальної власності як джерела доходів.

Реалізація цих принципів вимагає проведення експертизи і формування законодавства з точки зору найбільш ефективного стимулювання інноваційної діяльності та забезпечення розвитку інноваційних процесів в основних сферах промисловості, сільського господарства і соціального комплексу.

Однією з головних причин сучасної економічної кризи та низької конкурентоспроможності українських товарів та наданих послуг є нездатність вітчизняних підприємств боротися за розширення своєї частки на внутрішньому і зовнішньому ринках, просувати свої товари та формувати свого споживача, поставивши його інтереси у центр всієї виробничої та комерційної діяльності [3, с. 31].

В умовах глобалізації світової економіки глобалізується і конкуренція українських товаровиробників [1, с. 5]. Практично завжди це конкуренція з відомими, крупними виробниками. Сьогодні не можна розраховувати на те, що знайдеться ринок, недоступний для світових виробників, тому проблема забезпечення конкурентоспроможності власної продукції потребуватиме постійних рішучих дій для свого вирішення.

На сьогоднішній день проблема підвищення конкурентоспроможності – дуже актуальна для підприємств України. Проблема підвищення конкурентоспроможності стосується практично всіх сторін життя

суспільства. У розвинутих країнах, наприклад, вона постійно перебуває у центрі уваги державних діячів та ділових кіл. Загострення конкурентної боротьби за збут продукції, за місце на ринку змушує підприємства постійно шукати нові можливості й резерви для збуту своєї продукції, удосконалювати технологію з метою створення якісних товарів [2, с. 23].

Для України питання підвищення конкурентоспроможності інноваційних підприємств на світовому ринку стоїть дуже гостро. Україна на даний момент фактично є активним постачальником технологій та інтелекту на світовий ринок. Проте незаперечним фактом є і те, що такі поставки Україні, як правило здійснюються безоплатно, найчастіше у вигляді витоку умів. А якщо розглядати ситуацію в цілому, то Україна від такого експорту технологій зазнає збитків, тому що перш за все держава несе витрати на навчання фахівців, які потім емігрують в розвинені країни, а потім Україна імпортує технології, створені її ж громадянами, що також є для неї збитком.

Очевидно, що технологічний комплекс Україна на даний момент знаходиться в занедбаному стані, і до його відновлення і розширення необхідно підходити комплексно, поєднуючи творчу діяльність держави і самих підприємств і науково-дослідних центрів. У сучасних умовах аналітики бізнесу найбільшу увагу приділяють технопаркам як способу інтернаціоналізації та комерціалізації української технологічної думки.

Для того, щоб успішно діяти в умовах ринкової економіки, підприємство повинно оперативнo формувати раціональні варіанти відповідей на всі зміни, які щоденно, виникають у процесі його ділової активності [3, с. 21].

Висновки. Для підвищення конкурентоспроможності підприємства необхідно обрати свою стратегію діяльності: поглибленого проникнення, розширення використання, розширення ринку. Вибір тієї чи іншої стратегії необхідно поєднувати з комплексом заходів, які дозволять стати підприємству конкурентоспроможним.

Крім того, важливими шляхами підвищення конкурентоспроможності українських підприємств на сучасному етапі є :

- створення іміджу підприємства «справедливих» цін за рахунок відповідності ціни і якості;
- розширення асортименту продукції;
- стимулювання продажів за рахунок проведення різноманітних акцій;
- виконання основних вимог збутової логістики;
- поліпшення кадрового потенціалу та управлінської структури;
- вдосконалення проектування, використання найсучасніших техніки і технології, вхідний контроль якості сировини, матеріалів і комплектуючих, поліпшення стандартизації;
- досконале вивчення потреб ринку;
- наявність конкурентоспроможних вітчизняних постачальників.

Отже, можна зробити висновок, що для динаміки розвитку України в умовах глобалізаційних процесів, конкурентоспроможність

підприємств має велике значення. Лише дія у комплексі може вивести українську продукцію на високий рівень конкурентоздатності. Українські підприємства мають потенціал та можливість до підвищення ролі конкурентоспроможності їхньої продукції, а тим самим і до займання провідних і домінуючих позицій на українському ринку.

Список використаної літератури

1. Анчишкин А. Н. Прогнозирование роста экономики / А. Н. Анчишкин. – М. : Экономика, 2009. – 90 с. **2. Бутко М. С.** Інвестиційні аспекти підвищення конкурентоспроможності підприємства / М. С. Бутко // Економіка України. – 2008. – № 4. – С. 40 – 45. **3. Гаврилюк О. В.** Конкурентні та інтегральні стратегії у глобальному розвитку / О. В. Гаврилюк, І. Ю. Гузенко // Економіка промисловості. – 2010. – № 3. – С. 3 – 10. **4. Аббасова Л. І.** Звіт про конкурентоспроможність України 2010 / Л. І. Аббасова, І. Г. Газізуллі, Р. К. Рубченко // Ефективне управління. – 2010. – № 2. – С. 23 – 35.

Шарандін Є. О., Попов С. С. Конкурентоспроможність підприємств в умовах глобалізації

У статті розкрито значення підвищення конкуренції для ефективного функціонування економіки держави, проведений аналіз даної проблеми. Проведено дослідження сучасної інноваційної політики України і запропоновані методи удосконалення і адаптація до сучасних економічних умов. Розроблені дороги для підвищення конкурентоспроможності українських підприємств в умовах світової глобалізації.

Ключові слова: глобалізація, конкурентоспроможність, збутова логістика, СОТ.

Шарандин Е. О., Попов С. С. Конкурентоспособность предприятий в условиях глобализации

В статье раскрыто значение повышения конкуренции для эффективного функционирования экономики государства, проведен анализ данной проблемы. Проведено исследование современной инновационной политики Украины и предложены методы усовершенствования и адаптация к современным экономическим условиям. Разработаны пути для повышения конкурентоспособности украинских предприятий в условиях мировой глобализации.

Ключевые слова: глобализация, конкурентоспособность, сбытовая логистика, ВОТ.

Sharandin E, Popov S. Competitiveness enterprises in a globalized

The value of increase of competition for the effective functioning of economy of the state is exposed in the article, the analysis of this problem is conducted. Research of modern innovative policy of Ukraine is conducted and

the methods of improvement and adaptation are offered to the modern economic terms. Ways are developed for the increase of competitiveness of the Ukrainian enterprises in the conditions of world globalization.

Key words: globalization, competitiveness, marketing logistics, WOT.

УДК 334:65.012.34

А. А. Шелудьков

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Ефективність функціонування діяльності підприємств залежить, в більшості, від розвинутості логістичної інфраструктури. Як стверджують професійні логістики, «щоб заробляти більше, необхідно мати добре оснащення, а щоб придбати його необхідно більше заробляти» [1, с. 10]. Аналізуючи дане ствердження, можливо сказати, що підприємству для отримання більшого прибутку та зайняття конкурентноспроможного місця на ринку товарів та послуг необхідна розвинута логістична інфраструктура, іншими словами, підприємству потрібен «фундамент», завдяки якому будуть протікати всі необхідні логістичні процеси та операції з матеріальними та іншими супутніми їм потоками. На сьогоднішній день, проблема створення логістичної інфраструктури та її ефективне управління актуальна серед логістичних служб підприємств. Тому ефективне управління логістичною інфраструктурою – це важливе джерело економії засобів та виключення додаткових непотрібних витрат [2, с. 131].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Механізм управління логістичною інфраструктурою підприємств, на сьогоднішній день, є найменш дослідженою проблемою в галузі логістики. Здебільшого розглядалися питання інфраструктури ринку, соціальної та виробничої інфраструктури галузей економіки в працях І. О. Кандаурової, О. П. Славкової, Н. В. Почерниної, В. О. Маслака, О. Ю. Бордуна. Поняття «логістична інфраструктура підприємства», як і поняття «інфраструктура підприємства» серед науковців, так і не знайшло однозначності. Слід відзначити, що деякі аспекти логістичної інфраструктури висвітлюються в наукових працях авторів [4, с. 109]. Серед вітчизняних науковців, концепція логістичної інфраструктури, її сутність та класифікація глибоко розроблена в науковій праці Є. В. Крикавським [2, с. 238], де опрацьовані основні етапи організації та управління елементів логістичної інфраструктури. З погляду Є. В. Крикавського логістична інфраструктура підприємства – це сукупність елементів, що виконують важливі логістичні завдання і забезпечують здійснення логістичних процесів. Він розглядає логістичну

інфраструктуру, як цілісну систему управління (сукупність будівель, споруд з необхідним обладнанням для складування продукції, транспортні та маніпуляційні засоби, засоби пакування, засоби отримання, передачі та обробки інформації) [4, с. 121].

Мета статті. З'ясувати призначення логістичної інфраструктури для підприємства, шляхи подальшого розвитку та впровадження нових методів розвитку в логістичну інфраструктуру підприємств.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж визначити проблеми, правильно буде розкрити сутність поняття «управління логістичною інфраструктурою». Так, під управлінням логістичною інфраструктурою підприємства будемо розуміти процес приведення інфраструктури підприємства до стану рівноваги або досягнення цілей по ефективному забезпеченню та обслуговуванню логістичних процесів та операцій на підприємстві.

Є. В. Крикавський в системі логістичною інфраструктурою виділяє наступні питання, які підлягають рішенню [2, с. 621]:

- загальні питання управління логістичною інфраструктурою (парк власного рухомого складу, ремонт та експлуатація обладнання, складські споруди, складське обладнання та ін.);

- управління власним транспортним господарством (диспетчерські служби, підрозділи по плануванню сполучень руху та ін.).

Більш за все, автор розглядає внутрішню логістичну інфраструктуру промислового підприємства, яка буде мати в наявності практично всі елементи логістичної інфраструктури, необхідні для обслуговування всіх логістичних процесів і операцій пов'язаних з певним матеріальним потоком.

Загальну систему управління логістичною інфраструктурою підприємств розглянемо, як сукупність двох підсистем, які мають певні зв'язки та відношення між собою:

1) підсистема зовнішнього управління логістичною інфраструктурою підприємств (парк рухомого складу, ремонт та експлуатація обладнання, складські споруди, складське обладнання та інші забезпечуючі засоби та споруди);

2) підсистема внутрішнього управління логістичних інфраструктур підприємства, що досліджується (власне транспортне господарство, складське господарство, пакувальні служби, обладнання, підрозділи по обслуговуванню логістичних процесів).

Система управління логістичною інфраструктурою підприємств ставить перед собою наступні задачі:

- вибір альтернатив стратегії розвитку логістичної інфраструктури;

- розрахунки показників ефективності елементів логістичної інфраструктури;

- розподіл функцій, обов'язків, відповідальності працівників, які займаються обслуговуванням логістичних процесів та операцій;

- мотивація до праці, підвищення кваліфікації персоналу, перенавчання;

- розробка норм та нормативів праці та матеріально-технічного розвитку;

- утворення інформаційної інфраструктури.

Складність в реалізації вищезазначених завдань пов'язана з виникненням проблем в системі управління логістичною ффраструктурою, на які більшість підприємств не зважають уваги. Виникнення цих проблем впливає на зниження конкурентоспроможності та ефективність підприємства в цілому.

Так, однією з типових проблем є проблема розташування елементів інфраструктури.

Є дві прояви цієї проблеми:

- по-перше, більшість підприємств не мають в своїй внутрішній інфраструктурі деяких елементів, наприклад: відсутність власного складу та засобів механізації, транспортного парку та ін., тому підприємства починають взаємодіяти з іншими організаціями, компаніями, які можуть надати всі необхідні послуги в обслуговуванні логістичних процесів і операцій, розташування яких, дуже часто економічно не вигідно для підприємства;

- по-друге, підприємства можуть мати у своєї власній структурі всі вище перераховані елементи інфраструктури, але ці елементи (склади, транспортні підприємства та ін.), також, розташовані географічно невигідно, звідси збільшення витрат часу і фінансових коштів підприємства в цілому [3, с. 324].

При виборі місць розташування елементів логістичної інфраструктури необхідно, враховувати наступні фактори [5, с. 81]:

- місце розміщення замовників (розташування поблизу до користувачів зменшить витрати та тривалість перевезення);

- місце розміщення постачальників та матеріалів (для виробників вигідно розташовуватися біля постачальників матеріалів та місць добучі сировини);

- культура (при розміщенні свого бізнесу необхідно враховувати культурні цінності, закони, спосіб життя тієї території на якій планується розташування);

- відношення органів влади та їх плани (ознайомлення з особливостями законодавчої бази та врахувати можливість місцевих інвестувань);

- прямі та непрямі витрати (врахування особливостей місцевих податків, пенсійні та соціальні відрахування, відсоток заробітної платні у регіоні, постійно контролювати власний фінансовий стан);

- відношення суспільності (врахування різних відношень суспільності до досягнень колективу, до методів щодо забезпеченості високої продуктивності праці);

- операції (вибір тенденцій прийняття рішень щодо виконання операцій з урахуванням місцевих умов або впровадження своїх правил виконання робіт для полегшення контролю та збільшення продуктивності);

- транспортна доступність місцевості (аналіз території за оснащенням видами транспорту, від якого залежить доступність як і для власного персоналу, так і для клієнтів);

- конкуренти (дослідження та аналіз конкурентів, число, розташування, особливості ведення бізнесу);

- ситуація на місцевому ринку праці (аналіз ринку праці: чисельність працівників, їх кваліфікація, продуктивність);

- політична стабільність (необхідність врахування особливостей політичної ситуації на території де планується розташування);

- природні умови (врахування кліматичних умов, особливостей місцевого рельєфу, характер водної системи);

- обмінні валютні курси (територія, на якій дуже часто змінюються валютні курси, може стати економічно не вигідною).

Друга проблема управління логістичною інфраструктурою – це неефективне використання основних засобів підприємства (будов, споруд, обладнання), слідством якої є збільшення витрат підприємства. Основними причинами виникнення цієї проблеми є: непропорційне співвідношення між робочою силою та основними фондами, простої обладнання, не інтенсивне використання обладнання, не раціональне використання виробничої площі, зменшення фондівіддачі основних фондів та інші.

Третя проблема, яку слід відзначити, це – висока вартість обладнання та технологічних засобів елементів інфраструктури. Як стверджують, професіонали, витрати на оснащення занадто великі, тому рекомендується основні фінансові потоки спрямовувати в необхідні об'єкти та засоби [1, с. 13]. Це супроводжуються значними витратами на модернізацію обладнання та закупку нових необхідних технологічних засобів елементів інфраструктури.

Четверта проблема, стосується професійної підготовки кадрів, які займаються управлінням логістичною інфраструктурою, методам їх роботи, оснащенням сучасними технологічними засобами та обладнанням, способів управління інфраструктурою. Вважається, що із-за некомпетентності управлінських працівників зменшується конкурентоспроможність підприємства, знижується якість обслуговування клієнтури. Тут потрібно додати, що і працівники, які безпосередньо займаються обслуговуванням логістичних процесів, також мають велике значення в системі управління логістичною інфраструктурою підприємства. Проблема професійних кадрів, а точніше проблема нестачі професійних логістичних кадрів, дійсно актуальна для підприємств, які вирішили будувати свою діяльність, використовуючи логістичний підхід.

Остання з проблем, на яку слід привернути увагу – це низький рівень організації інформаційної інфраструктури підприємств, відсутність інтегрованого інформаційного центру продовж всього логістичного ланцюга. На ефективність функціонування всіх ланок логістичного ланцюга впливає характер інформації, яка надходить до всіх учасників та час її перетворення. Більшість підприємств, раціоналізують свою інфраструктуру за рахунок консолідації центрів обробки даних, стандартизації настільних комп'ютерів, впровадження передового досвіду експлуатації інформаційних технологій та інше [5, с. 34].

Після проведеного аналізу основних проблем, які виникають на підприємствах при управлінні логістичною інфраструктурою, розглянемо методи, завдяки яким рекомендується вирішувати ці проблеми:

1. Моделювання процесів розташування елементів логістичної інфраструктури. Елементи інфраструктури повинні бути розташовані таким чином, щоб витрати на їх використання були максимально низькими. Для рішення задач на розміщення можливо використовувати два підходи: на основі бесконечного числа варіантів та на основі реально доступних варіантів [5, с. 55].

Перший підхід характеризується використанням аргументів геометричного характеру для оптимального розміщення елементів інфраструктури, при цьому виходять з того, що при виборі місця розташування ніяких обмежень не існує. Створення моделі розташування на основі нескінченного числа, можливо за допомогою: методу знаходження центру тяжіння (пошук компромісу між витратами на постачання матеріалів та витратами на їх розподіл) та модифікації методу знаходження центру тяжіння (використання фактично дорожніх відстаней, а не координат). Для реалізації цього підходу не потрібна велика кількість вихідних даних, але його недоліком є складність отримання достовірних даних щодо проведення точних розрахунків, тому знайдене оптимальне рішення може бути не зовсім практично.

Другий підхід, на основі реально доступних варіантів, передбачає існування невеликого числа реально можливих місць, та вибір серед них найоптимального. Моделювання проводиться за наступними варіантами: методу калькуляції витрат (обчислення загальних змінних витрат на ведення діяльності та вибір найдешевшого з них); методу нарахування балів (врахування факторів, які мають важливе значення при розміщенні, за допомогою експертного аналізу); сітьових моделей (пошук місця розташування з мінімальною середньою відстанню або часом переміщення). Іноді обидва методи застосовуються сумісно.

2. Вдосконалення системи управління і контролю над фондами і активами підприємства, з метою зменшення виробничих витрат на експлуатацію обладнання продовж всього життєвого циклу.

3. Розподіл стратегічних основних фондів шляхом впровадження методів внутрішніх розрахунків (ABC аналізу): площі, кількості засобів механізації, кількості робітників та ін. Тут, слід зазначити, що при

раціональному розподілу запасів, зникає тенденція непропорційного використання складських потужностей. Отже, раціональний розподіл основних фондів, необхідної кількості засобів механізації, площі, кількості робітників залежить від обсягів та специфіки потоків, які будуть обслуговуватися підприємствами на протязі всього логістичного ланцюга.

4. Зменшення витрат підприємства за рахунок оренди, а не купівлі деяких будов, споруд, обладнання або придбання їх в кредит. Звідси основні фінансові потоки підприємства будуть спрямовані на розвиток основної діяльності підприємства.

5. Комплексне планування технічного обслуговування та проведення запобіжних заходів, щодо ремонтування та модернізації основних засобів підприємства.

6. Підвищення кваліфікації, перекваліфікація персоналу, проведення практичних навчальних заходів, конференцій. Кадри вирішують все. Тому професіоналізм і компетентність працівників, які займаються управлінням логістичною інфраструктурою, одна з важливих складових ефективної логістичної системи в цілому.

7. Розробка нових більш ефективних моделей інтегрованої логістичної інфраструктури підприємств, використовуючи новітні інформаційні технології. Створення наскрізної моделі логістичної інфраструктури підприємств, яка дозволить об'єднати в єдину систему логістичні процеси та операції, створити єдиний логістичний центр на протязі всього логістичного ланцюга.

Висновки. Таким чином, в даній статті були розглянуті проблеми управління логістичною інфраструктурою підприємств, які потребують подальшого розвитку та вдосконалення. Більшість методів і моделей, які широкого застосовуються в різних галузях логістики, виникли зовсім недавно, тому мають припущення та недоліки. З подальшим вдосконаленням та розвитком існуючих методів в галузі логістики розробляється новий більш адаптований до зовнішніх умов інструментарій прийняття логістичних рішень. На наш погляд, найбільш ефективним з методів є моделювання інтегрованої логістичної інфраструктури підприємств тому, що завдяки інтеграції елементів логістичної інфраструктури можливо ефективно управляти матеріальними, інформаційними потоками та запасами продовж всього логістичного ланцюга. Саме цей метод потребує більш детального, глибокого аналізу в подальшому дослідженні та практичному застосуванні.

Список використаної літератури

1. **Алексахин А. А.** Логистический подход к управлению логистической инфраструктурой / А. А. Алексахин // Логистика и управление цепями поставок. – 2005. – № 1 (6) февраль. – С. 10 – 23.
2. **Крикавський Є. В.** Логістичне управління / Є. В. Крикавський. – Л. : Вид-во НУ «Львівська політехніка». – 2005. – 683 с.
3. **Бауерсокс Д. Д.**

Логистика: интегрированная цепь поставок : пер. с англ. / Д. Д. Клосс, Д. Д. Бауерсокс. – М. : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2001. – 640 с. **4. Павліха Н. В.** Застосування логістичного підходу з метою управління потоками відходів в регіоні / Н. В. Павліха // Научные труды ДонНТУ. Серия экономическая. – 2004. – № 6. – 139 с. **5. Алесинская Т. В.** Основы логистики. Общие вопросы логистического управления / Т. В. Алесинская. – Таганрог : ТРТУ, 2005. – 121 с.

Шелудьков А. А. Проблемы управления логистической инфраструктурой предприятий

У статті узагальнено теоретичні аспекти розробки системи управління логістичною інфраструктурою підприємств, визначено поняття управління логістичною інфраструктурою, проаналізовані та визначені основні проблеми управління логістичною інфраструктурою підприємств, запропоновані методичні рекомендації рішення проблем, обґрунтовано механізм впровадження методів рішення проблем управління логістичною інфраструктурою підприємств.

Ключові слова: Логістична інфраструктура, система управління, моделювання, стратегія, комплексне планування.

Шелудьков А.А. Проблемы управления логистической инфраструктурой предприятий

В статье обобщенно теоретические аспекты разработки системы управления логистической инфраструктурой предприятий, определенно понятие управления логистической инфраструктурой, проанализированы и определены основные проблемы управления логистической инфраструктурой предприятий, предложены методические рекомендации решения проблем, обоснованно механизм внедрения методов решения проблем управления логистической инфраструктурой предприятий.

Ключевые слова: Логистическая инфраструктура, система управления, моделирование, стратегия, комплексное планирование.

Shelud'kov A. A. Problems of management the logistic infrastructure of enterprises

In the article generalized theoretical aspects of development of control system by a logistic infrastructure enterprises, certainly concept of management a logistic infrastructure, analysed and the basic problems of management of enterprises a logistic infrastructure are certain, methodical recommendations of decision of problems are offered, grounded mechanism of introduction of methods of decision of problems of management of enterprises a logistic infrastructure.

Key words: Logistic infrastructure, control system, design, strategy, complex planning.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Борінос Ірина Ігорівна – студентка 3-го курсу спеціальності «Маркетинг» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Омельченко О. Ю., асистент кафедри економічної теорії та прикладної статистики ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Борінос Ірина Ігорівна, Завгородня Юлія Віталівна – студентки 3-го курсу спеціальності «Маркетинг» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Ільїн В. Ю., к.е.н., доцент кафедри маркетингу ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Вадченко Тетяна Анатоліївна – студентка 4-го курсу, спеціальності «Менеджмент організації» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Снітко Є. О., к.т.н., доцент кафедри менеджменту ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Волошко Тетяна Анатоліївна – студентка магістратури, спеціальність «Менеджмент організацій» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Лебідь В. М., к.е.н., доцент кафедри менеджменту ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Дзяцько Ганна Володимирівна – студентка 4-го курсу спеціальності «Менеджмент організацій» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Матушкіна М. В., асистент кафедри менеджменту ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Довжикова Юлія Олександрівна – студентка магістратури, спеціальність «Менеджмент організацій» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Прищепя Н. П., к.е.н., доцент кафедри менеджменту ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Забулдигіна Юлія Геннадіївна, Литвищенко Катерина Романівна – студентки 4-го курсу спеціальності «Маркетинг» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Сурженко Л. О., к.е.н., доцент кафедри маркетингу ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Заїка Оксана Олександрівна – студентка магістратури, спеціальність «Менеджмент організацій» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Прищепя Н. П., к.е.н., доцент кафедри менеджменту ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Ищенко Надія Григоріївна – студентка магістратури, спеціальність «Менеджмент організацій» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Прищепа Н. П., к.е.н., доцент кафедри менеджменту ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Кайдашова Ганна Олександрівна – студентка магістратури, спеціальності «Прикладна статистика» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник – Спорняк С. О., к.е.н, доцент кафедри економічної теорії і прикладної статистики ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Карнаков Максим Геннадійович, Репринцева Інна Валеріївна – студенти 4-го курсу спеціальності «Прикладна статистика» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Спорняк С. О., к.е.н, доцент кафедри економічної теорії і прикладної статистики ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Кошелева Яна Сергіївна – студентка магістратури, спеціальність «Менеджмент організацій» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Прищепа Н. П., к.е.н., доцент кафедри менеджменту ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Кривякіна Юлія Вікторівна – студентка магістратури, спеціальність «Менеджмент організацій» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Прищепа Н. П., к.е.н., доцент кафедри менеджменту ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Кукушкіна Альона Анатоліївна – студентка магістратури спеціальність «Менеджмент організацій» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Прищепа Н. П., к.е.н., доцент кафедри менеджменту ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Куліш Анжеліка Валеріївна – студентка 3-го курсу спеціальності «Фінанси та кредит» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Шевчук О.В., к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Литвинова Лілія Володимирівна – студентка 3-го курсу спеціальності «Маркетинг» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Ільїн В. Ю., к.е.н., доцент кафедри маркетингу ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Мартінова Людмила Іванівна – студентка 3-го курсу спеціальності «Фінанси та кредит» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Бикадорова Н. О. старший викладач кафедри фінансів ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Мельничук Ольга Анатоліївна – студентка 3-го курсу спеціальності «Бухгалтерський облік» ВП «БТЕТ ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Дімитрова Л. О. викладач економічних дисциплін ВП «БТЕТ ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Назаренко Ганна Юріївна, Жельвіс Кристина Альбертівна – студентки 4 курсу, спеціальності «Маркетинг» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Косов О. І., старший викладач кафедри маркетингу ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Назаренко Ганна Юріївна – студентка 4-го курсу, спеціальності «Маркетинг» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Чеботарьов В. А., к.е.н., доцент кафедри маркетингу ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Овчаренко Анна – студентка 3-го курсу, спеціальності «Бухгалтерський облік» ВП «БТЕТ ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Селютіна С. А. викладач економічних дисциплін ВП «БТЕТ ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Побережна Юлія Вікторівна – студентка 3-го курсу, спеціальності «Маркетинг» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Омельченко О. Ю., асистент кафедри економічної теорії та прикладної статистики ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Побережна Юлія Вікторівна, Корзун Максим Сергійович – студентка 3-го курсу, спеціальності «Маркетинг» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник – Ільїн В. Ю., к.е.н., доцент кафедри маркетингу ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Попов Сергій Сергійович – студент 4-го курсу, спеціальності «Маркетинг» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Косов О. І., старший викладач кафедри маркетингу ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Прищеп Катерина Євгенівна – студентка 3-го курсу спеціальності «Менеджмент організації» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Омельченко О. Ю., асистент кафедри економічної теорії та прикладної статистики ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Савченко Світлана Анатоліївна – студентка магістратури, спеціальність «Менеджмент організацій» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Проказа Т. В., кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Савченко Світлана Анатоліївна, Точілова Еліонора Олегівна – студентки магістратури, спеціальності «Менеджмент організацій» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Прищеп Н. П., к.е.н., доцент кафедри менеджменту ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Соврасова Надія Миколаївна – студентка 4-го курсу спеціальності «Маркетинг» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Ільїн В. Ю., к.е.н., доцент кафедри маркетингу ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Соврасова Надія Миколаївна, Борцова Ірина Олександрівна – студентки 4-го курсу спеціальності «Маркетинг» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Косов О. І., старший викладач кафедри маркетингу ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Соврасова Надія Миколаївна, Саввіна Тетяна Миколаївна – студентки 4-го курсу спеціальності «Маркетинг» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Чеботарьов В. А., к.е.н., доцент кафедри маркетингу ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Третяк Олена Олексіївна – студентка 3-го курсу спеціальності «Маркетинг» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Ільїн В. Ю., к.е.н., доцент кафедри маркетингу ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Чернишова Марина Володимирівна – студентка 3-го курсу спеціальності «Менеджмент організації» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Омельченко О. Ю., асистент кафедри економічної теорії та прикладної статистики ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Шарандін Євгеній Олегович – студент 4-го курсу, спеціальності «Маркетинг» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Науковий керівник – Косов О. І., старший викладач кафедри маркетингу ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Шарандін Євгеній Олегович, Попов Сергій Сергійович – студенти 4-го курсу, спеціальності «Маркетинг» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».
Науковий керівник – Ільїн В. Ю., к.е.н., доцент кафедри маркетингу ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Шелудьков Артур Андрійович – студент 4-го курсу спеціальності «Менеджмент організацій» ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».
Науковий керівник – Вавулін Л. С., асистент кафедри менеджменту ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка».

**НАУКОВИЙ ПОШУК
МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ
(економічні науки)**

Збірник наукових праць студентів

№ 7, 2012

Відповідальний за випуск:
асист. М. В. Матушкіна

Здано до склад. 27.03.2012 р. Підп. до друку 27.04.2012 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 27,32. Наклад 200 прим. Зам. № 89.

Видавець і виготовлювач
Видавництво Державного закладу
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. Тел./факс (0642) 58-03-20
e-mail: alma-mater@list.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.